

คันแหม่นเป็นจิ้งจี้คัมน์อยู่หน้าไผ
 เลยเล่าเป็นคนแพ้มี่ซัยจักเทื่อ
 พระพุทธเจ้าผู้เป็นเอกสัพพัญญู
 เห็นได้วางเอาไว้คำสอนแปดหมื่น
 ยาเสพติดว่านั่นเพิ่นคร้วว่าเป็นของผิด
 ผู้บ่กินจงจำไว้สิมีคืออยู่ท่าชั่ว
 ยาเสพติดว่านี่โทษใหญ่ ๖ สถาน
 คันแหม่นกินมาแล้วคุยโวกระหากแหม่น
 ถูกติเตียนบ่สิ้นไผกระช่างคันมีเมา
 กำลังพอแต่เซล้มกำลังเดินหรือหิริย่าง
 อันสุราพาสิ้นที่คินนาที่คินไฮ
 เต็มความว้าและวุ่นเข้ามาใส่คร้วเรือน
 บ่มีวันสติขึ้นเพราะความเมานั้นเป็นเหตุ
 เบนยจศีลโตที่ ๕ โศสุราผู้จักแน่
 ผู้ใดกินว่านี่เกิดโทษใหญ่ ๖ สถาน
 ปอดบ่คิมะเร้งร้ายเพราะเมามายกอกยาใหญ่
 จนนท้องไข่อุ้งปุ่นบางเทื่อเกิดดับโต
 ยาเสพติดของหมองไหม้ดีเป็นภัยผู้เสพ

คิมันหนีไปไกลบ่อยู่เลยเพราะเมาเอื้อ
 คนเปิดเบื้อว่าเม่นจี่เห็นแล้วบ่อยากถาม ท่านเอ๊ย
 เพิ่นเป็นครูอินทร์พรหมมนุษย์สาภายได้
 ลิ่นขึ้นไปกว่านั้นถึงห้องได้สี่พัน
 อย่าสิไปมัวคิดผู้กินสติได้
 อันของมัวมีคกุ่มบ่เอาเข้าอยู่น่า ท่านเอ๊ย
 ผู้ใดกินเสียทรัพย์สินบ่เงินออกไปซื้อ
 โรคสิมาเข้าที่องระวังไว้ผู้กิน
 บ่มีเซาทางคุยเรื่องอายุบ่มีพ้อ
 บ่มีทางสิเฮ็ดได้เพราะเมาแล้วอย่างบ่ไหว ท่านเอ๊ย
 เหม็ดลงไปเทื่อละน้อยแต่เหม็ดเกลี้ยงบาดท่าดู
 สุขเสถียรบ่มีเลยอยู่ในคร้วเรือนนั้น
 สิเป็นเผดแต่เดี๋ยวนี๋บาดตายแล้วนรกหลวง ท่านเอ๊ย
 พระสัมมาเพิ่นผู้แห่งจ้งวางไว้ว่าบ่ดี
 เกิดมานมะเร้งตันก็เพราะกินสุรานี้
 องคัพุทโทเพิ่นทรงคร้วว่าให้เขาอย่าไปไกล
 ผู้บ่เสพท่อนั้นสติเยี่ยมโทษบ่มี ท่านเอ๊ย

สรภัญญ์กลอนแก้ยาเสพติด

ฟังเถิดท่านทั้งหลาย	ฟังบรรยายสรภัญญ์
คนเรายามสุขสันต์	จงช่วยกันพัฒนา
อย่ากินซึ่งสุรา	ทั้งยาบ้าและยาอี
กินแล้วจะไม่ดี	ครึ่งหนึ่งผิดครึ่งหนึ่งคน
เมาแล้วจะวทวน	เกิดเป็นคนไม่เข้าที่
กัญชาคือยาผี	ไม่ควรมิไว้ครอบครอง
ไม่ควรไปทดลอง	ยาเสพติดเป็นพิษภัย
ขอเตือนเราชาวไทย	อย่าใฝ่ใจกินกันเลย
เมืองไทยจะสบาย	ถ้าช่วยกันไม่ให้มี
เมืองไทยจะสุจี	ถ้ายาอีหมดจากไป

เมืองไทยจะสุขขา	ถ้าข้าบ้า ไม่มีกิน
ผืนไร้กก็ไม่มี	จะสุขจีทั่วเมืองไทย
สรภัญญ์แนะนำให้	ขออย่าได้กินกันเถิด

สรภัญญ์กลอนเล็กเหล่าเจ้าพรรษา

ฟังเถิดท่านทั้งหลาย	ฟังบรรยายสรภัญญ์
เล็กเหล่ากันทุกวัน	เมืองไทยนั้นจะสมบูรณ์
เศรษฐกิจจะเพิ่มพูน	ไม่ขาดทุนขาดกำไร
ยาไอซ์และยาอี	นั้นละผีโตสำคัญ
กัญชาตัวสำคัญ	มหาภัยทุกแง่มุม
ติดแล้วจะเสียภูมิ	ภัยเข้ารุมจนสิ้นดี
บุญกรรมที่เคยมี	บุญจะหนีจากตัวเรา
บาเสพคิดอันมีนเมา	สุราเหล่าถ้าใครกิน
ผิดกรรมและผิดศีล	ไม่ควรกินนะท่านนา
เล็กเหล่าเจ้าพรรษา	จะโสกาเพียง ๓ เดือน
เล็กเลยชั่วชีวิต	จะสุขสันต์ตลอดไป
เล็กเลยจะสดใส	ทั่วเมืองไทยจะรุ่งเรือง
ไม่มีความผิดเคือง	คนทั้งเมืองจะสบาย
ไม่มีฆ่ากันตาย	ด้วยพิษร้ายสุราแดง
อยู่กันแบบฮักแพง	สุราแดงไม่มีกิน
ต่างคนต่างมีศีล	หยุดเซากินของมีนเมา
เลิกเซากันเถิดหนา	จะสุขขาทั่วแดนไทย
ราบรื่นศิวิไล	เป็นของไทยนั้นแน่นอน
จบลงสรภัญญ์	พวกข้านั่นขออวยพร
พวกข้าประนมกร	ถวายพรพระพ่อไทย
ขอให้สุขสบาย	อายุหลายเป็นร้อยปี

ยายว่านักเทศน์กลอนอีสานทำนองเทศน์แหล่ (อบายมุข)

โยมเอ๋ย อันว่าเงินคำแก้วหนีจากเขาไปได้ง่าย มีเงินหลายมิพิเหล้วเอาไปใช้
 บ่แม่นแนว ไม่ซื่อหน้าอยู่แก้วเหล่าขวดใหญ่สุราแดง เอาไปแทงหวยเบอร์โลดบ่มีแนวได้
 เอาเล่นหวยหรือไฟไฮโลเสียท่า เสียปุ่นหมากหัวเงินใช้ห่างกระเป่า ข่อยสืขอบอกเจ้าเขา
 ได้บ่การพั้น เขาขยาธิยาหมู่สุราได้หรือไม่ ตามคำราพินจาไว้โผเซากินโรคน่ผ่าน โรคน่หาญ
 เจ้าโกถัดบ่โตได้บ่เปื่อยพัง โผบ่กินบ่ท้องไข่อ้างป้างบ่ท้องใหญ่พุงเสีย โผบ่กินบ่ได้เป็น
 พุงโลใหญ่โตคือมานท้อง โรคน่เจ็บหัวเจ็บท้องวินเวียนบ่เข้าท่า โรคน่สูบยาแต่ละมือเข้าในไส้
 แม่นบ่อนพุง โรคน่สูบยาเฮ็ดให้ไข่อ้างป้างเรียกว่ามะเร็งตับ มะเร็งบ่พิพาสั่งปอดคำจนบื้อ
 พอปานกันกับหมื่อความคำปานบั้งซี่ เพราะว่ายาสู่มือนี่มีสารร้ายค่อยระวัง สูบเข้าไปแต่ละครั้ง
 ควันลืออยู่ในสมอง ควันสิไปทำลายส่วนสมองกระเป็นได้ ส่วนหนึ่งลงไปใหม่พิพาสั่งให้
 ปอดเสื่อม ล้วนแต่เป็นพิษร้ายเสมอเหล่าเข้าหมู่ยา เลิกสาเคอแม่ป้าพวกเหล่าป้ากัญชาผี พวก
 ยาธิยาเฮ็ดให้คนเสียเป่ เฮ็ดให้คนพร่างอัปปางคี่คือเฮือฮั่ว ยาเสพติดเข้ามั่วเสียเป่เหลียม
 หมากเพียง เสียเนาเพียงกระพอว่าเหลือแสงเสียเกิดท้องไข่ เสียดับโตปอดค้ำมไผสีกัแม่ชอย
 โข ยามเป็นมาแพทย์พินชอยบ่ได้ดับโตข่วนในทางเสีย ยากเอาเหลือเพราะคนเฮาบ่ชอยเหลือ
 เจ้าของไว้ กินของเมาลงไปไส้จนดับโตนั้นเกิดข่วน ดอกกล้าดวนบานอยู่ต้นเกิดหนอนหม่นแม่
 บ่อนไซ อุปมาเหมือนดั่งต้นหมากไม้หมากม่วงอัมพะวัน ได้มีหนอนมาไชบ่บานเกิดเป็นดั่ง
 คนทังปวงหากินเหล่าเมามายกอกยาใหญ่ โรคน่ไชเข้าบ่อนร่างพอปานดั้นหมากม่วงมัน
 เพราะฉะนั้นพวกพ่อแม่ลุงตา อันสุรายาอิให้ห่างมันสาข้า อย่าทำกรรมเพราะกินเหล่าอย่าทำ
 กรรมเพราะสูบฝิ่น ดอกกระถินอย่าเหี่ยวแล้งให้หอมกุ่มอยู่บ่เขา ดอกอีรัมพินเว้าดอก ไม้ป่ากระ
 มีหอม ดอกกะยอมยามบานกระกลื่นหอมพอแล้ว ขอให้เป็นสะพานแก้วสะพานทองเทียวได้
 ข้ามจากแดนมนุชย์ได้เมื่อฟ้าบาดท่าตาย ข้ามจากขวาสู่ซ้าย ไปสู่เมืองสวรรค์ ไปนำกันสาเคอ
 ผู้บ่กินยาบ้า ผู้บ่กินสุราเหล่าไปสวรรค์สาพอใหญ่ ไปสวรรค์ให้ได้บาคายแล้วสู่วิมาน

คำสอนกลอนอีสานบรรยายศีลห้าข้อ

ศีลข้อห้า	เพิ่นว่าบให้ดื่มของเมา	เช่นสุรายาอิฝิ่นเฮยาบ้า
หรือกัญชาผีเป้าผู้ใดกินแล้วเกิดป่วย		ซาตาควงกระต่าด้อยบ่มีมือว่าลิดี
ผู้เมามายว่านี่ผู้ตีเบ็งกระเสียวหาย		นำป้อยต่างเขาผู้บ่เมาเห็นพ้อ
เว้าสำหรับส่อหล่อขอเงินไปกินดื่ม		เมาแล้วซิมเจ็ดแปดมีองานบ้านกระบ่ทำ
มีแต่เสียดื่มซ้ำเวียกบ่เกี่ยวการงาน		แสนรำคาญบาดเมามายว่างบ่อายความว่า

เติงว่าเป็นคนแต่ยังเมามายว่าเป็นหนุ่ม
 โทษของเมาเพิ่มว่าไว้เป็นโทษใหญ่มหากาฬ
 บ่มีเหลือมีเสียงฮอดจ้งควายอยู่ได้ล่าง
 เสียฮอด โคตรฮอดเชื้อเสียฮอดท่งนาเพียง
 ฮีบมาพากันสร้างควมดีแล้วหนีชั่ว
 บ่มีความเคียดฮ้อนเงินกระแค้นกระเป่าถือ
 พระจอม ไตรเพ็ญวางไว้ให้รักษาได้บุญอยู่

ภูมิในการต่อสู้บ่มีย่านหย่อนไผ
 แสนรำคาญเหลือหลายส่วนเงินนั้นจนเกลี้ยง
 แม่่นสิมีแม่ข้างคิตยาแล้วกระเถ่าเสีย
 เสียฮอดมูลหรือมั่ง โลดบยังเหลือค้าง
 รักษาฮืออย่าให้มั่วสติแต่แม่่นแน่นอน
 คีลนั้นคือของคี่แม่่นผู้ใดกระมีได้
 บ่มีชูเที้ยวแห่งรักษาได้แม่่นดี

กลอนอบายมุข ๖ ข้อ
 เป็นธรรมฝ่ายต่ำ (แหลไทย)

สุราและเมรัยไม่ใช่ของดี
 บางทีก็ฆ่า บางคราก็ดี
 ไม่มียางอายุเพราะเมาสุรา
 ควรเข็ดควรหลาบไม่ควรนำพา
 ทำให้ครอบครัวแตกสามัคคี
 ขอให้ฉลาดอย่ากินกันเลย
 ถิ่นขอบอกว่าอย่าได้เมินเฉย
 ฝูงคนล้มตายปีหลาย ๆ พัน
 แהלให้ท่านฟังเรื่องโทษ เรื่องคุณ

เมาแล้วเหมือนผีโมโห โกรธา
 เพราะของไม่ดีเข้าสู่ร่างกาย
 ทะเลาะกับเมียเพราะเสียสภาพ
 เพราะพิษสุรา นำพาให้ชั่ว
 ขอเตือนชาวไทยผู้รักษาสนัน
 ขอให้รักษากายาให้ได้
 อย่ากินกันเถอะเถอะทะเลาะเสียหาย
 ข้อนี้สำคัญขอแهلเช่นเคย
 คิดว่าเป็นบุญแก่นี้เถิดเอ๋ย

กลอนแหลไทย อบายมุขข้อ ๒

เที้ยวกลางคืนคึกคึกคืน ไม่กลับ
 ระวังไว้หนอย่ากล้าไปเที้ยว
 จะเป็นกุศล โรคภัยไม่มี
 หนีภรรยาระวังให้ดี
 ต้องมีความหมายคือตายผ่อนส่ง
 วัคซีนป้องกันก็ยังมี
 ขอเตือนหญิงชายทั้งหลายยับยั้ง
 จงเอาใจให้เถิดท่านสาธุชน
 ได้ทั้งกุศลทุกคนจำเอา

เข้าไปในคลับหรือว่าในบาร์
 รักเดียวใจเดียวกับเมียถึงตน
 ถ้าเที้ยวกลางคืนคึกคึกคืนคั้งว่า
 โรคนอดส์เผดผีจะเข้าร่างกาย
 ขอบอกตามตรงเมื่อเป็นต้องตาย
 ติดแล้วเป็นผีไม่มีความหมาย
 ขอแهلให้ฟังวัคซีนอันเลิศ
 ใครใช้ใครดีเป็นศรีมงคล

กลอนแหลไทย อบายมุขข้อ ๓

ขอแหลอีกทีหวังดีต่อชาติ
 อยากรให้ทำดีอยากให้มีรายได้
 จงหลักจงเลี้ยง อบายภูมิ
 อบายภูมิไม่ควรกระทำ
 สร้างกุศล เทียวเตรเฮฮา
 ไกลไกลไม่วาเห็นหน้ายามงาม
 คีแต่หาที่เียวเงินทองไม่มี
 จงทำแต่ดีจงหนีกรรมเวร
 อยากรสุขสำราญ จงทำทานอย่าเก
 อยามีแต่เตร จงทำงานเถิดเอ๋ย

อยากให้ฉลาดถูกไทยหลานไทย
 เศรษฐกิจของไทยจะไม่ฝืดเคือง
 จงหลักเทียวเตร เกรมั่วสุ่ม
 สร้างบาปสร้างกรรม อันไม่เป็นมงคล
 มิงานที่ไหนใคร ๆ เห็นหน้า
 เป็นเจ้าสำราญงานบ้านไม่เกี่ยว
 เลยเป็นคนจนท่วมท้นทวี
 อยากรมีเงิน ไม่ต้องเกียจคร้าน
 ทำตามหน้าที่อย่ามีเกร

กลอนแหลไทย อบายมุขข้อ ๔ ให้โทษ

อบายมุขข้อ ๔ เป็นผีจกรรจ์
 เสียเงินเสียทองเสียของเสียที่
 บางครั้งเสียหมู เสียวัว เสียควาย
 หมคแล้วจำของ จำทองอยู่บ้าน
 บางทีจำที่สร้างหนี้สร้างสิน
 บางทีเขาค่าเขาว่าเกือบตาย
 จงคเสียเถิดมันเกิดปัญหา
 จงคิดให้ดีจงหนีนักเลง
 เขียนกลอนครั้งนี้ไม่มีอำพราง
 ให้เลิกพนันอย่าพลันทำชั่ว

เพราะการพนันไม่ใช่ของดี
 ไม่ใช่ของดีดังได้กล่าวมา
 หวังความร่ำรวยเล่นเกินประมาณ
 เสียแล้วไม่นาน จำบ้านหลัง โต
 ทำมาหากินเสี่ยงอันตราย
 เพราะอันตรายตนเองสร้างมา
 จงพัฒนาแก้ไขตนเอง
 จงกลัวเกรงกฎหมายของไทย
 อยากรให้น้องนางแก้ตัวของตัว
 บุญนาคขอตัวหยุดเขียนสักที

กลอนแหลไทยอบายมุขข้อ ๕

อบายมุขข้อ ๕ จัดว่าเป็นผี
 สร้างสรรค์ตนเองเป็นนักเลงจกรรจ์
 ถ้าใครไม่คบยอมพบผีใหญ่
 คบคนไม่ดีเหมือนผีมาควล

คบมิตรไม่ดีเป็นผีสำคัญ
 ความสุขความสันต์เลยไม่เกิดมี
 จงเว้นให้ไกลผีใหญ่รังควาญ
 มีแต่ชักชวนในทางฉิบหาย

ชักชวนให้ทำกรรมชั่วทางกาย
 ขาดธรรมคำสอนไม่อาวรณ์เมตตา
 ไม่มีหวั่นเกรงกฎหมายบ้านเมือง
 ประพฤติไม่ดีแต่เหยียบโหด
 ถ้าไปคบเข้าตัวเจ้าก็เก
 จงเลิกเสียที่เว้นศีลหันธ์

เพราะขาดยางอายบางที่ปลิ้นมา
 มิตรชั่วนำพาให้ปลิ้นมาตนเอง
 เสียชื่อเสียงเสียงบ้านเมืองเอาโทษ
 ไม่เคยยกโทษให้กับใครๆ
 บ้านเรือนเสียนแพ้วเมียตีกัน
 จงรีบสร้างสรรค์ความดีเถิดเฮ้ย

กลอนแหลไทย อบายमुखข้อ ๖

อบายमुख ๖ คือนรกขุมใหญ่
 เกียจกร้านหนักหนา จนฝาเรือนพัง
 ถ้าเป็นนักบวชเกียจกร้านการเรียน
 ไม่ทำกิจวัตรขัดต่อเมตตา
 เขาเรียกว่าผีไม่ไช้หนักบวช
 หาวาโตเก่งจวดเบ่งศักดิ์ศรี
 ฆราวาสอยู่บ้านเกียจกร้านต้องจน
 เกียจกร้านไว้ก่อนตัดผ่อนเวลา
 ทุกข์ยากปากหมอง เลยต้องระกำ
 ฝนตกลงมาไม่กล้ารำฝน
 ขอดีอนพี่น้องพวกพี่น้องชาวไทย
 ฝนตกพริ้วๆ อย่าซ้าอุรา
 ถ้ามีวแต่คร้านการงานไม่ทำ
 อย่าเกียจการงานอย่าคร้านรู้ใหม่

สาธุชนจำไว้จะแหลให้พัง
 บ้านรกรุงรัง ไม่รู้จักกวาด
 ไม่จีดไม่เจียนไม่เพียรภาวนา
 ถ้าบวชเข้ามาไม่กล้าทำดี
 คิดแต่โอ้อวดว่าบวชมานานปี
 กินของเขาฟรีไม่มีทำงาน
 เพราะเกิดเป็นคนไม่เต็มอัตรา
 เลยขาดเงินตราไร่นาไม่ทำ
 เพราะคนนั้นทำแก่ตนของตน
 ไม่มีอดทนเลยจนเงินทอง
 ขยันกันไว้อย่าได้ระอา
 จงออกไปนาหากกล้าปีกล้า
 มีเงินมีคำก็ต้องหมดไป
 เงินทองหลังไหลไม่จนสักที

อบายमुख ๖ ข้อเป็นธรรมฝ่ายดำ ถ้าหญิงชายเข้าไปเสพจะเกิด โทษแก่ผู้เสพเอง
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ให้หลีกเลี่ยง ถ้าหลีกเลี่ยงหรือไม่ปฏิบัติไม่ไปข้องเกี่ยวได้ก็เป็น
 ผู้เจริญด้วย โภกทรัพย์สมบัติ เจริญด้วยศีลธรรม

กลอนสรรภัญญ์แนะนำให้ผู้จ้กอบายมุข ๖

พวกข้าขอวันทา	ขอขมาท่านผู้ฟัง
กันทั้งพระอาจารย์	ผู้สำราญในวินัย
ดูหน้าก็สลดใส	สีวิไลสามัคคี
คิดว่าท่านทำดี	สามัคคีเป็นเดิมพัน
พวกท่านไม่แปรผัน	ปกครองกันด้วยคุณธรรม
คิดว่าท่านชักนำ	เขวชนให้พินภัย
อย่าให้เขาหลง	ประสพภัยอบายมาร
ดื่มเหล้านางสงสาร	สูบกัญชาและดมกาว
หนุ่มสาวจงฟังเอา	อย่าเที่ยวเกในกลางคือ
คิดตื่นก็หาดู	นำอดสูเกิดโรคกาม
โรคเอดส์จะติดตาม	เกิดเป็นแล้วไม่มียา
การพนันท่านตรัสว่า	จะนำพาสู่ความจน
ใครเล่นต้องเห็นผล	เป็นคนจนหมดไร่นา
ไม่ว่าจะเป็นใคร	จะสลดใสเป็น ไม่มี
อะเสวะนาท่านราวี	ไม่ให้มีคบบคนพาล
ปณิธาตาท่านไชขาน	ให้พบพานแต่คนดี
คบบคนไม่บัดสี	คบบคนดีแนะนำทาง
คำสอนไม่จืดจาง	ยังเป็นทางแนะนำคน
พวกท่านอย่ากังวล	จงฝึกตนให้โสภ
ศาสนายังมั่นคง	พูดตามตรงไม่เสื่อมกลาย
ทำดีมีความหมาย	พวกหญิงชายจงทำเอา
เกียจคร้านในตัวเรา	ทั้งมัวมาเป็นอบาย
หญิงชายทั้งหลายนี้	จำให้ดีอะบายภูมิ
หลีกเลี่ยงอย่ามั่วสุม	อบายภูมิ ๖ ประการ

วรรณกรรมที่มีเนื้อหาที่สอนให้รู้ถึงสังขารแห่งชีวิต

สังขารชีวิต หมายถึง ความเป็นจริงที่แน่นอนของชีวิตมนุษย์ที่เป็นไปในโลกนี้ เนื้อหาในผลญาของครูบุญนาค พิณิจพล ได้กล่าวว่าความต้องการของมนุษย์นั้น ไม่มีที่สิ้นสุด ขวนขวายหาแต่สิ่งมาบำรุงความต้องการของตนเอง มนุษย์เรานั้นอันที่จริงก็เกิดมาตัวเปล่า ไม่มีอะไรติดตัวเรามาเลย ดังนั้นเวลาตายก็ต้องไปแต่ตัวเปล่าเหมือนกับตอนที่เกิดมา สิ่งที่จะเอาไปได้เวลาตายคือบาปกับบุญเท่านั้น แม้ญาติพี่น้องเขาก็รังเกียจเราหาว่าเราเป็นผี มรดกทรัพย์สิน ข้าวของเงินทองต่าง ๆ ที่เราหามาได้ลูกหลานเขาก็เอาไปหมด เวลาเราตายไปของที่เขาทำทานไปให้เราก็มียแต่ของเก่า ๆ ขาด ๆ ถ้าเป็นมิดก็มิดเล่มเก่า ๆ ถ้าเป็นมิดก็เป็นมิดเล่มเก่า ๆ เข้าสนิม แม้แต่เงินที่เขาใส่มือเราไว้ พอถึงเวลาเก็บกระดูกเรา พวกลูกหลานก็จะขี้เขี่ยเอา ถ้าเป็นผู้ชายที่ตายไปสิ่งที่เขาจะทำทานไปให้ก็มีเสื่อผืนสั้น ๆ ขาด ๆ กับหินเหล็กไป แต่ถ้าเป็นหญิงตายไปสิ่งที่ลูกหลานเขาจะทำบุญทำทาน ไปให้ก็คือกระบอกปูนเก่า ๆ ฉะนั้นมนุษย์เราจึงไม่ควรที่จะปรารถนาอะไรให้มันมากนัก ให้เป็นคนที่มีสติรู้จักคำว่าพอเสียบ้าง แล้วชีวิตจะมีความสุข ดังที่จะปรากฏในผลญาต่อไปนี้

บ่มีไผสืฮัดให้เจ้าของหนุ่มคืนหลัง	บ่มีไผสืเียนยอให้หนุ่มคืนคือก็
บ่มีไผสืหาญท้าวคือสาวบาดเต่าแก่	บ่มีไผสืช้อยแก่เจ้าของไว้บ่ให้ตาย
น้ำในหนองในหัวนทีธารธรรมชาติ	ย้อมไหลลงอยู่เรื่อยบ่ไหลขึ้นฝ้ายเหนื่อ
น้ำมันไหลสู่ใต้ห้ามได้บ่ให้เขาไหล	ถนนของเฮาคือถนนเปรียบตั้งสายของน้ำ
เพราะบ่มีแนวห้ามคนเฮาบ่ให้แก่	อันความตายกระบ่ห้ามเป็นของแท้นั้นแน่นอน
	ท่านเฮ้ย
บ่มีไผสืห้ามน้ำอ้อยบ่ให้มันหวาน	บ่มีไผสืทำการให้ต่อนเกลื่อเฮาคิมได้
บ่มีไผสืทำให้เกลือกกลายเป็นค้าง	หมากพริกเผ็ดกระบ่กล้าทำให้จืดจาง
แม่่นสิใหญ่ท่อข้างกระบ่ท่อเวร – กรรม	ผู้ใดทำกรรมใดได้รับผลของกรรมนั้น
บ่มีไผสืห้ามโลกใหญ่ให้เขาหมุน	ห้ามตาเว็นดวงจันทร์บ่ส่องแสงลงพื้น
ห้ามกลางคืนให้มีหน้อยกลางเว็นหลายกว่า	บ่มีไผสืเฮ็ดได้ไปตามเรื่องแห่งกาล
อยากสุขสานอย่าลืมถิมครองคุณผู้จักแน	ให้เฮาคีล ๕ ข้อมาใช้ได้แต่บุญ
คั้นแม่่นเป็นสาวแล้วบ่ทันนานกระสิแก่	คั้นเป็นแม่บ่ทันนานกระสิเป็นเต่าเขาสิเอ็น
	แม่ใหญ่คน
ไปกระไปบ่พ้นจากเกิด แก่ เจ็บ ตาย	อันหญิงชายในโลกาชาติใดกระตายได้
บ่มีไผเหลือค้างเป็นคนอยู่เท่าชั่ว	บ่มีไผสือยู่ค้างเป็นเจ้าแผ่นดิน ท่านเฮ้ย

แม่นสิมีหมิ่นต่อแสน โกฎกระบุงหาม ภาควเวลาเฮบได้เอาไปด้วย
สาวคนสวยขาดตายแล้วมีแต่แนวเฮ็ดให้เนา เอาไฟเผาจ้งแล้วไฟใหม่จ้งบ่เหม็น

ยายเว้าเทศน์กลอนอีสาน (สังขกรรมของชีวิต)

โยมเอ๋ย สัตว์อยู่ในโลกนี้มีเกิดแก่เจ็บตาย เกิดมาหลายเป็นแสนแนวกระทุกซั๊กกัน
เหม็ดเกลี้ยง บ่มีเหลือมีเสี้ยงสัตว์ใดกระตามซาง พวกสัตว์ใหญ่คือแม่ช้างคนยังได้แม่นซัด
ซ้างโตใหญ่กระคือ ได้ลากแก่ขอนแก่น ทั้งขอนแก่นแดงแล้วแต่คนสิมาจ้าง พวกหมูจ้วควาย
ซ้างได้ทำงานไปคนอย่าง ซ้างได้ลากไม้จ้วควายได้แก่โต พวกหมูซ้างลากไม้ควายพันแม่น ไถนา
ม้าหรือลาพันมีคนขี่หลังจนมันแฮ้น ทุกข์เหลือแสนสัตว์เชื้อใน โลกาโลกกลม ชุมบ่กษามินอยู่ฟ้า
คนนำมาฆ่าแม่น ไถยัง พวกหมูสิงอยู่คองกว้างฝูงอีกวางอยู่กลางป่า พวกเลียงผาอยู่ป่า ไม้หมูเหม็น
หมูกระทิง นายพรานยิงจนเหม็ดเกลี้ยงบ่มีเหลือแม่โตหนึ่ง สัตว์ทั้งหลายเลยบ่มีบ่อนฟุ้งฝูงคน
ฆ่าญาติบ่มี สัตว์ทั้งหลายมันกระเป็นจ้งซี้ชาติทุกซั๊กหันตา พวกสัตว์สาทั้งหลายเกิดทุกซั
จนกระแนวนี้ ฝูงคนมีคนไ้คนจนมีเกิดแก่ เป็นชาติทุกซั๊กเที่ยงแท้บ่มีเว้นแต่ละคน เกิดมาแล้ว
กระบ่พ้นชาติทุกซั๊กกระมีมา เฒ่าชรากระมาตามเปรียบคั่งหมาตามเนื้อ เปรียบคั่งเสื่อคอยท่ากัด
กินพวกสัตว์ป่า ความซราถ่วงเข้าเลยจนฮ้ายทุกซั๊กหลาย อันชาติทุกซั๊กนั้นเป็นของ โหดฮ้ายประจำ
ชาติสัตว์สา ชีวิตสัตว์ต้องมีมาเรื่องทุกซั๊กจนฮ้าย ทุกซั๊กเอาหลายบ่มีเว้นเพราะเจ็บเป็นและ
เกิดแก่ ทุกซั๊กเอาหลายจนว่าแย่งตาเล่าแม่นและฟาง โคนนานมากระเป็นตาเล่าตาบด้างแหว
กระ โกงหรือ โง่ หนึ่งกระขานเหม็ดโตนั้นหย่อนลงเหม็ดแล้ว จักแม่นพันหรือแจ่วเป็น โสโวหรือ
โซโว คนเหม็ด ไตมันหากเป็นคั่งนี้ผู้ใดบ้างแล้วบ่เป็น เกิดมาแล้วกระบ่เว้นชาติทุกซั๊กมันนำมา
ถึงเวลากะมีตายกระแมนคนเฮนี้ ทุกซั๊กอิหลีบ่มีเว้นเวรภัยมันตาม ไถ อันเวรภัยคือชาติทุกซั๊กนี้
ແหล่วให้จำไว้เกิดผู้ฟัง

วรรณกรรมที่มีเนื้อหาที่ให้คติสอนใจ

คติสอนใจ คือ แนวทางในการดำเนินชีวิตของคนให้เป็นที่ไปตามกฎ กติกา ของสังคม
เนื้อหาในวรรณกรรมของครุบุญนาถ พินิจพล ได้กล่าวถึงคติสอนใจให้ผู้นับนำไปเป็นแนวทาง
ในการดำเนินชีวิต จะเห็นว่าคนอีสานจากอดีตจนถึงปัจจุบันสามารถดำรงความเป็นหมู่กลุ่ม
ความเป็นญาติพี่น้อง มีการช่วยเหลือ เอื้ออาทร แบ่งปัน เหลือเจืองาน มีน้ำใจที่ค้ำจุนต่อกัน
ส่วนใหญ่จะอาศัยแนวคำสอนที่เป็นคติสอนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ภาพิต คติธรรมต่าง ๆ
ซึ่งอาจจะแทรกอยู่ในวรรณกรรม วรรณคดีอีสาน นิทานพื้นบ้าน ซึ่งเป็นคติในการดำเนินชีวิต

คติสอนใจต่าง ๆ ที่พ่อแม่นำมาสอนลูก ปู่นำมาสอนหลาน ผู้นำทางพิธีกรรม ประเพณีนำมาสอนชาวบ้าน พระนำมาสอนพุทธศาสนิกชน อ่านหรือฟังแล้วต้องนำมาคิด พิจารณาไตร่ตรองตีความเพราะบางคำ บางสำนวน ได้ซ่อน แฝงคำ ความหมาย ไว้อย่างลึกซึ้ง ดังที่ปรากฏในวรรณกรรม ต่อไปนี้

ไผ่อยากมีเงินทองของจ่าย	อย่ามั่งง่ายเฮ็ดหยั่งกะดี
เลี้ยงให้พี่จ้วควายมัวมิ่ง	- สัตว์ทุกสิ่งเฮ็ดต้องรักษา
ไก่หมูหมาอย่าให้เกิดโรค	เคยมีโรคขามเมื่อเฮาขาย
สนุกพายลงเงินบักใหญ่	ขามเฮ็ดไธ่ กะอย่าได้วางป้า
ขามเฮ็ดนาให้ฮู้จักคันน้ำ	ข้าวชอกช้ำเกิด โรคโรคา
หาเอายาไปลีดไปโพ่น	คันไม้คันไฟให้ข่มไปสา
เพิ่นกล่าวจาคนลุ่มอย่างข่วม	การอยู่ร่วมต้องคอยอาศัย
เข้าใน ไพรอย่าให้จูดป่า	บ้านใกล้ท่าต้องระวังภัย
น้ำมัน ไหลท่วมเขียนท่วมบ้าน	เป็นตาย่านน้ำหลากไหลมา
เข้าตำราจ้วเสี้ยล้อมคอก	จันชอบอกจิตถี้ภัยมี
คิดให้คิดเตรียมตัวตั้งท่า	น้ำหลากป่าจ้งลี้ค้อยจูงควาย
สาวผมสวยฟังเอาลือบอก	ชายปิ่นปกออย่าเว่น้ำมัน
ข้ามภูซันต้องพายทิงบั้งใหญ่	สาวขึ้นใหม่อย่ามั่วทางกาม
อันความงามสิหนีจากเจ้า	พวกผู้เฒ่าลือบอกกล่าวเขียนขอ
เว้าพานขอเงินนำแม่	มาขอแม่ผู้มีศรัทธา
หาसानาสัก 20 บาท	อย่าบ้งอาจจี้ตั้งเหนียว
ให้รีบสร้างทางเที่ยวขึ้นไปชั้นฟ้า	บุญไปทำผู้ก่อกองการ
เข้าทำทานสิให้พรสาก่อน	นอนอยู่บ่อนขอให้เจ้าฝันดี
เป็นเศรษฐีคืนเดียวฝันแม่	เงินคำแก่นอย่าขาดอย่าเงิน
ขอให้เจ้าเจริญเป็นเศรษฐีใหม่	เป็นและไก่อจ้วควายสัตว์สา
เจ้าเลี้ยงมาอย่าให้เป็นภาค	บุญนั้นหากนำเลื่อมนำชู
ขอให้ได้ลูกครุหรือลูกตำรวจ	ลูกนักบวชผู้สอนศาสนา
ขออ้ลาก่อนเชิงสาก่อน สาธุ	

(กลอนลำเชิงสอนคนและอวยพร)

ความหมายของภาษาอีสาน

ควรรู้	หมายถึง	ควรรู้
เพื่อน	”	ท๋าน เขา
จ้าว	”	ว้าว
พี่	”	อ้าวท๋วน สมบูรณ์
เฮา	”	เรา
ยาม	”	เวลา
พาย	”	สะพาย
ถง	”	ถุง กระเป๋
บักใหญ่	”	ขนาดใหญ่
เฮ็ด	”	ทำ
ไเฮ้	”	ไร่
ป้า	”	ปล่อย ทิ้ง
สู้จัก	”	สู้จัก
โพน	”	พน
ข่วม	”	ข่วม
ไปสา	”	ไปเสียเถิด
เพื่อน	”	ท๋าน เขา
จา	”	พูด
จูดป่า	”	เผาป่า
ท่า	”	คลัง
เฮียน	”	บ้าน เรือน
เป็นต๋ายัน	”	น่อกลัว
จ้าวเสี่ย	”	ว้าวหาย
จิตดี	”	ให้ตระหนัก
ตั้งท่า	”	เตรียมตัว
จั่งสิ	”	จึงจะ
เว่าน่า	”	พูดด้วย
ภูซัน	”	ภูเขาซัน

ทึ่ง	หมายถึง	กระบอกน้ำ
สาวขึ้นใหม่	”	ผู้หญิงแตกเนื้อสาว
ลีหนีจาก	”	จะไปจาก
ลืบก่ลาวเียนขอ	”	จะไม่สรรเสริญ
นำแน่	”	หน้อย
ขอแผ่	”	ขอรับบริจาค
सानา	”	เสียเถิด
จีถี่	”	ตระหนี่
ตั้ง	”	ยาวไม่ผสมกับน้ำมันจากต้นยางใช้ค้ำสัตว์มีความหนักเหนียว
เที่ยว	”	ไป
ชั้นฟ้า	”	สวรรค์
ท่า	”	รอ คอย
ก่อกองการ	”	ทำดี
สาก่อน	”	เสียก่อน
บ่อน	”	ที่นอน
เจ้า	”	ท่าน คุณ
คำ	”	ทองคำ
แก่น	”	มีคิดตัวตลอด
ภาค	”	โรคอหิวาตกโรค
เลื่อม	”	คุ้มครอง
ชู	”	คำชู

๑๗๑

คนขาดศีลมีแต่ฆ่าเห็นบ่สามจังหวัด	คนผู้ไกลกับวัดเฮ็ดจั่งใดสติได้
อันว่าคงคอน ไม้บ่มีใบกระซาดข่ม	ลมบ่มีพัดต้องความฮ้อนสิแล่นมา
มีเงินล้านกันชั่วช้าสิกลับเกิดเป็นคนจน ท่านเอ๊ย	
สร้างบาปไว้บาปต้องไล่ตามคิด	ต้องเอาบุญเป็นมิตรบาปจั่งกลัวเกรงข้าน
บาปบ่หาญมาสู้เพราะมีบุญนั้นชูช้อย	บุญสิคอยอยู่เฝ้ารักษาผู้เฮ็ดดี ท่านเอ๊ย
ชีวิตคนเรานี้บ่บานหрокคงตาย	อายุหลายกระตามทีลืบมีเงินร้อย
แนวสติคิดตามห้อยคือบุญกับบาป	ไปรคจงทราบเถิดท่านเฮาตายแล้วเพ็งกรรม

กุศลกรรมเลิศล้ำพาดเกิดเป็นคนดี
บมิไฟฝัน ได้เพราะผลกรรมนั้นนำแต่ง

คนซื้อคร้านผู้ใดว่ามีบุญ

บ่เป็นทองประเชียรแต่เป็นแต่เพียงแร่ตะกั่ว
คนซื้อคร้านว่านั่นมีแต่มีคุณเอง

จัวควายหลายกลายเป็นหน้อยนามูลกะมุดมอด
พาละพันกะกิน ได้มีท่อโคกะม้วนใส่
ความซื้อคร้านว่านั่นมันบ่แม่นแนวดี
ใช้สิมีเงินเลี้ยงลูกใหญ่

คนเฮลั้มอย่าลืบทิ่มดินเต้

ให้เอาพรหมมาใส่อย่าเอาภัยเข้าไปใส่

เห็นคนทุกข์อย่าได้กล่าวโงมตี

คนทุกข์เฮ็ดถูกต้องอาจกลายเป็นเศรษฐี
เพิ่นว่าไว้บ่เฮ็ดตามครอง

เศรษฐีใหญ่เลยเป็นคนจน

เห็นคนทุกข์เขานั่นกะเป็นคน

สิเป็นกรรมพันผูกสอดลูกหลานเหลน

มีนี่มีเงินหมื่นมี้อื่นเสียไป

รักษาปากไว้โลกอย่านิทาไฟ

ธรรมคาคนเต่าค้องสู้อ้อมทางเดิน

ตาเสียคายคนเต่ายังมัวเมาว่า โตหนุ่ม

ยังมีสิสันสร้างเตะกระถางจนแตกหนุ่ม

นั่นแม่นคำเพิ่นว่าเต่าลั้มชาติความจริง

เหลียวเบ็งหน้าฉิวพรหมหนังกะเหี่ยว

เป็นจ้งชั้นบ่น่าเบ็งเพราะมันเงิน

มันสมดุกับหนังเนื้อบมิเสียเลยน่าเบ็ง

เลยเป็นเงินหนังเนื้อมันยานผมผันหนุ่ม

อกุศลมวตมีสิจ้องคอยให้เมื่อพื้น

ด้วยความรักความแพงจ้งขอเดือนหมู่เจ้า
ให้ทำสร้างตั้งแต่ดี ท่านเอ๊ย

คนผู้เนรคุณแม่นผู้ใดสียอयोग

เป็นแต่เพียงก่อมั่วบ่เป็นแก้วแก่นจันทร์

เงินเต็มถงพายเซกะบมิคองท้าย

ขอขอคขายเพราะซื้อคร้านเพราะกินไฟแต่ละวัน

ส่วนรายได้แต่ละมือสสิถึงเฟื่องกะบมิ

ผู้ใดมีแล้วเสียหอย่าสิเอามัน ไว้เอาเอาขยันมา

เอาขยันไว้ใช้เงินล้านอาจสิมี ท่านเอ๊ย

ฝนตกรินยามเซหมื่นดินกะยังลั้ม

ให้เม็ดดาติ่มไว้เพราะคนลั้มหากแม่นคน ท่านเอ๊ย

เห็นคนมีอย่าสิพึ่งยกयोग

ส่วนคนมีอาจจนกะได้

กรรมหมายปองนำซิงนำได้

เห็นคนจนกะอย่าได้ดูถูก

สิเป็นกรรมเป็นเวรนิทาคนอื่น

ดูถูกคนเป็นภัยมีแต่เกิดโทษ

บ่แม่นเพลินกับสามวชิหนุ่มารีน้อย

เลขลั้มภูมิผู้เต่าหาว่าว่าหนุ่มดี

เตะกระบี่บกระบ่ข้านเพราะโตช้อยหนุ่มบ่เซา

ปานผีสิงยามเห็นหนุ่มคืนบมิได้

เหลียวเบ็งผมผันบ่อดำบ่อยู่หัว

ผมผางขาวบาดแก่มันดีแล้ว

บ่ควรช้อมให้บ่เพราะหนังเนื้อบ่หนุ่มนำ

นำเชื้อแพ้คนเต่าอย่ากระทำ ท่านเอ๊ย

เฒ่าที่คีมีคุณประโยชน์
 พอตื่นเช้าขึ้นมาทำทานตักบาตร
 เพื่อลิหัวเอาบุญไปประะโลก
 เลขเป็นเฒ่าบุญเหลือหรือเฒ่าบุญรอด
 ไล่ฆ่าอะวิชาให้หนีไปลิวิ
 เลขบมีทางเสียมมีแต่ทางได้
 บาดเวลาลาวตายสวรรคค์บ่อนอยู่
 เพราะกุศลนำพาสวรรคค์ชั้นฟ้า
 ให้เป็นเฒ่าผิคุณอย่าเป็นเฒ่าผิโทษ
 อย่าเป็นเฒ่าอับปรียให้เป็นเฒ่าคุณมาก
 อย่าเป็นเฒ่าเสื่อ โขฮ้ายพิคฮ้ายฟาด
 ให้นุญไล่หาทันบาปหนีดีฝ่อ
 ให้สร้างเอาชาติอย่าให้บอชาก
 อีกร้อยปีกะยังคั้นหนังสือบชาด
 ยังเล่าเป็นกลอนทองเล่าใช้ใ้ได้อยู่ ผู้ฟังเอ๋ย

เฒ่าที่บ่ก่อโทษเข้าวัดเข้าวา
 บ่ให้เสียโอกาสล้วนแต่ทำทุน
 เลขเป็นเฒ่ามีโชคบ่เม่นเฒ่าเสียม
 เลนเป็นเฒ่าไสปลอดแจ้งฮุ่งทางตา
 ไล่ฆ่าความขี้ถึบให้มันเหลือ
 เพิ่นว่าไว้เฒ่านี้ดีหลาย
 ใจบ่หคบ่หมีแต่ศรัทธา
 อย่าเป็นเฒ่าผิบ้าให้เป็นเฒ่าผิบุญ
 อย่าเป็นเฒ่าเหยียม โหดให้เป็นเฒ่าปราณี
 อย่าเป็นเฒ่าทุกข์ยากให้เป็นเฒ่าสุข
 ให้เป็นเฒ่าฉลาดฮู้ทางสวรรคค์
 เสาฮู้จักหรือบ่ฮัน โคนันดี
 กลอนมหานุญนาคแต่งไว้ให้ฟัง
 ผู้ฮอยากเป็นนักปราชญ์ฮ่านแล้วตริตรอง

ยาบเว่านักเทศน์กลอนอีสาน

โยมเอ๋ย เดียวนี้โลกกว้างมีเกิดแก่เจ็บตาย อายุหลายกระเด็มทีสิบเกินปีร้อย เถิงว่าเกิน
 กระมีหน้อยไปไสมากะลำบาก หากเฒ่าหลายกะฮายกฮุงเดินเหินนั้นกระบ่ไหว เพิ่งผู้ใดกระบ่ได้
 บางเทื่ออยู่เอกา ลูกบ่มาเหลียวแลเพราะว่างานเขาฮุง ขอเตื่อนลุงและป้าผู้ชาดันอย่างบ่ไหว
 ลูกเขามาบ่ได้ให้รับฮ้อยเจ้าของเอง ให้เอาศีลเอาธรรมฮ้อยเจ้าของบาดยามแค้น ยามจิตใจ
 มันแน่นพรหมวิหารนั้นมื่ออยู่ ผู้ใดคั้นแล้คั้นเอาใช้ฮ้อยเจ้าของ โยมเอ๋ย

โยมเอ๋ย ในนิทานเพิ่นกล่าวไว้ยักษ์ใหญ่ผู้สิบแจน ผู้บ่มีคุณธรรมทศกรรณ โดฮ้าย
 ฤทธิดีหลายเพราะตายแล้วคีนมาสันเก่า หัวใจเราฝากไว้หน้าผิเชื้อแม่ทะเล ร่างเราเพกะกินได้
 เพราะหัวใจอยู่คนบ่อน ยักษ์สิบกร ไผลีสู้ทั้งกำป็นเราท่อกู กำป็นฮูทั้งสิบเบื่องกำทนูทั้งดาบ
 แกว่ง กงจักรแสงมีฮูเบื่อง ไผลีสู้กระบ่ไหว พระยาอินทร์นั้นกระฮูบ่ได้พวกบาดใหญ่ในบาดาล
 ครุฑทะยานบินหนีบ่ต่อกรพอน้อย ปมีศีลนำฮ้อยเอาเมียบเขาเข้ามาฟ่าง ทศกรรณเฮ็ดแต่ของ
 วุ่น ๆ รบกันอยู่ตั้งหลายปี พวกยักษ์สี่ยักษ์สาท้าวตายกันหลายร้อย ฤทธิหลายมีบ่ฮ้อยแต่เต็มที
 บุญบ่ฮ้อย บุญบ่มาเข้าข้างเลขเป็นฮ้างบาดต่อกร ทศกรรณเฮ็ดให้คนเคือคร้อน ไปท่วระแหง
 พวกดาบแสงป็นสรวาดทำฮิงบ่มาใกล้ ป็นหนีไกลพันเส้นบ่เห็นมาดำต้อย พระลักษณร์รามจึงได้

ลงนั่งม้อยเฮาสีผู้ได้จั้งโค พระยาภิเษกจั้งได้บอกเป็นเรื่องเป็นไป ค้องไปเอาหัวใจอยู่บ่อนไกล
 กกน้ำ มียักษ์หลวงพวงพวยผู้มีแสงรักษาอยู่ โฟไปเอาบ่ได้เดินกลายไกลกระแหม่นตาย ผู้ลีเอาให้ได้
 กระมืออยู่หนุมาน ค้องจัดการให้เร็วไวอย่าสิรอริช้ำ คันยักษานอนแล้วสามปีกระบี่ต้น พระราม
 ตรีสตั้งใช้ทหารห่าวกระบี่สี่ ให้รีบฟ้าจัดแจ้งให้ทันการณั้ หนุมานเลยทอรอบเขาสุเมรุตั้ง
 เดินสามครั้งจั้งหอลงกายลุ่ม ขอหัวใจจากยักษ์ฮ้ายกระเลยได้รบกัน หนุมานว่านั่นฉลาดกว่า
 ในเชิงรบ จับยักษาโตมีแสงให้อ่อนลงยอมแพ้ เลยเล่าค้วเอาได้หัวใจยักษ์ใหญ่ มาถวายต่อหน้า
 พระรามเจ้าให้เบ็งเงง ทศกรรมกระเลยตายแ่องแม็งเพราะความชั่วเจ้าของมี อันฤทธิมีหลาย
 กระเล่าตายเพราะความชั่ว ทศกรรมผู้ทำมั่วฤทธิแสงกระตายจาก เพราะเจ้าของนั้นชั่วช้ำ
 อันศีล ๕ นั้นบ่มี ด้วยเหตุนี้ถึงสิเก่งกระเสียหาย ต้องมีตายด้วยปืนผาเพิ่นกล่าวจาเอาไว้
 อุทาหรณ์เฮาควรได้เอามาวิจัยต่อ ขอให้พวกหมู่เจ้าฟังแล้วให้อ้ำฮอน

สรภัญญ์กลอนบุพพกรรม

ฟั้งเกิดท่านทั้งหลาย	ทั้งหญิงชายสาธุชน
นับว่าเป็นกุศล	ได้เป็นคนบริบูรณ์
ไม่มีที่เสื่อมสูญ	บริบูรณ์ทุกประการ
บางคนนำสงสาร	คนวิจารณ์ทั่วโลก
แขนขาที่ไม่มี	ทั้งสติที่ฟั่นเฟือน
กราบเรียนว่าไม่ดี	ชาติก่อนนี้เขาทำกรรม
เขาทำแต่ปาณากรรม	นำพาและให้ผล
บางคนจนสิ้นดี	ชาติก่อนนี้ลักของเขา
ย่องเบาและปล้นฆ่า	กรรมนำพาให้เกิดจน
เป็นคนไม่รู้ทาน	เกิดร่ำคาญทุกชาติไป
บางคนไม่สคไส	แต่งงานไปก็เลิกร
กรรมเก่าเขานำพา	ได้เลิกรากันสองทาง
ความรักได้จืดจาง	ไม่มีทางกลมเกลียวกัน
กรรมเก่าเขาหลงทัณฑ์	ไม่มีวันจะปรองคอง
ขาดเงินและขาดทอง	ไม่ปรองคองในครอบครัว
ชาติก่อนเขาไม่กลัว	อาจทำตัวเป็นกาเกี๋ย
ชาตินี้จึงมีภัย	ไม่สคไสเท่าที่ควร
ครอบครัวเกิดปั่นป่วน	ไม่สุขล้วนลำบากกาย

หญิงชายผู้มูตา	ไม่นำพาพูดความจริง
มารยาเปรียบเหมือนลิง	ความไม่จริงเอามาจา
เทพาและฝูงชน	เกิดสับสนไม่เชื่อคำ
เป็นกรรมของตัวเอง	ไม่หวั่นกรงต่อคำสอน
ฝูงหงษ์จรัสวรรณ	จงพุดจาให้เป็นธรรม
บางพวกไม่ทำกรรม	กินสุราจนเมามาย
หิริความละอาย	ขามเมามายไม่มีเลย
เมาแล้วพูดเปรียบเปรย	ไม่มีเลยซึ่งความอาย
เมาแล้วเกิดเสียหาย	ฆ่ากันตายก็ยังมี
เสียดักดิ์และเสียดศรี	เสียดความดีเมื่อขามเมา
ลูกหลานของพวกเรา	อย่าให้เมาควรห้ามปราม
อย่าให้เขาผลิผลาม	ศูบกัญชาและคมกาว
ทุก ๆ ท่านทั้งหนุ่มสาว	รู้เรื่องราวควรคำนึง
จงฟังซึ่งศีลธรรม	อย่าทำกรรมอันเลวทราม
กรรมอันงามนั้นยังมี	กรรมไม่คิดควรปล่อยวาง
อย่าสร้างและสะสม	จงอบรมจิตใจตน
จงทำแต่กุศล	เพื่อเป็นผลเมื่อขามตาย

วรรณกรรมที่มีเนื้อหาที่สอนให้ลูกหลานรู้และดำเนินในบุญคุณของบุพการี

บุพการีถือว่าเป็นผู้มีอุปการคุณก่อน ทั้งนี้หมายถึง พ่อ – แม่ ที่มีบุญคุณต่อลูกมาก คั้งนั้นเมื่อเราเป็นลูกก็ต้องมีความกตัญญูทดแทนที่ต่อท่าน เพราะว่าท่าน ไม่ได้ให้ชีวิตและเลือดเนื้อ แก่เรารวมทั้งอบรมเลี้ยงดูเรามา เนื้อหาที่ปรากฏในผลญาของครูบุญมาด พิณิจพล ได้กล่าวถึง พระคุณของพ่อกับแม่ โดยเริ่มตั้งแต่แม่อุ้มท้องเรามาเป็นเวลาเก้าเดือนกว่าจะคลอดออกมาเป็น คนได้ก็มีความลำบากเป็นอย่างมาก พอคลอดลูกออกมาแล้วก็ต้องมีการอยู่ไฟหรือชาวอีสาน โบราณเรียกว่า “การอยู่กรรม” ผู้อยู่กรรมจะต้องอย่างตัว ให้ตัวมีเหงื่อออก และต้องคั้นน้ำร้อน ด้วยหม้อน้ำร้อนเรียกว่าหม้อกรรม ในหม้อน้ำร้อนก็จะมียาสมุนไพรใส่เข้าไปด้วย เพื่อให้ ผู้อยู่กรรมได้คั้น เมื่อ ได้คั้นแล้วก็จะทำให้ร่างกายนั้นแข็งแรง เลือดลมเดินสะดวก เพราะคนที่ คลอดลูกใหม่จะเสียดเลือดมาก อีกทั้งยังทำให้หม้อลูกเข้าอุ้ได้เร็วขึ้น การอยู่กรรมนั้น ถ้าผู้ที่เป็น แม่ที่คลอดลูกคนแรกอยู่กรรมอย่างน้อย 15 วัน หากผู้ที่เคยผ่านการคลอดลูกมาแล้วให้อยู่กรรม เพียง 7 – 8 วัน เมื่อเห็นว่าร่างกายแข็งแรงเป็นปกติแล้วจะอยู่น้อยกว่านั้นก็ ได้ หลังจากที่ถูก

คลอคออกมาแล้วก็ต้องอาบน้ำล้างตัวทำความสะอาดให้ลูก หาผ้าเช็ดแห้งเช็ดโคลนและหาผ้าห่มให้ลูก ได้รับความอบอุ่นหลังจากนั้นก็เริ่มให้น้ำนมลูก ได้คัมภีร์ เวลานอนแม่ก็เอาลูกไปใส่เปล แล้วก็ห่ก่อก้อมให้นอนหลับ จนกระทั่งลูกโตพอที่จะป้อนข้าวป้อนน้ำด้วยความรักที่มีต่อลูก นี่คือน้ำใจแม่ซึ่งจะหาสิ่งเปรียบมิได้ สำหรับคุณของพ่อฉัน ในพระไตรปิฎกได้กล่าวไว้ว่ามีมากกว่าคุณของแม่ เริ่มตั้งแต่เราปฏิสนธิมาของแข็งทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นกระดูก เลือดเนื้อ ทานถือว่าเป็นของที่พ่อให้มา สำหรับของที่แม่ให้เรานั้นส่วนมากจะเป็นพวกของเหลว ในร่างกายขยกเว้นเลือด นี่เป็นสิ่งที่พ่อกับแม่ให้ลูกทุกคนมาตั้งแต่เกิด หลังจากนั้นทั้งพ่อแม่ก็ต้องเลี้ยงดูลูกจนเติบโต ให้การอบรมลูกแนะนำในทางที่ดี ขวนขวายหาทรัพย์สินต่าง ๆ มาให้แก่ลูก เพื่อไม่ให้ลูกต้องน้อยหน้าคนอื่น ส่งให้เรียนหนังสือ และเมื่อถึงเวลาก็หาผู้ครองให้ลูก แต่งสมบัติให้ลูก ในเมื่อพ่อแม่มีพระคุณอันยิ่งใหญ่ต่อลูกมากสุดยากที่จะหาสิ่งใดเปรียบได้ ดังนั้น ลูก ๆ ทั้งหลายจึงควรที่จะทดแทนพระคุณพ่อแม่บุพการี ดังที่จะปรากฏในวรรณกรรมต่อไปนี้

เกิดเป็นคนควรสำนึคุณของพ่อแม่ เฝ้าเลี้ยงมาตั้งแต่ให้แอ้ ๆ จนแต่ยังเบ็งเงง
พระพุทเจ้าเฝ้าบอกให้แจ้งคุณพ่อแม่ฉันมีหลาย คันเอาบรรยายจ้งแม่นหลายเหลืออัน
เขาเป็นคามาได้อาศัยเฝ้าป้อนนม

บาดสีใหญ่แก่กล้าเฝ้าต้องส่งเขาเรียน

เฝ้าได้พรรณนาไว้บุญคุณนั้นล้นล้น

คุณพ่อแม่ว่านี่เปรียบเหมือนดังพสุธา

พสุธาว่างกว้างป่านคุณของเฝ้า

คุณเฝ้าหลายกว่านั้นให้รู้เรื่องกันสา

โคนนานมาต้องมีเฝ้าชรากาล ไปตามเรื่อง

ผู้เป็นลูกและเฝ้าให้รับอ่านหันหา

หาอาหารหาข้าวบาดขามชวเลี้ยงเฝ้าแ่

บมีทางสิวางจากองค์เอกกองบุญ

พอป่านปลามาข่อนบุญมา โสมทุกเช้าค่ำ

สือขอเดือนทุกท่านให้คิดอ่านตรองดู

เฝ้าผู้ทำตามได้สิมีบุญอันล้นล้น

ตอบแทนคุณพ่อแม่นี้เป็นบุญเลิศมหากาฬ

ผู้บมีศีลห้าเขาทำทาน ได้บุญอยู่

จื่อเอาเดื่อหมูเจ้าจันชอกกล่าวแถลงกลอน

เฝ้าได้ย่ำข้าวป้อนเขาจ้ง ได้ใหญ่มา

สุขเสถียรมูลมังเฝ้าแบ่งปันเขาได้

อันคุณ โนนันล้นล้นอย่าหาว่าว่ามี

เปรียบเหมือนกับคงคาทั้งแผ่นดินแถมฟ้า

แม่บลิแถมแผ่นดินทั้งหกชั้นกระบ่ป่าน

อย่าสิโลลาป่าให้ตอบแทนคุณเจ้า

บมีเพียงตั้งแต่เฝ้าบางครั้งอาจป่วยเป็น

บ่ควรป่าควโรให้เบ็งเงงแแดงเข้า

ขามเฝ้าอย่าปล่อยลิ้มขามเป็น ไข้อย่าปล่อยวาง

ผู้จักคุณจัก โฉอันหม่บุญสิ โสมท่อน

เลี้ยงพ่อแม่สิเป็นบุญเลิศล้ำคุณกระบ่ป่าน

สัพพัญญูของเฮาศาสดาเฝ้าตรัสไว้

อย่าสิฝันว่าบได้อย่าหาว่าว่ามี

คิดกว่าเขาทำทานผู้บมีศีลแล้ว

แต่ว่ามีส่วนน้อยบ่ป่านเลี้ยงพ่อแม่เขา

เพื่อให้ชุมชนไทยจื่อจำเอาไปใช้

สิบมีหมองใหม่เพราะทำคุณให้ถึงแก่น   แสนสัจจนและช่วยคุณเจ้าสิช่วยชู
 เถิงสิน้ำยอกผู้ขาดเฮาชีเฮือพาย   น้ำมันมาตีเฮือพ่อแม่เฮาสินังไว้
 ยามเฮาเจ็บยามเฮาไข้ประนมมือเฟิ่นสิช้อย   ยามเฮาคตกต่ำด้อยบุญคุณเจ้าสิเลื่อมงำ
 อันบุญคุณหากเป็นของเลิศล้ำเฟิ่นสิช้อยบาดมีภัย   แม่นสิไกลแสนไกลเฟิ่นช้อยเฮาบาดยามแค้น
 ช้อยบาดยามเฮาแน่นมีภัยแล่นเข้าผ่า   คุณบิดากระบ่ส่วยมารดาเจ้ากระบ่เสียบ
 ช้อยถูกเต่าทุกเมื่อบได้ปล่อยวางหนี   คุณเป็นมีเป็นกือตี้มแถมอาจเป็นคือ
 คุณเฟิ่นมีหมัดมือหมัดเว่นบเว่นว่าง   บ่มีทางสิตี้มบิดาเจ้าพ่อแม่เฮา...

(คำสอนกลอนอีสานหมวดคุณ ทำนองผญา)

ความหมายของภาษาอีสาน

ควรรู้	หมายถึง	ควรรู้
เฟิ่น	”	ท่าน เขา
ให้แฮ่ ๆ	”	ร้องไห้
เต่า	”	แก่
เบ็งแรง	”	คุณ
บอกให้แจ้ง	”	บอกให้กระจ่าง
หลาย	”	มาก
เฮา	”	เรา
ย่ำ	”	เคี้ยว
จั่ง	”	จึง
บาดสิใหญ่	”	พอเติบโตมา
คั้น	”	ถ้า
จั่งแม่นหลาย	”	ช่างมากมายเหลือเกิน
มุลมั่ง	”	มรดก
สิ้น	”	เกิน
คุณ โณ	”	พระคุณ
อย่าว่าเวว่าบ่มี	”	อย่าพูดว่าไม่มี
บ่ปาน	”	ไม่เท่า
แม่นสิ	”	ถึงแม้จะ
สา	”	เสียเถิด

ไฉไล	หมายถึง	ลื้ม
ป้า	”	ปล่อย ทัั้ง
โคน	”	นาน
เต้า	”	ตุก
อ่านหันหา	”	หวนคิด
แลง	”	ตอนเย็น
บาดยามชวย	”	เวลาไม่สบาย
เฟิ่นแน	”	ท่านบ้าง
ยาม	”	เวลา
แก่	”	ชรา
ถึ้ม	”	ทัั้ง
โสมท้อน	”	รวมกันอยู่
พอปาน	”	ราวกับ
ช่อน	”	ออกันอยู่
ไผ	”	ใคร
จื่อ	”	จดจำ
ถึง	”	ถึง
ส่วย	”	อาจจะตกทุกข์ได้ยาก
ช่วยชู	”	กำชู
น้ำออกผู้ขาด	”	น้ำซัด
เฮื่อ	”	เรือ
ตีเฮื่อ	”	ซัดเรือ
ช่วย	”	ช่วย
เลื่อมง่า	”	คุ้มครอง
แล่นเข้าผ่า	”	วิ่งเข้าใส่
กือ	”	มากมายมหาศาล
ตื้อ	”	มากมายเหลือคณานับ
เหม็ดมือเหม็ดเวน	”	ทัั้งวัน

หลานเอ๋ย คุณทองแดงเป็นหมาเจ้าภูมิพลพระเจ้าพ่อ   หากเป็นหมาแม่จี้ทั้งเงินขาดนมหัว
 เป็นกระชิว โดผอมเพราะบ่มีคนเลี้ยง   คนเหมิดเมืองกรุงกว้างบ่เหลียวแลถิ่มปล่อย
 เป็นหมาน้อยรอบรู้หัวล้านขาดผู้แล   มีอหนึ่งนั้นเกือบแย่งเพราะรอดเล่นตามถนน
 คุณทองแดงเอาตนหลีกมาจนได้   มาจากใสบ่มีผู้ถึงประดูพระที่นั่ง
 หมอบคลานอยู่บ่อนหันบ่อไปกำแม่ที่ใด   กันแม่หมาปาก ได้สิเพ็งบารมี
 เป็นหมาดีแทนคุณพระพ่อเมืองสยามกว้าง   มีทหารท้วงว่าหมา ๆ อีแดงจ้อย
 เป็นหมาน้อยบ่ข้านทหารท้วงกะบ่หนี   หรือแม่หมาแม่นี้มาขอเพ็งอาศัย
 พระจอมไตรราชาได้เบ็งเงงหมาน้อย   ตรัสให้อามาให้ทุกถวายเป็นพระเนตร
 พระองค์ทรงเบ็งแล้วสงสาร ยิ่งกว่าหน่วยตา   แล้วจึงสั่งทหารหาญให้จัดหานางแม่หมา
 โดโดบ้าง โดโคมีนมผู้พ้อทองแดงสิกินอิม   แม่ลูกอ่อนอยู่นี้อีสิมูยว่าจ้งได้
 พวกรักษาจึงได้จัดแจงไปตามการ   เพราะสงสารทองแดง โดจ้อยไซหัวล้าน
 มีแต่หมาอีสิมูย บ่แพงนมให้ลูกจ้อง   สักทองแดงต่ำลูกเต้าเลยเอาเลี้ยงให้จ้องนม
 คุณทองแดงจึงได้มีนมจาก โองแอ่งความตาย   คุณทองแดงมีคุณหลายต่อแม่หมาบ่วางไว้
 พระเจ้าอยู่หัวทรงให้อาหารใดกระตามช่าง   มีปูปลาไถ่อย่างทองแดงเจ้าห้วงแม่หมา
 คุณทองแดงกราบกำคืบเอาต่อนอาหาร   อยู่ในงานของคน ให้แม่หมาทุกคราวครั้ง
 หมานในวังทองแดงฮักตัณญูปถิมปล่อย   ฮักพระอยู่หัวบ่แม่น้อยเทียวจ้องแม่เบ็งเงง
 สิชอบอกให้เบ็งประวัติเรื่องเป็นมา   พระราชาทรงงานแขกเมืองมาเยี่ยม
 คุณทองแดงเตรียมตั้งคอยระวังบ่ได้ห่าง   ระวังก็อยู่เกาะข้างนอนหนึ่งระวัง
 มีคนมาทุกครั้งสิหมอบอยู่บ่ไกลองค์   จุคประสงค์ของทองแดง คือรักษาพระองค์เจ้า
 คนผู้ใดมาเฝ้าคุณทองแดงจ้องตาเบ็ง   เพื่อรักษาพระบาทเจ้าองค์เอาเลี้ยงจ้งใหญ่มา
 ฮักกับแม่ป้าหมานั้นเก่งเกินคน   ฮักกับคนของมันแม่นผู้ใดเอาเลี้ยง
 เป็นแต่เพียงหมาน้อยเป็นพรอยยังฮักเก่ง   กตัญญูต่อเจ้าองค์เอาเลี้ยงอยู่บ่เซา
 ฮักบ่ฮักหมู่เจ้าบางคนชั่วเกินหมา   บ่ฮักคุณ โฉพ่อแม่โดพอดี
 ผู้บางคนกระตี่เยี่ยมหาคณเทียมนั้นยากยิ่ง   หลิงและชายให้จำไว้ฟังแล้วให้ฮักฮอน

(ถ้ายาวกลอนคุณทองแดงหมากตัญญูของในหลวง)

ความหมายของภาษาอีสาน

พจนานุกรม	หมายถึง	พจนานุกรมอีสาน
หมาแม่จิ้ง		หมาเทศเมีย
เงินขาด	”	ไม่มี
กระชิว	”	ผอมโซ
โต	”	ตัว
บมี	”	ไม่มี
เหมิด	”	หมด
ถิม	”	ทิ้ง
ผู้แล	”	กนดูแล
มือหนึ่ง	”	วันหนึ่ง
แล่น	”	วิ่ง
มาจากไสบมีฮู้	”	มาจากไหนก็ไม่รู้
บ่อนหัน	”	ที่นั่น
บไปกำแม่น้ำโต	”	ไม่ไปที่ไหนเลย
คันแม่่น	”	ถ้าหาก
ปากได้	”	พูดได้
เพ็ง	”	ฟังพา
จ้อย	”	ผอม
บย่าน	”	ไม่กลัว
กะบ่หนี	”	ก็ไม่หนี
หรือแม่่น	”	หรือว่า
เบ็งแรง	”	ดูแล
หน่วยตา	”	ลูกตา
โตได้บ้าง	”	ตัวไหนบ้าง
นมจู้	”	น้ำนม
ว่าจ้งได้	”	ว่าอย่างไร
ตามการ	”	ตามที่บอก หรือ รับสั่ง
บ่แพง	”	หวง
ฮัก	”	รัก

ล้ำ	หมายถึง	เท่ากับ
มัม	”	รอดพ้น
โองแอ่ง	”	วิถีแห่ง
บ่ว่างไว้	”	ไม่ละเลย
อาหารได้กะตามช่าง ”		อาหารอะไรก็ได้แล้วแต่
ต่อน	”	ขึ้น
สืชอบอก	”	จะชอบอก
สู้	”	สู้
บ่แม่น่นน้อย	”	ไม่ใช่บ่อย ๆ
เม็งจ้อง	”	จ้องมอง
เบ็งแรง	”	ดูแล
บ่ได้ห่าง	”	มิได้ห่าง
เลาะ	”	แถว ๆ
บ่ไกลองค์	”	ไม่ห่างจากพระองค์
ผู้ใด	”	ใคร
สู้จักบ่, สู้บ่นอ	”	สู้หรือเปล่า
เป็นพรอย	”	ไม่มีพ่อ ไม่มีแม่
บ่เขา	”	ไม่หยุด
หมู่เจ้า	”	พวกท่าน
คุณ โณ	”	พระคุณ สิ่งที่ดี
พอดี้	”	แม่ค่อน้อย
เทียม	”	ทัดเทียม เทียบเท่า
สู้ฮอน	”	คำนึง สัจวร

ฯลฯ

สรภัญญ์กลอนบุญคุณพ่อแม่

ฟังเถิดท่านทั้งหลาย	ทั้งหญิงชายที่เกิดมา
เวลาไม่มีใคร	ย่อมเปลี่ยนไปเป็นปีปี
ท่านเปรียบไว้เหมือนนารี	ในนทีแม่คงคา
ไหลไปไม่กลับมา	จากคงคาสู่ทะเล

ชีวิตคนก็หักเห	ไม่ไ้เก้เก๋อยู่เหมือนเดิม
เริ่มต้นเป็นเด็กแดง	พ่อแม่แพงเหมือนทวดดา
พ่อแม่กรุณา	เลี้ยงลูกมาเป็นอย่างดี
พ่อแม่ท่านปราณี	เลี้ยงอย่างดีด้วยน้ำนม
ประคบและประหม	เลี้ยงด้วยนมมารดา
ป้อนข้าวและป้อนปลา	ตามเวลาที่ต้องการ
เลี้ยงลูกอยู่นาน	จนเกือบกลานและเดินเป็น
ไม่เว้นแต่ละวัน	พ่อแม่ันให้หลับนอน
ใหญ่มาพ่อแม่สอน	ทั้งพรวอนให้เล่าเรียน
พวกข้าจึงขอเตือน	ขอกราบเรียนท่านผู้ฟัง
จงคิดอดีตหลัง	พ่อแม่ยังจงตอบแทน
เลี้ยงยากลำบากแสน	จงตอบแทนเพื่อบุญคุณ
ทำบุญก่อนท่านตาย	ได้บุญหลายจงทำเอา
อย่าหลงแต่ความเมา	จงทำเอาซึ่งกอบบุญ
ตายแล้วจะ ไม่สูญ	จะเป็นบุญของผู้ทำ
กรรมใดใครก่อไว้	ย่อมจะได้แก่ตนเอง
จงขำและจงเกรง	อย่าแข่งเสีงความเลวทราม
อยากงามจงทำบุญ	เพื่อเป็นทุนเวลาตาย
หญิงชายจงรู้จริง	ทุกสิ่งล้วนอนิจจัง
อยากเป็นหนุ่มคราวหลัง	ต้องสิ้นหวังเป็น ไม่มี
ทำดีเถิดท่านเอ๋ย	อย่าละเลยจนเกินไป
ตายแล้วจะ ไม่ไหว	ถ้าตาย ไปจะป่วยการ
ทำทานกันเถิดหนา	อันคิด ๕ อย่าปล่อยวาง
ภาวนาอย่าเมินหมาง	นั่นคือทางไปนิพพาน
บรรยายพอประมาณ	อย่ารำคาญเถิดท่านเอ๋ย

ถ้าโบราณเห็นว่าไว้ได้เป็นใหญ่ นายโต บัควรรลิม พุทโธ หน่อพระไตรรงค์ ล้ำ
 บัควรรลิม พระธรรมเจ้าพระสัมมาตรัสไว้ถึ ตรีสไว้ถึ บัควรรลิม พุทโธ หน่อพระไตรรงค์ ล้ำ
 ได้เป็นใหญ่ กระคือ สังกัสมิ พ่อผู้ทำนา สังกัสมิ ตากับยายผู้ถอดกลอนยังกล้า
 เจ้าสังกัสมิ ตาเต่าผู้เคยเอาปลาป้อนม้าม สังกัสมิ ตายายผู้ให้นามจู้จิ่งใหญ่มา

เจ้านั้นใหญ่แก่กล้าผู้ใดแน่อุปถัมภ์
 พ่อแม่เอาเงินให้ไปเรียนบิได้เปลี่ยน
 พ่อแม่ทุกข์ยากแค้นเจ้าสั่งปล่อยวางป้า
 เจ้าสั่งลี้มคุณเฒ่าสองตายายผู้โหย่นอู่
 ยามเป็นหวัดว่านี่พ่อแม่เล่นหาหมอ
 เป็นหยังเด้เจ้าจ้งลี้มลงได้สองเชื้อพ่อกับแม่
 เลี้ยงลูกมากะอยากให้นำหน้าบาคยามช่วย
 ได้กินแกงบ่มเต็มหม้อพอมิแหม่นด้วยเปล้า
 ครอบงสารพ่อแม่เลี้ยงลูกอย่าเกียจงอนหลาย
 บาคห้าขาวางถ่มหนีไปชิมน้ำได้ค่อน
 ขอนแนะนำลูกไว้ผู้ใดแน่มิคุณ
 ให้นำงามบ่มมีแห่งศรัทธาแสงอย่าได้ล้า
 ผู้ใดเอาเงินทองส่งเรียนจ้งดีได้
 แต่ละเดือนบ่มแหม่นหน้อยยืมได้จ้งค้อยแทน
 เจ้าสั่งลี้มคุณ โธพ่อแม่โตหาเลี้ยง
 อันว่าขุงและอินมาใกล้พ่อแม่วี
 บิได้ร้อต้องหาข้มบาคห้าเงินบ่มพอใช้
 เดียวนี้เฒ่าแก่แล้วสิไปชันเพ็งผู้ใด
 หากความรวนนั้นพอมิส่วนดีบ่มมีพ้อ
 แต่งกลอนบอกลูกเฒ่าอย่าเสียเป็เหลี่ยม
 หมากเฟื่อง
 บาคห้าสายสัมพันธ์ระหว่างเมียกับเจ้า
 เกิดความทุกข์เดือดร้อนลูกชายหล่าสิเพ็งไพ
 จงทำบุญกันสาให้ไชนานันมีน้ำ
 พ้อขอจาดอลูกเฒ่าให้ทำสร้างแต่ส่วนดี
 (ถ้ายาวแนะนำลูกบิให้ลี้มพ่อแม่)

ความหมายของภาษาอีสาน

เห็นว่า	หมายถึง	ท่านว่า	เขาว่า
บ่ม	”	ไม่	
ได้แน่มบ่มบอ	”	ได้บ้างหรือเปล้า	
กะค้อ	”	เหลือเกิน	
สั่ง	”	ทำไม	
ม้าม	”	เอาเข้าปาก	
นามจู้	”	ตั้งชื่อ	
จ้ง	”	จึง	
ใหญ่มา	”	เติบโตมา	
ผู้ใดแน่ม	”	ใครบ้าง	
บ่มแหม่นหน้อย	”	ไม่ใช่หน้อย ๆ	
ป้า	”	ทั้ง ปล่อยปะละเลย	
คุณ โธ	”	พระคุณ สิ่งที่เป็นสิริมงคล	
โต	”	ตนเอง	

หาเสียง	หมายถึง	เสียงดู
โหย่นอู๋	”	ไกวเป็ด
อู๋	”	รีน
วี	”	พัด
แต่น	”	วัง
บาดห้า	”	เชื่อว่า
เป็นหยังเค้	”	ทำไมหนอ
สองเขือ	”	ท่าน
ชั้นเพ็งผู้ใด	”	พึงพาใคร
บาดยามชวย	”	ประสพเคราะห์กรรม หรือ ตาย
ถืม	”	ทิ้ง
น้ำได้ต่อน	”	ไปมีผ้าหรือเมียใหม่
สิเพ็ง	”	จะเพ็ง
ผู้ได้แม่มีคุณ	”	ใครบ้างที่มีบุญคุณ
กันสา	”	กันเสียเถิด
ไฮ	”	ไร
แสง	”	แรง
จา	”	พูด
พ้อ	”	เจอ
เสียเป็	”	เสียภาพพจน์
หมากเฟื่อง	”	มะเฟื่อง

๗๓๗

สรภัญญ์กลอนบุญคุณพ่อแม่

ฟังเถิดท่านทั้งหลาย	ฟังบรรยายเรื่องบุญคุณ
เมตตาและการอุย	นั่นเป็นคุณพ่อแม่เรา
งานหนักไม่ไ้เบา	พ่อแม่เจ้าเลี้ยงเรามา
ดูแลทุกเวลา	ป้อนข้าวปลาให้กินนม
ประคบและประหม	ทั้งเป็นพรมพพะจารย์
สิ้นยุงถ้ามาพาน	ต้องจัดการไม่ให้ตอม

กลัวลูกจะซุบผอม	ต้องถนอมทุกเวลา
ใหญ่มาส่งเล่าเรียน	อดพากเพียรเลี้ยงจนโต
เติบโตใหญ่ใช้ฟุทโร	เอานมาตอบแทนคุณ
อย่าใช้ความทารุณ	ตอบแทนคุณไม่เข้าที่
คุณพ่อแม่เนั้นมากมี	ฟังให้คืท่านชุมชน
เป็นคนท่านเลี้ยงมา	มิใช่ว่าใหญ่ขึ้นเอง
ต้องหวั่นและต้องเกรง	จงฟังถึงให้จงคิ
ใช้หมึกก้อนที่	ต้น ไม่มีเป็นปากกา
กระดาษคือแผ่นฟ้า	พสุธาเป็นแม่พิมพ์
ยังไม่อาจพรรณนา	คุณล้นฟ้าเหลือแผ่นดิน
สุดสิ้นจะบรรยาย	คุณท่านหลายควรตอบแทน
ไม่ยากลำบากแสน	การตอบแทนคือทำดี
รู้รักสามัคคีไม่	ราวี้ด้วยกายใจ
เคารพสพสมัย	ทำจิตใจให้เป็นธรรม
เคารพเป็นประจำ	ทั้งชักนำเข้าวัดวา
เรียกว่าตอบแทนคุณ	จิตการุญและเมตตา
ให้ข้าวและให้ปลา	เมื่อแก่มาควรเลี้ยงดู
ลูกดีควรรับรู้	ควรเลี้ยงดูพ่อแม่ตน
เป็นคนถ้ามีธรรม	จะเลิศล้ำถ้ารู้คุณ

ผลยาที่มีเนื้อหาที่สอนด้านการแสวงหาความรู้

พระพุทธเจ้าก่อนเสด็จนิรพาน
 มนุษย์สารทางได้ไผ่อยากคืออยากเด่น
 บ่ต้องสู้ให้สิ้นสู้เพียงแต่แขนงเดียว
 ค้นผู้จัจจริงแท้เงินทองบ่ฮืออยาก
 มีความรู้ต้องสู้เรื่องปฏิบัติ
 เป็นจารย์ครุหากินเหล่าเฒ่ามายฮู้ยังแน่
 ไผ่อยากมีความรู้จนแห่งปริญญา
 เรียน 4 ปีจบ 6 แล้วกฏเกณฑ์มันมีอยู่

พระองค์ทรงตรัสแก่หมู่อินทรีพรหมฟ้า
 ให้ศึกษาอย่าถิ่มให้เขียนผู้ศาสตร์ศิลป์
 ให้สู้จัจจริง ๆ เรื่องแขนงที่เรียนนั้น
 เงินสิไหลหลังเข้าโสมเจ้าผู้เก่งศิลป์ ท่านเฮ้ย
 บ่อนใดขัดศีลธรรมบ่ทำจ้งเป็นรู
 หรือแม่นฮู้แต่เหล่าความคินันบมี ท่านเฮ้ย
 ต้องศึกษาให้เพียงพอต่อการเรียนให้เด็กที่
 ปริญญาต้องรอบรู้มีเสียเป็นหมาย

ใบปริญญากระดาษได้ออกมาจากสถาบัน
 คนบ่เรียนบ่มีผู้ตามบ่มีเห็น
 ขอให้จำเอาไว้ใผ่อยากเก่งทางหนังสือ
 บวชเข้าแล้วมีชื่อว่า เป็นพระ
 คั่นแน่นเป็นโยมนั่นถือผ้าเหลืองมันเป็นบาป
 นอกจากนั้นผู้ใดบวชเอาเอง
 เป็นพระสงฆ์บ่มีใผ่พอปานต่อผ้าเหลืองห่อ
 ผู้ฟังเอ๋ย คั่นเขามีลูกเต้าให้สู้ส่งเขาเรียน
 จ้งลิตีไปหน้าลูกหลานเขาได้เรียนต่อ
 อันความรู้บางอย่างกระจจ้ง
 เช่นสาน ไชสานของสานบุงสานกระจจ้ง
 เคี้ยวนี้ทุก ๆ กำเพิ่นสอนแบบชำนาญการ
 เรียนอยู่ตามงาไม้ตามนาหรือตามทุ่ง
 เรียนเหมคิปีบ่มีใผ่เพราะมีเหตุปัจจัย
 คี่แต่ครูบ่สอนให้แนวเดียวกระบ่แม่
 มีความรู้ในทางเฮ็ดให้คนตาย
 มีแต่กรรมมาข้องบ่ควรมีกระคืออยู่
 ไอคิวคี่มีพิเหล่วจ้งครั้นใหญ่บาคยามเรียน
 บ่ป่านคนขยันสู้การเรียนกระเลยแก่่ง

ปริญญาถือเป็นของสำคัญต่อเรียนจ้งมีใผ่ ท่านเอ๋ย
 คั่นหลับตายากลางเวิ่นกระบ่เห็นหย้งได้
 ให้มีใผ่คี่มีปรีดต่อเรียนอย่ามีคร้าน
 ท้งมีนามบ่เรียนกระบ่จ้งมีผ้าเหลืองคุ่ม
 ถือผ้าเหลืองห่มผ้าจิวคุ่มแต่พระเณร
 แม่่นสิแถ้งผมห่มผ้าเหลืองกระบ่ค้ำแล้ว
 พอปานห่มผ้าแต่เดินได้ปากเป็น ท่านเอ๋ย
 จ้งลิตีภายลุนคั่นลูกเขามีความรู้
 ลูกหลานเขาสิบ่เก้ทองแท้คั่นต่อเรียน ท่านเอ๋ย
 บ่ต้องเรียนหนังสือแต่จ้งจำเอาได้
 ท้งดีเสียมและมีคพร้าต้องเรียนรู้ในเรื่องจำ
 พวกลูกหลานอยากไปเรียนอยู่บ่อนใดกระบ่ย้งได้
 ว่าแต่มีใผ่ให้ความรู้ในเรื่องเรียน ท่านเอ๋ย
 อาจสิเป็นนำคนเรียนบ่ใผ่ใจกระบ่เป็นได้
 ตั้งที่แท้เจ้านั้นบ่ใผ่ใจ หลานเอ๋ย
 แม่่นมีหลายกระบ่ตามทีศาสดาบ่ย้งย้ง
 พวกนักปราชญ์ผู้รู้เพิ่นขอห้ามบ่ให้มี ท่านเอ๋ย
 ความพากเพียรบ่มีเลยคั่นเล่ากลายเป็นหัวคู้
 เข้าแข่งเส็งสอบไล่ได้เลยเป็นเยี่ยมอยู่สนาม
 ท่านเอ๋ย

7. ภาพสะท้อนทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

ภาพสะท้อนทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาวอีสานที่ได้สร้างสรรค์
 พัฒนา และเรียนรู้สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการวิเคราะห์
 ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

- 7.1 ด้านศาสนาและความเชื่อ
- 7.2 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี
- 7.3 ด้านค่านิยม

7.1 ด้านศาสนาและความเชื่อ

มนุษย์เมื่ออยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ๆ ก็จะร่วมกันสร้างข้อตกลงต่าง ๆ ให้เป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติร่วมกัน และเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่ม อันเป็นวิธีการอยู่ร่วมกันในแบบสันติที่มนุษย์ได้กำหนดขึ้นไว้ ดังที่ สุวรรณี วรวงศ์รัตน์ (2524, หน้า 28) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีความต้องการความสงบ มีความกลัวเป็นพลังผลักดัน ความต้องการภายในเช่น กลัวความทุกข์ยาก กลัวความเจ็บ กลัวการป่วย กลัวความตาย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงต้องแสวงหาสิ่งที่จะช่วยปิดเป่าความกลัวของตนเองให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นและความรู้สึกทางศีลธรรมร่วมกัน ดังนั้นมนุษย์จึงเอาระบบความเชื่อทางศาสนามาใช้ เพื่อขจัดปัญหาดังกล่าว ระบบความเชื่อที่มนุษย์นำมาใช้มีหลาย ๆ อย่างคละกันไป เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา และความเชื่อตามแบบคติพราหมณ์ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจะเป็นแบบชาวบ้าน คือ มุ่งเอาพิธีกรรมมาใช้ให้เป็นประโยชน์ มิได้มุ่งพิจารณาแก่สารหรือความขัดแย้งในระบบแต่อย่างใด ในการศึกษาของครูบุญนาค พิณิจผล ผู้วิจัยแยกประเด็นการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ ศาสนา และ ความเชื่อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. ศาสนา

เบญจมาศ พลอินทร์ (2525, หน้า 63) กล่าวว่า ศาสนา คือ ความศรัทธา ความเชื่อถือ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแต่ละสังคม ชาวอีสานนับถือศาสนาในลักษณะศาสนาชาวบ้าน คือมีความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีสาง เทวดา ความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยถือว่าศาสนาคือคำสั่งสอนอันเป็นที่รวมแห่งความเชื่อ ความนับถือบูชาอันสูงสุด ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางใจที่จะปฏิบัติตามเพื่อความสงบสุขของชีวิต ดังนั้นจึงถือว่าชาวอีสานยึดเอาศาสนาเป็นกรอบหรือแนวทางของสังคม เพื่อที่จะช่วยกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมให้มีชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เนื้อหาในผลพวงมุ่งเน้นให้ชาวอีสานยึดเอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในสังคม ถ้าใครไม่ถือมั่นปฏิบัติตามก็จะไม่เจริญก้าวหน้า จะเห็นได้ว่าเนื้อความของผลพวงปลุกฝังจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ให้ยึดมั่นหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ในการประพฤติปฏิบัติตนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์หรือพุทธศาสนิกชนทั่วไป เพราะถ้าหากพระสงฆ์ผู้ซึ่งเป็นผู้สืบทอดศาสนาจากพระพุทธเจ้าไม่อยู่ในวินัย ไม่ทำหน้าที่รักษา

และเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้ศาสนาดำรงอยู่ต่อไปศาสนาก็ลงจะเสื่อมลงเรื่อย ๆ อย่างแน่นอนจะเห็นว่าในวรรณกรรมนั้นเป็นเนื้อหาปลุกจิตสำนึกของชาวพุทธทั้งหลาย ให้ยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธเจ้า

เนื้อหาในวรรณกรรมของครุบุญนาค พินิจพล ได้กล่าวถึงเรื่อง การทำบุญให้ทานซึ่งเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่ชาวอีสานได้ถือปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้ง พุทธกาลแล้ว ซึ่งเป็นการทำบุญโดยไม่มีเลือกวัน คือทำได้ทุกวัน พอได้เวลาตีห้า ชาวอีสาน ก็จะพากันตื่นเพื่อหุงหาอาหารเตรียมไว้รอใส่บาตรให้แก่พระสงฆ์ เมื่อได้ยินเสียงสามเณรตี โป่ง ส่งสัญญาณให้พระสงฆ์เตรียมตัวออกมารับบิณฑบาต โดยพระภิกษุสงฆ์รูปที่มีอายุพรรษา มาก ๆ ก็จะเดินนำหน้าตามด้วยที่มีอายุพรรษาน้อยกว่าแล้วก็จะลดหลั่นกันลงไปเรื่อย ๆ นี่คือ พุทธบัญญัติในการบิณฑบาต เป็นแนวพระภิกษุสงฆ์ได้ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เมื่อญาติโยมได้เห็นก็จะเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในจริยวัตรอันงดงามนั้นด้วย ในการทำบุญ นั้นเราสามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน แต่วิธีที่ได้รับความนิยมมากก็คือ การทำบุญโดยการใส่ บาตร ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่าจะได้รับอานิสงส์ในการทำบุญมาก เมื่อตายไปเกิดชาติหน้า ก็จะมีผิวพรรณที่สวยงาม ในการทำบุญทางพระวินัยก็จะมีของที่สามารถนำไปทำบุญได้ อยู่ทั้งหมด 4 อย่างด้วยกัน คือ ผ้าจีวร อาหารบิณฑบาต ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ถ้าใครได้ ทำบุญด้วยของทั้งสี่อย่างนี้แล้วก็จะได้รับอานิสงส์ นอกจากปัจจัยทั้งสี่อย่างนั้นแล้วเรายัง สามารถทำบุญในทางพระสูตรได้อีกสิบอย่าง คือ ผลไม้ ฝ้านุ่น ฝ้าแพร รถมลากหรือเกวียน ดอกไม้ ของหอมทุกชนิด รูปหรือเทียน ของใช้สำหรับร่างกาย ที่นอน ที่พักอาศัย ถ้าเราทำบุญ ด้วยความบริสุทธิ์ใจแล้วก็จะได้รับอานิสงส์มาก อานิสงส์ คือ ผลจากบุญที่เราได้กระทำมา นั้นเอง เมื่อเราทำบุญมาก ๆ บุญนั้นก็ส่งผลให้ได้พบได้เห็นในสิ่งที่ดี ๆ ทั้งในชาตินี้และชาติ หน้า ถ้าใครทำชั่วไว้กรรมจะตามสนอง การทำบุญกับบาปนั้นมันก็ต่างกัน เปรียบเสมือนการเอา น้ำมันผสมกับน้ำของสองอย่างนี้ย่อมเข้ากันไม่ได้ฉันใด การทำบุญและการทำบาปก็ต่างกัน ฉะนั้น ดังนั้นถ้าใครอยากได้รับอานิสงส์มาก ๆ ในเวลาตอนเช้าพอเห็นพระภิกษุสงฆ์เดิน บิณฑบาต ผ่านมาทางหน้าก็ขอให้รับหาข้าวปลาอาหารมาใส่บาตรให้พระท่านได้ฉันของที่เรา ทำบุญนั้นด้วย แล้วชีวิตของพวกเขา ก็จะ โชคดีมีสุขตลอดไป จะเห็นได้ว่าหลักคำสอนในทาง พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมของครุบุญนาค พินิจพล พอจะจำแนกเนื้อหาในเรื่อง ศาสนาของชาวอีสานออกได้ ดังนี้

1. ความสำคัญของศาสนา
2. พุทธประวัติ

3. นิทานที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
4. พระสงฆ์
5. การปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชน

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความสำคัญของศาสนา

ถ้าจะกล่าวถึงศาสนานั้นสิ่งที่ควรรู้กันไปด้วยในความเข้าใจของคนทั่วไปนั่นคือ จะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับศีลธรรม ฉะนั้นผู้วิจัยจึงจะขอกล่าวถึงสองส่วนนี้ไปพร้อม ๆ กันด้วย ศาสนา – ศีลธรรมถือว่ามีค่าสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเป็นแบบแผน ในการดำเนินชีวิตอันล้ำค่าของคนอิสานเพราะคนอิสานถือเอาศาสนา – ศีลธรรมเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมาตั้งแต่โบราณกาล หากใคร ได้มาสัมผัสรับรู้ชีวิตของคนอิสานจะเห็นว่า เป็นกลุ่มชนที่เคร่งครัด ในศาสนา แม้พวกเขาจะนับถือสองศาสนาในขณะเดียวกันคือพุทธกับ พราหมณ์แต่พวกเขาก็ผสมผสานคือปรับปรุงหรือปฏิรูปพิธีการของสองศาสนาเข้ากันจนแยก ไม่ออกไม่ว่าอะไรคือพุทธอะไรคือพราหมณ์ และสองศาสนานี้ก็เดินไปด้วยกันอย่างไม่ขัดแย้ง อันใด

เนื้อหาในวรรณกรรมของครูบุญนาค พินิจพล ได้กล่าวถึงเรื่องความสำคัญของ ศาสนาที่สะท้อนสภาพสังคมของชาวอิสานปรากฏดังนี้

พ่อแม่เอ๋ยเฝ้าว่าศาสนาเสื่อมทำดีไปได้ชั่ว	อันความคิดจั่งสิ้นสวรรค์ฟ้าบ่ประทาน
คือจั่งคนชี้คร้านไผแน่พอกิน	เวียกบ่ทำพอมืดส่วนเงินอย่าหวังได้
อันคำสอนเห็นครัสไว้อย่ามีหวังว่าเสียม	เฮทำทานอยู่ใ้ ๆ บุญสิได้อยู่บ่เฮา
เฮทำบุญมือเข้าบุญกะเล่ามีมา	คั้นเฮทำกลางเวณส่วนบุญกะหวังได้
ยามกลางคืนเฮกะทำทานได้คือเก่า	รักษาศีลค้มเข้ายังได้เทื่อละสอง
ภาวนาให้ถึกต้องตามป่องพระสัมมา	พระสัตถาโคคมเห็นกล่าวมาสอนชี้
ผู้ใดมีให้ทานบ้างแปลงหนทางไว้ทำไต่	ยามตายไปได้ไต่จั้นสวรรค์ฟ้าแมนที่สูง
กุศลกรรมมาค่มุ่งคั่งจ่องให้เถิงดี	สวรรค์มีหกภูมิจ่งค้อยฟังเถอะดุงป้า
จั้นจาตุมยังค้อยทำดาวคั่งยังค้อยอยู่	คummyตาอยู่จั้นสวรรค์ฟ้ายังค้อยอยู่
นิมมะระดีกะบ่บ่อยสวรรค์ใหญ่ภูมิจาน	ยังต้องการผู้ทำคิบได้มีหวังไว้
ปะรินิมิตากะยังได้ไขปากดูไว้ให้อยู่	ผู้ทำบุญจั่งได้จั้นสวรรค์ฟ้าคั่งกล่าวมา
ปราสาทสูงเสียดฟ้าเป็นที่อยู่อาศัย	สิวิไลเรื่องรองถ้วนแต่ทองทั้งนั้น

อันสวรรค์หกชั้นบ่มีวันว่าอั่ง
 เราแต่ดันเฮาได้ก่อกองการ
 บุญสิไปคอยทำรอเฮาจนเท่าชั่ว
 บ่มีทางเคื่อคร้อนฮ้อนเฮ้งในชั้น
 เพราะวาบุญนำล่อมบ่ลาไลให้เห็นห่าง
 ดั้นขึ้นมามี้อเข้าอย่าประมาณในทางทาน
 กันบ่ไปให้เตรียมข้าวทั้งอาหาร ไปใส่บาต
 ไผอยากสุขเลิศล้ำสุขอื่นบ่มีปาน
 ไผอยากกินยังน้ำอมตะฟ้าสว่าง
 เป็นหนทางบ่ได้คิดได้เลี้ยวเที่ยวท่องกะยังเห็น
 คนทั้งปวงสิไปได้ต้องมีทานซื้อที่หนึ่ง
 ภาวนาใจ ๆ ฮู้จักไล่ค้นหา
 ค้นหาคือเปวน้ำทะเลหลวงอีกกว้างใหญ่
 ทวนกระแสภาวนาเป็น ไตแปรเปรียบคั่งเชื้อทวนคลื่น
 บ่ห่างหลังและห่างหน้าค้นหาฮ้านแล้วเล่นหนี
 ได้แก่ทานกับศีลเป็นคู่กันวันมื่อ
 เป็นหนทางแม่นได้แต่ตั้งจาว่าแม่นกล่าวมา
 ทางแปลเส้นบ่แม่นทางชั่วช้ำเป็นทางเที่ยวรหัด
 พวกหมู่เฮาคือกันถ้าได้ทางสายนี้
 อาจสิมีเตียงห้องนิพพานทองฟ้ากอง ๆ
 ผู้ใดทำถูกต้องอาจเตียงห้องป้องนิพพาน...
 ป้องนิพพานเอ๋ย.....นอ
 (ถ้ายาวกลอนศาสนาบ่เสื่อม)

ความหมายของภาษาอีสาน

ไผ	หมายถึง	ใคร
จั่งชั้น	”	อย่างนั้น
คือจั่งคน	”	เหมือนกันคน
ไผแน	”	ใครบ้าง
เวียก	”	งาน
บ่ทำพอเม็ด	”	ไม่ทำเลยแม้แต่น้อย
เชื่อม	”	เชื่อม ไทรม

เฮา	หมายถึง	เรา
ไว้ ๆ	”	เป็นประจำ
ลี	”	จะ
บ่เซา	”	ไม่หยุด
มือเข้า	”	ตอนเช้า
กะเล่า	”	ก็พรอย
กันเฮา	”	ถ้าเรา
กลางเวณ	”	กลางวัน
กะ	”	ก็
ยาม	”	เวลา
ตัม	”	เพิ่มเติม
เทื่อ	”	ครั้ง
ถัก	”	ถูก
ป่อง	”	ช่องทาง
เพิ่น	”	ท่าน เขา
ผู้ใด	”	ใคร
ทำ	”	หรือ
จ่อง	”	ตั้ง โนมลง
ถึง	”	ถึง
ไขปักตู	”	เปิดประตู
จั่ง	”	จึง
อั้ง	”	แฮ็ค
กูู้คน	”	ทุก ๆ คน
เท่าชั่ว	”	ตราบชั่ว
ฮ้อนเฮ่ง	”	ร้อนร่ำ
โนขัน	”	ในกระทะทองแดง
บ่คือเฮา	”	ไม่เหมือนเรา
อยากหยั่ง	”	หิวอะไร
กันบ่ไป	”	ถ้าไม่ไป

ปาน	หมายถึง	เท่า
เที่ยว	”	ไป
ลาด้าง	”	ละเลย
ผู้จัก	”	รู้จัก
แปว	”	รู ช่องทางหลบ
เฮือ	”	เรือ
โตแป	”	ตัวแปร
เป็นคืนเป็นมือ	”	เป็นคืนเป็นวัน
มัม	”	รอด เพียงพอ
ย่าน	”	กั้ว
เล่น	”	วิ่ง
คังจาว่าแม่นกล่าวมา	”	คังที่ได้พูคมา
หมู่เฮา	”	พวกเรา
ก่อง ๆ	”	เป็นลักษณะของการ โนมลงสู่ที่ต่ำ

ฯลฯ

ศาสนาคำสอนเจ้าพระสัมมาวางไว้ดี	วินัยมีเพิ่นบอกไว้แทนเจ้าศาสดา
พระธรรมมีล้นฟ้าเป็นธรรมเอกแทนองค์	ได้แก่ศีลหรือธรรมนั้นละแทนพระองค์เจ้า
กันมีคนมาว่าว่าสูญเสียบ่ไปเชื้อ	วินัยธรรมมีใจไว้ก็สูญสิ้น ได้จั่งใด
ศาสนาบ่ห่อนส่วยคนทำบุญได้คือเก่า	ทำมือแลงมือเข้าบุญเลย ได้อยู่บ่เขา
บุญมือเข้าเฮาคักบาตรจ้งหัน	ยามกลางวันถวายเพลแค่พระสงฆ์องค์เจ้า
ยามกลางคืนเฮาเข้าภาวนาบ่ได้ห่าง	บ่มีทาวลิส่วยคำสอนเจ้าศาสดา
ศาสนาเป็นของค่านามธรรมผู้จักบ่	เป็นคำสอนแท้ ๆ บ่เป็นไม้ป่าดง
บ่เป็นพงษ์ไพรกว้างบ่เป็นหินภูเขาใหญ่	บ่เป็นสัตว์อยู่ป่าไม้บ่เป็นช้างแมนและเสื่อ
ยังสดใสอยู่ทุกเมื่อบ่ได้เปลี่ยนไปตามกาล	ลือชื่อนาเป็นแสนกัลป์คั้นหมู่เฮารักษาไว้
เป็นแต่เพียงรักษาไว้ศีลธรรมกระยังอยู่	บ่มีชูเหี่ยวแห้งคือใบไม้หล่นใส่ดิน ท่านอัย
ศาสนาพื้นวางไว้แก่สัตว์โลกทั้งปวง	บ่มีหวงหรือเหนให้ช้อยกันรักษาไว้
เมืองสวรรคตนั้นแสนใกล้กันเฮาไปตามทางบอก	เมืองนิพพานกระอยู่ใกล้กันเฮาได้เฮ็ดตาม

ผู้ฟังเอ๋ย ศาสนาเป็นของค้ำเป็นของคุณเกื้อหนุนโลก ไผมีโชคกระจิ่งพ้อบุญน้อย
 กระทบเห็น
 อย่าสิหลีกสิเว้นเห็นแล้วค่อยทำตาม ศาสนานั้นยังงามอย่าปล่อยวางรักษาไว้
 รักษาไตรทวารนี้สามอันอย่าได้ล่วง เมื่อภะยนครมันหากกว้างต่อกว้างรักษาได้จั่งแม่นดี
 เฮาเอากายก่อนนี้เว้นจากชั่วมัวหมอง ขึ้นเรือทองคือศีลขี่ไปให้มันมี
 ถึงมีลมกระแสดลื่นคือต้นหามาถักแถว่ง คลื่นพัดแวงกระทบล้มคันศีลแก่นั้นอยู่นำ
 ศาสนาคำสอนเจ้าพระสัมมาบมีเปลี่ยน บคือเดือนอยู่ฟ้าบางครั้งก็เปลี่ยนแปลง
 สุริโยส่องแจ่มบางเทื่อกระมีมัว เป็นขั้วนิ้วบาคมีฝนบ่ส่องใสเห็นแจ่ม
 ได้ดับแสงเป็นบางครั้งบคือธรรมทั้งแปดหมื่น บคือศีลห้าข้อของเจ้าศาสดา
 อันศีลธรรมนั้นยังเลิศและล้ำส่องแสงบมีหยุด บมีขุดเป็นทางตันคันหมูเฮานั้นเอาใช้
 ศีลมีทั้งห้าลองเอามาใช้เบิ่งแม่ พวกพ่อแม่พี่น้องมีศีลลืออยู่ดี
 ศาสนาบ่สอนส่วยเพราะบ่แม่นปลายเข็ม บ่แม่นปลายเหล็กโนบ่แม่นหางกระบอมถ้าง
 บ่แม่นเขาโง โล้งเขาควยหรือกันดี เอ็ดจั่งใดสิส่วยคำสอนเจ้าศาสดา
 อยู่ในได้ลุ่มฟ้าสังสิท้อคำสอน อยู่ในสามไตรภพบ่ท้อคำสอนเจ้า
 คันเฮาเอาไปใช้ใสแจ่มมีค่า ยังสติขึ้นหน้าเป็นแสนล้านแม่นหมื่นปี
 ศาสนาคำสอนเจ้ายังถือเก่าเหมือนเดิม บ่ได้เติมแสงสี่กระส่องใสคือคราวก็
 บ่ได้มีค่างและพริบยอมใส่จังกว่ำแสง ไฟน้ออนส่องแจ่มบมีสูงเสมอศีล
 ไฟน้ออนพันดวงกระทบปานศีลแก้ว เพราะว่าแสงศีลนั้นพาให้ใจคนสูง
 พาให้ใจสว่างแจ่มทั้งใจตั้งแม่นต่อธรรม เห็นความสุขเลิศล้ำบมีเกิดมีตาย
 ก็เพราะแสงธรรมศีลให้เจือเอาเน่เคื้อท่าน จงทำทานกันบ้างอย่าอาศัยความซี้ดี
 รักษาศีลกระพ่องนี้เอาบุญเข้าแม่นใสโต ภาวนากระอย่าได้แม่นถิ่มปล่อยวางป่า
 ให้พวกเขาทำเอาเพื่อสิได้เมื่อเมืองฟ้า บาคห้ามธนาเมี้ยนเมืองสวรรค์เป็นที่อยู่
 ให้พวกเขาฮ้ายทำดีไว้จั่งแม่นดี
 ศาสนาพินสอนชี้หวังให้เฮาพ้นจากบ่วง พ้นจากดวงบ่อนชี้ร้ายหนีไปพ้อแต่บ่อนดี
 พินตรัสสอนสั่งซึบได้เกี่ยวครุฑาย สอนมาหลายทั่วโลกส่วนคายบ่เคยว่า
 บ่เคยเอาเงินเฟื้องเงินไฟหรือเงินบาท บ่เคยคาคว่าไว้คายสิได้แม่นทอใด
 สั่งสอนคนบ่ได้คายเทศน์พอสลิ่ง พระองค์ทรงค่านึงตั้งแต่ทางสิหลุดพิน
 ทรงขนคนให้หนีวันเวรภัยบ่ได้เกี่ยว ให้เทียวทางบ่อแท้นิพพานพุนบ่อนเกษม

อันคำสอนเพิ่นสอนไว้สังติเสียมสูญหาย โลกนี้วายฝูงชนกระบี่มีสูญเสี้ยน
 อันว่าคินคองกว้างพังทลายน้ำท่วม ผ่นตมมาถึงน้ำท่วมพระธรรมเจ้ากระเถายัง
 พระวินัยกระบี่พลาคบปลั่งยังมีอยู่เหมือนเดิม บิได้เติมแสงสีกระเม่นธรรมคำสอนเจ้า
 ให้เสเอาไปใช้อย่าหลงทางบ่เม่น เอาศีล ๕ ไว้ใช้สติเยี่ยมคู่คู่กัน

2. พุทธประวัติ

เนื้อหาในวรรณกรรมของครูบุญนาค พินิจพล ได้กล่าวถึงพุทธประวัติที่สะท้อน
 สภาพสังคมของชาวอีสาน ปรากฏดังนี้

ในนิทานเพิ่นว่าลูกกตัญญู	คือสุวรรณสามผู้คอยถนอมเลี้ยง
ทั้งสองเต่าตาเสียพ่อกับแม่	บิได้ไต่ละถีมอยู่กลางค้ำวป่าพนอม
ต้นมือเข้าจูงพ่อแม่ทั้งสอง	หาขันลงกระบวยดักให้ช่วยศรีสรลงล้าง
แบ่งหนทางให้ไปส่วม โยงเครือให้ไปถ่าย	เถิงสิตบอดเบื่องบิได้ถีมพ่อแม่ตน
อาหารกินกะบ่พื้นหัวเผือกหัวมัน	ท้าวสุวรรณหาเผือกมันมาต้ม
ปฏิบัติสองเต่ากินคอยมันอยู่กลางป่า	ยามฝนตกจากฟ้าอาศัยถ้ำเป็นบ่อนบั้ง
รักษาศีลเพื่อยับยั้งกิเลสใหญ่ให้มันหนี	พวกบิกษุมานินหมู่จะนิมาอ้อง
พวกเสื่อสิงห์กะมาป่องอันตรายบิให้ล่วง	พวกงูชวงและเห่าท่อมจงอาจฮ้ายกะบ่เนียน
ปฏิบัติบ่เบื่อนอยู่ในป่าพนาเขา	นกกาเวมาจันอยู่คู่วันแสงเช้า
นกกาเวมาอ้องจลองบุญบิได้ห่าง	การเวกอ้อฮ้องจันเข้าอยู่บ่เขา
ต้นจั่นยามมือเข้าเข้าป่าหากอยมัน	หาไปตามภูซันบ่อนได้สิพอได้
หาไปตามกกไม้เพียงไฟหมากไม้ป่า	หมากสีดาหมากเกลี้ยงเพียงส้มแล้วแต่มี
สุวรรณสามผู้นี้เป็นหน่อโพธิ์สัตว์	คั้นแม่่นภายหลังมาหาแม่่นโพธิญาณเจ้า
ได้มาเป็นองค์แห่งพระเจ้าโคดมองค์หุดโลก	เฮามีโชคจ้งพ้อคำสอนเจ้าศาสนา
อยากขอบอกแม่ป่าพ้อและแม่ทั้งหลาย	คั่นอยากไปสวรรค์ทองให้เฮ็ดดีเอาไว้
คั่นอยากไปนิพพานกว้างเดินตามทางทั้งแปดป่อง	นิพพานทองอยู่ฟากฟ้าสิไปได้แม่่นแน่นอน

(ลำยาว หมวดพ้อแม่สอนลูก 2)

คิดเห็นเดคคิดเห็นตั้งแต่ครั้งปฐมโพธิกาล คราวเมื่อสิทธิตถะได้สั่งลาเมืองกว้าง
 พระองค์ทรงเอาม้าคันทะกาแล้วขึ้นขี่ นายลันเป็นผู้หำเอาม้าออกไปไล่แคว
 พระจึงได้เ็นสิ่งพิมพาทั้งราหุลลูกถึงผู้ยังน้อย ลาก่อนเคื้อเข้าผู้แพงศรีสร้อยกะยอมยอย
 อ้ายขอสั่ง

สุขสมหวังได้แก่เจ้าอย่ามีเศร้าแค้นล่าสี
 บ่ว่าหญิงหรือชายบาดทำเอาถิ่นซ่าน
 ผู้จึ่งหนึ่งเพื่อนบอกว่าป่าเมียดิมเพราะทุกข์จน
 ความชักแพงเคยมีโกลธักห่าง ไกลกันจ้อย
 ส่วนผู้เมียดคั่งนั้นให้เขาใจปองหนุ
 เลยเล่าเที่ยวสองทางระหว่างผิวเมียดนั้น
 เลยเล่ามีคบแจ่งสองข้างได้ห่างกัน

เดี๋ยวนี้เน้นอ้ายขอจากพิมพา
 บ่แม่นป่าพิมถิมไปหาชิมน้ำได้ตอน
 อ้ายนั้นป่าหม่อมน้องป่าเพื่อสันทา
 ให้พิมรอกอยทำเลงเวลาอ้ายโค้งอ่วย
 ให้น้องสุขผ่านฟ้าอยู่เมืองราชกะบิลหลวง
 ออย่าสิมีแนวช่องกะบิลทองบ่อน้องนึ่ง
 อ้ายหนีไปเพื่อนี้ไปได้เกลียดคมเหสี
 ยังถวิลนำเจ้าพิมพาไปได้ห่าง
 อ้ายสิจากยอดฟ้าไปตัดขาดคันทหาสาม
 จิงสีนำเอาแก้วพระสัทธรรมอันล้ำค่า
 หวังให้น้องนั้นได้เป็นเอกสาวิกา
 ออย่ามีหมองหรือเศร้ายามสองเสาไกลกันหนอย
 เดียวนี้ค่อนสิแจ่งอ้ายขอจากอ้าลา
 เทวดาในห้องชมพุดูครที่ปี
 หนอยหนึ่งได้เลงที่นทีธาร
 ผุ่งหมู่คนเฮาเอ็นเนรัฐรฟ้าห้อยอน ๆ
 สั่งให้เจ้าผู้มีชื่อวานยฉัน
 ส่วนว่าภูบาลเจ้าได้ปลงผมตัดเศศ

อยู่ในที่ปีพื้มีนบ่แม่นของจริง
 ผิวเมียดอนเทียมข้างยังหาทางซ้อคนใหม่
 ผู้จึ่งหนึ่ง โกลธักเลยหาใหม่มาแฝง
 จิตใจแขวนหรือห้อยสลายลงเป็นน้ำเบือ
 แต่งตัวเป็นเจ้าผู้คือจ้อยอยู่คนเดียว
 อันความเผื่อแผ่พ้นเลยกลายเป็นคั่นหนามแทง

อ้ายขอลาไปบำเพ็ญบ่แม่น ไปมีฐู่
 บ่แม่นป่าหม่อมน้องให้เป็นหม้ายในเรื่องกาม
 ป่าเพื่อ ไปบำเพ็ญเพื่อสีกลายเมืองฟ้า
 ชีวิตสิทศตถายังบ่ม้วยสิโง โลงตำวมา
 ผุ่งหมู่คนทั้งปวงได้ขื่นขอลวายน้อง
 ออย่าหวังหลังและหวังหน้าพิมพาน้องค้อยอยู่ดี
 บ่ได้มีความซังทอเม็คจางาฮิด
 เป็นนำบุญก่อสร้างบุพเพพุน่แม่นจันมา
 สิไปเป็นพระสัมมาศาสตาดองค้ำถ้ำ
 นำเอามาฝากเจ้าพิมพ่างมิ่งมะรี
 ตัดคันทาคือตัวเวรให้ห่างกายของน้อง
 ให้มีหวานเปรียบคั่งอ้อยออย่ามีส้มคั่งมดแดง
 อาชะไนย์เลยผันจากเมืองกะบิลกว้าง
 เขากะมาขึ้นสู่ฐู่มาให้แล่นไว
 ชื่อว่าเนรัฐรอันใหญ่ยาวทั้งขื่น
 พระจิงหยุดจอกม้าเซาหันแล้วสั่งความ
 ให้นำอะชะไนย์กลับไปข่าวคราวทางบ้าน
 ครองฝ่าเหลือองเรียบร้อยอยู่แควน้ำแม่ที่
 (กลอนลำยาวตอนสิทศตถะออกบวช)

3. นิทานที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

เนื้อหาในวรรณกรรมของครุบุญนาค พินิจพล ได้กล่าวถึงนิทานที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่สะท้อนสภาพสังคมของชาวอีสาน ปรากฏดังนี้

มาลีพรรณนาเรื่องชูชะ โกลินป่า อะมิตตะดาบช้าเตรียมถุงเป็ยค์ใส่ของ
มีแจ้วบองหมากนาวส้มหมากแขวมทั้งหมากม่วง มีคหนึ่งควงเอาใส่ไว้โนเป็นเต่าพ่อพราหมณ์
มีทั้งข้าวและน้ำโภชนาอาหาร แม่ตาหวานงามอนผู้บ่อายคำว่า
มือเต่าโชมเอาผิวเต่ามาคมเว้าค้อย ๆ แสนสำออยอิน้อยคมผิวเต่าแล้วพองจา
ว่าค้อยไปคี้เคือผิวแก้วผู้งามอนช่อนได้กลิ่น อันของกลิ่นน่องแดงแล้วอยู่ในเป็บ่อนพาย
ส่วนของเกี้ยวนั้นน่องได้แดงไว้รังกัน ของสำคัญบั้งไฟโบ้กได้ยัดกลงถึงเป็
บั้งตั้งเกะกะมีแล้วของคิน้องได้แดง ยาสีฟันแมนและเป็งบ่ควรรใช้เพราะแก่กาล
แม่ตาหวานกะยังเว้าสำออยและอ้อยอิง น่องเป็นหญิงผู้มักน้อยประสงค์อ้ายแต่ผู้เดียว
น่องบ่เทียวหลายเส้นหนทางบ่อนสิได้ ยามตายไปย่านแต่พ้อลงหม้อแมนแผ่นแดง
คันแมนแก้วสิบสิแจ่งอ้อมมีเมฆมาบัง อ้อมได้มีราหูเบียดเบียนพระจันทร์จ้า
อันว่าราหูห้าอ้อมมาบั้งตั้งเถื่อย คีแต่เมฆซีฝ้ออ้อมมากั้งกล้อยพระจันทร์
เพราะว่าเด็ยนี้มันพีติจาก โกลอน พอป่านสวนสิโกลควายหน่วยหมากแดงสิโกลค้าง
พอป่านกุดชะโรซ้างสิโกลกันกับแย่ง ก็อั้งแย่งอยู่ฟ้าโกลควายเต่าบาคท่าตาย
น่องสิคอยหม้อมอ้อบได้ควนหนีป่า น่องสิรอเวลาที่ตำวมาคินบ้าน
ให้สำราญสาเด้ออ้ายชูชะ โกลบาคเข้าป่า ให้สุชีแมนอยู่หน้าเจ็ญอ้ายอ้อมยาสีเบียน
ไปเป็นเดือนกะคอยได้เป็นปีกะคอยอยู่ บ่มีทางว่าสิลัดเล่นผู้สิคอยอ้ายบาคตำวมา...
แมนตำวมา...เฮ้ย

(ถ้าชาวกลอนชูกไปขอค้นหา-ชาติ)

กรุงสญชัยจึงได้ตกลงไถ่หลานตา พราหมณ์มะนากะอินยอมไถ่ถอนไปตามว่า
อันว่าพราหมณ์มะโนเต่าสิกลายเป็นเศรษฐีใหญ่ กรุงสญชัยประกาศก้องให้คนร่วมไถ่หลาน
ฝูงคนทุกถิ่นบ้านอยู่ในเขตสิพี อยู่โนแดนกรุงศรีได้ขึ้นบานกันเกลี้ยง
บ่มีเหลือมีเสี่ยมาประชุมพร้อมสิไถ่ กรุงสญชัยเฟ้นได้หาซ้างพร้อมหมู่จัว
หาแพะน้อยร้อยกว่าทั้งควายมาร อาชะนัยหรือลาเก้ให้มีเต็มร้อย
ส่วนว่าทองหรือสร้อยให้เต็มไหทั้งสี่ เงินหมากคือให้ใส่สิโกลกว้างจนวันเต็ม
นอกจากนั้นยังมีฝ้ออันแพรภันท์ ให้เอามารวมกันไว้ทั้งหลวงสนามกว้าง

คนทั้งปวงออกกันแน่นปึกประราไว้ทำนั้ง
 ต้องมีการล้อมรั้วอยู่คนฝ่ายสัตว์สา
 ทำพิธีสู่ขวัญพร้อมให้ทำตามทุกคำสั่ง
 กรุงสี่พีลีราบรื่นได้หลานอ่อนเข้ามาเมือง
 เมืองสี่พีสุขล้ำเมืองได้ปมีท้อ
 พระจึงปากกล่าวไว้ให้เสนาตรวจจัดการ
 ให้ทั้งสองเสริมสร้างอยู่หอปราศรัยหลังใหม่
 คนจนงบาศสองเจ้าทรงภูษาว่างกะคล่อง
 กรุงศุขชัยให้หาข้าวน้ำจัดแจ่งให้มันดี
 หาเอาหวานสักพันหม้อของควาพันหม้อกว่า
 เอาน้ำจืดไปอย่างหม้อต้มให้แต่งมา
 เคียงพวกลุงแม่ป้าอยู่ของเขตเมืองเฮา
 สมประคามาญาติให้ชิมพิมหิตเกลี้ยง
 แล้วจึงหามาเคียงตาพราหมณ์ให้มันอิ่ม
 กรุงศุขชัยสั่งแล้วเสนาน้อยกะเฮ็ดนำ
 จัดพาคำพาข้าวพาทวานให้ครบอย่าง
 หาขึ้นย่างใส่ถ้วยทั้งต้มแม่ในใส่พา
 ชื่นจ้วมรสสมเพี้ยหลายเอาเหลือชอยห่าง ๆ
 ส่วนหม้อย่างไก่อ่างเต็มพาแล้วแม่สนี่พา
 หาสุรามาให้พานักชวยเหล้าขวดใหญ่
 เอาติบข้าวตั้งไว้คืบน้อยท้อกระทอ

มหาชาติคำกลอนอีสาน : ตอนชูชกหลงทางจงกัณหา ชาลี เข้าสู่กรุงสี่พี)

ความเป็นมาของการสู่ขวัญ

ไม่มีหลักฐานว่าเกิดขึ้นเมื่อใด แต่เข้าใจว่าคงมีอยู่คู่กับการดำรงชีวิตของคนเผ่าอ้าย
 ลาว แต่มีปรากฏชัดในสมัยขุนบรมเมืองหนองแสง ดังนี้

พ.ศ. 1191 ขุนบรมได้ครองเมืองหนองแสง เป็นรัชกาลที่ 4 ได้สร้างเมืองแกลงเป็นราช

ธานี พระองค์มีพระราชโอรส 7 พระองค์ คือ

องค์ที่ 1 ชื่อขุนลอ ส่งไปครองเมืองขวา คือหลวงพระบาง

องค์ที่ 2 ชื่อขุนยี่ผาลาน ส่งไปครองเมืองแต คือ สิบสองปันนา

องค์ที่ 3 ชื่อขุนสามจุง ส่งไปครองเมืองประกันเหนือ แกวช่องบัว คือ หัวพัน

ทั้งห้าทั้งหก

องค์ที่ 4 ชื่อขุนไสผง ส่งไปครองเมืองสุวรรณ โคมคำ คือ ล้านนา

องค์ที่ 5 ชื่อขุนจ้าวอิน ส่งไปครองเมืองอโยธยา คือ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เรียกกัน

เย็บ หรือ กันเพียบ

องค์ที่ 6 ชื่อขุนลกกลม ส่งไปครองเมืองคำเกิด หรือ อินทปัตถ์

องค์ที่ 7 ชื่อขุนเจ๊กเจือง ส่งไปครองเมืองเชียงขวาง คือ เมืองพราน
ก่อนจัดส่ง โอรสไปครองเมืองต่าง ๆ นั้น ได้จัดพิธีบายศรีสู่ขวัญให้โอรสดังปรากฏ
ในคำสูตรขวัญว่า

ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรแวนวิเศ อคิเรกเตโซ ชะยะตุกะวัง ชะยะมังคะลัง ชะยะมหา
มงคลมื่อนี้แม่นเมื่อวันเดือนดิถีอะมุตตะโซค โดกโบนี้แม่น โดกไม้จันทน์ ขันโบนี้แม่นขันไม้แก้ว
ขุนบรมคตแต่งแล้วจัดส่งลูกแก้วออกกินเมือง ขอให้ชะเฮียงผ่านแผ้ว ฯลฯ ดังที่กล่าวถึงนี้
น่าจะเป็นที่มาของการสู่ขวัญได้

ชีวิตที่แห้งแล้ง หดหู่ ห่อเหี่ยว หวันหวิวไปด้วยความวิตกกังวลและหมกหมองอยู่
ตลอดเวลาเรียกว่า ชีวิตที่ไม่มีชีวิตชีวา ความเต็มเปี่ยมด้วยความพอใจรอบด้านน่าจะเรียกได้ว่าเป็น
คือ “ชีวา” ศูนย์แห่งความสุขของชีวานี้ น่าจะเรียกได้ว่า “ขวัญ” การเสียขวัญย่อมจะส่งผลให้
คนทำอะไรไม่ได้ดี ถึงกับเจ็บป่วยและอาจถึงตายก็ได้ ดังนั้น การสู่ขวัญจึงเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่จะ
เรียกชีวากลับมาสู่ชีวิต ถ้าชีวิตมีชีวา ก็จะสามารถทำอะไร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสู่ขวัญเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ซึ่งบัณฑิตโบราณอีสาน ได้คิดขึ้น เป็นการให้ขวัญ
และกำลังใจแก่คนและเสริมสิริมงคลแก่บ้านเรือน ล้อเลื่อน เกวียนวัว รถรา เป็นต้น เป็นการรวมสิริ
แห่งโลกทรัพย์ ดังคำที่ท่านพระศรีมหาโมกคผลมหาเถระกล่าวไว้ว่า “สิริโลกานมาสโย” แปลว่า
สิริเป็นที่มารวมแห่งโลกทรัพย์ การสู่ขวัญนั้นท่านได้แบ่งประเภทไว้ ดังนี้

1. สู่ขวัญกลุ่ม สู่ขวัญเทิง
2. สู่ขวัญน้อย
3. สู่ขวัญแม่ฆาน
4. สู่ขวัญแม่อยู่กรรม
5. สู่ขวัญแม่ลูกอ่อน
6. สู่ขวัญเด็กน้อย
7. สู่ขวัญป่าวสาว
8. สู่ขวัญภาค
9. บาศรีพระพุทธรูป
10. บาศรีพระเณร
11. สู่ขวัญแต่งงาน
12. สู่ขวัญคนป่วย
13. สู่ขวัญจ้วควาย
14. สู่ขวัญลาน
15. สู่ขวัญข้าว
16. สู่ขวัญเฮือน
17. สู่ขวัญเกวียน – รถ
18. สู่ขวัญเด็กน้อยชายและหญิง
19. สู่ขวัญนา
20. สู่ขวัญมือน
21. สู่ขวัญเก้าอี้

4. พระสงฆ์

เนื้อหาในวรรณกรรมของครุฑนุญภาค พินิจพล ได้กล่าวถึงพระสงฆ์ในแง่ต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติกิจสงฆ์ การประพฤติปฏิบัติตน เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนสภาพสังคมของชาวอีสาน ปรากฏดังนี้

พ่อแม่เอ๋ยอันพระสงฆ์องค์เจ้ายังถือหลักข้อห้ามฝัด	ยังโกนผมและกั้วครองเกล้ากะบ่โล
อนุศาสตร์แปดอย่างได้รู้ข้อปฏิบัติ	ขจัดโตมลกินกิเลสหนาโตกล้า
เอาวินัยเป็นแนวหน้ายังรักษาไว้คือเก่า	ศีลสองร้อยสี่สิบเจ็ดบ่เส้ารักษาไว้บ่ให้สูญเพราะ
เป็นมุลมังเกล้าพระสัมมาประทานทอด	ใจใสปลอดต่อฟ้ากาสาคุ้มอยู่บ่เขา
ได้ตื่นเด็กลูกเข้าวัดขจัดภัย	กิเลสไกลเบาบางห่างถึงบ่มาใกล้
กิเลสไกลบ่หนาแน่นบ่กลอนแคลนแม้แต่หน้อย	พระวินัยบ่ค้างพริ้วพระสงฆ์เจ้าสง่างาม
บ่มีทางรุ่มร่วมพระสงฆ์พื้นสำรวมศีล	สำรวมทั้งอินทรีย์บ่ได้มีทางคร้าน
จิตใจบานบ่มีเส้าพระสงฆ์เฮงามสง่า	ใสใสภาอยู่บ่แล้วแนวเส้าแม่นบ่มี
เพราะพระสงฆ์ว่านี่ผู้สอนสั่งแทนองค์	เอาคำสอนพระสัมมาศาสดาพื้นสอนชี้
สอนให้พวกพี่น้องเห็นผู้ปองสวรรค์	บ่ว่าแต่ท่อนั้นสอนสั่งในทางคดี
สอนให้มีปัญญาไล่ค้นหาฮ้าย	สอนหญิงชายให้เดินข้ามค้นหาสามบ่ยุ่งเกี่ยว
สอนให้เที่ยวไต่ข้ามค้นหาฮ้ายสู่นิพพาน	ขอเชิญเคื้อขอเชิญทุก ๆ ท่านอย่าประมาทคุณสงฆ์
รัตนังองค์สามแม่พระสงฆ์องค์เจ้า	พื้นจั่งถือครองเกล้าเอาวินัยเป็นที่พึ่ง
พวกพระสงฆ์องค์เจ้ายังถือผ้าแน่นห่มเหลือง	
อย่าลืมหักสิเลียงหมิ่นประมาทในทางเสีย	พวกพระสงฆ์องค์เจ้าเณรหากแม่นนานุญเจ้า
เขาทำน่างเอาข้าวเขาทำน่างได้บุญอยู่	เพราะพระสงฆ์เจ้าเป็นนาเนื้อส่วนบุญ
ตั้งแต่ก่อนราวพุ้นพื้นตรัสบอกอานนท์	ศาสนาของเขาถืออยู่ยื่นไปได้
ต้องอาศัยพระสงฆ์เจ้าเอาธรรมไปจึ่งแจ้ง	ให้ฝูงคนผู้แจ้งอรรถาข้อแห่งธรรม
คุณพระสงฆ์จึงเลิศล้ำบ่มีตำหรือดอย	ศาสนาสิยีนชาวพุทธองค์พื้นสอนไว้
ต้องอาศัยพลังเจ้าศรัทธาเสาบ่ถล่มปล่อย	อย่าลืคาแต่เว้าพระกินเกล้าไก้โต
ผู้จั่งซันให้ตัดออกไปสา	อย่าเอามาเป็นบทผู้คัดโกงเขาควรวิน
อย่าลืเห็นภิกษุฮ้ายผู้มามาเล่นสาวเก่ง	ผู้บ่ดีส่วนน้อยผู้คินันมีส่วนหลาย
บำรุงเดื่อน้องฮ้ายบำรุงหมู่พระสงฆ์เฮ	อย่าลืเมามัวลืหมู่พระสงฆ์องค์เจ้า
เป็นแต่เพียงเอาข้าวไปทำทานบัจจยี่	พระสงฆ์มีอยู่แล้วเป็นแก้วส่องประกาย
ลืบ่เกิดเหตุฮ้ายถ้าหากว่าพระสงฆ์สอน	พื้นบ่เอาความเลวสั่งสอนพอดี้

เพื่อบำเอาความร้ายสอนคนแม้แต่หน้อย
 ขอให้สู้ไว้ข้างพระสงฆ์เพ็ญนั้นทรงศีล
 บรมโกณกินเงินร้อยเงินพันหรือเงินหมื่น
 แม่บ่ประกาศข่าว ไปงะกะบ่แม่บ่สังฆาการ
 จิตใจเวหาเลียวเทียบตัวพวกพ้อออก
 ขอให้พวกหมู่เจ้าคิดเบ็งใจให้มันดี
 เป็นกุศลสาแห้วแนวเอาได้กราบ

มีแต่คืออ้อยด้อยพระสงฆ์เจ้าชี้ป่องทาง
 บรมโกณมีโกณผู้ได้พ่อน้อย
 ผู้ได้ฝืนแม่บ่ห่มผ้าสังฆาตุ้มบ่แม่บ่สงฆ์
 เป็นแต่เพียงสมมติบ่สัง โจนแท้
 เป็นแต่เพียงปอกปิ่นตัวด้อมอยู่บ่เขา
 อันพระสงฆ์กะยังมีผู้ดีกะหลายล้น
 ส่วนว่าบาปมันแล่นลีหนีจ้อย โลกบ่มี
 (กลอนเชิดชูพระสงฆ์ ทำนองลำยาว)

หลายเอ๊ย อันพระสงฆ์องค์เจ้าถือกะชาวผ้าเหลือง
 แม่บ่ลือผ้าเหลืองไว้เจ้าของเองเอ็งว่าพระ
 เป็นกาลีกันหลายแล้วแถวบวชเองบ้านใกล้ป่า
 เปรียบเหมือนคั่งผู้ร้ายหาปล้นแย่งชิงของ
 แผ่เอาเงิน ไปกินเหล้าบางทีกินด้อมไก่
 ผู้ถือเหลืองแบบนี้กะมีมากเหลือหลาย
 อย่าสันทนหรือให้จับหนีบอกคำจ
 บวชกันอย่างบ้า ๆ บู้ห้อมครองศีล
 เอาผ้าเหลืองมาใช้บังตาหาออกแผ่
 ผู้ได้เฮ็ดจั่งซี้มันดูถูกคำสอน
 ค้น ไปขอบ่มีให้อยากเอาปิ่นออกปล้นแย่ง
 เห็นบ่เจ้าผู้ทำชั่วมัวหมอง
 เดือนเคยใสเคยแจ่มเกิดอัปแสงราหูเดือน
 เดียวนี้เหมือนหมอกมัวคนชั่วเกิดมีหลาย
 คีปี้เจ้าของเสื่อมบ่ทำดีสักกะหน้อย
 บวชเอาเองกะเกิดบ้ำบู้ว่าเวรมี
 อันผ้าเหลืองสิไปซึ้งอยู่หลักคอกก้อยซี้ฝุ่น

ค้นบ่มียังศีลเป็นพระสงฆ์บ่มีได้
 กะเป็นพระบ่ได้เพราะศีลนั้นบ่มี
 บวชเข้ามาบ่ถูกต้องหาเงินใช้แบบบ่อาย
 หาแผ่เงินหรือทองแบบบ่อายซึ่งความเวว่า
 บางทีกินลาบก็อชอยใส่ใส่บิ
 เหลือเอามาบรรยายบาดห่าเห็นอย่า ไปใกล้
 เป็นนักบวชเพื่อลือลวงด้อมหมู่ประชา
 บวชหากินเพื่อทำลายศาสนาเพ็ญตรัสไว้
 อันคำสอนเพื่อบ่เสื่อมแต่คนนั้นเฮ็ดบ่ดี
 ว่าบ่มีกรรมเวว่าแต่มีรายได้
 บ่ทันตายกะเดือคร้อกรรมเวรซึ้งจ้องบ่เขา
 ผู้บ่ทำตามครองถ้วนแต่กรรมนั้นเป็นเพื่อน
 ราหูเทียมเกิดบ่แจ่มแสงเดือนเกิดบูนมัว
 เหลือเอามาบรรยายพวกหมู่คนสมัยนี้
 เลยเล่าตกคำด้อยเพราะกินเหล้าเข้าหมู่ยา
 บวชเอาเองกะกาลีบาปกรรมสิน่าต้อง
 ไผลงเฮ็ดชั่วซ้าสิเมื่อหม้อแม่บ่แดง
 (โถงโศกบทอุปสมถน ทำนองลำยาว)

พระเทศน์เสียงคายหน้อยบ่พอใจว่าเอาใหม่ ผู้ละพันกะบ่ได้ต้องพันห้าในเรื่องคาย
 แม่บ่ผู้ได้โหดร้ายระหว่างพระกับคะโยม ผู้ได้ฟังควรตรองคิดดูให้มันแจ่ม
 ใช้เสียงแสงยาวล้ำปานหมอลำสังสิแม่บ่ ผิดวินัยเพิ่นห้ามหมอลำเรื่องบ่แม่บ่สงฆ์ ท่ายเอ๋ย
 พระสติเทศน์ต้องเทศน์แม่บ่ตามครองธรรม เทศน์แบบนำคำสอนศาสดาเพิ่น้ำชี้
 บ่แม่บ่ตีตลกเล่นคือหมอลำและหมอแ่อว จั่งสิโคดั่งแก้วไปหน้าศาสนา ท่านเอ๋ย
 (ผญาหมวดพระบางองค์บางพวก)

5. การปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชน

เนื้อหาในวรรณกรรมของครูบุญนาค พินิจพล ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตนของ
 พุทธศาสนิกชนที่สะท้อนสภาพสังคมของชาวอีสาน ปรากฏดังนี้

ความรู้รอบตัวที่ชาวพุทธควรรู้

แผนกทำทาน ทานในพระวินัยมี 4 คือ

1. ให้จีวรเป็นทาน
2. ให้อาหารบิณฑบาตเป็นทาน
3. ให้เสนาสนะเป็นทาน
4. ให้ยารักษาโรคเป็นทาน

ทานในพระสูตรมี 10 คือ

1. ภัตตาหาร ให้อาหารเป็นทาน
2. ให้น้ำรวมทั้งเครื่องคั้นอันควรแก่สมณะวิสัยเป็นทาน
3. ทานจีวร ทานผ้านุ่ม ผ้าห่ม ผ้าถื่อ
4. ทานพาหนะ ค้ำรถ ค้ำโดยสารถ
5. ทานดอกไม้บูชา
6. ทานของหอม ฐูป เทียนบูชาพระ
7. ทานเครื่องดูบไล้ ทานสมุนไพร ยาสีฟัน
8. ทานที่นอนอันสมควรแก่สมณะวิสัย
9. ทานที่อยู่ กุฏิ วิหาร เสนาสนะ
10. ทานประทีป เทียน ตะเกียง

ทานในพระปรมาภิไธย 6

1. รูปทาน ให้รูปเป็นทาน เช่น บางคนผู้มีศรัทธา บริจาคร่างให้แก่โรงพยาบาล เมื่อตาย บางคนบริจาคอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งให้แก่โรงพยาบาลหรือสภากาชาด ก็เรียกว่าให้รูปเป็นทานหรือบริจาคโลหิตมีอันนิสงส์เป็นเลิศ
2. สกฺขทาน ให้เสียงเป็นทาน ตัวอย่าง พระท่านนำคำสอนพระพุทธเจ้าเทศน์สั่งสอนแก่อุบาสกอุบาสิกา ให้เข้าใจในศีล สมาธิ ปัญญา แล้วนำไปปฏิบัติ
3. ฌณฺฑทาน ให้กลิ่นเป็นทาน หมายความว่ากลิ่นดอกไม้อันหอม อันไม่เป็นโทษต่อสมณะวิสัยแล้วทำทานเรียก คันทานัง
4. รสทาน ให้รสเป็นทาน เช่น อาหารหวานลาว อันเป็นโอชารสเอาถวายทาน จัดเป็นรสทานัง
5. โภฏฐัพพทาน สิ่งใดที่สัมผัสด้วยการได้ เช่น เสื้อผ้า อาหารแล้วนำสิ่งที่มีสัมผัสนั้นไปถวายเรียกว่า โภฏฐัพพะทาน
6. อารมฺหฺทาน ให้อารมณ์อันกรองไปด้วยความเย็นในใจเป็นทาน

พ่อแม่เอ๋ยครองสิบลีว่านี่เป็นครองเก่าปฐมมา ก็หากเป็นครองคุณคู่สิบลีสองครองเก่า
ฉันสิขจาวว่าเป็นคำกลอนย้อนเข้าใส่ เพื่อรักษาฮิตเก่าครองเก่าให้สูญ
เพราะว่าครองสิบลีนั้นล้วนตั้งแต่ของดี เป็นคติเตือนใจสั่งสอนให้เฮฮาย
สอนให้คนเฮฮายในทางดีเว้นจากชั่ว มีอยู่สิบลีสี่ข้อย้อนเข้าใส่กลอน
1. ฮิตหนึ่งนั้นเตือนฮ้ายกายมาเถิง เพิ่นได้สอนให้เฮฮายปลาแดกโหเอาไว้
สอนให้เฮฮายบ้านสามัคคีตั้งเป็นกลุ่ม ให้ลงแขกเกี่ยวข้าวโสมท่อนเป็นกลุ่มกัน
คั่นแม่นนอกจากนั้นนิมนต์หมู่พระสังโฆ ให้รวมกันเป็นสงฆ์อยู่กรรมรักษาค้ำ
ให้คนเฮฮายบ้านอุปถัมภ์ไปตัดบาตร ใจสะอาดเรียบร้อยบุญพลอยได้หากแม่นเฮ
ท่านเอ๋ย

2. ฮิตที่สองเพิ่นว่าเว้าเตือนสองเล่ามาแถม ให้ผู้จักทานลานใหญ่ยาวพอด้าม
นำเอาข้าวโสมลานตั้งเป็นป้อม ลอมนวดข้าวให้เป็นกุ่มแล้วก่อบุญ
บางที่เฮ็ดข้าวปุ้นข้าวใหม่ถวายสงฆ์ เหลือนั้นเอาเมื่อเฮ็ดนไว้ใส่ถางหรือเล่า
พร้อมทั้งเอาขวัญข้าวประเพณีแต่ฮิตเก่า ประเพณีแต่ฮิตเก่าจงจำไว้เถิดผู้ฟัง
3. ฮิตที่สามเพิ่นเอิ้นมาฆะมาสบูชากาล ให้ทำทานสาเด้อข้าวจีเฮ็ดเดือนนี้
กับอย่าลืมขวัญข้าวเดือนสามขึ้นสามค่ำ ควรเอาบุญเบิกฟ้าเอาบุญบ้าน ไปใส่เนา
อย่าลืมเคื้อแม่ป่าเดือนสามแห่งวันเพ็ญ หากเป็นวันบูชาศาสนาองค์เจ้า

มาจะบุญให้จำไว้หากนไทยรักษาชีวิต

สิบเกิดเดือนครีอนลืออยู่ช่มกินเย็น

4. ฮิตที่สี่ว่านั้นจะตุมาสา

นิมนต์สงฆ์องค์แห่งสามแฉกเทศน์สอนสั่ง

นี่ละเจ้าฮิตเก่าไทยอีสาน

อย่ามีใจหมองไหม้ให้ทำบุญในเดือนสี่

5. ฮิตที่ห้าว่านั้นปีญจะมาสมาเลิง

หุดตรงเจ้าปฎิมาพุทธรูป

หาเอาของให้แก่เจ้าพ่อแม่ผู้มีคุณ

นำดินเข้าถมอารามให้สูงกว่า

6. ฮิตที่หกว่านี้เป็นฮิตเก่าแต่ยังดี

เป็นวันดีสามเค้าเอามาค้างหม้ออยู่

บ่มีไผ่เฮ็ดได้เหมือนคั่งพระสัมมา

บ่มีไผ่ทำได้เหมือนพระองค์ใน โลกคุ้ม

วางคำสอนไว้ในโลกนี้วางเพื่อชุมชน

มีพระทัยบ่หมองไหม้มีพระทัยบ่เปื้อนฝุ่น

จึงผนวกเข้าไว้วันหนึ่งวิสาข

เพื่อให้คนเขาได้ศึกษาพุทธศาสตร์

วันวิสาขว่านี่ให้อำฮิตสามประการ

หรือทำทานให้คนเฒ่าผู้มีคุณได้บุญอยู่

เป็นศีลห้ากะได้หรือหากว่าอุ โบสถ

ให้มันขาวคือฝ้ายจิตใจบ่แห้งเหี่ยว

ฮอดมือนั้นให้รำลึกถึงองค์

ลือจาให้จนเดือนเดือนหกบุญหยั่งแน่

เดือนหกมาเพิ่นว่าให้เฮาแต่งบั้งไฟหาง

เพื่อให้แดนเขาฮู้เดือนทำนากล้าสิหว่าน

เดือนหกมาอย่าวันเป็นฮิตเก่าโบราณกาล

พวกหมู่อาศัยข้าวเป็นอาหารตั้งแต่เก่า

อย่าเฮ็ดผิดจากข้อพระธรรมเจ้าเพิ่นสั่งสอน

พ้นจากเข็ญเวรภัยให้จ้อจำเอาไว้

ให้เอาบุญฟังธรรมเวสสันดรเจ้า

สิบสามกัณฑ์บ่พลั้งให้จบเรื่องก่อนเที่ยงคืน

เป็นฮิตครองมานานให้รักษาเอาไว้

ผลามีมากล้นขอเชิญท่านจงเฮ็ดเอา

ให้พากันสงกรานต์ก่อบุญสงกราน

หุดพระสงฆ์เจ้าทั้งคนเฒ่าพ่อแม่เฮา

ลือเป็นบุญเหลือหลายก่อประทายด้วยทรายแก้ว

ก็หากเป็นฮิตเก่าในเดือนนี้ก่อประทาย

วันวิสาขะบุญละมีฮิตครองพระองค์เจ้า

วันหนึ่งประสูติสองวันตรัสรู้สามวันเข้าสู่

นิพพาน

สำเร็จวันเดียวกันแต่ต่างกาลกันบ้าง

แม่่นลืออยู่ชั้นฟ้าอินทร์พรหมพุ้นกะตั้งเดียว

ลือเป็นภาษาได้กันเฮ็ดนำกะดีได้

สทประชาชาติเห็น โลกวุ่นเหียวฆ่าตั้งแต่กัน

ให้เป็นวันสำคัญของโลกคนภายใต้

ลือสามารถอยู่ได้สงครามสู้สิบมี

ให้ทำทานแก่คนจนหรือหมู่สงฆ์องค์ให้

รักษาศีลให้เพื่อต่อสู้อารยอยู่ที่ใจ

ภาวนาบำเพ็ญเพื่อลือหนีมาร้าย

วิสาขให้จ้อไว้เป็นครองเค้าศาสดา

อย่าลือทำทรงลือให้รักษาเออะลุงป้า

ผู้เขียนกลอนลือบอกให้ครองเค้าพ่อแม่เฮา

เพื่อจุดบูชาไฟจุดขึ้นไปให้แดนฮู้

บั้งไฟเอาขึ้นฮ้านจุดแล้วลือต้องเห็น

ให้ทำบุญสุนทานแห่บั้งไฟถวายแดนเจ้า

เดือนหกมาฟ้าตั้งเค้าบั้งไฟขึ้นสู่หมู่แดน

- สิบทุกข์ยากแค้นฝนลีฮั่วฮวยฮำ
 เสาชิงพากันสร้างบุญบังไฟอยู่คือเก่า
 7. ฮิตที่เจ็ดเพิ่นว่าเดือนเจ็ดเล่าเข้ามาหา
 เลี้ยงผีไพรผืนเต่าผู้เอาตนรักษาป่า
 มหะคักคี่ผู้กล้ากะคือดั่งเดียวกัน
 อันพงษ์พิลิมิไม่มียังอาศัยพวกต่าปู่
 ผุงหมุ่นก้อแก้้วทั้งไก่อป่าพวกแหลมแดง
 คันมีพงไพรกว้างกววงฟานกะยังอยู่
 นีละเจ้าฮิตหนึ่งโบราณกาล
 สนุกทำนาสวนเพราะว่าเฮาบ่ลาอ้าง
 เฮาบ่ลืมหิตเค้าเลยคี่เยี่ยมอยู่บ่เขา
 เลี้ยงปู่ต่าผีไพรผู้รักษาดงไม้
 ก่อนลึงหว่านกล้าเลี้ยงผีเต่าพวกปู่ต่า
 เลี้ยงให้ทันตามครองฮิตเดือนเจ็ดนี้
 นกเขาคูสิปลิ้นอีค่าน้อยหมุ่นนกเขาว
 คันแม่นมีพงไพรกะบ่สูญหรือลิ้น
 เดือนเจ็ดมาต้องเลี้ยงปู่ต่าไว้ทำเบ็งไพร
 ควรประสานให้เหมือนเดิมหมู่เฮาคูหวงไว้
8. ฮิตที่แปดจำเอาเคื้อแม่ป่าพระสงฆ์ทั่วแดนไทย
 ส่วนว่าทางเฮานั้นให้เตรียมของถวายเพิ่น
 จังสิเป็นฮิตเค้าตั้งแต่เก่าบ่ลืมหิต
 จังสิคี่ไปหน้านาวาไทยไปได้คล่อง ท่านเฮี้ย
 9. ฮิตที่เก้าเพิ่นว่าให้สร้างก่อการกุศล
 ประเพณีอันงาม ไก่อเอามา ไชว้อย่าวันว่า
 สิบสี่ค่ำเพิ่นว่าเดือนเก้าแห่งวันดับ
 อย่ำลิมิพลอปลั่งไปทำทานแก่เครือญาติ
 ผู้ที่ตายแต่พุ้นให้มีส่วนใน โครงการ
 ฮิตสิบสองบ่เมียงยังคืออยู่คือเก่า
 10. ฮิตที่สิบว่านี่ทะสามาสมมาถึง
 ให้ร่วมกันหนุนเนื่องเอาบุญพระยาสารท
 ผักข้าวปาดข้าวปุ้นผัดผอนแพพรหม
 ด้วยวิธีทานให้สังฆทานในวันสารท
 ตกนรคเคื้อคร้อนกะสิผอนเป็นเบา
 ให้มากินข้าวเซามีแสงแล้วพักผอน
 บ่มีทางว่าวุ่นเป็นฮิตเก่าโบราณกาล
 จงทำเอาอย่าลืมหิตสำคัญในวันสารท
 11. ฮิตสิบเอ็ดว่านั่นเป็นฮิตหนึ่งประเพณี
 ออกพรรษาเดือนแจ้งให้หาแสงประทีปดับ
 เเพิ่นสิจำพรรษาบ่ให้ไปนอนค้าง
 เช่นว่าของเครื่องใช้ต้องมีไว้เพื่อสงฆ์
 ซ่อยทำเพียรรักษาศิลฮิตครองพรรษาดัง
 ในมณฑลแหลมทองเขตแดนสยามนี้
 บุญข้าวประดับดินอย่าลืมครองเค้าพ่อแม่เฮา
 ให้พวกเฮาลงวัดก่อบุญกุศลตั้ง
 ผู้ที่ตายล่วงแล้วให้เขาได้ส่วนบุญ
 ด้วยกุศลผลทานอย่าสิโลเลอ้าง
 อันฮิตครองตั้งแต่เค้ารักษาไว้เถิดหมู่ไทย
 ในกลางเดือนวันเพ็ญระหว่างเดือนสิบนั้น
 พวกนักปราชญ์เพิ่นว่าเดือนนี้ให้ก่อบุญ
 ผากไปหาผู้มีคุณพ่อแม่เฮาผู้ตายแล้ว
 สามารถส่งให้ผู้ตายนั้นแน่นอน
 พระยายมวงมือปล่อยให้มากายพื้น
 อย่ำมีความเคื้อคร้อนให้ทำท่อนในเรื่องบุญ
 ไผ่ทำทานวันสำคัญเรียกว่าเฮาบ่ลืมหิต
 สิสามารถช่อยผู้ครองเค้าพ่อแม่เฮา
 เป็นฮิตคี่ที่ควรทำพวกพ่อลูกอวป่า
 เอาเทียนได้ทั่วหล้าอารามกว้างให้สูงแสง

เถิงสิใส่ต๋องแจ่งอย่าลืมนั่งตั่งตังกา
ได้บูชาเหม็ดมือเหม็ดคิ่นให้โลกสูง
ได้ไว้ฮ้านบูชาแห่งพระไตรสาม
อานิสงส์เลยได้วันคี่สิสว่าง

เอาฝ้ายมาพันเป็นตีนใต้น้ำมันในโถแก้ว
มีข้าวตอกดอกไม้ทั้งกล้วยข้าวจอบมาน
ปราสาทงามเทียบทองแห่ไปถวายให้
บมีทางสิฮ้างบุญเฮาสร้างแห่งเจริญ

12. ฮิตสิบสองอีกครั้งเดือนพ้ายหมู๋ยามหนาว ข้าวตอกสุกเต็มมาข้าวใหญ่มาเป็นแป้ง
ข้าวเหนียวแดงพอม่าฝูงคนเฮาไปทานทอด ใจใส่ปลอดอ้อยด้อยบุญมีหน้อยแมนเมื่อได้
เดือนสิบสองเห็นว่าไว้เป็นบุญใหญ่กฐินกาล อย่าให้กลายสิบสองเพ็ญกะจั่งเป็นกฐินได้
ผู้เขียนกลอนหวังให้คนไทยฮู้จักเรื่อง จั่งเขียนกลอนต่อเนื่องฮิตครองเจ้าจั่งสิยัง

(กลอนประณามปาพจน์ : ฮิตสิบสอง)

เผ่าที่คี่มีคุณประ โยชน์
พอดิ้นเข้าขึ้นมาทำทานตักบาตร
เพื่อสิหิวเอาบุญไปปร โลก
เลยเป็นเผ่าบุญเหลือหรือเผ่าบุญรอด
ไล่ฆ่าอะวิชาให้หนีไปลิวลี
เลยบมีทางเสียมมีแต่ทางได้
บาดเวลาลาวตายสวรรค์บ่อนอยู่
เพราะกุศลนำพาสวรรค์ชั้นฟ้า
ให้เป็นเผ่าผีคุณอย่าเป็นเผ่าผีโทษ
อย่าเป็นเผ่าอัปรีย์ให้เป็นเผ่าคุณมาก
อย่าเป็นเผ่าเสื่อ โขฮ้ายพิดฮ้ายฟาด
ให้บุญไล่เฮาทันบาปหนีคี่ฝ่อ
ให้สร้างเอาชาติอย่าให้บอกราก
อีกร้อยปีกะยังคั่นหนังสือบ่ขาด
ยังเล่าเป็นกลอนทองเล่าใช้ ใค้อู่ ผู้ฟังเอ๋ย

เผ่าที่บ่ก่อโทษเข้าวัดเข้าวา
บ่ให้เสียม โอกาสล้วนแต่ทำทุน
เลยเป็นเผ่ามีโชคบ่แมนแต่เสียม
เลยเป็นเผ่าใส่ปลอดแจ่งสูงทางตา
ไล่ฆ่าความจี่ลี้บให้มันเหลือ
เห็นว่าไว้เผ่านี้คี่หลาย
ใจบ่หลบหนีมีแต่ศรัทธา
อย่าเป็นเผ่าคี่บ้ำให้เป็นเผ่าผีบุญ
อย่าเป็นเผ่าเหยียม โทคให้เป็นเผ่าปราณี
อย่าเป็นเผ่าทุกข์ยากให้เป็นเผ่าสุข
ให้เป็นเผ่าฉลาดฮู้ทางสวรรค์
เฮาสู้จักหรือบ่ฮันได้มันคี่
กลอนมหาบุญนาคแต่งไว้ให้ฟัง
ผู้อยากเป็นนักปราชญ์อ่านแล้วตริตรอง

(คำสอนกลอนพญา ถ้าทางสั้น)

ข. ด้านความเชื่อ

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2526, หน้า 100) กล่าวว่า “ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับหรือการยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่เป็นตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ตามว่าเป็นความจริง หรือมีอยู่จริง”

พิสูจน์ ใจเที่ยงกุล (2530, หน้า 212- 213) กล่าวว่า ความเชื่อเป็น ความตกลงใจเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก ความตกลงใจในความมีหรือความเป็นของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น เชื่อว่านรก สวรรค์ ภูมิผี เทวดามีจริง เป็นต้น

ลักษณะที่สอง ความตกลงใจในความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น มีความเชื่อว่าตัวเราทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ใคร สิ่งนั้นย่อมตอบสนองเรา เป็นต้น

สุรัตน์ วรารัตน์ (2524, หน้า 28-31) ได้ศึกษาไว้และสรุปไว้ว่า “พื้นฐานความเชื่อที่สำคัญคือ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อตามหลัก พุทธศาสนาและความเชื่อตามคติพราหมณ์”

จรัส พยัคฆราชศักดิ์ (2534, หน้า 49) กล่าวว่า นรก สวรรค์ ในพุทธศาสนามีความหมายตรงกับคำว่า สวรรค์อยู่นอก นรกอยู่ในใจ ที่ไม่รู้คิดชั่วจึงถูกเรียกว่า ไม่รู้สวรรค์ สวรรค์ที่อยู่ในรูปของการ โฆษณาเพื่อสร้างความศรัทธา ซึ่งลัทธิมหายานเสริมแต่ง ขึ้น เพราะนิกายนี้มุ่งหมายจะเผยแพร่พุทธศาสนาให้ประชาชนเลื่อมใสเป็นสำคัญ จะเห็นว่า วิธีการสอนของพุทธศาสนาที่มีมาตั้งแต่ก่อน โดยวิธีประพุดิระงับดับกิเลสตนเองนั้น คนที่ กิเลสแก่กล้าปัญญาต่ำ ไม่เห็นประโยชน์ไม่ใคร่เลื่อมใส เกรงว่าจะผู้ศาสนาพราหมณ์ไม่ได้จึง แปลคติคำสอนเรื่องนรก สวรรค์ เข้าหาวัตถุเพื่อเป็นรางวัลล่อใจ

บัณฑิตวงศ์ ทองกลม (2539, หน้า 388) ได้กล่าวว่า ในสมัยพุทธกาล สวรรค์ คือ ภูมิประเทศที่เลอเลิศ มีความสมบูรณ์ด้วยปัจจัยสี่และศีลธรรม ส่วนนรกเป็นสถานที่ ทรมานวิญญูณที่กระทำ ความชั่วหรือบาป หากเมื่อมีชีวิตอยู่กระทำชั่ว ไว้มากก็จะตกนรกและ ถูกทรมานในนรกแต่ถ้าหากใครทำความดีหรือบุญไว้มาก ตายไปก็จะได้ไปอยู่บนสวรรค์ซึ่งอยู่ บนฟ้าด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ในชาวพุทธ เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน

เนื้อหาในวรรณกรรมของครุบุญญาต พินิจพล ได้กล่าวถึงความเชื่อของ ชาวอีสานไว้ว่า ทางด้านความเชื่อของชาวอีสานนั้นสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์
2. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี

3. ความเชื่อเรื่องความฝัน
4. ความเชื่อเรื่องชาติปางก่อนและชาติหน้า
5. ความเชื่อเรื่องสังขารไม่เที่ยง

1. ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์

เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาที่เชื่อว่า มนุษย์ที่ยังไม่หมดกิเลส จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร ใครทำดีจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ ส่วนใครทำชั่วจะได้ตกนรก การที่วิญญาณของคนที่ตายแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์หรือลงนรกนั้นขึ้นอยู่กับบุญบาปมีที่แต่ละคน ได้สร้างสมมา ถ้าทำบุญมากก็ได้ขึ้นสวรรค์ ถ้าไม่ได้ทำบุญทำแต่บาปก็จะได้ไปนรกแทน จนทำให้ทางไปนรกโล่งเตียนกว่าทางไปสวรรค์ เมื่อทางไปนรกไปได้ง่ายและสะดวกสบายคนจึงตกนรกเป็นจำนวนมาก จนทำให้นรกแน่นขนัดไปด้วยคนที่ทำบาปและสัตว์นรก ไม่เหมือนทางไปสวรรค์ที่รกชัฏ คนที่จะไปสวรรค์ได้นั้น ต้องใช้ความเพียรพยายามเป็นอย่างมาก คนไปสวรรค์จึงมีจำนวนน้อยมาก

ความเชื่อในเรื่องกรรมดีกรรมชั่ว เป็นอิทธิพลที่สืบเนื่องมาจากหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาที่ชาวอีสาน ได้นับถือมาช้านาน ความเชื่อในเรื่องกรรมดีกรรมชั่วมีอิทธิพลต่อชาวอีสานในการควบคุมความประพฤติให้กระทำและปฏิบัติของผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี ธรรมเนียมปฏิบัติ การกระทำซึ่งชาวอีสานเชื่อว่า การกระทำของคนเป็นตัวกำหนดความสุขและความทุกข์ได้กรรมในภพก่อนจะเป็นตัวกำหนดชีวิตในปัจจุบัน กรรมในภพปัจจุบันจะเป็นตัวกำหนดชีวิตในภพหน้า กรรมมี 2 ประเภท คือ กรรมดี และ กรรมชั่ว

กรรมดี หมายถึง การกระทำในสิ่งที่ดีงาม ซึ่งผลของการกระทำจะคุ้มครองปกป้องผู้ที่กระทำให้ได้รับความสุข ความเจริญ ประสบความสำเร็จและปราศจากโรคภัยต่าง ๆ ชาวอีสานเชื่อว่าการกระทำกรรมดีในอดีตภพ ผลของกรรมดีจะส่งผลมาถึงภพนี้ด้วย

กรรมชั่ว หมายถึง การกระทำความชั่วหรือทำบาป ผลของกรรมชั่วต้องประสบกับความทุกข์ทั้งในภพปัจจุบันและภพหน้า ถ้าผลกรรมเกิดขึ้นในภพปัจจุบันเรียกว่า กรรมตามทันซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวอีสานเชื่อกันมากกว่าการทำกรรมดี เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นให้เห็นในเวลาอันสั้น ความเชื่อเรื่องกรรมดีกรรมชั่วที่ชาวอีสานยึดถืออยู่นั้น ในวรรณกรรมของกรบุญนาถ พินิจพล มีเนื้อหาเป็นการกล่าวถึงการทำกรรมดี ไม่ทำผิดศีล ไม่สร้างเวรสร้างกรรมกับคนอื่น ชีวิตของคนเราจะมีสุขกายสบายในทุก ๆ ด้าน ด้วยอานิสงส์ผลแห่งการทำกรรมดีและเมื่อตายไปก็จะได้ขึ้นสวรรค์ ถ้าใครทำกรรมชั่วไว้มากก็จะทำให้ตกนรก ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมดังต่อไปนี้

เห็นว่าบุญบุญนี้มีหนีจากผู้ก่อ
 แม่นสิหนาวหรือฮ้อนกระบี่หนี
 ขอแนะนำให้ผู้คำสอนเอกพระสัมมา
 แนะนำให้เขาเอาใช้ข่มเหงใจนักิเลส
 ไปสวรรค์ว่านี่ไปได้ง่ายภาวนา
 คนสิไปสวรรค์ได้อาศัยแห่งความดี
 แต่จะไปนิพพานนั้นภาวนาเป็นใหญ่

เชื้อสิหยับลิข้ายไปสอดฝิ่งอาศัยคน
 เถิงมีลมพานผู้ฝิพายบได้ห้วน
 อิกบักก็มือสิเถิงฝิ่งกันเขาพาย
 อันศีลธรรมบมีเสื่อกันคนเขาสิบสานต่อ
 ศาสนาคำสอนเจ้ายังคือเก่าเหมือนเดิม
 บได้มีด่างและพร้อยข้อมใส่จ้ำกว่าแสง
 ไฟน็ออนพันดวงกระบ่ปานศีลแก้ว
 พาให้ใจสว่างแจ้งทั้งใจตั้งมั่นต่อธรรม
 ก็เพราะแสงธรรมศีลให้เจ้อเอาแน่เด้อท่าน
 รักษาศีลกระท่องนี้เอาบุญเข้าแมนใส่โต
 ให้พวกเขาทำเอาเพื่อสิได้เมื่อเมืองฟ้า
 ให้พวกเขาฮู้ทำดีไว้จั้งแมนดี

พระพุทธเจ้าเถิงสิดวงนิระพาน
 บมีไมมาห้ามสังขารบ่ล่วง
 อย่าสิถือเหตุร้ายไปกระท่างข้อมตาย
 เพราะว่ากรรมเวรนั้นพาเขาไปทางต่ำ
 ผู้ใดลักและปล้นขาดแย่งชิงของ
 บาดท่าตายเมื่อหม้อทองแดงแข็งคาบตอน
 เขาทำทานแต่ละครั้งให้เขาหลังศรัทธาสูง
 ให้สมภูมิกับการให้ทำจิตใจอย่าหมองหม่น
 คั้นแมนเฮ็ดจั้งซี้สิได้แห่งกุศลหลาย

บมีหนีจากผู้สร้างของเฮาแท่นนอน
 ตายเป็นผียังนำชูสู่สวรรค์เมืองฟ้า ท่านอ้อย
 ภาวนาคือคำสอนพื้นแนะนำเอาไว้
 อย่าเป็นเผดให้ฆ่าตัดหาฮ้ายจั้งสิตี
 ไปนิพพานอันสูงง่ายตายกันทำได้ ท่านอ้อย
 อาศัยทานหรือศีลก่อสะพานให้เถิงฟ้า
 เอาศีลธรรมเป็นเครื่องใช้เปรียบเหมือนไม้ทำ
 ถ่อพาย

อาศัยคนของเฮาผู้ถ่อพายจั้งไปมีม
 ลมพัดปั่นกระบ่ย่านพายจ้ำนำตระเพื่อ
 ตัดหาหลายเอาศีลธรรมข่มงาสิดิเยียม
 บ่ทันนานสิพบพ้อมรรคผลบ่อนประสงค์
 บได้เติมแสงสิกระส่องใส่คือคราวก็
 ไฟน็ออนส่องแจ้งบมีสูงเสมอศีล
 เพราะว่าแสงศีลนั้นพาให้ใจคนฮุง
 เห็นความสุขเลิศล้ำบมีเกิดมีตาย
 จงทำทานกันบ้างอย่าอาศัยความซี้ตี
 ภาวนากระอย่าได้แมนถิมปล่อยวางบ่า
 บาดท่ามรณาเมี้ยนเมืองสวรรค์เป็นที่อยู่

เป็นแต่เพียงสังขารธาตุคิน ไฟ ลม น้ำ
 สัตว์หึ่งปวงกระดั่งนั้นสิเพอข้างบาดท่าตาย
 อย่าไปทำกรรมเวรไว้หมิ่นกัลป์แสนชั้น
 ไปนรกบ่อนไหม้บ่อนไฟฮ้อนจ้เผา ท่านอ้อย
 บ่ทันนานคงเจอเรื่องตะรางคงพ้อ
 ลงนรกบ่อนฮ้อนไฟไหม้อยู่บ่เขา
 บ่แมนเอาของท่านใส่กระบ่ไปหรือตองตุ้ม
 ทำจิตใจให้พ้นตัดหาฮ้องอย่าสิมี
 เวลาตายบ่ถึงเลส่วนสวรรค์นั้นหวังได้

ท่านเอ๋ย อันว่าบุญ ๆ นี้เป็นชื่อนามธรรม บ่แม่นเป็นสัตว์สาหมุ่จัวควายม้า
 แต่ให้ผลเกินค่าทำดีได้บุญอยู่ บุญสิชู่งขึ้นเมืองฟ้าสุวรรณค์ ท่านเอ๋ย
 บาปกับบุญให้คุณอย่างไร บาปต่าง ๆ ให้คุณทางเสีย
 แม่นมีล้นมีเหลือให้คุณทางบาป ทำกรรมหยาบตอเวจี
 ส่วนว่าบุญผู้ให้คุณทางดีทางเลอทางเลิศ บุญนั้นเฮ็ดให้เขาได้เกิดในแดนสุขา
 บาดุท่าเขาตายป่าสุวรรณค์ที่อยู่ คุณนั้นมีให้กูทั้งบาปทั้งบุญ
 แต่ ๒ อันให้คุณไปคนละอย่าง บุญต่าง ๆ ให้คุณทางดี
 บาปโตผีให้คุณทางชั่ว ท่านเอ๋ย
 คนกับชักรูปเกินกันหลาย ชักรูปคนหลายคนแห่งกินมาก
 คนต่างหากกินไม้กินคง กินชอดมั่งชอด โองจนเหม็ดแอดแสด
 บ่มีเหลือมีแปดกินกินกินทราย จนเป็นตาอยากอายุกระแม่นคนนี่ละ
 ส่วนพวกพระทรงศีลทรงธรรม กระหมกระเห็นนำยมือสุดศอก
 เพิ่นบ่กินหยังดอกเป็นธรรมดา ส่วนผู้บวชเข้ามาเงินสงฆ์บ่เศษ
 ต้องเรียกว่าศีลแต่เงินสงฆ์ บวชเอาเอง โดยตรงหาขอหาแผ่
 นี้ละ โตเผดแก่แต่บ่ทันตาย ควรสิมีละอายเลยมีละ โนบ
 อาศัยแต่ความ โลกบ่เกี่ยวกับศีล พระมุนิดร้สว่าบาป
 ไปรดจงทราบบ่ธรรมดา คนของเขาเกิดมาผู้ดึกไว้
 ผู้ชู้ไฮ่กินหมูกินผู้งู กินชอดป่าชอดคลุกกินที่กินนื่อง
 กินบ่ถูกบ่ต้องเป็นบาปหนักหนา หม้อนรกถามหาไฟกินพวกหมู่

ฟิงเอาเคื่องป่าฟิงกลอนสุวรรณค์ใหญ่ เมืองสุวรรณค์บ่แม่นเมืองอยู่ได้อยู่เทิงฟ้าเป็นหมู่ดาว
 เป็นเมืองขาวอยู่บนฟ้าธานีศรีสง่า เหลียวขึ้น ไปชั้นฟ้าเห็นดาวข้างนั้นอ่วยงา
 เมืองสุวรรณค์ชั้นฟ้าอยู่เมฆหมอกควันขาว ชั้นจาดูมเมืองแพรวพราวได้อยู่เหนือดาวข้าง
 เหลียวมิ่งสองสี่ข้างเสียงแสงธรรมชาติ ไฟน็อนกระบ่ฟ้อไฟฟ้ากระบ่มี
 เมืองจาดูมว่านี่งามระเหยด้วยแสงดา บ่มีวันมีคืนเป็นคั่งเดียวเสมอค้ำม
 เป็นเมืองงามทั้งคินหล้าสาวเทวาระงามคล่อง เป็นสิทองละม้อยหน้าเป็นสีฟ้าทิพกาย
 บ่มีทางขี้รายผู้สาวแห่งจาดูม เทวบุตรผู้มีภูมอยู่ท่าเงาวนออนซอน
 เพราะกายของหล่อนบ่มีทางสิกำ บ่มีค้ำมีปอดบ่คือกำมนุษย์คน
 บ่มีทางโลกสิ้นหากเป็นคู่ไผมัน บ่มีทางใจสองระหว่างหัวเมียนั้น
 เทวบุตรอยู่ในหั้นเป็นกือแก้วโกฏิ แม่นมีหลายและหน้อยเป็นเรื่องแต่ละคน

เทพสกระบิโลกบ่ล้นบ่ก้าวก่ายศัวเขา	เป็นของ ไผของมันอยู่เทิงบนฟ้า
อันสุราบ่มีแกล้มกินกับบั้งไก่	ชอยห่าง ๆ ไล่เพี้ย้อย่าหวังท่อนวาสมี
บ่มีปล้นและจับมีต่อยตีหัว	บ่ได้มีปิ่นผาคั่งเฮาภายพี
บ่มีขี้มให้เป็นหนี้ธนาคารบ่ได้เกี่ยว	เงินบาทเดียวกระบิพ้อบ่มีได้จ่าย
บ่มีโทษโทษฮ้ายบ่มีเกี่ยวกับใคร	เมืองสวรรคค์หากเป็นเมืองอำไพบ่มีโลกาตั้ง
เมืองสวรรคค์บ่เคยมีภัยแล้งอุทกภัยน้ำหลากป่า	เมืองสวรรคค์หากเป็นเมืองยอดฟ้าบุญสร้าง
	แต่ส่วนดี
เมืองสวรรคค์ชั้นนี้อยากไปอยู่ไหนน้อ	คันอยาก ไปมีทางนะผู่เง้า
อย่าสิกินยังเหล้าสุราแดงบักแ้งเซิ่น	อย่าหลัดกลบถืออย่าเล่นผู้เพิ่นหวง
จำเอาเดื่อยอดดั่งบุญนาคแต่งมาแดง	ให้อักแพงกันสาบาคเอากันซ้อน
อย่าออนซอนในการเล่นเห็นสุราเป็นของใหญ่	ไผอยากไปเพิ่นบ่ห้ามทำดีไว้ได้แน่นอน
	เอ๋ยนอ
	(ถ้ายาวกลอนสวรรคค์ชั้นที่ 1)

ความหมายของภาษาอีสาน

บ่แม่น	หมายถึง	ไม่ใช่
เทิง	”	บน
หมู่	”	เพื่อน
เหลี้ยว	”	มอง
อ่วยงา	”	ห็นงา
ควันขาว	”	เมฆ
จาดูม	”	ชื่อของสวรรคค์ชั้นที่ 1
เบ็ง	”	ดู
สี่ข้าง	”	ด้านข้าง
เฮียง	”	เคียง
กระบิพ้อ	”	ก็ไม่พบเห็น
กระบิมี	”	ก็ไม่มี
บ่มีวันมีคืน	”	ไม่มีกลางวันกลางคืน
เสมอด้าม	”	เหมือนกัน
กะงามคล่อง	”	ก็สวยงาม
ละม้อยหน้า	”	

ทิพกาย	หมายถึง	กายทิพย์
บ่มีทาง	”	ไม่มีทาง
จี่ร้าย	”	จี่เหร์
ฮู้ห่าง	”	
กายา	”	กาย
ก่ำ	”	หมอง ดำ
ปอดปี	”	ดำปี๋ดำ
เป็นคู่ไผมัน	”	เป็นคู่ของใครของมัน
หั้น	”	ที่นั่น
ถือ	”	มากมายมหาศาลไม่อาจนับได้
แม่นมีหลาย	”	ถึงจะมีมาก
หน้อย	”	น้อย
เทพสร	”	เทพผู้หญิง นางฟ้า
กระบโลกปล้น	”	ก็ไม่ละโมภโถมมาก
ไผ	”	ใคร
ชอยห่าง	”	อาหารอีสานชนิดหนึ่ง โดยนำเอาเนื้อวัวดิบมาหั่นเป็นชิ้น ตามขนาดที่ต้องการแล้วจิ้มกับน้ำจิ้มเนื้อวัว
อย่าหวังก่อนว่าลิมี่	”	อย่าหวังเลยว่าจะมี
ดั่ง	”	เหมือน
เฮา	”	เรา
กายพี	”	ทางนี้
บ่อได้เกี่ยว	”	ไม่ได้เกี่ยว
บ่อมีได้	”	ไม่ได้
ฮ้าย	”	ร้าย
โลกา	”	โลก
บ่เคยมี	”	ไม่เคยมี
อุทกั๊ง	”	อุทกภัย
กัน	”	ถ้า
ลิมี่	”	จะมี

ฝูงเจ้า หมายถึง	พวกท่าน
อย่าสีกิน ”	อย่ากิน
แข็ง ”	แรง
เข้าน ”	ถลา
ถี่ ”	แอบ
เพื่อน ”	เขา ท่าน
ยอดคิ้ว ”	
ฮักแพง ”	รักทะนุถนอม
บาด ”	เวลา
เอากันช้อน ”	แต่งงานกัน
ออนซอน ”	ชื่นชม หลงไหล

ฯลฯ

มาสิพรรณนาเรื่องสวรรค์ทองบ่อนฟ้าส่อง สวรรค์ทองชั้นนี้อยู่เหนือฟ้ากลุ่มหมู่ดาว
 สวรรค์ขาวมีแหล่งเป็นสีทองและสีมุก ดาวคิงส์บอกไว้นามเค้าชื่อสวรรค์
 เป็นเมืองหลวงหมื่นชั้นสวรรค์ใหญ่ภูมิฐาน มีมานานแต่โลกาหมู่เขาบ่ทันตั้ง
 เป็นสวรรค์คราวครั้งแสนนานแต่เรื่องชื่อ ยังโสภาท่าสู่มือแสงเหลื่อมทั่วทะรัง
 ลีขอบอกอีกครั้งเป็นเมืองทิพย์พระอินทรา เป็นเมืองใสโสภาล้วนแต่ทองทั้งนั้น
 ลีไปใสม่าหันยงค์ยานไม่ต้องขี่ สุขทวีบ่ยากอยู่อาหารนั้นให้นึกเอา
 บ่มีข้าวอยู่เล่าบ่ได้ตำคำตัก อยากกินยังมีเองเว้นแต่เบียร์กับแกล้ม
 เว้นแต่เบียร์กับเหล้าของเมาบ่มีจ่าย ไผ่อยากหลายแล้วแต่ห้องกินได้คู่คู่คน
 เว้นแต่เหล้าด้วยแก้วบาดลึ้มเอาชนกัน ลีบ่มีสาเลยอยู่สวรรค์แสนชั้น
 ลีบ่มีสาซ่าของมีนเมาแทบคู่อย่าง คันแม่นนอกกว่านั้นมิแท้คู่สูอัน
 ปราสาทสูงช่อชั้นพัน โยชน์กระยังมี พระอินทรตนคิดั่งนั่งเนาวันอนยัง
 บ่มีแนวบั้งบังแสงสุริยศ บ่มีหนาวและร้อนพินนอนเทิงอยู่แท่นทอง
 สุดชะคานาพ้องเมียใหญ่แน่นแสนสวย มีผมมวยหรืออนเปรียบดังทองผิวเนื้อ
 บ่มีเสียดาเหล่าลวจิตราฟ้ากระลอน ดาวคิงส์คบมีไผ่เปรียบได้ยอไว้เป็นหนึ่งเดียว
 ผู้ที่สามเป็นผู้รูปร่างเยี่ยมมีนามว่าสุนันทา เป็นฉายาของอินทรมิไผ่ปานได้
 สุรัมมากระคือันเมืองสวรรค์จันก้องชื่อ เสียกระบือไปทั่วห้องอยู่ในห้องป่องสวรรค์
 ดาวคิงส์ว่านั่นเป็นที่อยู่ผู้ทำดี ที่ยังมีหลวงหลายบ่อ่องออกดี

ที่ยังมีเอาให้ใผอยากกระบอั้ง
พระอินทราธิราชให้เพิ่นบอกว่าปมีหวง
อย่าลืไปหาเล่นเทวัญของเทพอื่น

บมีก้อเหตุวุ่นพวกเทพใหญ่ผู้มีศรี
เมืองสวรรค์บเคยส่อเป็นความ ได้อยู่ง่าย
แมนติเดินแล้วเดินอยากไปอยู่กระตามที
คั่นอยากไปให้จำไว้มีทานอย่าขี้ถี้
ภาวนาตี้มซ้อนกันเฮ็ดตามครองเค้า
ชีวิตยังอย่าได้แผ่วให้เหิ่นแก้วเฮ็ดแต่ดี

ที่นั่นยังลียกให้คั่นโตเจ้าอยากลืไป
แต่อย่าไปหาควงมึงเมียของท่าน
มีเป็นแสนเป็นหมื่นบเคยได้พบพ้ออยู่เมืองฟ้า
เทพคุณ

บคือผีเมืองคนว่าแต่ตามแล้วเหิ่นพ้อ
ใผบุญหลายกระจั้งพ้อใผบุญน้อยกระบ่เหิ่น
เดินอยู่สามพันปีกระบ่บมีไปได
ศีลให้มืออย่าถิมลืไปได้แมนแน่อน
ขอแนะนำฝูงเจ้าไปสาเดือบมีอั้ง

(ลำยาวกลอนสวรรค์ชั้นที่ 2)

ความหมายของภาษาอีสาน

ลื	หมายถึง	จะ
บ่อน	”	ที่ที่
บมีเหล่	”	ไม่มีหมอง
ตีมูย	”	
นามเค้า	”	ชื่อเดิม
โลกา	”	โลก
หมู่เฮา	”	พวกเรา
บทันตั้ง	”	ยังไม่เกิดขึ้น
เท่าสู่มือ	”	เท่าทุกวันนี้
เหลื่อม	”	ระยิบระยับ
ทะรัง	”	
ลืไปไล	”	จะไปไหน
หั้น	”	ที่นั่น
ยาน	”	ยานพาหนะ
บต้อง	”	ไม่ต้อง
เค้า	”	นางข้าว
ตำว	”	กัจจวล

หยั่ง	หมายถึง	อะไร
ปมีจ่าย	”	ไม่มีจำหน่าย
คู่คู่คน	”	ทุกคน
เว้นแต่	”	นอกจาก
บาดสิ	”	เวลาจะ
สิป	”	จะไม่
สาข้า	”	เอาเสียเลย
คู่อย่าง	”	ทุกอย่าง
คันแม่่น	”	แต่ถ้า
กะยังมี	”	ก็มี
นั่งนอนเนาขี้้ง	”	พำนักอยู่ที่นั่น
ปมีแนว	”	ไม่มีอะไร
ข้ง	”	บัง
ฮ้อน	”	ร้อน
เท้ง	”	พึง
สุคชะดา	”	นางสุชาดา
ปมีเสียสาแหล่ว	”	ไม่มีเลย
ปมีไผ	”	ไม่มีใคร
ชอ	”	ชก
เสี้ยว	”	เพรียว
ปาน	”	เทียมเท่า
กะคือ	”	ก็คือ
ป่อง	”	ช่อง
หลวงหลาย	”	มากมาย
ปอ้งออพอดี้	”	ไม่แออัดแต่อย่างใด
คันโตเจ้า	”	ถ้าตัวท่าน
เพ็น	”	ท่าน เขา
ปมีหวง	”	ไม่หวง
พบหื้อ	”	พบเจอ

บ่คือ	หมายถึง	ไม่เหมือน
ว่าแต่ถาม	”	เพียงแต่ถาม
ส่อ	”	ชัก ไซ้
กะจั่ง	”	จึงจะ
บุญน้อย	”	บุญน้อย
แม่นลื	”	ถึงจะ
จีถี่	”	ตระหนี่
ถ่ม	”	ทิ้ง
ต้ม	”	เพิ่มอีก
ลีสู้ห้อมทาง	”	จะรู้ช่องทาง
เขา	”	หยุด
เฮ็ด	”	ทำ
ครองเค้า	”	ครองเดิมที่เคยปฏิบัติมา
ไปสาด้อ	”	ไปเสียเถิด

๗๓๗

พ่อแม่เอ๊ย อันว่าเมืองสวรรค์กว้างผู้ใดไปกระไดอยู่ เว้นแต่ควายบักคู้จัวเขาโค้งพวกหมูผี
 เสร็จงานว่านี่บู้ห้อมคุณ โฉม บู้จักทำบุญเฮ็ดจั่งใดสิไปได้
 เพราะว่าเสร็จงานเข็มีกรรมนั้นมากอยู่ กวายนายาและบักคู้เอ็งอ้งอแม่แดง
 บ่ว่าแต่ท่อนั้นสัตว์อันกระคือกัน เมื่อสวรรค์ชั้นนี้มีนามอยู่ว่ายามา
 เมืองเทวอันแสนสวยนั้นอยู่เทิงนภากว้าง อยู่บนดวงดาวด้านเป็นสถานอันกว้างใหญ่
 ทางทิศเหนือและทิศใต้เป็นล้านแต่ชยา เป็นเมืองแมนอยู่ฟ้าบได้อยู่บนดิน
 เป็นเมืองแมนอันแสนสวยล้วนแต่ทองปูพื้น บมีดินสักหน้อยมีแต่พลอยปูพื้นที่
 เมืองยามาที่นี้สวยด้วยยิ่งประมาณ อัสรมานจันท้ายใหญ่พอดู
 ร่างกายงาม โสกาแบ่งดูใสเกลี้ยง ผิวพรรณเหลืองไปหาเข้มนมเต็มปานดูมไข่
 อายุวัยนั้นหมื่นร้อยร่างคือน้อยแมนหนุ่มสาว บมีขาวดำปี่บนหัวปานเทาแก่่ง
 บมีขาวอกว่าวัยแสนร้อยกระบ่ขาว อยากกินเหนียวและเจ้าอันชาวอ่อนกระมีเอง
 อยากกินหย้กระมีมาบ่ต้องหาให้มันยุ่ง บ่ต้องปรุงให้มันส้มขมในเอาเพี้ยใส่
 มันเกิดเองอ้อยด้อยพวกสาวน้อยอยู่สบาย

บ่ได้เกิดโรคร้อยพยาธิใหญ่หวัคไเอ
เทวดาอยู่กำเวหาฟ้ากระถ่อน

เทพบุตรนั้นกระได้ล้วนตั้งแต่ถ้อศีล
อย่าทางชูดึงน้ำเววัญบันท้ายใหญ่
ปราสาทสูงชูล้วนแต่แม่นทองคำ
มีแต่ใส่บ่มีเสรำไผ่อยากไปกระบ่ว่า
ลือขอบอกอีกคร้งอยากไปอยู่ต้องมียาน
มีกงบุญเคื้อลูงป่านันคือยานให้เฮาจี
บ่ต้องเพิ่มน้ำมันเครื่องเบนซิน
ไผ่อยากไปบ่มีห้ามผู้เขียนกลอนลือขอส่ง

บ่มีหมอพอกคนล้วนแต่ผลบุญคำ
เมื่อยามานครบ่มีความเคื้อคร้อนหมองใหม่
แต่อย่างใด

อยู่ทางกินทางนอนทิพจรจันทรคู
ปราสาทสูงบุญแต่งไว้บ่มีได้แม่นอ้งออ
บ่ได้ทำเอาเองล้วนแต่บุญทำให้
นครศรีมายาบ่หวงไว้กระคือเชิญไปท่อนบ่ว่าสัง
ต้องมีทานรักษาศีลเพื่อลือไปเมืองฟ้า
ยานที่ดื่บมีทางลือข่มน้ำมันนั้นกระบ่เติม
เป็นยานกินกงบุญบ่แม่นกินยานน้ำ
โสดกลงว่าอยากไปให้เคื้ออย่าลือให้แม่นป้อนทาน
(ถ้ายาวกลอนสวรรคค์ชั้นที่ 3)

ความหมายของภาษาอีสาน

ผู้ได้	หมายถึง	ใคร
กะได้	”	ก็ได้
งัว	”	วัว
บ่สู้ห้อม	”	ไม่รู้ช่องทาง
คุณไฉ	”	ความเป็นสิริมงคล
เฮ็ดจั่งได้	”	ทำยังงี้
บ่	”	ไม่
ท่อนัน	”	เท่านั้น
กะคือกัน	”	ก็เหมือนกัน
เหิง	”	บน
ขยา	”	
ม้านจ้าน	”	
ท้ายใหญ่	”	บันท้ายใหญ่
เบ็ง	”	ดู
ใสเกลี้ยง	”	เกลี้ยงเกล้า
ปาน	”	ราวกับ

แม่นหนุ่มสาว	หมายถึง	เหมือนหนุ่มสาว
ปานเทาแก่	”	ราวกับผักเขียวที่อยู่ตามห้วยหนอง
วอกว่า	”	ขาวโพลน
จ้าว	”	ข้าวจ้าว
กะมี	”	ก็มี
หยิ่ง	”	อะไร
บ่ต้อง	”	ไม่ต้อง
อ้อยค้อย	”	ทิ้งสิ้น
พอดคน	”	แม่แต่คนเดียว
อยู่กำ	”	อยู่ที่
แม่นอ้งอ	”	แออัด
ไผ	”	ใคร
กระดือ	”	เหลือเกิน
บ่ว่าสัง	”	ไม่ว่าอะไร
เมืองฟ้า	”	สวรรค์
เฮา	”	เรา
ข่วม	”	กว่า
บ่ต้อง	”	ไม่ต้อง
โส	”	การตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว
ป้อน	”	ใส่ ยื่นให้

๗๗๗

พ่อแม่เอ๊ย อันว่าเมืองสวรรค์ฟ้าไผไปจงกระได้อยู่ บ่แม่นจงแก่เส้นลายเช่นเจ้าพวกที่คน
 จองแบบนี้บ่ยากยิ่งนำไผ บ่มีนายอำเภอผู้ว่ากากระจงได้
 เป็นแต่เพียงเฮาใช้ศรัทธาคือความเชื่อ รักษาศีลห้าข้อเฮากระเอ็นแม่นว่าจง
 เอ็ดให้ถูกให้ต้องกินแม่แล้วทานนำ บ่แม่นทานจนเหม็ดเอ็ดให้พอดค้ำ
 เอ็ดให้งามยามให้บ่เสียคยบาดไกลห่าง เฮาทำทานก่อสร้างสวรรค์พื้นกระอยู่คอย
 มีตราจงเรียบร้อยสวรรค์ใหญ่ภูมิจาน ดุขิตาเมืองแมนบ่อนแดนสวรรค์ชั้น
 ดุขิตาสวรรค์นั้นอยู่บนบควอันขวาม่อง เป็นสวรรค์สี่ทองบ่มีผีเผดเป้าคนเมาเหล่ากระบมี
 ดุขิตาที่นี้สวรรค์เกิดมีเอง อยากกินหยังกระมีมาบได้หาพอด

อยากถือศีลผิ้วแพรววากระบ่ว่า
เป็นพลเมืองเทพเจ้าผู้ว่าง่ายมีศีล
บ่มีแนวขัดข้องสวรรค์ทองชั้นที่ ๔

เทวดานี้กระต๊องงามอ่องต้องเป็นสาวจี
แขวนทองกำประดับสร้อยทองคำแดงเก้ากระบุ่ม เป็นน่านุญห่อหุ้มชราล้าจั่งบ่มี
สาวเทวัญหมุ่นั้นมนั้นคุ้มเต็มอก
บ่ต้องหาเอาเป้าคิงนมให้มันเค่ง
บ่มีทางปัดร้าวคาบขุ่นหรือมัว
บ่มีทางสี่เส้าชรากาลแห่งเหี่ยว
อายุไขล่วงล้าก็แล้วแต่จะเป็นไป
บ่มีเลยทางเฒ่าสนุกชมกั๊กถื่น
พวกผู้หญิงบ่ได้ลัดเล่นซู้หวั่นึงกระพอใจ
พวกเทวัญสาวสร้อยทำคิได้ไปอยู่
สาวเทวามากถื่นแสน โภภีคือเดียว
บ่มีเหลือมีเสียงดุสิตาฟ้ากระถอน
บ่มีทางปัดร้าวปราสาทใหญ่มุงคิ
กระดิงทองเสียงห้าวสาวเทวาได้พื่อนใส่
แต่สืชอบบอไว้ให้ฐั้นท่าทาน
ขอเชิญเคื้อ ๆ ท่าน ไผสไปกระบ่ว่า

พวกพ่อลุงแม่ป้าฟังแล้วให้ลิดเอา
ดุสิตาเป็นคินผู้มีศีลแก้ว
ดุสิตาธานีเทวบุตรกระโก้โสภาทเลื่อมร่าง
แม่ันทอง
อายุมีแสนกัลป์กระคือหนุ่มสาวน้อย
เป็นน่านุญห่อหุ้มชราล้าจั่งบ่มี
บ่ได้ขหรือยกกระเก่งคินมตั้ง
นมบ่ยานอยู่แล้วหวั่นึงกระบ่ขาว
เป็นสาวจีบ่มีเซาป่กำคำมูเม่า
ดุสิตาบ่เกี่ยวข้องคนเฒ่าไปอยู่นา
อายุใจแสนปีกระหุ่มคิคือว่า
สนุกกินน้ำได้สนุก ไข่แต่ป่องหนู
เว้นแต่บุญสมภารผู้หวั่นึงมีร้อย
บ่มีสิบหมื่นสาวบ่มีชาวหมื่นผู้คือเบื่องมนุญคน
บ่ได้เที่ยวสองทางเฮ็ดคิกันเกลี้ยง
ดุสิตานครปราสาทสูงหมื่นชั้นสนุกถื่น
หน่วยหมากนาว
มุงมถิกระดิงแขวนจั่งแม่ันดั่งบาดลมค้อง
ไผอยากไปกระบ่ห้ามตามแท้แต่สืไป
รักษาศีลภาวนาอย่าสืมิความคร้าน
ดุสิตาเพิ่นบ่ห้ามอาจไปได้คู่คู่คน

(ลำยาวกลอนสวรรค์ชั้นที่ 4)

ความหมายของภาษาอีสาน

ไผ	หมายถึง	ใคร
กะได้	”	ก็ได้
บ่แม่่น	”	ไม่ใช่
แก่เสี้ยน	”	การรังวัดที่ดิน
บ่ยาก	”	ไม่ยาก
นำไผ	”	กับใคร

เฮา	หมายถึง	เรา
กะเอิ้น	”	ก็เรียก
แม่นว่าจง	”	ถือว่าจง
เฮ็ด	”	ทำ
กินแน	”	กินบ้าง
ทานน้ำ	”	ทานด้วย
พอดีค้ำ	”	พอดี
ยาม	”	เวลา
บ่เสียดาย	”	ไม่เสียดาย
บาด	”	เมื่อ
พุ้น	”	โน้น
บ่อน	”	ที่ที่
เผด	”	ปรต
เป้า	”	ผีเป้า
กะปมี	”	ก็ไม่มี
หยัง	”	อะไร
บ่ได้หาพอดี	”	ไม่ได้หาแต่อย่างใด
อยากถ้อ	”	อยากใส่ อยากสวม
กะบ่ว่า	”	ก็ไม่ว่า
เว้า	”	พูด
บ่มีแนว	”	ไม่มีสิ่ง
กะโก้	”	ก็สง่างาม
เหลื่อม	”	ระยิบระยับ
อ่องต่อง	”	หุคห่อง
กระปุม	”	
เป็นน้ำ	”	เป็นเพราะ
จั่ง	”	จึง
เทวัญ	”	เทวดาผู้หญิง
เค่ง	”	คิง

เป้า	หมายถึง	จุดชั้นใน
สาวจี	”	
เซา	”	หยุด
กำ	”	หมอง
มูมม่า	”	มอมแมม
อยู่นำ	”	อยู่ด้วย
น้ำได้	”	
ไฉ	”	เปิด
ป่องหนู	”	รูหนู
ชาว	”	ขี้สับ
คือเดี้ยว	”	เหมือนกันหมด
เทียว	”	เดิน
เฮ็ดคิกันเกลี้ยง	”	ล้วนแต่ทำดีทั้งหมด
เสียง	”	เศษ
หน่วยหมากนาว	”	ผลมะนาว ในที่นี้หมายถึงนม
มุงดี	”	มุงหลังคาดี
จั่งแม่น	”	
บาดลมต้อง	”	เวลาลมพัด
ห้าว	”	ฮึกเหิม
ตามแท้แต่สิไป	”	แล้วแต่จะไป
ฮู้แน	”	รู้บ้าง
คู่คู่คน	”	ทุกคน

๗๓๗

ฟังเอาเคื่อ ๆ ให้ชาวไทยทั้งประเทศ
จงทำบุญให้ได้ใส่ฟ้าใหม่ไปเมืองแมน
สวรรค์สวยอยู่บนฟ้าให้พากันไปอยู่
อ่านหนังสือรอบรู้สวรรค์ชื่อนิมา
เป็นสวรรค์แสนว่างนิมาฟ้ากระฉ่อน
ปราสาทสูงเฉียดฟ้าล้วนตั้งแต่ทองคำ

อย่าก่อเหตุให้วุ่นอย่ามีพุนระหว่างใจ
นุ่งผ้าราคาแสนต้องขี้นุญไปด้วย
จงมองดูท้องฟ้าเดือนใสจางเบิ่งดู
เป็นสวรรค์โสภายอยู่เหนือควาซ้าง
นิมมะระดินครมีหมู่เทพอยู่เฝ้าเป็นเจ้าแม่รักษา
พวกสาวสวยเทวอยู่เฝ้าไว้นั้น

มีเป็นพันเป็นล้านปราสาทตั้งตระหง่าน
 เหลียวเบ่งนมเซ่าเจ้าหมากตูมไผ่สีทอง
 สาวเทวีอุบนฟ้าผิวพรรณปานผิวไข่
 เครื่องประดับที่คล้องล้วนตั้งแต่ทองคำแดง
 นิมมะระตีในห้องสวรรค์ทองอันก้องชื่อ
 บ่มีทางพลาดพลั้งอยากหยั่งแน่กระมีกิน
 บ่มีเหลือมีเสีงสาวเทวาฟ้าตั้งแต่
 พอแต่หัวข้อมยามสาวเสม่นทั้งกิ่ง
 อายุยืนบ่มีก้อมพันปีกระบ่แก่
 นิมมะระตีบ่มีทางปวคร้าวสาวอ่อนอรชรหลาย
 บ่มีทางเจ็บท้องวินเวียนปวดหน้าแข็ง
 สุขอยู่ใน โลกนี้บ่มีท้อเมืองสวรรค์
 บ่มีหนาวมีร้อนสวรรค์ทองบ่อนก้องถิ่น
 ไผ่อยาก ไปอยู่ซึ่งสวรรค์ใหญ่ไกลแดน
 การทำทานคือการให้มีจิตใจอันปลอดโปร่ง
 เพราะว่าคิดว่าเป็นของเค่นนำสมัย
 ยังสิใส่ไปหน้าเป็นพาหาให้เฮาซี่
 รักษาศีลกระบ่คร้านนั้นคือเครื่องพาไป
 อยากสุจีไปท่อนหินนาคอน โลกป่าแห่ง
 หินจากจัว ไทเคยเลียงหินจากเถียงบ่อนเคยนั่ง
 หินไปกินทิพย์ล้วนบ่อนสง่าราศี
 อยากสคไสคือเวว่าอย่าลืมหำสามกระบ่ตำ
 ตำที่สามกระบ่ออย่าลืนกระบ่ตำภาวนา
 จำเอาเด้อ ๆ เจ้าสิทานอย่าได้ล่าย
 ค้วยอำนาจผลทานรักษาศีลจั่งได้ไปพุ่นให้จ้อเอา
 ถันทั้งสองตุมงามส่วนกายกระคือถัน
 ตามตำนานเห็นว่าไว้เมืองนี้ล้วนแต่ทอง
 พวกมณีไซแสงสู่คนต้องมิดคล้อง
 เกิดเป็นวันและมีแสงจ้าเมฆบั้ง
 เพทมิศีลมีธรรมทั่วเมืองกันเกลี้ยง
 เทพบุตรกระบ่แห่งบ่มีแล้งในเรื่องงาม
 พอแต่ติงโตเดินพวกหมู่สาวลำนาล้อม
 ยังเป็นบ่าวสำน่อยหาเล่นตั้งแต่สาว
 สุขสบายโรคาบ่เบียดเบียนตำต้อง
 โรคมะร่อจ้องแจ้งในหั้นกระบ่มี
 บ่สุขสันต์คือเมืองแมนบ่อนบ่มีความฮ้อน
 อาหารกินบ่ยากขุ่นอาหารดีผ้าเครื่องนุ่งทรง
 อยากสุขสันต์เป็นเทวีให้จ่ายทานอย่ามีคร้าน
 จุกประสงค์ว่าอยากเมื่ออยู่ฟ้าอย่าล้าล้างหางศีล
 ลิสคไสโสภาบ่มีเซาคันหมู่เฮาเอาใช้
 อันสวรรค์ธานีไผ่อยากไปกระบ่ได้คั้นมีให้
 แมนป้อนทาน
 อยากสคไสขอเชิญบ่ว่าเลขทางนี้
 หินจากสวนหมากแก้งหมากอื้อน้อยผักบั่วหอม
 หินขึ้นเมื่อขึ้นฟ้าธานีกว้างบ่ห้วงสวน
 นิมมะระตีธานีอย่าลืมหำจำไว้
 หนึ่งตำทานอย่าลืมหำสองนั้นกระบ่ตำศีล
 นั้นคือหนทางพาสู่สวรรค์คือเวว่า
 หญิงและชายกระบ่เฮ็ดได้จ้งจำไว้เถิดหมู่ฟ้ง
 (ถ้ายาวกลอนสวรรค์ชั้นที่ 5)

ความหมายของภาษาอีสาน

ให้	หมายถึง	พวกเรา
เมืองแมน	”	สวรรค์
พากัน	”	ชวนกัน
เบิ่ง	”	ดู
จั่ง	”	จึง
พุ้น	”	ที่นั่น
จื้อ	”	จดจำ
เหลียวเบิ่ง	”	มองดู
เซ้าเง้า	”	
หมากตุม	”	มะตุม
ตุม	”	
กะคือ่นั้น	”	ก็เช่นกัน
ปาน	”	ราวกับ
เพิ่น	”	ท่าน เขา
มณีโชนแสง	”	อัญมณี
สู่คน	”	ทุกคน
บ่	”	ไม่
เกิดเป็นวันและมี	”	แต่ละวัน
บ่มีทาง	”	ไม่มีทาง
หยั่งแน่	”	อะไรบ้าง
กะมีกิน	”	ก็มีกิน
กันเกลี้ยง	”	ทั้งหมด
เสี้ยง	”	เศษ
หัวขุ่มขำม	”	ขี้มกรุ้มกรุ้ม
เสม่น	”	สั้น
คิง	”	ร่างกาย
ติงโต	”	ขยับตัว
ก้อม	”	สั้น

บ่าวสำน่อย	หมายถึง	หนุ่มแตกพาน
หาเล่น	”	จีบสาว
คำด้อย	”	กล้ากลาย
เจ็บท้อง	”	ปวดท้อง
หน้าแข่ง	”	หน้าแข็ง
มะรื่องจ้องแข็ง	”	เล็ก ๆ น้อย ๆ
หัน	”	ที่นั่น
บ่มีท่อ	”	ไม่มีเท่า
ฮ้อน	”	ร้อน
ซ้ง	”	ที่
เมื่อ	”	กลับ
เขา	”	หยุด
คั้นหมูเฮา	”	ถ้าพวกเรา
ไปหน้า	”	ยิ่งไปกว่าเดิม
พาหา	”	พาหะ
คั้นมีให้ป้อนทาน	”	ถ้ามีการทำทาน
บ่ว่าเลย	”	ไม่ว่าเลย
แห่ง	”	ชื่อพีชชนิดหนึ่ง
หมากแข็ง	”	มะเขือพวง
หมากอ้อ	”	ฟักทอง
ผักบัวหัว	”	หอมแดง
กระดำ	”	กระบุง
ถ่ม	”	ทิ้ง
ล่าย	”	ลื้ม
กะเฮ็ดได้	”	ก็ทำได้

๗๓๗

บัดนี้ก็ได้พรรณนาเรื่องสวรรค์ทองชั้นใหญ่ ชั้นที่หกบอกไว้สวรรค์ฟ้าที่สูงเสียง
 เป็นสวรรค์อยู่เบื้องเหนือเมฆแสนไกล เป็นสวรรค์ที่เหลื่อมอยู่ดาวอันขาวผ่อง
 ประรินมิตาเคื้อพี่น้องนามเค้าเรื่องสวรรค์ ชื่อสวรรค์ปราสาทสูงช่อชั้นพวกเทพอยู่อาศัย
 เป็นสวรรค์อำไพล้วนแต่เงินคำแก้ว ทิพสรสนแล้วหอพันและหอหมื่น
 เทพบุตรกระชั้นสู่ชมแก้วกลิ่นเสน่ห์ ก็หากหลายมากล้นทิพกลิ่นแสนสวย
 ได้แก่สาวเทวาทิพสรแสนล้าน อายุแสนแต่ยังเป็นสาวบ่ได้แก่
 สาวสวรรค์บ่ได้เต็มตาแก้วดังหมู่เฮา งานบ่มีบ่อนเว่เก้าสิบกว่าความงาม
 บ่ว่าผิวหรือพรรณเปรียบดังทองคำไว้ เปรียบกับคนภายใต้บ่มีไผ่สิ่งมาท้อ
 งามลอลตะเยียดคือหญิงได้นั้นบ่ปาน เหลียวเบิ่งฟ้ายม่านจ้านผู้สาวแห่งเมืองแมน
 งามสุดแสนเหลือเกินทุกส่วนกายผิวเนื้อ ออยากได้เมียบนฟ้าให้ทำบุญสุาเน่
 ส่วนค่าดองบ่เพียงมีบุญแล้วกระแม่บ่พอ
 กันผู้ใดอยากพ้อให้สร้างก่อการกุศล สร้างสมภารให้เรื่องรองส่วนเมียนั้นหวังไว้
 ถึงอยู่ไกลแสนล้านจักรวาลกระบ่ว่า ประรินมิตาบ่ห้ามหวังไว้แต่เรื่องใด
 เมืองสวรรค์เพิ่นว่าไว้เลือกแต่คนดี ประรินมิตาธานีเพิ่นบ่แพงหวังไว้
 ที่อาศัยกระมีให้บ่อนเนาวันนอนปราสาทใหญ่ อปสรคอยรับใช้นั้นมีไว้แล้วครบครัน
 คันแม่บ่นอกจากนั้นเครื่องนุ่งแพรถื่อ ทั้งอาหารการกินบ่มีทางสิ้น
 อันแผ่นดินสวรรค์กว้างเป็นทองธรรมชาติ ถนนลาดอยู่พื้นทองล้วนบ่แม่บ่หิน
 ประรินมิตานั้นบ่สิ้นล้วนตั้งแต่คนบุญ ผู้ทำบุญอยู่โลกาบาดห่าตายสิเมื่อฟ้า
 อันกองบุญสิโรทาบานสวรรค์ชั้นฟ้าส่อง เชิญไปเคื้อพี่น้องไปบนฟ้าสง่าศรี
 ประรินมิตาชั้นนี้เปิดป่องให้คนไป ประรินมิตายังใจป่องปิกดูอันแสนกว้าง
 เทพทั้งปวงอยู่ในหั้นผู้ใดไปกระดีต่อ ยอมมือบ่จ้อก้อเชิญเข้าสู่นคร
 บ่มีความเคื้อคร้อบ่ได้ขับสู่ปราศรัย ประรินมิตายังอำไพบ่หวังพอดี้
 อันใครมีหมัดแล้วขอเชิญให้ไปอยู่ สิววยหรือยังถ้าทองคำดองเส้นท้อแดน
 คุณนายเอ๋ย

(ถ้าชาวกลอนสวรรค์ชั้นที่ 6)

ความหมายของภาษาอีสาน

สูงเฮื่อง	หมายถึง	รุ่งเรือง
อยู่หว่าง	”	อยู่ตรงที่
ตื้อ	”	
เหลื่อม	”	ระยิบระยับ
นามเค้า	”	นามคือ
คำ	”	ทองคำ
ทิพสร	”	นางฟ้า
สนแส่ว	”	ขวกไขว่
บ่ได้แก่	”	ไม่ได้แก่
แต่มตาควี้	”	เขียนคิ้วเขียนตา
ดั่งหมู่เฮา	”	เหมือนพวกเรา
งามบ่มีบ่อนเว้า	”	สวยจนพูดไม่ออก
สิงามท้อ	”	จะสวยเท่า
หญิงได้	”	ผู้หญิงมนุษย์โลก
ม่านจ้าน	”	
सान่	”	บ้าง
บ่เตี๋ยง	”	
กะแม่น่พอ	”	ก็พอแล้ว
คันผู้ใด	”	ถ้าใคร
พ้อ	”	เจอ
บ่แพง	”	ไม่หวง
กะมีให้	”	ก็มีให้
บ่อน	”	ที่
บ่มีทางสิ้น	”	ไม่มีหมด
บ่แม่น่หิน	”	ไม่ใช่หิน
บาดห้า	”	เวลา
รอท่า	”	คอย
ป่อง	”	ช่อง หนทาง

ปีกตุ	หมายถึง	ประตุ
หัน	”	ที่นั่น
กะดีต่อ	”	ก็ดีด้วย
ขอมือบจ้อก้อ	”	ขกมือและประนมมือ
จับตู้	”	ต้อนรับจับตู้
บ่หวงพอดี้	”	ไม่หวงแต่อย่างใด
มีเหมิดแล้ว	”	มีหมดแล้ว
ท้อแขน	”	เท่าแขน

๑๗๑

ฟ้าเอ๋ยฟ้าฮ้อง โชน เสียคาย โนน โลกหนามแทง เสียคายเดกันปีใดเกิดแล้ง กอขม้นด้มกระบมี

... เอียนอ

ฟังเอาด้อลุงป้าน้ำบ่าวอวาพกน้ำบ่าว	กันสิขาวขอให้ขาวดั่งฝ้ายอย่าดำปี้แม่บั้งกา
ผู้ใดทำชั่วช้านรกใหญ่ต้องถามหา	สัตย์ชีวาเป็นนามนรกหลวงชุมกว้าง
ไผ่มีดวงในทางร้ายตายไปได้ไปอยู่	ผู้ใดลักเล่นจูสีไปแท้แม่นแน่นอน
สัตย์ชีวาเป็นนรกที่ร้อนอันใดเกิดมีเอง	เช่นว่าภูเขาไฟทำจิตคนเผาเนื้อ
หลายเอาเหลือฝูงแข็ง โตคอแดงท่าคาบจ้อง	แข็งสบบเหล็กมาเกี่ยวข้องกับกล้าทำแข่งกิน
แข็งหมู่นี้มันเกิดมีเอง	พระยายมเป็นคนคุมแต่บ่เอามาเลี้ยง
บ่ใดมีเกี้ยวข้าวคือเฮาพวกเลี้ยงไก่	เป็นแต่เพียงหมู่แข็งกรรมฮ้ายเฮ็ดให้มี
แข็งหมู่นี้ปีกนั้นใหญ่สามวา	ส่วนว่าดาเป็นไฟสอกปลายนั้นคงได้
แข็งตาไฟฝูงนี้มีหลายปานแมงเม่า	กินบ่เขาลากที่นแต่ตอนเช้ากระบ่พอ
กามีหลายกระด้อนนั้นคือดั่งเดียวกัน	บินไปไผ่มันเป็นคู่กันกับแข็ง
ลุยทองแดงอันฮ้อนบ่มีขนว่าสิหล่น	บ่มีขนสิเห็นเพราะเป็นเชื้อแม่บ่ไฟกาพ
บ่สงสารเอาเลยผู้ที่ทำกรรมฮ้าย	
ฆ่าสัตว์บ่มีอันลักของเขาบ่มีหย่อน	เห็นเมียคนแห่งฮ้ายหาเล่นอย่างบ่อาย
ทางจิตใจกระร้ายปากบ่มีว่นชวนหู	ใช้วาจาเป็นพิษคิดแต่ทางตัวด้ม
สุราแดงหรือเหล้ากินบ่เขากินฮากหลัง	กินบ่เขาสบท้องระวังไว้บาดท่าตาย
พระยากรรมโหดฮ้ายสิมาแก่คิงคอ	มาพอ ๆ รวมกันหมิ่นกรรมคงได้
พระยากรรมมันดิ่งไปเส็กกระดอย	บ่ทันนานแก่ที่นไปแดงหม้อนรกหลวง
สัตย์ชีวาปากกว้างนรกใหญ่ไฟแสง	มองเห็นแสงกุมภีร์นรกหลวงแสนกล้า

พระยากรรมผู้หัวหน้าจับสองขาแล้วฟาดเหยียง   ผุงหมูกาและแฉิ่งคอยทำสวนเอา
 นี้ละเจ้านรกใหญ่สัตถุชิวา   สัตว์ที่มีกระเป็นเองบ่ได้มีไผ่เลี้ยง
 ลีเป็นกาเป็นแฉิ่งหมาในกระแล้วแต่   เป็นสัตว์หยังบ่ได้เลี้ยงกรรมนั้นมันก่อนเอง
 ก่อขึ้นแล้วเป็นบาปใหญ่ไผมัน   บาปตามทันกระลงจุมมุดอยู่ไฟอันแสนฮ้อน
 พระยากรรมมันนำดอนหวิดจากคอนดอนไปป่า   ดอนขึ้นมาสู้พื้นอีกาแฉ่งคัน ได้กิน
 อันบาปกรรมบ่สิ้นได้ตกอยู่เป็นแสนกลบี่   บ่มีวันหายใจล้วนแต่ไฟเผาเนื้อ
 ทูกษ์เอาเหลืออยู่ในหม้อสัตถุชิวากองฮ้ายใหญ่   อย่าสิไปให้ขุ่นพกลงป่าอย่าสิไป

(ลำชาวกลอนนรก จุมที่ 1)

ความหมายของภาษาอีสาน

ชื่อ	หมายถึง
โนน	เนิน
โคก	ป่า
หนามแท่ง	"
กันปีโค	ถ้ำปีโค
อาว	อา (ชาย)
น้ำบ่าว	น้ำผู้ชาย
คันสี	ถ้าจะ
คั้ง	เหมือน
แมนคั้งกา	เหมือนกา
ไฟผู้ได้	ใคร
ทำจีลน	รอก
แฉ้ง	แฉ้ง
โต	ตัว
ท่า	รอ
จ้อง	โน้มลง
สบ	ริมฝีปาก
เกียข้าว	ให้ข้าวให้อาหาร
ฮ้าย	ร้าย

เฮ็ด	หมายถึง	ทำ
ปาน	”	ราวกับ
แมงเม่า	”	แมลงเม่า
ลากขึ้น	”	
กะป๋อ	”	ก็ไม่พอ
กะค้อ	”	เหลือเกิน
ไปไผมัน	”	ต่างคนต่างไป
เหียน	”	สั้น
บมีอัน	”	ไม่มีจำนวนจำกัด
บมีหย่อน	”	ไม่มีหยุด
ปากบ่่วนชวนหู	”	พูดจาไม่เพราะ
ตัว	”	โกหก
บ่เซา	”	ไม่หยุด
ฮาก	”	อาเจียน
บาดท่า	”	เพื่อว่า
พระขกรรม	”	ยมทูต
แก้	”	ลาก
บ่ทันนาน	”	ไม่นาน
ถึง	”	ถึง
แสง	”	แรง
กุมถี	”	นรก
สวบ	”	คาบ
บ่ได้มีไผเลี้ยง	”	ไม่มีใครเลี้ยง
ตีเป็น	”	จะเป็น
ไผมัน	”	ของใครของมัน
คอน	”	ป่าละเมาะ

พ่อแม่เอ๋ยอันนรกใหญ่กว้างมีไว้เพื่อลงทัณฑ์สัตว์ มีอยู่ในโลกันต์อันห้อยอนทางใต้
 กาทะสุดตาจงจำไว้ขุมไฟอันกว้างใหญ่ เป็นขุมไฟลุกไหม้ไม่มีมือวาสิเอ็น
 กาทะสุดตานี้เป็เว้นจากไฟใหญ่อัคคี เป็นไฟสีลามลุกทั่วขุมแดงกล้า
 พสุธาในหั้นรวมกันไหม้เป็นกลุ่ม ขุมฆ่าสัตว์กระเล้าไหม้เผาเนื้อแมนจีลน
 เหลียวเบ่งแตกจัน ๆ อ้องโหไซเสียง กาทะสุดตาเป็นเมืองใหญ่หลวงเอาฮ้าย
 สัตว์ทั้งหลายอยู่ในหั้นบ่คือกันแม่รูปร่าง ผู้ฆ่าไกรับจ้างเสียงอ้องคั่งไก่อกา
 ผู้ฆ่าจัวแม่ป้าเสียงอ้องว่าอ้อมมอ ผู้ฆ่าควายคือกันว่าแมนควายมาอ้อง
 ผู้ฆ่าจัวควายข้างกุขโรพวระมั่ง มีแต่อ้องและให้เป็นเสียงข้างและหมูจัว
 อ้องอ้าบอกระแล้วแต่เสียงเป็น อ้องอ้าบอกระแล้วแต่เฮทำไว้
 ฆ่าอันใดกระเนวนนั้นเป็นเสียงพันและเสียงหมื่น ด้วยผลกรรมเฮ็ดไว้จึงหมองไหม้อยู่ปะเฮา
 ยามมือแลงมือเข้าเปรียบเหมือนดังตารางสอน เข้าให้นอนกองไฟจีลนเผาเว้ง
 กลางเว็นมาให้ลงน้ำบ่อนทองแดงด้มเปือย กลางคีนมาให้จันเอาจันส่งหมู่เสื่อ
 เพราะนรกหมอนี้มีเสื่อใหญ่ท่าคอยกิน ตามตำราว่ามีเสื่อหมื่นก็กองถ่าน
 หากเป็นเสื่อหลวงกล้าฮาวควายทางโตใหญ่ เป็นเสื่อไฟเล็บโคงทั้งแจวกระใหญ่ยาว
 เล็บใหญ่กว้างประมาณท่อกงเกวียน เปรียบเสมือนเป็นไล่กินจนเกลี้ยง
 บ่มีเหลือมีเสียงตายไปแล้วเกิดใหม่ กาทะสุดตาให้จ้อไว้เป็นไฟกล้าอันสูงแสง
 ขุมนี้มีหมู่แเฮ้งทั้งเสื่อใหญ่เข้ามานา เป็นกุมภียี่สี่คำแต่ว่ามีไฟกล้า
 ขอเตือนลูงอวป่าจงทำคืนวันจากชั่ว ไม้มีผิวให้มันย่อง ไม้มีน่องให้มันนอย
 อย่าให้ค้างให้พร้อยให้มันหนึ่งอย่ามีสอง บาดห่ามีผิวชมให้อักหอมดอมดุ่ม
 อย่าสิมีผิวน้อยมาคอยกินกับผิวใหญ่ เอาศีลธรรมวาดไว้อย่าโลถิมศาสนา
 บาดห่าตายสิได้ไปสู่อบายใหญ่บ่มีเห็น สิได้ไปเมืองแมนบ่อนแดนสวรรค์ฟ้า
 นรกหลวงขุมห้าขุมสามขุมหนึ่ง บ่ได้ไปเที่ยวแท้เสื่อสูวิมาน
 เดี่ยวนี้ทุกถิ่นบ้านบางเทือกระมีสอง ได้มีผิวอนชมคันเล่าเอาชายช่อน
 บาดห่ากรรมนำย่อนสิไปนอนอยู่หม้อใหญ่ ไฟได้ฟังแล้วจ้อไว้มีศีลห้าอย่าป่ล่อยวาง

(ลำยาวกลอนนรก ขุมที่ 2)

ความหมายของภาษาอีสาน

อันหย่อน	หมายถึง
บมีมือ	” ไม่มีวัน
ว่าสิ	” ว่าจะ
บเว้น	” ไม่ยกเว้น
หั้น	” นั้น
กะเล่า	” ก็พลอย
แม่นจีตบ	” เคาใหม่
เหลียวเบ็ง	” มองดู
แตกจั้น ๆ	” อึกทีก
ฮ้องไห้ไซเสียง	” ร้องโหยทวน
เอาฮ้าย	” เหลือเกิน
บ่คือกัน	” ไม่เหมือนกัน
จ้ว	” วัว
อัมมอ	” เสียงวัวร้อง
คือกัน	” เหมือนกัน
กุชโร	” ช้าง
ระมั่ง	”
ให้	” ร้องให้
กะบ่แล้ว	” ไม่เพียงแค่นั้น
อันใด	” อะไร
กะแนวนั้น	” ก็อย่างนั้น
บ่เซา	” ไม่หยุด
ขามมือแลง	” ตอนเย็น
มือเช้า	” ตอนเช้า
กลางเว้น	” กลางวัน
จั้น	” เนื้อ
ท่า	” คอย
กือ	”

ฮาว	หมายถึง	ขนาดเท่า	
โต	”	ตัว	
แหว่	”	พื้น	
กง	”	กงล้อเกวียน	
จื่อ	”	จำ	
สูง	”	สว่าง	
หมู่แข็ง	”	ฝูงเรียง	
หิ้ง	”	และ	
มาน่า	”	มาด้วย	
กุมภี	”	นรก	
อาว	”	อาผู้ชาย	
ไผ	”	ใคร	
มัน	”	ขยัน	
ย่อง	”	ชื่นชม	
ออย	”	ปลอบ เอาใจ	
บาดท่า	”	เพื่อว่า	
อ๊กหอม	”	รักทะนุถนอม	
ตอมคุ่ม	”	คุ่มครอง	
คอยกิน	”	อยู่กิน	
วาดไว้	”	ตั้งไว้	
อย่าไลถ่ม	”	ละทิ้ง	
ปมีเห็น	”	ไม่เห็น	
เมืองแมน	”	สวรรค์	
บได้ไปเที่ยวแท้ ”		ไม่ได้ไปอย่างแน่นอน	
ลีเมื่อ	”	จะกลับ	
บางเทื่อ	”	บางครั้ง บางที	
ผันเต่า	”	กลับเป็น	
ชายซ้อ	”	ผู้	
นำย้อ	”	ตามสนอง	ฯลฯ

ผู้บ่อนอแม่ป่านรกใหญ่ชุมสาม
 พากันจำเอาท่อนชุมหลวงนรกใหญ่
 เพื่อให้ผู้บ่อนใหญ่มีจริง
 อย่าลืไปหาหม้อทองแดงแสงคาบตอน
 อันว่านรกนี้มีนามว่าสังฆะตา
 ไฟมันสุมเผาไหม้พ้อปานเฮานั้นสุมไฮ้
 สารพัดหมูไม้แต่มันเกิดเป็นแสง
 มีแต่ความหมองไหม้บ่ควร ไปล่ะผมว่า
 ตามตำนานเพิ่นเว้ามีแสงใหญ่หลายแสน
 มีอยู่นาในหม้อบ่เคยตายจักเทื่อ
 มีแต่บินเวินฟ้าขากระเม่นขาทอง
 บ่มีวันติเจ็บ ไข้อย่างเป็นกาอยู่เท่าชั่ว
 จับอยู่เทิงต้นไม้หง่าใหญ่ไฟกลปี
 สัตว์ที่ตายไปหันกินกันบ่ได้จ้ง
 สังฆะตาหน่วยนี้มีนายใหญ่พิบาล
 ส่วนว่าพาหาซ้ายถือตระบองค้อนบักใหญ่
 ต้อนพวกสัตว์จากใต้ให้แสงใหญ่นำกิน
 แต่ว่าตายสาซ้ายบ่มียังเกิดค้างข่วน
 กันเม่นตายแล้วพื้นเกิดใหม่กะทันหัน
 พระยากรรมนำห้อยตายไปแล้วเกิดใหม่
 อันนรกว่านี่บ่ควรส่องเหลือขูด

ยามเมื่อตายอย่าเมื่อหม้อทองแดงไฟเป็นแก่ง
 ยามตายไปขอให้ไปอยู่ยังสวรรค์ใหญ่เมืองแมน
 ผู้เขียนกลอนขอให้ทำทานไว้ทำจี
 ตั้งที่แห่ยานขึ้นนั้นคือบุญ
 บ่สอพรอแปรปรินหากินน้ำมันเครื่อง

สังฆะตาไฟลามนรกหลวงชุมฮ้อน
 เป็นความรู้ออกไว้เอาไปใช้บอกหมู่คน
 บาดเวลาเป็นคนให้เส็ดดีเอาไว้
 อย่าก่อความเดือดร้อนอวารณ์ใหม่ให้เส็ดดี
 บ่ควรไปเสียเลนนรกหลวงไฟกุม
 ภูเขาไฟกระอยู่หันให้จำไว้อย่าลืไป
 เป็นทองแดงเผาสัตว์โตที่กลายไปใกล้
 สังฆะตาใหญ่กว้างเป็นไฟไหม้อยู่บ่เซา
 มีโอกาสทองเป็นหมื่นก็อกองล้าน
 บ่ต้องเกี้ยวขวานข้าวคือเฮาเลี้ยงพวกไก่กา
 ปีกอีกากือกันล้วนแต่ทองทั้งนั้น
 หัวอีกากือแสงนั้นแดงล้ำล้วนแต่ไฟ
 บ่ว่าวันหรือคืนได้แซวกินพวกสัตว์ร้าย
 สังฆะตาแดนพงษ์มีแต่ไฟลุกไหม้แสนฮ้อนยิ่งทวี
 รักษาการณ์อยู่ในชุมอาวุธมีอนั้นถือฮ้อน
 ส่วนมือขวาเม่นค้อนตระบองแก้วแต่เม่นไฟ
 อีกาบินมาแซวสวบเอาคำร้อย
 ลมพัดหวนได้เกิดขึ้นตายแล้วผันเล่ากิน
 บ่มีวันตายเป็นมีส่วนตายนั้นคราวน้อย
 ไผ่อยากใส่บ่เสร์้าโตเจ้าจงเส็ดดี
 บ่ควรเห็นสาเลนนรกหลวงชุมฮ้าย

ไฟทองแดงลุกฮ้อนอย่าไปท่อนท่านผู้ฟัง
 ไปอยู่แดนโสภายากหยั่งกระกินได้
 ยานที่ดีบ่ต้องเพิ่มเติมตั้งใช้เครื่องยนต์
 ยานคือทานคือศีลบ่เม่นยานหรือล้อ
 ยานไปเมืองชั้นฟ้าให้จำไว้ล้วนแต่บุญ

(ถ้าชาวกลอนนรก ชุมที่ 3)

ความหมายของภาษาอีสาน

ผู้บ่ขอ	หมายถึง	ผู้โหมหนอ
ฮ้อน	”	ร้อน
เอาท่อน	”	เอาเถิด
บาด	”	ช่วง
เฮ็ดดี	”	ทำดี
สิไป	”	จะไป
แข็ง	”	แรง
คาบ	”	กัด
ต่อน	”	ขึ้น
บ่	”	ไม่
กุ่ม	”	ท่วม
สุข	”	เผา
พอลานเฮา	”	ราวกับว่าเรา
ไฮ่	”	ไร่
กะอยู่หั้น	”	ก็อยู่นั้น
โต	”	ตัว
กลาย	”	ผ่าน
เซา	”	หยุด
เพิ่น	”	ท่าน เขา
เว้า	”	พูด
สบ	”	ริมฝีปาก จงอยปาก
จักเทื่อ	”	สักที
บ่ต้องเกีย	”	ไม่ต้องให้อาหาร
เวิน	”	ถลา
กะแม่น	”	ก็เป็น
คือกัน	”	เหมือนกัน
เท่าชั่ว	”	คราบชั่ว
เพิง	”	บน

ห่า	หมายถึง	กึ่ง
แซ่ว	”	ฉลา
บ่ได้จ้ง	”	ไม่เหลือไว้
หน่วยนี้	”	ขุมนี้
ภิบาล	”	ดูแล รักษา
พาทา	”	แขน
ตระบอง	”	กระบอง
บักใหญ่	”	ขนาดใหญ่
แต่แม่น	”	แต่เป็น
ค้อน	”	กวาดค้อน
นำกิน	”	ตามไปกิน
สวบ	”	
คำร้อย	”	คำละเป็นร้อย ๆ
สาซ่า	”	เสียแล้ว
ค้างข่วน	”	เหลือไว้
ผันเล่าคั้น	”	กลับฟื้นคืน
คั้นแม่น	”	ถ้า
กราวเคียว	”	ประเคียวเคียว
นำห้อย	”	ติดตาม
เหลียว	”	มอง
ยาม	”	เวลา
เมื่อ	”	ไป
ยั้ง	”	อยู่ สถิตย์
เมืองแมน	”	สวรรค์
หยัง	”	อะไร
ท่า	”	รอ คอย

ฯลฯ

พ่อแม่เอ็นทรกขุมสี่แห่งกันดาน
ไฟนั้นยังเผาไหม้อยู่เหมือนเดิมเพิ่มเท่าชั่ว
ไหม้แต่เจ้าฮอดแจ่มมืออื่นกระคือกัน
เป็นกุ่มกัญขุมกว้างมีนามขนานชื่อ
ผู้ใดไปต้องเดือดร้อนอยู่แสน โทฎปีปลาย
บุพพกรรมนั้นจงไว้ให้มาไหม้อยู่บ่เขา

ตามตำนานพื้นว่าภูเขาใหญ่นั้นมีหลาย แต่เป็นภูเขาไฟอยู่ 4 แจกความฮ้อน
เป็นภูเขาพลาญกล้าพวกสัตว์สาจนเกิดเบื้อย ลมพัดมาผ่นเกิดขึ้นเสียงดังวันแม่่นอีกา
ฝูงหมู่เฮ้งอีกาได้บินจากคอนสูง บินมากินจนพุงโลชีออกมาผ่นเป็นแป้ง
กรรมมันแสงเลยพื้นเป็นผงเกิดอีกเพื่อ ฝูงหมู่เสื่อ โคร่งเผ่ากินเนื้ออยู่บ่เขา
กินมือแลงมือเข้าสู้อิ่มหรือเต็ม กินเหม็ดวันเหม็ดคืนกระบ่เต็มทางห้อง
มีแต่เฮสนฮ้องอยู่ในขุมก้องสนั่น บมีวันอยู่บ่มีแต่ให้แม่่นจ่มเสียง
พระยายมอยู่เบื้องปราสาทใหญ่หลังสูง ได้ยินสัตว์นอนครางอยู่ทั่วโลกันต์กว้าง
เลยเล่าบายเอาค้อนทองแดงออกมาแกว่ง เกิดเป็นแสงลุกไหม้ไฟฮ้อนไหม้ผ่นคราง
ขอให้สู่วีมังผิใหญ่พญาขม เป็นผู้มีอาวุธอยู่บ่อนตาทั้งสองก้า
พื้นทำกรรมหมองไหม้ตาเป็นไฟเป็นบางเพื่อ คิดอยากเผาอยากไหม้มีน ได้คู่สูฮยาม
แม่่นของใส่แม่่น้ำกระเกิดเปลี่ยนทางไหล มองใส่ดงพงษไพโรกระบ่ยังเหลือค้าง
มองใส่เสื่อสิ่งห้ำงให้เป็นไฟกระ ได้อยู่ ฝูงนักปราชญ์ผู้รอบรู้ฮ่านเห็นแล้วให้ฮ้อฮอน
โรรวะนั้นฮ้อนฮ้องโห่บ่มีเขา พวกหมู่เฮาชาวพุทธนั้นเฮ็ดศีควรวิน
อย่าไปเห็นความชั่วหลวมตัวให้ตกค้ำ ปาปะกำบ่อนพื้นห้ามให้เขาไว้อ่ากระทำ
ให้มาทักดอกกล้าทักดอกกันของ หอมวง ๆ แม่่นจำป่าให้เค็ดมเอาไว้
ให้บุชาควงให้พระไตรไว้บนบ่า อย่าลีโลละถิมพระไตรเจ้าแม่่นหน่วยสาม
คั้นฮู้แล้วอย่าลีถ่วงคำสอน อยากมีพรหมณีให้เฮ็ดดีเอาไว้
ให้รักษาสามให้พระไตรงามทั้งสามหน่วย บาดห้าตายห้าส่วนลีเมื่อฟ้าสูวิมาน
ยามเมื่อออกจากบ้านลีไปสู่เมืองแมน ไปสู่แดนโสภาบแม่่นโลกาใต้
ขอให้จำเอาไว้กลอนคำสมัยใหม่ ใผอยาก ไปสู่ฟ้าให้ทำไว้ตั้งแต่ดี

มีมานานเป็นแสนกัลป์ตั้งแต่โลกาตั้ง
ไฟนรกที่ไหม้บ่มีได้แม่่นฮ้อนแสง
เป็นกุ่มกัญที่สำคัญนรกหลวงขุมนี้
โรรวะบอกไว้กุ่มกัญกว้างขุมใหญ่ยาว
เถิงว่าตายกะมีหน้อยเถิงตายกระเกิดใหม่

ได้ขึ้นสัตว์นอนครางอยู่ทั่วโลกันต์กว้าง
เกิดเป็นแสงลุกไหม้ไฟฮ้อนไหม้ผ่นคราง
เป็นผู้มีอาวุธอยู่บ่อนตาทั้งสองก้า
คิดอยากเผาอยากไหม้มีน ได้คู่สูฮยาม
มองใส่ดงพงษไพโรกระบ่ยังเหลือค้าง
ฝูงนักปราชญ์ผู้รอบรู้ฮ่านเห็นแล้วให้ฮ้อฮอน
พวกหมู่เฮาชาวพุทธนั้นเฮ็ดศีควรวิน
ปาปะกำบ่อนพื้นห้ามให้เขาไว้อ่ากระทำ
หอมวง ๆ แม่่นจำป่าให้เค็ดมเอาไว้
อย่าลีโลละถิมพระไตรเจ้าแม่่นหน่วยสาม
อยากมีพรหมณีให้เฮ็ดดีเอาไว้
บาดห้าตายห้าส่วนลีเมื่อฟ้าสูวิมาน
ไปสู่แดนโสภาบแม่่นโลกาใต้
ใผอยาก ไปสู่ฟ้าให้ทำไว้ตั้งแต่ดี

(ถ้ายาวกลอนนรก ขุมที่ 4)

ความหมายของภาษาอีสาน

เพ้าชั่ว	หมายถึง	ตราบชั่ว
บ่มีได้	”	ไม่คิดว่าจะ
ฮอด	”	ถึง
แจ้ง	”	สว่าง
มืออื่น	”	วันพรุ่งนี้
กะคือกัน	”	ก็เช่นกัน
กุมภี	”	นรก
กะ	”	ก็
เถิง	”	ถึง
หน้อย	”	น้อย
จ่อง	”	ดิ่ง ถ่วง
แก	”	มุม
สัตว์สา	”	สัตว์
ผัน	”	กลับกลาย
วัน	”	อีกทีก็
คอน	”	ป่า
พุงโต	”	ลงพุง
แสง	”	แรง
เทื่อ	”	ครั้ง
มือแลงมือเข้า	”	ตอนเย็นตอนเช้า
ฮู้	”	รู้
เหม็ดวันเหม็ดคืน	”	ทั้งวันทั้งคืน
เฮสนฮ้อง	”	ร้อง โอศครวญ
ขุม	”	หลุม
ไห้	”	ร้องไห้
จ่ม	”	บ่น
เบื่อง	”	บน ใน
คราง	”	ครวญคราง

บาย	หมายถึง	จับ ถือ	
ผ่อน	”	ลด	
ป้อน	”	ที่	
ก้ำ	”	ข้าง ฝ่าย	
บางเทื่อ	”	บางครั้ง	
มีน	”	ลืมนดา	
คู่สูยาม	”	ทุกเวลา	
แม่นมอง	”	ถ้ามอง	
กะบ่	”	ก็ไม	
อ้าฮอน	”	สังวร	
ฮ้อน	”	ร้อน	
ฮ่องโห่	”	ร้องลั่น	
บมีเซา	”	ไม่มีหยุด	
บ่อเพิ่นห้าม	”	สิ่งที่ท่านห้าม	
คอกกล้า	”		
คอกคั้นของ	”	คอกปีบ	
วอง ๆ	”		
แม่น	”	คือ	
เค้	”	ยื่น	
ควงไต้	”	พระพุทธเจ้า	
สีไลลา	”	ทะเลย	
ถิม	”	ทิ้ง	
ล้วง	”	ล้วงล้ำ	
หน่วย	”	อัน อย่าง	
บาดท่า	”	เพื่อว่า	
ส่วน	”	คาย	
ยาม	”	เวลา	
บ่แม่น	”	ไม่ใช่	
สู่ฟ้า	”	สู่สวรรค์	ฯลฯ

มาตีพรรณนาเรื่องโลกันต์นรกใหญ่
 สัจจะยาบสิ้น โลกกลุ่มหุมภูติ
 เป็นบ่อนขังคนร้าย
 อังอยู่ทกค้ำเข้าปฐู๋หอมทางไป
 ไฟมะไลนำผ่าเผาจนจนกันฮั่ว
 นรกขุมนี้ฮ้อนสิบเท่าฮั่วไฟแสง
 ไฟทุกต็ดองไปหั้นหญิงชายบได้ว่า
 ไฟไหม้มิคให้เกลี้ยงเหลือปากกับฮุดัง
 จนว่าโลกันต์ก้องเสียงดังอยู่ทุกที่
 หนวทหลายได้ฮุ่มคุมกระหองเพราะเสียงดัง บอกรบฟังฮ่ามีเสียงอันท่วนฮนกินนี้
 พวกหมู่ตีบฟังเรื่องเอาเสียงครางนั้นเป็นใหญ่ ยมพิบาลเฟิ่นจั่งได้เอาค้อนนั้นไล่ตี
 พวกหมู่ตีอยู่ในหั้นกลัวตายและฮ่านสัน เห็นผู้คุมท่อนั้นฮะฮานเดินขึ้นฮุดอย
 บ่แม่นคอยน้อย ๆ เป็นคอยใหญ่ไฟสูง แสงเป็นฮุ่งรอกคอยท่าคาบเอากินเนื้อ
 อิกาบินฮนแส่วรอกคอยท่าคาบแก่ ไผบ่าปหลายกระเลาแยสิไปหั้นฮุดูคน
 ฮ่าสิไปโลกันให้สร้างก่อดแต่ความดี เพิ่มศักดิ์ศรีให้สมบุญร้อฮ่าด่าลงเป็นสัตว์ร้าย
 สุขสบายดีในตอนนี้ไฟทำดีเกิดชาติใหม่ บได้ลงฮุดได้เมื่อพีนนรกหลวง
 เมืองสวรรค์ที่กว้างฮ่างฮ่างอยู่ให้ฮ่าไป เมืองสวรรค์นั้นฮ่าไฟฮุดิตต้องไปได้
 ขอให้เตรียมเอาไว้เสบียงกรังบั้งทิงใหญ่ บั้งทิงบุญบอไว้ท่าพายขึ้นฮุดสวรรค์
 อันบั้งทิงว่านั้นเปรียบเหมือนคั่งฮุดเงิน เป็นบั้งทิงกองบุญกันหมู่ฮ่าท่าไว้
 ท่าพายฮ่าไปใช้เมืองแมนอันฮสนม่วน ชวนกันไปฮุดฟ้าฮุดกว้างฮ่าสิไป
 ไฟทำดีก่ไว้สวรรค์ใหญ่อยู่หน้าฮ่า ได้แก่ทานรักษาฮิตกระฮ่ามีความคร้าน
 สุขอยู่ในบนฟ้าฮานนั้นจั่งแม่น มีเงินฮสน โทภูถ่านให้ทานบั้งฮ่าสิแพง
 ฮ่าสิมีแห่งแล้งจสร้างก่อดแต่ความดี บารมีฮินาเทียมบาดฮ่าตายไปแล้ว
 ไปสวรรค์เมืองแก้วจทำดีฮุดักบ่ ทำบุญพอลได้ขึ้นเทิงฟ้าฮุดวิมาน

มหาโรระบุบอไว้ฮุดูทางได้แม่นแผ่นดิน
 อยู่ธานีฮุดแดนอันบ่อนผิงฮุดัง
 ฮุดิตไปมีแต่ฮ้อนฮ่าให้ฮุดูบ่ฮ่า
 ฮุดองไปไฟไปมันแล่นฮ่าฮุดูคือฮ่า
 ไผมิฮุดักเล่นฮุดูไปฮุดูนี้แม่นแนอน
 นรกหลวงฮิตแดงฮุ่นแต่ไฟฮั้นนั้น
 มีแต่ฮ่าปากฮุดองเป็นเสียงก้องฮ่นเมือง
 ร่ากายฮ่างแต่มีเสียงได้ฮ่าฮสนฮุดอง
 ฮุดองทวิตัมเข้าจนโตเจ้าเฟิ่นฮุดูม
 บอกรบฟังฮ่ามีเสียงอันท่วนฮนกินนี้
 ยมพิบาลเฟิ่นจั่งได้เอาค้อนนั้นไล่ตี
 เห็นผู้คุมท่อนั้นฮะฮานเดินขึ้นฮุดอย
 แสงเป็นฮุ่งรอกคอยท่าคาบเอากินเนื้อ
 ไผบ่าปหลายกระเลาแยสิไปหั้นฮุดูคน
 เพิ่มศักดิ์ศรีให้สมบุญร้อฮ่าด่าลงเป็นสัตว์ร้าย
 บได้ลงฮุดได้เมื่อพีนนรกหลวง
 เมืองสวรรค์นั้นฮ่าไฟฮุดิตต้องไปได้
 บั้งทิงบุญบอไว้ท่าพายขึ้นฮุดสวรรค์
 เป็นบั้งทิงกองบุญกันหมู่ฮ่าท่าไว้
 ชวนกันไปฮุดฟ้าฮุดกว้างฮ่าสิไป
 ได้แก่ทานรักษาฮิตกระฮ่ามีความคร้าน
 มีเงินฮสน โทภูถ่านให้ทานบั้งฮ่าสิแพง
 บารมีฮินาเทียมบาดฮ่าตายไปแล้ว
 ทำบุญพอลได้ขึ้นเทิงฟ้าฮุดวิมาน

(ถ้าฮาวกอลอนนรก ขุมที่ 5)

ความหมายของภาษาอีสาน

สังขะยา	หมายถึง	
บ่สิ้น	”	ไม่สิ้น
โลกลุ่ม	”	นรก
ชุม	”	พวก
บ่อน	”	ที่สถาน
ผู้ได้	”	ใคร
ห่อม	”	ช่อง
ไปไผไปมัน	”	ต่างคนต่างไป
เล่นซำ	”	วิ่งไม่หยุด
ไฟมะไล	”	ไฟบรรลัยกัลป์
นำ	”	ตาม
กันฮั่ว	”	ทวารร้าย
แม่น	”	ใช่
ทุกีต	”	ไม่มีศีล
หั้น	”	ที่นั่น
บ่ได้ว่า	”	ไม่ได้เลือก
ฮ้อง	”	ร้อง
เหมิด	”	หมด
ฮูดัง	”	จมูก
ฮ่าเฮสนฮ้อง	”	ร่ำร้อง โอดครวญ
จนว่า	”	กระทั่ง
คิม	”	เพิ่มเติม
โต	”	ตัว คน
จุ่มคุมกะห่งอน	”	เอามือกุมท้ายทอย
บอกบ่ฟัง	”	พูดไม่ฟัง
ห่วนฮน	”	คร่ำครวญ
จั้ง	”	จึง
ฮ่าน	”	กลัว

ท้องถิ่น	หมายถึง	แค่นั้น
สะพาน	”	ทะยาน
บ่แมน	”	ไม่ใช่
สวนแล้ว	”	ฉวัดเฉวียน
แก่	”	ลาก
กะเล่า	”	ยิ่ง
คู่สู้คน	”	ทุกคน
เฮา	”	เรา
ผู้ดี	”	คนที่ทำความดี
บั้งทิง	”	ที่กรอกน้ำเวลาเดินทาง
ไว้ทำพาย	”	ไว้สำหรับสะพาย
ว่านั่น	”	ที่ว่า
คันหมู่เฮา	”	ถ้าพวกเรา
ม่วน	”	สนุก
จุม	”	หลุม
อยู่นำเฮา	”	อยู่กับเรา
จั่งแม่น	”	ถึงจะใช้
อย่าสิแพง	”	อย่าตระหนี่
สินำ	”	จะตาม
บาดท่า	”	เผื่อว่า
เทิง	”	บน
ู้จักบ่	”	รู้จักไหม

๗๗๗

พ่อแม่เอ๋ยอันว่านรคนี่เป็นที่ลงทัณฑ์	ชื่อกุมภกันท์กุมภินรคผีทั้งนั้น
บ่มีวันสูญสิ้นท่าลงทัณฑ์พวกเฮ็ดชั่ว	ผู้ฆ่าจิ้งจอกข้างหาฆ่าตั้งแต่คน
ผู้โลกและสิ้นได้ปล้นแย่งชิงของ	ผู้จงหงอหงอลักได้ล่วงเกินเมียท่าน
บ่ทันนานตายแล้วสิเมื่อจุมนรกใหญ่	จุมตาปะบอกรไว้อันความฮ้อนแห่งหวี
จุมตาปะว่านี่ได้ฮ้อนใหญ่ไฟก็อ	นอนอือลืออยู่ในไฟฮ้อนท้อโคกระแวนนั้น
บ่มีวันสิหนีได้ไฟลนอยู่เท่าชั่ว	โสมมีผิวล็กเด่นผู้ระวังไว้คากลิโพง

ไฟอันนี้ใหม่แต่บ่อนมันเคียว
 จนว่าขนมันใหม่ทางในฮ้อนวื้อ ๆ
 พระยาไฟลีนาคัน ไฟก็อสิน่าทั้ง
 ฟังเสียงดั่งตึงตึงพวกเผดเล่นอยู่ในขุม
 จักว่าหลังหรือหน้าไฟจนจนกันฮั่ว
 ผู้ใดก่อเหตุร้ายปลิ้นแย่งชิงของ
 เผาเอาเหลือจนไหม้เผาดับไตและไส้หย่อ
 ผู้ใดก่อเหตุไว้เช่นด้อมหมูตัวเป็น
 ลีเป็นพื้นลื่นหน้าลื่นมันคาเว่าบ่ม่วน
 ปากกระปากบ่ได้ไฟนั้นอยู่ในคอ
 ทั้งเป็นหวัดเป็นไข้ในลำคอผู้ตัวเก้ง
 ไฟลีเป็นพวกปุ่นขุนเข้าใส่ดับไต
 เมืองตปป่าเป็นเมืองใหม่ทำเผาคนผู้ทำชั่ว
 เมืองตปป่าเป็นเมืองฮืดข่าน้ำกินตั้งแต่ไฟแดง
 พระยากรรมกรรมมีค้อนแสงธรรมไว้ฟาดใส่
 เมืองตปป่าเป็นเมืองเกิดอยู่กำบ่อนฟ้าต่อไฟแปง
 ฝนตกลงจนเงินกระเด็นไฟอยู่คือเก่า
 พระพุทธองค์เพิ่นว่าไว้ให้พื้นห่างผีสง
 คุมิตากระไปได้เมืองอำไพพร้อมสืออยู่
 เกิดเป็นคนบ่ควรก่อเหตุวุ่นรกรใหญ่บ่ควรไป
 ควรลีไปบ่อนมันแล้วนี้ระพานบ่อนฟ้าผ่าน
 เมืองนี้ระพานบ่อนบ่เจ็บบ่ไข้เชิญไปพื้นเกิดผู้ฟัง

ลีไปไสมาไสล้วนแต่ไฟเผากัน
 อันไฟได้ถูกไหม้ตามกันแล้วหนี
 เครื่องในฟังจั่งลีให้รักษาไว้ก่อนลีฟัง
 พากันขมขมอยู่บ่อนภูไฟกล้า
 ไผมีตัวลั่นลั่นซู่ระวังไว้บาดท่าตาย
 ไฟจงห้องสีนาคุมจี้ถนเผาเนื้อ
 เผาพอ ๆ บ่อนลิ้นจนตารีนถึกหน่วยไฟ
 พระยากรรมมอเห็นลีแก่คอเมื่อพื้น
 ปากมันควันอยู่เรื่อยเพราะไฟกล้านั้นอยู่ใน
 ไฟนั้นร่อท่าเผาคนผู้ตัวให้จำไว้
 ผู้กินเหล้าแห่งฮ้ายไฟฮ้อนลีเล่นขุน
 ไฟลีโถหัวพุงคอยระวังเอาไว้
 ขอให้กลัวหย่อนฮ้านอย่าหาญสู้เม่นต่อกรรม
 จนออกแสงอยู่หัวพุงเพราะว่ากินไฟฮ้อน
 สัตว์ใดเฮฮ่าให้ลีดำค้อนพระพ่อกรรม
 ฟ้าสีแดงเป็นไฟแต่อยู่ไกลผิวพื้น
 เพราะว่าฝนจากฟ้าเป็นกล้ำล้วนแต่ไฟ
 จงทำทางไปถึงบ่อนเมืองสวรรค์ฟ้า
 หรือลีไกลกว่านั้นกระตามแท้ตั้งแต่บุญ
 อยากสคใสจงทำดีเพื่อขี้ไปเมืองแก้ว

(ลำยาวกลอนนรก ขุมที่ 6)

ความหมายของภาษาอีสาน

กุมภี	หมายถึง	นรก
บ่มีวัน	”	ไม่มีวัน
ท่า	”	รอ
เฮ็ด	”	ทำ
จ้ว	”	ว้าว
เมียบ่าน	”	เมียบคนอื่น

บัพันนาน	หมายถึง	ไม่นาน
สิเมื่อ	”	จะไป
ฮ้อน	”	ร้อน
ว่านี่	”	ที่ว่า
ถือ	”	มาก เยอะ
อือลือ	”	ไม่ขยับ เลย ๆ
ท้อใด	”	เพียงใด
กะแนวนั้น	”	ก็เป็นอย่างนั้น
บ่	”	ไม่
สิ	”	จะ
เท่าชั่ว	”	ตราบชั่ว
ดากสิโพง	”	กั้นจะพอง
บ่อน	”	ที่ บริเวณ
เคียว	”	ระริกกระรี่
สิไปไสมาไส	”	จะไปไหนมาไหน
ทางโน	”	ข้างโน
วื้อ ๆ	”	วื้อ ๆ
แมนสิ	”	ถึงจะ
แต่นสิ	”	วังหลบซ่อน
แนวนั้น	”	อย่างนั้น
นำ	”	ตาม
คั้น	”	เค้น
ทัง	”	แทง
ตังตังตัง	”	ตังตัง
เพศ	”	แปรต
จักแมนหลังหรือหน้า	”	ไม่ว่าจะเป็นหลังหรือหน้า
บาดท่า	”	เผื่อเวลา
ผู้ใด	”	ใคร
ได้หย่อ	”	ถ้าได้

ปิ่น	หมายถึง	กลับด้าน
ถึก	”	ถูก โคน
ตัว	”	โกหก
สีแสด	”	จะลากคอ
พินลีน	”	
กา	”	ติด
เว้าบ่ม่วน	”	พูดไม่น่าฟัง
ปากกะปากบได้	”	พูดก็พูดไม่ได้
ชุน	”	ถูก ตะ
ปุ่น	”	ปลิ้น
พุง	”	กระเพาะ
ฮืด	”	หายาก
กำ	”	ด้าน ฝ่าย
จิ้น	”	จิ้นและ
คือเก่า	”	เหมือนเดิม
ตั้งแต่	”	จิ้นอยู่กับ
เมืองแก้ว	”	สวรรค์
น้ระพาน	”	นิพพาน

๑๓๑

พ่อแม่เอ๋ยเห็นว่าโลกาฮ้อนยังบ่ทันตัดหา ยังบ่ปานโลกันคั้นรทหลวงชุมฮ้อน
 พระสัมมาเพิ่นสอนซึ่งทำดีเว้นจากชั่ว จงทำชั่วก่ายจิ้นสวรรค์ฟ้าสู่วิมาน
 มิฉะนั้นสิไปอยู่โลกันต์ เพราะสวรรค์บาดามหาสิสุโลกาได้
 ทำดีไปสิหนีพินกรรมหลวงบาปใหญ่ มหาตปป่าบอกไว้ชุมกว้างนรกหลวง
 เป็นนรกที่กว้างแสนโยชน์สังขยา อันกองบุญบ่บำพาแน่นอนต้องไปพ้อ
 มหาตปป่าเป็นหม้อมหากัษใหม่เท่าชั่ว ไหมบ่มีบ่อนยังแสนปีล้านกระบะชา
 ไหมอยู่ทุกคำเข้าได้แสน โกฎิปีแสง ไฟสีแดงเหมือนอัญชันหรือดอกจานอยู่ตามคั่น
 ไหมบ่โดนกระแวนนั้นบ่มีวันว่าสิฮ้อน เมื่องมหาตปปะนกรเป็นนรกที่ฮ้อนผู้ทำร้ายได้
 ไปเป็นเผดกะเจ้าจนว่าเนาไฟเผา นั่งเนา
 ได้ไปเป็นโปโตอยู่บ่อนไฟเผากลุ่ม

ไฟมันสุมนไหม้โตตนจนเป็นถ่าน
 หยังกระบินผ่านฟ้าแฉิ่งใหญ่พวกคอกำ
 หยังกระตายล่องง่องอยู่ในคอกพวกแฉิ่งเซ็น
 มหาตปปาเขตแคว้นล้วนตั้งแต่ภัยหลวง
 จักแหม่นเสื่อหรือแฉิ่งอีกาเป็นนำหน้า
 หากินสัตว์ทุกเมื่อบ่ได้จ้งคันเสียวเห็น
 พระยากรรมจ้งนำจี้หากินบ่เว้นว่าง
 มหาตปปว่านี่ฮ้อนใหญ่เอาเหลือ
 บางทีกลายเป็นแฉิ่งเป็นกากระแล้วแต่
 มหาตปปว่านี่นรกใหญ่ไฟกลบี่
 บ่ควรไปทางใต้ให้เมือบบ่อนฟ้าส่อง
 บ่ทันนานผ่นเกิดขึ้นดั่งวันแมนหมูกา
 บินถลาลงกินพวกหมูผีโตเฮฮ้อง
 กินแล้วเวียนขึ้นฟ้าอีกาแฉิ่งพวกหมู่แสน
 สัตว์ทั้งปวงไปรวมทำแย่งกันกินเนื้อ
 หยังกระบินร้าย ๆ ทางใต้ผ่นแมนเสื่อ
 เพราะเป็นป่าปึงเวรต่อกันแต่ครากี้
 เพื่อสิจางจิดได้เป็นพันล้านหมื่นปี
 พระยายมเป็นเสื่อคาบินเป็นบางครั้ง
 กินบ่เซากระแมนแฉิ่งอีกาฮ้ายยิ่งกว่าผี
 บ่อควรไปสาเลยให้เฮ็ดดีเอาไว้
 เมืองสวรรคส์ทีของผู้ทำดีเฟิ่นรับไว้สวรรคส์ฟ้าเฟิ่น
 บ่แพง

เมืองสวรรคส์บ่แมนเมืองแห่งแล้งบ่ได้ชวานาคำ บ่แมนเมืองคนจ้งเฮาภายใต้
 เทวคาบมีไใช้อินทร์พรหมบ่มีป่วย เทพเจ้าแสนสวยอยู่สวรรคส์ชั้นฟ้าได้ค้อยทำผู้เฮ็ดดี
 เมืองสวรรคส์ว่านี่ค้อยตั้งแต่ผู้ทำบุญ ต้องลงทุนพอสมควรกระจ้งไปเถิงได้
 เมืองสวรรคส์กับเมืองได้โลกามันคนอย่าง เมืองนรกกระบ่ฮ้างสวรรคส์หากกระบ่เพ
 เมืองสวรรคส์ว่านี่ค้อยรับแต่คนดี ส่วนว่าเมืองกุ่มกินรกลวงบ่คือนั้น
 ค้อยรับคนผู้ทำชั่วพาตัวนั้นตกต่ำ ผู้ทำกรรมชั่วฮ้างไปฟืนคู้คู้คน

(ถ้ายาวกลอนนรก ขุมที่ 7)

ความหมายของภาษาอีสาน

ป่ปาน	หมายถึง	ไม่เท่า
ชั่ว	”	สะพาน
กำย	”	พาด
พ้อ	”	เจอ
เท่าชั่ว	”	ตราบชั่ว
บ่อนฮ้าง	”	ที่หยุด
บ่เซา	”	ไม่หยุด
คอกงาน	”	ทองกวาว
โดน	”	นาน

เนาวิ	หมายถึง	อยู่
เผด	”	เปรต
โปโต	”	เปรต
เผาคุ้ม	”	ไฟเผาไหม้จนควันโขมง
บ่ทันนาน	”	ประคឹยวเดียว
แสบ	”	แสบ
เฮฮ้อง	”	ร้อง
ถ่องง่อง	”	
เซิน	”	ถลา
เวิน	”	บิน
ท่า	”	รอ
จักแม่น	”	ไม่รู้ว่าเป็น
บินล่าย ๆ	”	บินต่อ ๆ กันไป
จ้ง	”	เหลือไว้
คันเหลียวเห็น	”	ถ้ามองเห็น
ปาบั้งเวร	”	เวรกรรมเก่า
ครวากี้	”	คราวก่อน
บ่เว้นวาง	”	ไม่หยุด
จ้งนำ	”	จ้งตาม
เพื่อลี	”	กว่าจะ
กะแม่น	”	ก็คือ
ฮ้าย	”	ร้าย
บ่แพง	”	ไม่หวง
ภายใต้	”	โลกมนุษย์
คนอย่าง	”	คนละอย่าง
ฮ้าง	”	ร้าง
เพ	”	พัง
กู่กู่คน	”	ทุกคน

มาสิพรรณนาเรื่องอเวจินรกใหญ่
 แสงหนึ่งนั้นเขียวอ่อนคือใบตอง
 เล่าเอาตนเข้าไปหาว่าแม่นฮ่ม
 แม่นสิไปเล่นลิไฟกระเล่นนำตาม
 เล่นไปไกลพันเส้นเห็นไฟแดงว่าน้ำแกง
 สัตว์บางโตได้เล่นขึ้นต้นไม้แฮ้งใหญ่ต้นนำกิน
 บ่มีเหลือมีเสียงแฮ้งกินหลายท้องเกิดไข่
 สัตว์นรกเล่นลิไฟที่ทางไป
 อายุยืนอยู่ในหม้อแสนกลปีหรือสิกว่า
 อเวจินั้นรอกใหญ่แสนหู
 ภูเขาไฟอยู่หั้นมีแต่วันสิเพิ่มเต็ม
 พระสัมมาเพิ่นกล่าวชี้ผู้โทษใหญ่กรรมหนัก
 โจทีกหาญทำชั่วเป็นมือปิ่นรับจ้างเพิ่น
 พวกฆ่าช้างโตใหญ่ง่าฮี
 ดิบตีทำร้ายพระสังฆาเกิดบาปใหญ่
 บาปมันหลายล้นฟ้าฆ่าพ่อแม่ผู้มีคุณ
 พอแต่ตายไปแล้วไปหม้อขอสัญญาบอกไว้ก่อน
 บวชเป็นสงฆ์สร้างแต่ความเดือดร้อน
 อันกระดิ่งกัน
 ผู้ปฏิบัติว่านั่นบ่ได้เกี่ยวเวจิ
 เอาผ้าเหลืองเป็นแนวหน้า โทณผมพอได้อยู่
 เพิ่มแต่ความขี้คร้านบ่ทำวัดดีซัดสิ
 อเวจิผีนพ้อรอคอยให้ไปอยู่
 วิญญาณผู้โหดฮ้ายได้ไปอยู่ในเมืองผี
 บ่มีฟังสักหน่อยพินไฟกระยังอยู่
 บ่มีทางสิสิ้นอิแฮ้งใหญ่ยังคอยหา
 ไผมะไลอันแสนฮ้อนรอคอยผู้มานใหญ่
 เริ่มแต่ต้นผู้โคกออกหังการ
 อเวจิจริงจำไว้ภูเขาของบ่อนก้องถิ่น
 เหลียวเบ็งแตกจัน ๆ พวกแฮ้งใหญ่สยบยาว

เป็นนรกที่ใหม่ไฟฮ้อนตั้งหมื่นแสง
 พวกสัตว์มองเหลียวเห็นว่าแม่นเป็นใบไม้
 บาดเข้าแท้ ๆ เป็นไฟใหม่ได้เล่นหนี
 ไฟมันลามไปลัดเล่นหนีบ่มีได้
 โตนลงไปแกงแกก้นเป็นน้ำหม้อถ่านไฟ
 อิกาบินเป็นพันยาดกินกันเกลี้ยง
 กินอยู่เทิงหง่าไม้บาดยามชี้ผ่นแม่นผี
 พวกหมาในหรือเสือกกระไลกินอยู่ทางพื้น
 หรือสิเกินกว่านั้นกระตามแท้แต่สิมี
 ได้มีภูกันตั้งหน่วยไฟอยู่ในนั้น
 อันความมอดบ่พ้อเป็นแสงกล้าคุ้มทวิ
 เช่นเป็นคนหลักแย่งของชาวบ้าน
 หากินทางบู้นจีขุมนี้เ็นบ่อนอน
 พวกฆ่าควายหรือจ้วบมีเวิน
 ฆ่าพ่อแม่เพิ่นว่าไว้ขุมนี้ละอ่าวหา
 เป็นแต่ขุนให้เซชวนกระแมนกรรมโตฮ้าย
 บวชเป็นสงฆ์สร้างแต่ความเดือดร้อน
 อันกระดิ่งกัน
 ผู้บ่ดีแต่คลุมเหลืองเรื่องวินัยบ่มีเตียง
 หาแต่แนวสิได้เอามาไว้แล้วบ่ทาน
 อเวจินั้นรอคอยผู้กระทำแนวนี
 ผู้ทำกรรมแนวนีได้ไปแท้บาดฆ่าตาย
 อเวจิเ็นเป็นเมืองบ่อนอนแนวฮ้าง
 ผุ่งอิกาก็แฮ้งยังคอยทำแต่สิกิน
 ผุ่งอิกาสบทองเวินบิยังคอยต้อน
 ไผทำกรรมอันชั่วซ้าสิไปหั้นแม่นผู้คน
 บ่ทำทานรักษาศิลแน่อนตองไปได้
 ฮ้อนแต่จคขอบฟ้าอิกาส่วนแม่นส่วนสน
 มีโตขาวโตคำถ่านคอกะปานนี้

โต	หมายถึง	ตัว
จัว	”	ัว
สู่มือ	”	ทุกวัน
อ่าวหา	”	ถามหา
เป็นแต่ชุน	”	เพียงแค่ตะ
เซชวณ	”	เสียหลัก
พอแต่	”	พอเวลา
ก่อ	”	สร้าง ทำ
ดังกัน	”	เหมือนกัน
คลุมเหลือง	”	คลุมผ้าเหลือง
บมีเคี้ยง	”	ไม่ปฏิบัติตาม
แนวหน้า	”	บังหน้า
แนวสิดี้	”	สิ่งที่จะได้ประโยชน์
แนวนี้	”	อย่างนี้
ได้ไปแท้	”	ได้ไปแน่นอน
สักหน้อย	”	แม้แต่น้อย
สิสั้น	”	จะหมด
สบ	”	จงอยปาก
คอยค้อน	”	คอยค้อนรับ
ไฟมะลย	”	ไฟบรรลัยกัลป์
ผู้ได้	”	ใคร
จค	”	จรค
แส่ว	”	บินถลา
ส่วนสน	”	ขวัคไขว่
เหลียวเบ็ง	”	มองดู
แตกจัน ๆ	”	
ผู้จ้งน้อง	”	คนอย่างน้อง

๗๗๗

ยานว่ำนักเทศน์กลอนอีสาน (นรกสวรรค์)

โยมเอ๋ย แก่หมาก ไม่ใช่ ได้อยู่กระมีหลาย แก่หนูห่วยหนูหนานหนาแกลดาบ่อนหนึ่ง
เนื้อ แก่จนเสียวเพราะตาฝ้าหูหนาบฟังเทศน์ บุญอะเวสกระบัพพือศีล ๕ ข้อกระบัพมี แก่จั้งซี่เขาเอ็น
แก่จองทอง แก่ว้ยทองบัพมีคุณส่วนบุญบัพมีพื่อ แก่กระคอกผืนผ้าหูตาบสว่าง แก่สตาจคับค้ำงเพราะ
ทำชั่วตะกั่วดิน อยากแก่ดีต้องจับหนีให้สิ้นของชั่วอยู่ในกาย แม่นแก่หลายจนหลังจองกระแก่ดี
คั้นหนีชั่ว แก่บัพมีแนวมั่วเอาศีลเป็นที่อยู่แก่จั้งซี่ตาเอ็นว่าแก่ดี แก่มีศีลว่านี้ตายแล้วสู่สรวง
สวรรค์ บาดวิญญาณหนีสิสู่ภยสวรรค์ฟ้า บัพมีคามีข้องสวรรค์ทองได้ไปอยู่ โยมเอ๋ย

โยมเอ๋ย คนเฮานี้เกิดแล้วแก่บัพมีหยุด วันเดือนปีมันชุกเข้าสู่โลกทุกแกลงเข้า ชุกเอาเฮา
ทั้งค่ายสู่แดนตายแล้วเผาจี คั้นเฮาฮู้จั้งซี่ทำดีไว้ก่อนสิดาย ละเอาชั่วที่โทษฮ้ายเอาไว้แต่ของดี เพื่อ
สิดหนีไปเมืองแมน ไปสู่แดนสวรรค์ฟ้า โยมเอ๋ย

2. ความเชื่อเกี่ยวกับผี

เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ชาวอีสานเชื่อว่าผีมีจริง ผี คือ วิญญาณ
ของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ความเชื่อในเรื่องนี้เป็นความเชื่อที่มีอยู่แล้ว โดยไม่ทราบว่าจะเกิดขึ้น
อย่างไรและเกิดขึ้นเมื่อไร เป็นความเชื่อที่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์พบกับสิ่งที่ไม่คาดคิดในเรื่อง
ต่าง ๆ และมนุษย์ในสมัยโบราณนั้น ไม่สามารถที่จะหาคำตอบให้กับเหตุการณ์ที่ผิดปกติ
เหล่านั้นได้ จึงถือว่าเป็นการกระทำของสิ่งที่ไม่มีความดีหรือผี ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอำนาจหรือ
อิทธิฤทธิ์สามารถบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นได้ ทั้งในด้านดีและไม่ดี ผีบางประเภท
จะให้คุณแก่มนุษย์โดยการช่วยเหลือคุ้มครองให้มีความสุข เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ
ผีตาแฮก ผีแดน เป็นต้น แต่มีผีบางประเภทที่ให้โทษ โดยการนำเอาความเสื่อมเสีย การเจ็บไข้ได้
ป่วยมาสู่คน เช่น ผีปอบ ผีเป่า ผีกระสือ เป็นต้น ในบางครั้งผีที่ให้คุณอาจจะให้โทษแก่คนได้
หากคนกระทำในสิ่งที่ไม่ดีงามทำให้ผีเกิดความไม่พอใจ ดังนั้นการทำให้ผีมีความพอใจและ
บันดาลให้เกิดแต่สิ่งที่ดี จึงต้องกระทำพิธีให้เป็นที่พอใจของผีเหล่านั้น เกิดเป็นพิธีกรรมที่
เกี่ยวข้องกับผีปรากฏอยู่เกือบทุกเดือนในรอบปี เช่น บุญประคับดิน บุญข้าวสาก บุญเลี้ยงผี
ตาแฮกและผีปู่ตา เป็นต้น

ผีปู่ตา คือ ผีที่มีอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ในภาคอีสานแต่เป็นความเชื่อในเรื่องของ
ความศักดิ์สิทธิ์ที่มากน้อยแตกต่างกัน หมู่บ้านที่มีความเชื่อเรื่องผีปู่ตามากจะมีพิธีการบอกกล่าว
ผีปู่ตาในการทำกิจกรรมทุกอย่างภายในหมู่บ้าน เช่น การเดินทางไกล การจัดงานแต่งงาน
การจัดประเพณีประจำปี

ผีปูด คือ ผีบรรพบุรุษ ไม่ได้หมายความว่า เป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านคนใดคนหนึ่ง ในหมู่บ้านแต่เป็นผีที่เป็นตัวแทนบรรพบุรุษชาวบ้าน ผีปูดจะมีที่สิงสถิตอยู่ในบริเวณที่เป็นคอนไกล้หมู่บ้านแต่จะไม่อยู่ในหมู่บ้าน บริเวณนั้นจะเป็นบริเวณที่มีป่าไม้ขึ้นหนาที่ชาวบ้านจะสร้างหอหรือบ้านหลังเล็ก ๆ แล้วทำพิธีเชิญผีปูดตามาสิงสถิตอยู่ เพื่อคอยปกป้องรักษาชาวบ้านทุกคน ที่อยู่ของผีปูดนั้น เรียกว่า คูบเจ้าปู่หรือปู่ตา

ผีตาแฮก คือ ผีประจำทุ่งนาของชาวบ้านในภาคอีสาน โดยชาวบ้านจะทำเป็นหอเล็ก ๆ ในที่นาของตนเอง แล้วทำพิธีเชิญผีตาแฮกมาอยู่เพื่อปกป้องรักษาที่นาและดูแลต้นข้าวในนา หอตาแฮกที่เจ้าของนาทำไว้จะทำจากไม้เป็นเรือนเล็ก ๆ หรือใช้ปีปติไ้วบนหลักไม้โดยวางปีปติบนอนลงเปิดปากกว้างอีกด้านหนึ่ง สถานที่ตั้งหอตาแฮกจะเลือกที่มีดินไม้หรือมีจอมปลวกอยู่ด้วย บริเวณที่ติดกับหอตาแฮกจะปล่อยเป็นที่ว่างไว้ประมาณ 2 ตารางเมตร และจะทำรั้วล้อมเอาไว้ก่อนที่จะทำนาทุกปีจะทำพิธีเลี้ยงตาแฮก ขอให้ตาแฮกดูแลข้าวตลอดทั้งวัน คว้า หลังจากนั้นจะทำพิธีเสกนา ในเวลาปักดำ ชาวนาจะปักดำให้ตาแฮกก่อนในส่วนที่ล้อมไว้ เวลาเกี่ยวก็จะเกี่ยวข้าวของตาแฮกแยกไว้ต่างหาก เวลาสู่ขวัญข้าวก็จะนำข้าวตาแฮกมาสู่ขวัญด้วย

การเลี้ยงผีตาแฮกจะมีการเลี้ยงในช่วงเดือนเจ็ดพร้อมกับการเลี้ยงผีปูด และจะมีการเลี้ยงอีกครั้งในช่วงที่มีบุญข้าวสาก

ในประเพณีเดือนสิบหรือบุญข้าวสาก หลังจากทำพิธีที่วัดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในช่วงของประเพณีนี้จะมีการแย่งข้าวสากกัน เมื่อได้รับข้าวสากเหล่านั้นแล้ว จะนำข้าวสากออกไปที่ทุ่งนาเพื่อจะทำพิธีเลี้ยงผีปูดตาแฮกอีกครั้งหนึ่ง

ผีแดน คือ ผีที่ยิ่งใหญ่และมีความสำคัญมากกว่าผีทั้งปวง มีลักษณะเป็นเทพมากกว่าผี โดยเชื่อว่า แดนเป็นเทพอยู่บนสวรรค์ ชาวอีสานนับถือมากจนยกให้เป็นพญาบรรพตที่สำคัญที่รู้จักกัน โดยทั่วไปเชื่อว่า แแดนเป็นผู้สร้าง โลกมนุษย์และสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้แก่โลก ดังนั้นการที่มนุษย์มีรูปร่างหน้าตาสวยงามหรืออัปลักษณ์ล้วนเป็นเพราะแดนสร้างขึ้น

ชาวอีสานยังเชื่อว่า แแดน เป็นผู้บันดาลให้ฝนตกลงมา กล่าวกันว่า แแดนกับมนุษย์มีสัญญากันเรื่องส่งน้ำฝนมายัง โลกมนุษย์ หากถึงฤดูกาลเพาะปลูกและทำนา ให้มนุษย์ส่งสัญญาไปให้แดนทราบด้วยวิธีการจุดบั้งไฟ เมื่อเห็นบั้งไฟแล้วแดนจะส่งน้ำลงมายังโลกมนุษย์ทำให้เกิดฝนตก จึงทำให้เกิดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นในเดือนหกของทุกปี

นอกจากนี้ยังเชื่อว่า แแดนเป็นผู้กำหนดคู่ครองให้คนเราด้วย โดยเชื่อว่าคนเราจะ เป็นเนื้อคู่กันอยู่ร่วมกันนั้น เป็นเพราะเคยเป็นคู่ครองกันมาแต่ชาติปางก่อน ส่งผลมาถึงชาติปัจจุบันจึงเป็นคู่ครองกันอีก ซึ่งในสังคมไทยเรามีคำกล่าวที่สับสนุนความเชื่อดังกล่าวคือ

คู่กันแล้วไม่แก้ตัวกันหรือในสำนวนอีสานที่กล่าวลักษณะเดียวกันคือ คาคแต่แกนแนนแต่ฟ้า (แนน คือ เทพเจ้าแห่งความรักซึ่งเทียบกับกามเทพ)

เนื้อหาในวรรณกรรมของครุบุญนาค พินิจพล ก็ได้กล่าวถึงผีแดนและประเพณี บุญเดือนหกหรือบุญบั้งไฟว่า แดน เป็นผู้บันดาลให้ฝนตกลงมา กล่าวกันมา แดนกับมนุษย์ มีสัญญากันเรื่องส่งน้ำฝนมายัง โลกมนุษย์ หากฤดูกาลเพาะปลูกและทำนา ให้มนุษย์ส่งสัญญา ไปให้แดนทราบด้วยวิธีการจุดบั้งไฟ เมื่อเห็นบั้งไฟแล้วแดนก็จะส่งน้ำลงมายัง โลกมนุษย์ทำให้เกิดฝนตก จึงทำให้เกิดประเพณีขึ้น ในเดือนหกของทุกปี ในงานบุญบั้งไฟก็มีขบวนแห่บั้งไฟ ซึ่งในขบวนแห่นั้นก็มีการ ไซ โย โห่ร้องประกอบกับเสียงดนตรี อันมี เสียงปี่ เสียงพิณ เสียงแคน ขบวน แห่ก็มีการฟ้อนรำ ทั้งเด็ก ๆ ผู้หญิงผู้ชาย คนหนุ่ม คนสาว ผู้เฒ่า ผู้แก่ เข้าร่วมใน ขบวนแห่ เป็นที่สนุกสนานมาก เมื่อแห่เสร็จแล้วจะนำบั้งไฟมาจุดแข่งขันกัน ถ้าบั้งไฟของใคร ขึ้นสูงก็จะ ได้รางวัลแต่ถ้าบั้งไฟไหนไม่ขึ้นหรือแตกเจ้าของบั้งไฟก็จะ โคนเพื่อน ๆ ห้ามไปโยนลงในบ่อ โทสนเพื่อเป็นการทำโทษที่ทำบั้งไฟไม่ได้มาตรฐาน ดังวรรณกรรมของครุบุญนาค พินิจพลต่อไปนี้

ฟ้าเอ๋ยฟ้าฮ้อง โยนเสียงโยน ๆ กำบ้านหมี่ ฟ้าฮ้องถี่เสียงเดินดุ่มอยากคุ้มน้องเข้าสู่เตียง
เอียนอ

ฟังเอาเดื่อลุงป้าอย่า โสกาคลัน โสกา	อย่าวิโยคและขุ่นให้ใจเจ้านั้นขึ้นบาน
ฟังนิทานพื้นบ้านเรื่องเก่ามาแถลง	เรื่องฮีสูกับบักลา ไปเฮ็ดนาหนองน้อย
อยู่ตีนคอกอุ้งช่วงนาเพียงทุ่งน้อยหนึ่ง	ปลูกเตียงนาอยู่หั้นพร้อมควายคู่บักชีตา
ยามเมื่อน้ำจากฟ้าฝนกะฮั่วฮวยฮ่า	บักลาเอาควายไถเฮ็ดนาไปตามเรื่อง
บางที่เคื่องซัดซ้องปีโคจาม ได้สามเต่า	ปีบงามได้สี่ห้าปีโคน้อยสี่กระบุง
ปีบได้กะด้อผ่นลันซื่อเหลือเฮือ	ฮู้ท่างินกับเมียอยู่ท่างเคียงกันหมัดมือ
ฮู้ท่างเอาไทกว้างหมักสุราไว้ทำดื่ม	กินแล้วซิมอยู่เรื่อยบักลาฮ้ายให้แต่เมีย
ฮ้ายฟู ๆ คุบอยู่ยามึง	อันว่ามูลหรือมั่งล้วนแต่กูหาได้
คำกันไปฮอดควายคู่ฮีสูกิ่งแล้วเกิดเบือ	กูเป็นเมียมึงช่างฮ้ายบักลาเฒ่าช่างบ่ฮาย
มึงเป็นคน โทคร้ายให้หนีจากกูสา	อันบักลากะเลขหนีไปอยู่กูเขาซ้อ
ยามกลางเว็นกะนอนไปฮยามกลางกีนกะนอนจ่ม	คิดฮอดเมียมึงเหง้าฮีสูกิ่งอยู่คู่คำกัน
คันสิกลับตัวบ้านย่านตั้งแต่ฮีสูกิ่ง	หนักทิวอยู่ในใจอยู่ผู้เดียวทนต์
บักลาขอมือ ไหว้กูผีให้มาช่อย	หรือผีแดนอยู่ฟ้าบักลาไหวให้ช่อยแสง
เดี๋ยวนีเงินบาทแรงค่าบาทหนึ่งบ่มีเลย	หรือบ่เคยทำดีจึงเป็นแนวนี้

หนักทวีไปหน้าอยากหาเมียคนใหม่
 บั๊กลาจ่มอยู่นี้ได้ยินปพระยาแฉน
 พระยาแฉนผู้โกธได้ลงมาแฉน โดยคว่น
 มือหนึ่งนั้นแฉนกะส่งไหทอง
 เลยบเห็นสาข้าทองคำเป็นหินแท่ง
 บุญบั๊กลานนั้นสิ้นชาติก่อนบ่ทำทาน
 แฉนเอาเงินคำให้เต็มไห ไทกะบ่เกียง
 มีแต่ใจโทคร้ายนั้นหาว่าโตน
 มือหนึ่งตาแฉนแต่เอาบั๊กลาผู้บ่าบั้น
 พอไปเลิงเขตแคว้นแฉนใหญ่กะปราศรัย
 เป็นสายแนนสายเค้าไฟทำเอาได้สร้างก่อ
 บั๊กลาคิดว่าม้มบั๊กตู้ก่อนควายตอน
 สายแนนมีหลายร้อยบั๊กลาคูคู่สายส่ง
 เลือกสายแนนสายนี้คือสิปหิว โหย
 ใจหึกหาญทั้งหัวสาวสายไยลงไว ๆ
 ตาชำเลื่องเห็นควายตู้โตเดียวอยู่คือเก้า
 บั๊กลาคิดแต่ครั้งคราวก่อนนั้นเป็นมา
 ทำกรรมดิชยันผู้การงานแฉนคู่อ่าง

ใจบั๊กลาอยากได้ผู้มุลลันจั่งสิมี
 แฉนได้ยินโหมนอผู้อยู่เทิงบนฟ้า
 เอาไทเงินไว้ช่อนหน้าบั๊กลานนั้นกะบ่เห็น
 เอาลงมาบ่อนบั๊กลานอนเทิง
 ตามันแจ็งกระด้างเห็นคำถ้วนว่าแฉนหิน
 เลยเป็นคนกันดานขาดเงินคำใช้
 บุญบั๊กลาบ่เดียงเลิงฝั้นกะเล่ามาย
 หากเป็นผลนำเมียผู้ม้มมุลเค้า
 จากที่คินสู่ฟ้าไปชมเล่นพวกหมูแฉน
 มั๊กอันใดให้ถือเอามั้งแนนของเจ้า
 ไผบ่ทำกะบ่ได้ผู้ได้สร้างเป็นคู่สม
 ม้มขนาดอนกับอีสูผู้อยู่นาเลียงน้อย
 โสตกลงเลือกได้สายแก้วจั่งแฉนดี
 สิไสงามบ่มีโรยพองสิมีเงินล้าน
 บ่ทันได้ฮอดบ้านอีสูเฝ้าแฉนอยู่เลียง
 ใจบั๊กลาเลยบ่เศร้าเพราะมุลเค้าตั้งแต่หลัง
 ใจบั๊กลาเลยคิบเกแฉนคือก็
 ผู้ท่างอยู่ผู้ท่างกินผู้ท่างค้าสุราเหล้าบ่กิน
 (ถ้าชาวเรื่องอีสูบั๊กลา)

ความหมายของภาษาอีสาน

ฟ้าฮ้องโยน	หมายถึง	ฟ้าร้องมาเป็นจังหวะ ๆ
ก้า	”	ที่ ทาง
เสียงเดินดุ่ม	”	เสียงดัง ค่อย สลับกัน
อยากกุม	”	อยากชวน
โสกกากันโสก	”	เศร้า โสก
เฮ็ดนา	”	ทำนาน
ดินคอย	”	เชิงเขา
อยู่หั้น	”	อยู่ที่นั้น
ควายตู้บั๊กชีตา	”	ควายที่มีขี้ตามากผิดปกติ

ยาม	หมายถึง	เวลา
ฝนกะฮั่วฮวยฮ่า	”	ฝนก็ร่วเต็มไปหมด
สามเต่า	”	
บ่งาม	”	ไม่งาม ไม่อุดมสมบูรณ์
กะค้อ	”	เท่าไคนัก
ผัน	”	กลับเป็นว่า
เฮือ	”	เรือ
ฮู้ท่าง	”	
เหมิดมื่อ	”	ทั้งวัน
อยู่เรื่อย	”	เป็นประจำ
ฮ้าย	”	ดู
บ่อยู่	”	ไม่อยู่
มุลหรือมั่ง	”	มรดกตกทอด
ฮอด	”	ไปถึง รวมถึง
บ่อาย	”	ไม่อาย
สา	”	เสีย
กลางเว็น	”	กลางวัน
กะนอนให้	”	ก็นอนร้องไห้
จ่ม	”	บ่น
คิดฮอด	”	คิดถึง
เมี่ยมิ่งเหง่า	”	เมียรัก
ป้อย	”	ค่า
ยอ	”	ยก
ตัวบ้าน	”	กลับบ้าน
ฮ้าน	”	กลัว
อยู่ผู้เดียวทอนท้อ	”	อยู่คนเดียวเดียวดาย
ฮ้อย	”	ช่วย
ผืนเลน	”	ผีที่ปกปักษ์รักษาอภิบาลทุกข์ – สุข ให้กับมนุษย์
บ่มีเลข	”	ไม่มีเลข

จั่งเป็นแนวนี้	หมายถึง	จั่งเป็นอย่างนี้
หนักทวีไปหน้า	”	หนักขึ้นไปเรื่อย ๆ
ผู้มุลลัน	”	คนที่มีมรดกมาก
จั่งสิมี	”	ถึงจะเอา
ไคยอินบ่	”	ไคยอินใหม่
แม่นไคยอิน	”	ถ้าไคยอิน
อยู่เทิงบนฟ้า	”	อยู่บนสวรรค์
แม่นโดยด่วน	”	อย่างรวดเร็ว
กะบ่เห็น	”	ก็ไม่เห็น
มือหนึ่งนั้น	”	วันหนึ่งนั้น
กะ	”	ก็
บ่อน	”	ตรงที่
เทิง	”	พิง
สาซ่า	”	
กำลั่น	”	ทองคำ
ว่าแม่น	”	นึกว่าเป็น
สิ้นชาติก่อน	”	ในชาติก่อน
บ่	”	ไม่
แม่นเอา	”	ถึงเอา
กะบ่เกียง	”	ก็ไม่เป็นผล
บ่เดียง	”	ไม่ยับ ไม่พุ่มพูน
เลิงฟั่นกะเล่ามาย	”	ถึงจะควั่นก็ให้แน่นก็คลายออกเหมือนเดิม
โต	”	ตนเอง
ผลนำเมีย	”	เพราะเมีย
ผู้บ่มีมุลลัน	”	คนที่ไม่มิมรดกมาก่อน
พอไปเลิง	”	พอไปถึง
แดนใหญ่	”	ผู้ที่เป็นใหญ่ที่สุดในหมู่แดน
มักอันใด	”	ชอบอะไร
มิ่งแนน	”	เป็นสิ่งที่คู่กัน

สายแนนสายเค้า	หมายถึง	สิ่งที่คู่กันผูกพันมาก่อน
ไผ่ทำ	”	ใครทำ
เป็นคู่สม	”	เป็นผู้ที่เหมาะสม สมควร
ม้ม	”	รอดพ้น
ค่อน	”	เหือก
โส	”	ตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว
จ้งแม่นดี	”	ช่างดีเหลือเกิน
สิบ	”	จะไม่
พ่อง	”	อีกทั้ง
ห้าว	”	หึกเหิม
สาว	”	ดิ่ง
บ่ทัน	”	ยังไม่ทัน
ฮอด	”	ถึง
โตเดี่ยว	”	ตัวเดียว
ถือเก๋า	”	เหมือนเดิม
บ่เกเหมือนแต่ก็	”	ไม่เสเพลเหมือนแต่ก่อน
แม่นคู่อย่าง	”	ทุกอย่าง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เกิดเป็นคนว่านี่อย่าลืมแห่งความดี	สิเป็นผีเป็น โงงกันบ่ทำได้
สิเป็นผีเป็นเป้าเพราะ โตเฮาเป็นคนชั่ว	สิเป็นคว่ร้อนจ้อนเพราะผีเป้าน้อยผู้นำ
เกิดเป็นคนว่านี่ร่างอย่าเปลี่ยนเป็นผี	ให้ทำคึดคนสาจ้งสิเป็นคนแท้
คั้นมีแวมี่เดี่ยวสิเป็นคนตั้งแต่ร่าง	ส่วนหัวใจสิเป็นสัตว์สิงร่างผีแต่่าลือผู้นำ
หญิงโคเล่นชู้วมืออยู่เป็นกรรมหนัก	จนหัวสั๊กหัวคอนเป็นเผดผีแต่เดี่ยวนี้
บาดท่าตายไปแล้วเป็นผีรอกใหญ่	ไฟสิไหม้อยู่อย่างนั้นอีกแั้งเป็นอ่ามมัน ท่านเอ๊ย
ไผ่อดโตวาข่อยเป็นหมอธรรมจำศีปิง	ฆ่าศีดงกระได้ผีฟ้าพวกหมู่แดน
พวกหมู่พื้นเว้าสิบาบใหญ่กรรมหนัก	บ่เห็นโตของผีสิจำเขาจ้งโคได้
ตัวกันคนผู้เป็น ไข่เอาเงินเขาบาบหนักหมื่น	ตัวมือแลงมือเข้าหาว่าจ่มกรรม
ตั้งที่แท้ผันแมนจ่มความตัว	จ่มพอเอาเงินเขาบาดว่าเขาโรงบาลหุ่น
คุณพระธรรมคือศีล ๕ บ่มีเลยแม้โตหนึ่ง	มีแต่ตัวอ้อยต้อยกรรมนำห้อยผู้จ่มมนต์ ท่านเอ๊ย

อันเสือนชานหลังกว้างปลวกขึ้นอยู่คันคนหนี สิมี่มีมานอนพักเขาแทนเจ้า
 พวกผีหลวงผีเต่าสิมาแทนขึ้นอยู่ บางทีงูเห่าห้อมมาขึ้นกระหามมี
 สัตว์อื่น ๆ นอกจากนี้แมงสาบหนูซึ่ง กระจิมี่มาหลายคันขาดคนเจ้าของบ้าน หลานเอ๊ย

3. ความเชื่อเรื่องการให้พร

การให้พรเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดกำลังใจหรือความชื่นใจ เป็นความปรารถนาดีที่
 ต้องการให้ผู้รับพรประสบความสำเร็จ ประสพกับสิ่งที่ดี การให้พรจึงถือว่าการให้
 สิ่งที่ดีแก่ผู้รับ การให้พรจะมีการให้พรในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันเกิด ขึ้นปีใหม่ การเดินทางไป
 ต่างถิ่น ฯลฯ ซึ่งการให้พรในลักษณะนี้ก็คือการให้พรทั่ว ๆ ไป การบายศรีสู่ขวัญ หรือก็คือ
 การสูตรขวัญ การวิคฟาย นั่นเอง

ในวรรณกรรมของครุฑบุญนาค พินิจพล ที่เกี่ยวกับการให้พร การสูตรขวัญ นั้น
 สามารถแยกกลุ่มผู้รับพร ได้ดังนี้

1. การให้พรและสูตรขวัญพระสงฆ์
2. การให้พรและสูตรขวัญพระบวชใหม่
3. การให้พรและสูตรขวัญนาค
4. การให้พรและสูตรขวัญครู
5. การให้พรและสูตรขวัญตำรวจ
6. การให้พรและสูตรขวัญทหาร
7. การให้พรและสูตรขวัญนักเรียน
8. การให้พรและสูตรขวัญผิวเมีย
9. การให้พรและสูตรขวัญกำนัน
10. การให้พรและสูตรขวัญผู้ใหญ่บ้าน
11. การให้พรและสูตรขวัญ อบต.
12. การให้พรและสูตรขวัญเด็ก
13. การให้พรและสูตรขวัญคณะผ้าป่า
14. การให้พรและสูตรขวัญข้าว
15. การให้พรและสูตรขวัญบัณฑิตผู้เรียนจบปริญญา
16. การให้พรและสูตรขวัญขึ้นบ้านใหม่
17. การให้พรและสูตรขวัญ ส.ส.
18. การให้พรและสูตรขวัญ หม่อม

.....

ขอให้มีแก่เจ้าผู้ใจหาญ ผู้ไปรักษาการเอกราช รักษาชาติกษัตริย์ตรา รักษาศาสนาป้สูญสิ้น
รักษาไว้ป้มีทางสูญ ของกองบุญที่เส็ดไว้ ขอให้เจ้านั้นได้จตุพร อายุหลายภยอย่างต้องบุญปกป้อง
พันราติ ภยอย่างมีเข้ามาใกล้พวกศัตรูของงได้พนาสูญ

(สูตรขวัญให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ)

.....

ขออวยพรให้ท่านผู้เพิ่มช้อยสังคม
ศรัทธาแสงเหลือกล้าวิชชาป้หุ้มห่อ
สรรพทุกข์แล่นลีสรรพโศกให้หนีป่า

.....

ผู้เพิ่มเอาเงินตราป้อนทานใบเบงค์
ขออวยพรให้เจ้าทหาญกล้าจ้งอยู่ดี
สรรพจัญไรให้ห่างไกลทหารกล้า

(กลอนอวยพรให้ทหารหาญ)

.....

ขอให้ทหารเจ้าจงสุชี ด้วยพรสี่กะธาก พรนั้นหากสี่ประการ ขอให้เจ้าอายุนานเกินกว่าร้อย
อย่างต่างพร้อยทางผิวพรณ ให้สุขสันต์ตลอดแต่่า

(สูตรขวัญผู้รับราชการเป็นทหาร)

.....

ขอให้ขวัญหัวเจ้าพลันอย่าอยู่ช้ำทุกแหล่งล้ำผูกไมตรี ขอให้ขวัญหัวเจ้าจงมากินอาหารดี
อาหารแซบ มานอนแหบในเคหา มากินปลาหมกหมี่ ทั้งป้จี้จี้เจจี้จั้น มีทั้งหวานและคาวหั้น
เฮ้า อยากให้ขวัญหัวเจ้ามากินดี ขวัญเจ้ามาฮอดแล้วสิขอแถมพรแก้วให้โสภี ขอให้พวกนักเรียน
ทั้งอาจารย์อยู่ดีกินดี จงได้มีสุชีสุขอยู่ตลอด จงเป็นผู้ไสปลอดภัยจากโรคา อะโรคะยาปะระมา
ลาภา.....

(สูตรขวัญนักเรียน)

.....

ขอให้กำนันเข้ามีบุญอันล้นสิ้น
ลักษณะถูกต้องหลังอย่างก่องหนังยาน
อันสายตาอย่ามีฝ้าฟางสีเ็นว่าบอด

.....

อายุยืนอย่าเศร้าตัวเจ้ากะอย่าหมอง
อายุนานหลายปีกะอย่ามีทางล้า
ส่วนว่าหูและลิ้นอย่ามีสิ้นรสเสียง

(กลอนอวยพรให้กำนัน)

.....

ขอให้ท่านประธานและหมู่พวกไปไสมาให้สะดวกในกายา อย่าได้เกิดเป็นพยาธิและโรค
 เถึงกับป่วย อะโรคะยาประระมาลาภา ภาษาบาลีเพิ่นว่าไว้ใพบ ใซ้อยู่สุจี เป็นลาภดีคั้นยอดยิ่ง
 ทุก ๆ สิ่งพร้อมเจริญศรี อายุวัฒโก ขอให้เจ้ามีอายุมาก ฐานะวัฒโก ขอให้ทรัพย์พวกเจ้า
 จงไหลหลากเข้ามาอง สิริวัฒโก ขอให้หมีเงินทองไหลหลั่งเข้าสิริเจ้าจงสมบูรณ์
 ยะสะวัฒโก ขอให้ยศของเจ้าอย่ามีสูญและเสื่อมสิ้นขอใหยศของเจ้านั้นจงมีมา
 พะละวัฒโก ขอให้พวกหมู่เจ้ามีกำลังและวังชา เป็นสามารถเปรียบเสมือนกุชะโร โดองอาจ
 พระยาสาร วัฒนะวัฒโก ขอให้พวกหมู่เจ้าจงมีวรรณะอันงามเหมือน ไช้ปลอก สุชะวัฒโก
 ขอให้พวกหมู่เจ้าจงมีความสุขนอกและสุขในสุขกายสุขใจอยู่ทุกเมื่อ.....

(สูตรขวัญให้คณะผ้าป่า)

.....

เจ้าของข้าวเอ๋ย เจ้าอย่าได้ทุกข์ยากเพราะทำทานขอให้เจ้าจงสุขสำราญอยู่ตลอด ใจใส
 ปลอดคั่งทองคำอย่ามีค้ำและมีค่างพร้อย อย่ามีตกต่ำด้วยสวัสดิ อายุมีเกินกว่าร้อย อย่าได้ค่างได้
 พร้อยทางพิวพรรณ ให้สุขสันต์อยู่ตลอดไปสอดคม โนนาน.....

(สูตรขวัญข้าว)

.....

จึงสมกับปริญญาตรีที่รับแล้ว พระเจ้าอยู่หัวองค์หันแผ้วประทานมา ปริญญาประดับเกศ
 ปิตุเรศวรศักดิ์ตระกูล ขอให้เจ้าจงเป็นคนสมบูรณ์อย่ามีโรค มีแต่โชคมีแต่ชัย....

(กลอนสูตรขวัญให้บัณฑิตผู้จบปริญญาตรี)

.....

ขอให้ครอบครัวหลังนี้ไสกว่าแก้วมณีทองใสของ ๆ บั๊ฐีเสร์้า ทุกคำเจ้าเจริญศรี สุขทวีบมีผู้
 เสร์้า สุขหมื่นเท่าทวีคุณ อย่ามีสูญมีแต่ได้ทุกข์ยาก ไส้จงหนีป่า สุขกายาโรคอย่าต้อง เจ้าอย่าได้
 เจ็บท้องและวินเวียน สุขเสถียรมโนภาพ.....

(สูตรขวัญขึ้นบ้านใหม่)

.....

พวกคุณลุงคุณตาให้ช้อยเหลือจนเป็นเขี่ยม หากนเทียมบมีได้คะแนนสูงบาดเลือกใหม่
 ให้สดใสดั่งเวออย่ามีเสร์้าเพิ่นผู้แทน อย่ามีทุกข์ยากค้ำนยศให้แล่นเข้ามาหา
 อันเงินตราให้มามีมือเป็นหมื่นก็ออกกองล้าน आयุนานอย่ามีเสร์้าผู้แทนเอาอย่ามีเก่า

ให้สมพรดั่งว่าผู้แทนเจ้าจงเจริญ

(กลอนอวยพรให้ ส.ส.)

.....
 ได้ถูกมาอย่าเป็นคนจี้คร้านเวียกให้แก่งการทำงานทำ อย่าเป็นคนทำกรรมให้ว่านอนสอนได้
 อย่าลืไปกลายไถ่สุราเมพวกเหล้าป่า ได้ถูกมาจะอย่าคือไปกินเหล้าเข้าหมูยา

(กลอนอวยพรให้ผู้ข่าว)

.....
 นอนอยู่บ้านให้ไ้ค้หมื่นคำแสน อยู่ในแดนเมืองไทยอย่าลืมภัยต้อง
 อย่าลืมเจ็บท้องวินเวียนปวดหน้าแข็ง โรคมระอ้งจ้องแจ้งให้หนีเว้นอย่าให้มี

(กลอนอวยพรให้ผู้สาว)

.....
 ขออวยพรให้เจ้า ไชเฟอร์ใหญ่พลจับ อย่ามีเพิ่มฟังเรื่องชนอย่าหวังพ้อ
 ขอให้สมกับชื่อผู้ทำทาน โรคอย่าผ่าน อานุภาพผลทานขอให้สุขอยู่เรื่อย ไชเฟอร์จงอยู่ดี
 อันเงินทองว่านี่ให้มีอั่งกระเป่าถือ ให้เขาคือสำเซ่งว่ามีเงินล้าน
 อายุยานอย่ามีเล่าผมผางอย่ามีหงอก อย่ามีหนังเหยย่นหนังเนื้ออย่าหย่อนยาน.....

(กลอนอวยพร ไชเฟอร์)

.....
 ขวัญ หัวเจ้ามาสอดแล้วลิขอแถมพรแก้วและอวยชัย ขอให้พวกหมู่เจ้าทั้งสองจงมีอายุขัย
 เกินกว่าสองร้อย อันโรคร้ายอย่ามาพาน อันมารร้ายอย่ามาเบียด เกราะที่เสนียดให้หนีป่า ขอให้
 พวกหมู่เจ้าอย่าโรยรา หรือเหยวแห้ง ขอให้ชีวิตของสองแจ่มเจ้าจงสดดี ขอให้พวกหมู่เจ้า
 จงมีวรรณะดีและแจ่งปลอด อย่าได้เป็นขี้ถูกและกูดถึง อย่าได้เกิดเป็นโรคผิวหนังและ
 กลากเกลื้อน ขอให้ผิวพรรณหมู่เจ้านั้นหากนวลลออ เปรีียบเหมือนผิวพรรณพระยาแดน
 พระยาลออยู่ฟากฟ้า....

(สูตรขวัญผิวเมีย 1)

.....
 .....
 อายุยานอ่ามีเส้าอายุโคนอ่ามีแก่อ อายุยานร้อยเก้าให้โตเจ้าหนุ่มบ่เซา
 อายุได้ร้อยเก้าให้เจ้าหนุ่มคือสาว อ่ามีขาวทางผมให้ตั้งเทออยู่ในน้ำ.....
 (กลอนอวยพรทั่วไป)

ความเป็นสิริมงคล

.....
 .....
 บัดนี้ข้าขอเชิญคุณพระไตรมาช่วยป็องมาเรียกให้ขวัญมา ว่ามาเออขวัญเอ๊ย... สามสิบสอง
 ขวัญขอให้เล่นเข้า แก้าสิบสองขวัญขอให้เล่นมาโสม มากิรมณ์อยู่ในเนื้อให้มาเสี้ยอยู่ในคิงว่า
 มาเออขวัญเอ๊ย...
 (สูตรขวัญพระเลื่อนสมณศักดิ์)

.....
 .....
 สมณศักดิ์กะอ่าว่าง ได้ตำแหน่งอันสูง เป็นพระครูตรีโทเอกองค์สูงล้ำ
 คุณพระธรรมให้นำคำทันสมัยได้ตำแหน่ง คุณพระธรรมบ่มีทางแห่งจงนำคุ้มอยู่บ่เซา
 (กลอนอวยพรให้พระเจ้าพระสงฆ์)

.....
 .....
 ขอเชิญเดื่อขอเชิญเทพท่อนไท้ให้มาอวยชูสมัย ตำรวจไทยอ่ามีเวรเคราะห์เฝ้าอยู่อ่ามาต้อง
 สนุกเนาในห้องสถานี่พร้อมด้วยหมู่ ให้สวหรืออยู่เรื่อยความเส้าให้ห่างกาย
 ส่วนว่าพวกผู้ร้ายอ่าอวดเก่งเข้ามาหา ให้สุขสันต์หรรษาอยู่สู่วันแลงเข้า
 คุณพระธรรมรักษาเจ้าคีนวันอ่าได้ห่าง ด้วยกุศลก่อสร้างรักษาเจ้าอยู่บ่เซา
 (กลอนอวยพรให้ตำรวจ)

.....
 .....
 ขวัญเจ้ามาสอดแล้วดิขอแถมพรแก้วมหาชัย มหาคุณอันเลิศกุศลเกิดจมีมา ให้รักษาทุกคำ
 เช้าบ่ว่าเจ้าสิไปไส คุณพระไตรปกเลื่อมเกล้าบาดเมื่อเจ้ารักษาการณ์ อันธพาลอ่าเข้าใกล้....
 (กลอนสูตรขวัญให้ตำรวจบรรจุใหม่)

.....
 .....
 ขวัญเจ้ามาสอดแล้วดิขอแถมพรแก้วมหาชัย ขอให้หลานจงสกลไสอ่าล้ำเส้า ขอให้หลาน
 แจ่มแจ้งงสุขี่ด้วยบาทพระบาดี พุทธเจ้าพุทธานุภาเวนะนั้นเล่าพรดี....
 (กลอนสูตรขวัญเด็ก)

.....
 .....
 ยามเมื่อไปแนวหน้าศัตรูมิให้แตกพ่าย ศัตรูหลายให้อ่อนน้อมศัตรูหน้อยให้อ่อนยอม
 ขอให้บุญอยู่ล้อมทหารเก่งไทยแลนด์ องค์สุดแดนเหนือหัวให้ช้อยเหลืออย่าหนีเว้น
 (กลอนอวยพรให้ทหารหาญ)

.....
 .....
 ขวัญเข้ามาสอดแล้วสืขอแถมพรแก้วมหาคุณ อ่างเอาบุญที่ก่อไว้ลายาเอวะนั้นจงได้เปรียบ
 เหมือนเงา นำติดตามทุกคำเข้า โสคติเต ขอให้เจ้าจงสุชี.....
 (สูตรขวัญผู้รับราชการทหาร)

.....
 .....
 ขอให้อาจารย์และนักเรียนขอให้สูงเสถียรด้วยอำนาจบาทพระบาตีว่า พุทธานุภาวณะ
 ด้วยอำนาจพระพุทธเจ้าขอให้พวกหมู่เจ้าอย่ามีเวร ธรรมานุภาวณะด้วยอำนาจคุณพระธรรมะเจ้า
 ขอให้นักเรียนนั้นเล่าอย่ามีภัย สังฆานุภาวณะ ด้วยอำนาจคุณพระสังฆะเจ้าขอให้พวกหมู่เจ้า
 พันเวรกรรม ด้วยอำนาจพระรัตนธรรม คังกล่าวมาแล้วขอให้พวกหมู่เจ้าจงมีชีวิตใสคังแก้ว
 มณีเนิล....
 (กลอนสูตรขวัญให้นักเรียน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
 .....
 .....
 เจ้าเป็นเด็กหนุ่มน้อยยังสู้ออมทำทาน ขอให้บุญสมภารนั้นช้อยเหลือตัวเจ้า
 อยู่สิมีทางเส้าจิตใจอย่าแห้งเหี่ยว จงเที่ยวทางถึกต้องอย่ามีข้องในเรื่องเรียน
 (กลอนอวยพรให้นักเรียน)

.....
 .....
 ขออวยพรให้เจ้าผู้เป็นใหญ่ปกครองคน ด้วยกุศลผลทานให้ช้อยชุกทุกแลงเข้า
 ขอให้กำนันเจ้ามีบุญอันล้นล้น อายุยืนอย่าเส้าตัวเจ้าจะอย่าหมอง....
 (กลอนอวยพรให้กำนัน)

.....
 .....
 ขวัญเข้ามาสอดแล้วสืขอแถมพรแก้วมหาชัย ข้าขอเชิญเอาพระไตรปกเลื่อมเกล้า ข้าขอว่า
 เป็นภาษาบาลีว่า โสคติเต โหติสัพพะทาดังนี้ เป็นคำขอให้เจ้าจงสุชี ให้มีความสวัสดิคืออยู่ทุกเมื่อ

ทุกสิ่งเชื่อในวงการทั้งลูกหลานและไพร่บ้าน ทุก ๆ ท่านจงสมบุญให้เพิ่มพูน....

(สูตรขวัญกำนัน)

.....
 .....
 ขอให้ตัวของท่านผู้ทำทานนั้นอยู่ง่าย มีความหมายอย่าเสร้างูเจ้าจงรักษา
 สุขอยู่ในลุ่มฟ้าให้มาช้อยชুমัย ให้ศตไสสาเดือผู้ใหญ่เอี้ยปี่นี้
 -อย่าสิมีภัยเข้ามาหาบุญให้นำช้อย - .....

(กลอนอวยพรผู้ใหญ่บ้าน)

.....
 .....
 ปาปึงหนืออย่าเข้าใกล้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจงได้ประทานพร ยามเข้านั่ง
 หรือเข้านอนปาปึงจรหนีจาก ธรรมเนียมลานั้นหากรักษาคนด้วยกุศลอันก่อสร้าง.....

(สูตรขวัญผู้ใหญ่บ้าน)

.....
 .....
 เลขเล่า ได้เป็นหนึ่งในทาน ขอให้บุญสมภารช้อยเหลือแสงเข้า
 ขอให้อบต.เจ้าอย่ามีเชิญเว้นโทษใหญ่ โทษอันใดกะอย่าได้เข้ามาให้ร่างกาย

(กลอนอวยพรให้ ส.อบต.)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

.....
 .....
 ขอให้หลานแจ่มเจ้าจงสุขด้วยบาทพระบาตี พุทธเจ้าพุทธานุภาเวนนั้นเล่าพรดี ขอให้
 หลานจรมีตั้งแต่โชค โรคร้ายอย่ามาพานมารร้ายอย่ามาเข้า ขอให้หลานแจ่มเจ้าจงสุข
 สุขทั้งหลายโสมหลังท่อน อย่าเค็คร้อนสังสักอัน จงสุขสันต์ ใหญ่แก่กล้าทุกแหล่งล้ำ
 จงสมปอง.....

(กลอนสูตรขวัญเด็ก)

.....
 .....
 ขวัญเข้ามาสอดแล้วขาจึงขอเชิญเอาแก้วรัตนังให้มาฟังและมาผูก ให้พวกลูกประสพพร
 ยามเข้านั่งหรือเข้านอนเด็กก่อน ๆ อย่าฝันร้ายยามเจ้าช้อยอย่าตีลา คุณพระพุทธรอย่าได้ป่า
 คุณพระธรรมอย่าได้ล้ม คุณพระสงฆ์เจ้าอย่าปล่อยวาง จงหาทางมาผายโศค ขอจงให้พวกเจ้า
 พัน โทษและเวรกรรม.....

(สูตรขวัญคณะผ้าป่าโรงเรียน)

.....

ข้าจึงขออาราธนาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาเยือน ให้มาทรงเสถียรอยู่เสาศก
 มาทรงแจกเมตตากุณ เมตตาการุณเป็นสามารรถ ข้าขอเชิญเอาพระธรรมอาจทรงศักดิ์คำเชิญเข้ามา
 อยู่ในบ้าน เชิญมาอยู่บนฮ้านกำจักภัยกำจักของที่ปู้ต่อผู้พระมาร ข้าขอเชิญเอาพระสงฆ์อันมี
 ญาณอันแก่กล้า เชิญเข้ามาอยู่ท่าอย่าหนีไกล เชิญเข้ามากำจักภัยในขงเขต ขออย่าได้มีเหตุ
 อันกาลิ ขอให้มีตั้งแต่ของคิและของเลสิ ขอให้มีแต่ของประเสริฐในเฮือนชาน ขอให้มีตั้งแต่
 พระธรรมมาภิบาลรักษาไว้ เฮือนหลังนี้ขอให้ป็นเฮือน ใ้พระเทวา ขอให้ป็นเฮือน
 พระธรรมมาปกปัปนเกล้า .....

(สูตรขวัญขึ้นบ้านใหม่)

.....

ตั้งแต่สิงหารชราย โดใจเกล้าป็นแถ่รอง สาธุการช่อช้องผู้เพิ่นป้อนเงินตรา
 เทวดาอินทร์พรหมให้ล้าแลขวาซ้าย ขอให้โดของอ้ายผู้ทำทานพันจกบ่วง
 ซาดาควงอย่าด้าด้อยบุญนำห้อยให้ห่างภัย สรรพทุกข์โศกใฮ้ให้ธรรมไล่หนีป้า
 หนีไปสาเวรภัยอย่าสิเวินเข้ามาใกล้.....

(กลอนอวยพรให้ผู้บ่าว)

.....

โพยภัยหนีไปแล้วให้ใสแจ้วอย่าได้ขุ่น อันกองบุญเจ้าเฮ็ดไว้ให้หน้าป่องค้อยระวัง
 อย่าสิมีพลาตหลังบาดเจ้านั่งนอนฮืน อายุยืนพันปีอย่าสิมีแนวต้อง

(กลอนอวยพรให้สาว)

.....

ไปฮ้อยฮดฮ้อยเคี้ยวอย่ามีหล่นลงทาง อย่ามีชนมีตำหน่อพระธรรมรักษาเจ้า
 อย่าสิมีเมาเหล้าไซเซบาคขึ้นชี สติคิปลั้วสำรวมไว้สิปชน
 แต่ละมือค้องพันสติเที่ยงบ่เคื่องตา ไปไสมาทะเลยคิค้นบมีเมาเอ้

(กลอนอวยพรให้ไซเฟอร์)

.....

ขวัญสองเจ้ามาฮอดแล้วสิขอเชิญเอาแก้วรัตนัง ให้มาปัดและมาบังโรคา และพยาธิ
 ดัวอาฆาตอย่าได้มีด้วยพระบาทบาลีว่า พุทธานุภาวณะ รัมมานุภาวณะ สังฆานุภาวณะ
 ด้วยอำนาจพระพุทธ พระธรรมพระสงฆะเจ้า ขอให้สองผิวเมียนี้ จง มีสุขเท่าเท่าเทียรระคา

จัดตาโรซั่มมาอันว่ากรรมทั้ง 4 คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ จงเกิดแก่สองหัวเขี้ยวนี้
ก็ข้าเทอญ ....

(สูตรขวัญหัวเขี้ยวกลอน 2)

.....	.....
ขอทรงบุญตั้งแต่พูนให้มาช้อยชูสมัย	ให้สกลใสภายลุนก็เพราะบุญนำคำ
ขอพระธรรมนำผู้ชุนาอย่าได้ปล่อย	เกศชาติได้อยามิตกคำด้อยนำห้อยอยู่ชยาม
ขอให้สุขเลิศล้ำชาติใหม่ให้เป็นคน	ด้วยกุศลผลทานให้มั่งมีดีได้
ให้สกลใสอย่ามีเศร้าบุญของเฮานั้นนำเลื่อม	บุญนำเทียมสู่บาดก้าวเจริญท่านจงรับพร.....

(กลอนอวยพรทั่วไป)

โศคลาถ ให้รั่วราย

.....

ตราบต่อเท่าเหิงนานกาล จิตใจบานบ่แห้งแล้ง พวกผู้ขำดีใจนา ขอให้ท่านพระครู
เปรียบเสมือนดวงตาธรรมคำจุน โลก ขอให้ท่านพระครูจงประสพ โชคประสพชัย ขอให้ท่าน
พระครูจงสกลใสปล้ำเศร้าตราบเท่าเหิงนาน ก็ข้าเทอญ.....

(สูตรขวัญพระเลื่อนสมณศักดิ์)

.....	.....
ให้คุณครูนั้น ได้สมคั่งมโนหมาย	มีเงินหลายเป็นต้นส่วนทองให้เป็นที่
ให้เขาลือสำเจ้าคุณครูศรฐฐีใหม่	มีเงินใช้บ่หน้อยเศรษฐีน้อยกะบ่ปาน
มีข้าของอยู่บ้านให้เป็นหนึ่งในคาม	อย่าสิเพหรือพังสิ่งของอยู่ในบ้าน
สุขสำราญไปหน้าบ้านเทวอยู่ชั้นสี่	มีแต่สิขึ้นหน้าอย่ามีล้ำแม่่นต่ำถอย.....

(กลอนอวยพรให้คุณครู)

.....

เจ้าจักได้เป็นครุดีเป็นครุมีเงินเดือนใช้ เป็นครุได้เงินเดือนหลาย ...เงินเดือนมีบ่ต่ำด้อย
เงินเดือนขึ้นประจำปี ขึ้นหลายทีและหลายครั้ง ขึ้นบ่ยังจนถึงแสน ขึ้น ไปหลายเกินกว่านี้ ได้เงิน
แล้วผู้ทำทาน...

(สูตรขวัญครู)

.....
 .....
 ส่วนว่าปีใหม่นี้ให้สมดั่งมโนหมาย เงินเดือนหลายสาเคื้อส่วนเกินให้เทินฟ้า
 เงินเดือนหลายไปหน้าอย่ามีคาหัวจู้ชื่อ จนเขาลือส่าก้องเงินเดือนขึ้นอยู่บ่เขา
 (กลอนอวยพรให้ตำรวจ)

.....
 .....
 คันพิทักษ์สันติราชเจ้าเข้าป่าอย่ามีหนาม ให้สคสวยสมงามอยู่ภูนาคตามล่าปีนภูผา
 อย่างมีข้องอันหนามคงอย่ามีทั้ง ให้สมหวังตั้งแต่นี้ที่อหนกะดั่งกัน ส่วนเงินเดือนว่านั้น
 ให้สมดั่งมโนหมาย เงินเดือนหลายเป็นแสนระหว่างแดนเคื้อนเค้า อย่าสิมีทางเสรำ โภภย์ให้
 เว้นห่าง โรคทรัพย์จางกะบ่พ้ออันกรรมห้อยกะอย่ามี.....
 (สูตรขวัญให้ตำรวจ)

.....
 .....
 อันเงินค้ำว่านี่เงินเดือนหลัง ไหลมา ให้คือกับคงคาแม่น้ำยาวเย็น
 ฝูงหมู่คนขานเอื้อนปัญญาจรทั้งห้าแห่ง อันว่าความแห้งแล้งเงินถ่างนั้นบ่มี
 อันว่าเงินเดือนเจ้านี้ให้ไหลหลังคือกระแส กระเป๋าน้ำให้กลับคืนตั้งเต็มด้วยใบเบงกั
 (กลอนอวยพรให้ทหาร)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
 .....
 .....
 ขอให้พวกหมู่เจ้าจงมีชีวิตใสคั่งแก้วมณีลอยู่บ่ถ้ำ ขอให้พวกหมู่เจ้าจงสุขสง่า อยู่สบาย
 โภภย์หลายจงหลีกเว้น โภภย์ฮ้ายจงหนีป่า ขอให้พวกหมู่เจ้าอย่า ไศกาและ ไศกเสรำ
 ครอบท้อเท่าเทียระคา ก็ข้าเทอญ...
 (สูตรขวัญนักเรียน)

.....
 .....
 ขอให้เจ้าจงสุขีใหม่มีความสวัสดิอยู่ทุกเมื่อ ทุกล้าเชื่อในวงการทั้งถูกหลานและไพร่บ้าน
 ทุก ๆ ท่านจงสมบูรณ์ ให้เพิ่มพูนไหลหลังเข้า เงินทองเจ้าให้ไหลมาเงินเต็มพาเต็มทุกแห่ง
 ในเอือนชาน จิตใจบานพันทุกข์ไศก....
 (สูตรขวัญกำนัน)

.....

เป็นตั้งบุญสมสร้างจงเป็นนายไปเท่าชั่ว ความจีรายนั่นอย่ามัวให้ดีขึ้นแม่สอดแนว ขอให้
พบหน่วยมณีโชติแสงใส มีเงินทองเป็นไตรได้ใส่ไหม้เอาไว้ ทำนากะอย่ามีหมองไหม้ปีเดียว
ได้ข้าวหมื่นหรือได้แสนกะช่างเหลวขายแล้วรอกแก้วมา สุขอยู่ได้ลุ่มฟ้าอย่ามีผู้ป่วนปาน
สุขสำราญสาเดื่อผู้ใหญ่เอ๋ยปีนี้....

(สูตรขวัญผู้ใหญ่บ้าน)

.....

อย่าลืมน้ำขำมหาบุญให้น้ำช้อย ใส่เล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างต้องให้ห่างกาย
อย่าลืมน้ำขำมหาบุญให้น้ำช้อย ส่วนเงินทองให้มีกลายอยู่กินให้เหลือใช้
ให้สไลสพอบานแก้วมณีนิลเดื่อพ่อใหญ่ ผู้อวยพรขอส่งให้พรแก้วสี่ประการ....

(กลอนอวยพรผู้ใหญ่บ้าน)

.....

อย่าลืมน้ำขำมหาบุญให้น้ำช้อย ส่วนว่าเงินหรือทองเฮ็ดยังต้องมีได้
ให้มีเงินเหลือใช้มีทองเป็นกะดำ แม่่นสืขายและคำกำไรล้านแต่ละวัน

(กลอนอวยพร อบต.)

.....

ขอให้เจ้าจงได้แต่ความดี ขอให้เจ้าจงมีแต่ความชอบ ประกอบด้วยคุณธรรม ส่วนเงินคำให้
หลังเข้า ขอให้ อบต. เจ้าจงสุจี สวัสดิ์เท่าเผ่า ทรายต่อเท่าเหิงนาน ก็ข้าเทอญ....

(สูตรขวัญ อบต.)

.....

ขอให้หลานจงมีตั้งแต่โชค ไรคร้ายอย่ามาพาน มารฮ้ายอย่ามาเข้าขอให้หลานแจ่มเจ้า
จงสุโข สุขทั้งหลาย โสมหลังท่อน อย่าเคียดรื้อนสังข์อัน จงสุขสันต์ใหญ่แห่งกล้าทุกแห่งกล้า
จงสมปอง ใหญ่ขึ้นมาอย่าเคียดรื้อน ให้เจ้านั้นได้เป็นนาย ใหญ่ขึ้นมาได้เป็นเจ้า....

(สูตรขวัญเด็ก)

.....

อะโรคะยาปะระมาลาภา ภาษาบาลีเพิ่นว่าไว้ใผ่ไข้อยู่สุจี เป็นลาคคีอันยอดยิ่ง ทุก ๆ สิ่ง
พร้อมเจริญศรี อายุวัฒนาโกขอให้เจ้ามีอายุมาก ฐานะวัฒนาโก ขอให้ทรัพย์พวกเจ้าจงไหลหลาก

เจ้านอง สิริวิฑฒโก ขอให้มียเงินทองไหลหลังเข้าสิริเจ้าจงสมบูรณ์ ....

(สูตรขวัญคณะฟ้าป่า)

.....
ให้ฝูงคนได้เ็นอาจารย์ใหญ่ ผอ. อันเงินคำให้พอมียพอย่าสิริมทางไซ้ ขอให้มียแต่ทางได้อย่า
เสียแม่นสักอย่าง มีจ้วควายและแม่ช้างให้เป็นร้อยพวกไก่อ่า สู้ขวัญมาอวยพรแล้วสิขอลงไว้
ก่อน ขาวพอน ๆ พวกพี่น้องได้ฟังแล้วจงชื่นใจ.....

(สูตรขวัญให้บัณฑิตผู้เรียนจบปริญญา)

.....
ขอให้ผู้อยู่เฝ้าจงสมบูรณ์อย่าได้มีแนวสูญและเสียดิ้นเงินค่านั้นให้ไหลมาเงินเต็มพา
จงไหลเข้า ขอให้พวกหมู่เจ้าจงสุขี เว้นจากผี 6 กระจก อย่าล้ามากสังสักอันมือละพั้นมือละ
หมื่น ขอให้พวกหมู่เจ้าจงอยู่ชั้นและกอนเย็นพั้นทุกข์เจ็ญและเกร็ร้าย โศกฮ้ายจงหนีป่า.....

(สูตรขวัญขึ้นบ้านใหม่)

.....
เจ้านั้นเป็นพ่อค้าศรัทธามากเหลือหลาย ขออวยพร ไปตามลายผู้เฝ้าขายสินค้ำ
ให้ขายดีสาเด้อเหล่าขายยังกะตามชาว อย่ามีทางสิช่วยกำไรได้แต่ละวัน
มือละพั้นมันยังหน้อยกำไรงามมือละหมื่น มือละแสน โกฎี้ถ้านเงินให้เข้าอยู่บเขา

(กลอนอวยพรพ่อค้า แม่ค้า)

.....
ประชาชนขอช้องคั้นเลือกใหม่กะแนนสูง พวกคุณลุงคุณตาช้อยเหลือจนเป็นเยี่ยม
หาคนเทียมบมีได้กะแนนสูงบาดเลือกใหม่ ให้สคไสดั่งเว้าอย่ามีเสรว้าพั้นผู้แทน
อย่ามีทุกข์ยากคั้นยศให้แล่นเข้ามาหา อันเงินตราให้มามีเป็นหมื่นก็อกองถ้าน

(กลอนอวยพร ส.ส.)

.....
คั้นแม่นนอกจากนั้นคั้นเจ้าแต่งงานคอง ให้หมายปองทั้งสองทางอย่าห่างกันลาร้าง
ขอให้สุขสมสร้างสองผิวเมียอย่าได้หวั่น มีหลายพั้นหลังเข้ากระเป่าเจ้าในเรื่องเงิน
ให้ฝูงคนได้เ็นว่าเจ้าเก่งในการหา อันเงินตราให้มามีผู้วันอย่ามีเวิน
ยามกลางเวินกะไหลเข้ากลางคั้นกะ โดยคั่ง ให้ค้อวังแม่น้ำทั้งห้าแม่นที่

(กลอนอวยพรให้เจ้าหนุ่ม (ผู้ป่าว))

.....
 อย่ามีเจตนาเข้าโศภณข้อมาผ่า
 จงให้ผิวเข้านั้นจงตุ้มต่อมถนอมใจ
 ฮักกันไปจนสุดขั้นพนาพันจนฟ้าส่อง

.....
 ให้เจ้าสุขขึ้นหน้าเอาผิวข้อมอย่าค่ากัน
 ฮักกันไปสุดแดนอย่าขาดแคลนเงินใช้
 มีแต่ทางถูกต้องเงินใช้กะมังมี.....

(กลอนอวยพรให้ผู้หญิง)

.....
 ขอให้สมกับชื่อผู้ทำทาน โรคอย่าผ่าน
 อังเงินทองว่านี่ให้มีอั่งกระเป่าถือ
 อายุยาวนานอย่ามีเม้าผางอย่ามีหงอก

.....
 อานุภาพผลทานขอให้สุขอยู่เรื่อยไซ้เฟอร์จงอยู่ดี
 ให้เขาถือซาเซ่งว่ามีเงินล้าน
 อย่ามีหนังเหี่ยวหนังนึ่งอย่าหย่อนยาน .....

(กลอนอวยพรให้ไซ้เฟอร์)

.....
 จงมีพรหนุนเนื่องอย่ามีเคียงเคียงลูกใหญ่ ลูกหญิงเจ้าอย่าได้ติดเกล้าเข้าหมู่ยา ลูกเจ้าใหญ่
 แก่กล้าให้เป็นหนึ่งในการเรียน สุขเสถียรสาเด้อเรื่องใดให้ศิ่เยี่ยมอย่าลิมิทางเสียม
 การครองเรือนอย่าได้ขุ่น บุญเอ๋ยบุญขอให้ไปเกี่ยวข้องกับสองเจ้าผู้แต่งงาน.....

(สูตรขวัญผิวเมีย 1)

.....
 เฮ็ดอันใดขอให้ถูกต้องสมดังประสงค์หมาย
 คั้นเลี้ยงจ้วควายม้ายามีทางสิเป็นท่า

.....
 ให้ได้หลายเงินทองบาดจ่ายของสินค้า
 มีเงินตราเพื่อละล้านขายควายม้าให้มั่งมูล

(กลอนสูตรขวัญทั่วไป)

.....
 เขาทำบุญว่านี่บุญบ่ลวงหนีไป
 บุญหนีไกลข้างรักษาเฮาบ่เว้นว่าง
 ขอให้เจ้านั้นได้สมดังมโนหมาย

.....
 ยังสดใสโสภิกะอยู่นาเฮานี้
 ด้วยกุศลก่อสร้างทานแล้วให้ชื่นใจ
 ใ้บุญหลายสาเด้ออย่าลิมิค่าค้าง.....

(กลอนอวยพรทั่วไป)

อาชีพ

.....
 .....
 อย่างมีศักดิ์อภัย โยมได้พึ่งอาศัย พวกพระเถรเถรวัจจได้พึ่งอาศัยชั้น เป็นคั่งบุญคุณสร้างมี
 แต่ทางได้ตำแหน่งสูง ขอให้สมมาตรมุ่งตำแหน่งใหม่โตตรี ขอให้มีมาสดำแหน่งสูงเกินนี้
 ตำแหน่งโทคณมีแล้วขอให้มีตำแหน่งเอก คั้นแน่นสูงกว่านี้ให้ถึงห้องเม่นเจ้าคุณ.....

(สูตรขวัญพระเถื่อนสมณศักดิ์)

ให้สุขสันต์ทุกแลงเข้าบารมีนั้นนำเลื่อม บุญนำเต็มทุกบาทก้าวแลงเข้าอย่าปล่อยวาง
 สมณศักดิ์จะอย่างไรได้ตำแหน่งอันสูง เป็นพระครุตรีโทเอกองค์สูงล้ำ
 คุณพระธรรมให้นำคำทันทสมัยได้ตำแหน่ง บมีทางแห่งแล้งจงนำตุ้มอยู่บ่เขา....

(กลอนอวยพรให้พระสงฆ์)

.....
 .....
 เจ้าอย่าได้เป็นครูเก ครูเกรเมาบ่เอื้อน เมามือเช้าและกลางวัน มือแลงมากะคั้งนั้น คั้นเจ้า
 เอ็ดจั่งสิ้นสิเสียหาย เงินเดือนหลายบ่พอใช้ พินเวว่าไว้บ่เพียงพอ จงทำศิลปะเล็กรื่องชั่วช้าให้เขา
 ศา เรื่องบ่คืออย่าเอาไว้ ให้เอาใช้แต่คุณธรรม เช่นทำทานการก่อเกื้อศีลห้าตั้งระวิงภัย อาชีพ
 เจ้าจะสืได้สไตบ่มีภัยและมีโทษ ละความ โลภความ โกรธ...

(สูตรขวัญให้ครูใหม่)

.....
 .....
 ให้สไตสอยามีเสร้างบุญเป็นเงาเท่ากั้งห่ม บุญนำชมช้อยเจ้าอย่าพานพ้อเรื่องบ่ดี
 ปลิ้นและจีให้มันห่างหนีไกล หนีเป็นพัน ๆ ไมล์ให้ห่างไกลอย่ามาใกล้
 ให้สไตสหรือแจ้งพระจันทร์แสงกะบ่ท้อ มิจฉาชีพให้มันลงนั่งมือเห็นเจ้าให้อ่อนยอม...

(กลอนอวยพรให้ตำรวจ)

.....
 .....
 ขอให้ท่านจงสไตด้วยอำนาจบาทพระบาลีว่าพุทธานุภาวณะด้วยอำนาจพระพุทธรเจ้า
 ขอให้มาปกเกล้าจังกะสิ ขอให้ท่านจงมีแต่ความสวัสดิพิ้นจากโรค ขอให้พวกท่านจงประสบโชค
 และมีชัย ชัมมานุภาวณะ ด้วยอำนาจพระธรรมไตรสไตต้องล้ำขอให้พวกท่านจงมีจิตใจแก่กล้า
 อย่างมีเวร ขอให้พวกท่านอย่ารำเกื้อและทุกข์ยาก ตั้งมานุภาวณะ ด้วยอำนาจพระสงฆ์นั้นหาก
 จงมีสุชี ขอให้มีความสวัสดิคืออยู่เท่าแต่่าตราบต่อเท่าเทียบระกาลักข์เข้าเทอญ...

(กลอนสูตรขวัญเจ้าหน้าที่ตำรวจ)

.....

ทหารไทยสมัยนี้แสนดีสู้หน้าที่	ความรู้ดีอีกซ้ำทหารกล้าผู้เก่งกาจ
การสู้รบกะบ่ย่านสมชื่อเป็นทหาร	การทำทานกะศรัทธามั่งมูลดีได้

สาเหตุเข้าขออวยพรให้ทหารไทยศรัทธามาก ความทุกข์ยากอย่าพ้อความจนฮ้ายนั้นอย่ามี
(กลอนอวยพรทหาร)

.....

อย่าลืมบ่อนเป็อนคณิตศาสตร์อังกฤษ	เรียนฟ้อฟายฟ้อฟิตให้จ้อจำเอาได้
อย่าสนใจในทางเล่นเห็นหนังสือให้ฟ้าอ่าน	สร้างภูมิฐานให้ได้อ่ากาช่องแต่อย่างใด
ขอให้เจ้าสอบได้ทีหนึ่งคะแนนเต็ม	อย่ามีคาทางการเรียนให้เลื่อนไหลปานตุ้มกลิ้ง
อย่าลืมทางข้อหรือคาแม่แต่หน่วย	อย่ามีตกตำต้อยบุญญาห้อยอยู่บ่เขา

(กลอนอวยพรให้นักเรียน)

.....

สูตรขวัญจบลงแล้วปมีแนวสีกเฟิ่น ขออวยพรส่งให้เป็นของดีอนพ้อกำนัน การปกครอง
ว่านั้นให้เป็นหนึ่งในตำบล ให้คนมาบูชาบมือประนมนิ้ว อย่ามีคำมีสืออย่ามีคนนั้นแจ้งข้อ
ท่านกำนันอย่าสี้ได้พบพ้อความฮ้ายแต่อย่างใด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (สูตรขวัญกำนัน)

.....

สาเหตุเข้าขออวยพรให้ผู้เป็นใหญ่ปกครองคน บุญกุศลจงนำแลผู้ใหญ่อย่าให้สมด้าม
จรรยาบทั้งเถื่อบุญญาเทียบอย่าได้ปล่อย ผู้ใหญ่เอ๋ย อย่ามีตกตำต้อยให้ค้ำขึ้นอยู่บ่เขา ให้เป็น
นพเก้าส่องทะรังแสง เฮ็ดอันใดให้มีแสงเปรียบคังกุขโรซัง เป็นคังบุญสมสร้างจงเป็นนายไป
เท่าชั่ว ความปี่ร้ายนั้นอย่ามั่วให้ค้ำขึ้นแม่่นสู่แนว

(สูตรขวัญผู้ใหญ่บ้าน)

.....

เลยเล่าได้เป็นหนึ่งในทาน	ขอให้บุญสมภารช่วยเหลือแลงเช่า
ขอให้อบต.เจ้าอย่ามีเจ็ญเว็นโทษใหญ่	โทษอันใดกะอย่าได้มาเข้าให้ห่างกาย....

(กลอนอวยพร อบต.)

.....

อบต. เอ้ยคั้นหมูเจ้ากระทำดิกระทำชอบ บุญก่อกอบในสภาเจ้าตำราว่าดีเลิศ เจ้าจักได้เป็น
 อบต. ผู้ประเสริฐมีคุณธรรม เพราะเจ้าเว้นจากกรรมอันเป็นบาปกรรมอันหยาบมีมาเป็นสภา
 ปลอดเชื้อโรค...

(สูตรขวัญ อบต.)

.....

ใหญ่ขึ้นมาอย่าเคือคร้อน ให้เจ้าได้เป็นนาย ใหญ่ขึ้นมาให้ได้เป็นเจ้า อย่าโสกออย่าเสว้า
 สังกัอัน มีเงินพันและมีเงินล้าน พวกหมู่บ้านได้อาศัย เรียนหนังสือให้เก่งกล้าให้ออกหน้า
 อย่าเป็นรอง สุขสมปองให้บังเกิดสุขล้ำเลิศ...

(สูตรขวัญเด็ก)

.....

ยะสะวัตตโก ขอให้อัยศของเจ้าอย่ามีสูญและเสื่อมสิ้น ขอให้อัยศของเจ้าจงมีมา
 พะละวัตตโก ขอให้พวกหมู่เจ้ามีกำลังและวังชา เป็นสามารถเปรียบเทียบเหมือนกุชะโรง
 องค์อาจ...

(สูตรขวัญผ้าป่า)

.....

ขอให้เจ้าจงมีศเร็วไวสอบได้ง่าย สอบบรรจุได้ง่ายบมีคา ขอให้เจ้าสุขอุราอย่ามี โศก
 ประสบโชค สอบเป็นครูประสพชัย สอบเป็นเจ้าหรือสอบเข้าเป็นทหาร ให้สำเร็จปณิธาน
 คั้งคั้งไว้ ขอให้เจ้านั้น ได้ประสงค์หมาย บัณฑิตเอ๋ย ข้อยได้สอนเจ้ามาจะมากหลายแล้ว
 ขอให้เจ้าฉลาดแคล้วจากภัยหลวง ภัยทั้งปวงอย่าเข้ามาใกล้.....

(สูตรขวัญให้บัณฑิตผู้เรียนจบปริญญา)

.....

ขวัญเสือนมาฮอดแล้ว ขอให้ใส่ตั้งแก้วอย่าโรยรา ลมพัดมาอย่าโคลน ลมบีบอย่าได้เซ
 อย่ามีหักป่นปี โผไผ่ไผ่ค้อฮ่อนหลังนี้ขวัญคิงสุซีย่าได้เวียกอยู่ป่า เช่นทำนาได้ข้าวมาปีละล้าน
 เวียกอยู่บ้านเช่นขายของ ขอให้พวกหมู่เจ้ามีเงินและมีทองปีละ โกลูกปลูกข้าว โปกและฟักเฟง
 ปลูกหมากแดงและหมากถั่ว ปลูกผักบัวกระเทียมหอม....

(สูตรขวัญขึ้นบ้านใหม่)

.....
 ให้เป็นเทพเจ้าเศรษฐีใหญ่กำไรแสน
 ขายถั่วกวนขนมขี้ยของฝอยดอกบัวแผ่น
 ขายของเสียนของใช้ในครัวเรือนหม้ออ้อม
 แม่เหล็กขายข้าวน้ำให้เงินหลังแม่ไหลมา
 ฝูงหมู่คนเขาเอ็นนทีธารแม่น้ำใหญ่
 อันกำไรของเจ้านั้นเกิดจากขายของ

.....
 อย่าขาดแคลนขายของถั่วคินขนมม้วน
 ขายอาหารเนื้อเคี้ยวรองเท้าพวกนักเรียน
 ขายของกินเครื่องใช้มีถ้วยแม่และชาม
 เหมือนคงควารี่แม่ที่ขายยื่น
 ปลูกลาหอยได้เพียงชั้นคนกะใช้อยู่บ่เขา
 ให้เงินทองไหลมาตั้งที่วังกว้าง.....

(กลอนอวยพรพ่อค้าแม่ค้า)

.....
 สาธุเคื้อขออวยพรให้แก่ท่านผู้แทนเด่นคนดัง
 บุญนำเนมทุกแลงเข้าผู้แทนเฮาอย่าลัมปวย
 สุขอยู่ที่ปี่วีให้ไหลหลังมาโฮม
 อันความสุขจงมาข่อนมหาพรจงมาข่อย

.....
 อย่าได้หยั่งให้สมพรอย่าหย่อนคนกะแนน
 แด้ม

.....
 บุญนำเนมทุกแลงเข้าผู้แทนเฮาอย่าลัมปวย
 สุขอยู่ที่ปี่วีให้ไหลหลังมาโฮม
 อันความสุขจงมาข่อนมหาพรจงมาข่อย

.....
 ให้สดสวยอยู่เรื่อยความเศร้าอย่าลิมิ
 ให้ผู้แทนมีพรหมได้อยู่เย็นหายฮ้อน
 ชื่อเสียงหวานจั่งอ้อยกะแนนเยี่ยมบ่แม่รอง

(กลอนอวยพร ส.ส.)

.....
 อย่าอีคอยากข้าวน้ำให้สมคั่งมโนหมาย
 ให้เงินตราไหลเข้าเมืองไทยเฮาจั่งสิสู้ง

.....
 ได้ข้าวหลายเป็นปีส่งขายเป็นสินค้า
 ให้สมความมาค่มุงยามีเศร้านแม่เก่าศรี

(กลอนอวยพรให้เจ้าหนุ่ม (ผู้บ่าว))

.....
 เดือนหกماهว่านกล้าให้นาหล่มคมี
 ข้าวเจ้างามสงวดั้นวาเดียวได้กะตำ
 ขายข้าวแต่ละครั้งได้แสนกว่านั้นเงินตรา

.....
 เป็นนาดีัญญาส่งสงวเสมอค้ำ
 คิดเป็นไรให้ได้สองร้อยแม่กว่าถั่ง
 ขายัญญาสงวงามส่วนเงินบ่อีคใช้

(กลอนอวยพรให้ผู้สาว)

.....
 สาธุเคื้อขอให้ลูที่แม้งสมคั่งประสงค้หมาย
 พวกหญิงชายอาศัยเจ้าเวลาบาครถแล่น
 ไปฮ้อยคคฮ้อยเกี้ยวอย่ามีหล่นลงถนน

.....
 อย่ามีค้ายกลางทางรถยนต์บาคมันวิ่ง
 กนโดยสารอั้งแน่นอาศัยเจ้าแม่ผู้เดียว
 อย่ามีชนมีค้ำหน่อพระธรรมรักษาเจ้า

อย่าลืมมาหาเหล่า โขเซบาคขึ้นซี่
แต่ละมือต้องฟันสติที่ยังบ่เคื่องตา
สติคือบมีแม่ไปไสமாகะได้ง่าย
ขออวยพให้แก่เจ้า โขเฟอร์ใหญ่พลขับ

สติคือบ่คว่ำสำรวมไว้สับชน
ไปไสமாகะเลยคันทันบมีมาเอ๋
บมีคายและคว่ำคันทัดเจ้าแม่บ่มา
อย่ามีเพมิฟังเรื่องชนอย่าหวังพ้อ.....

(กลอนอวยพร โขเฟอร์)

.....
การเอ็ดไซ่ว่านั้นหรือหากว่าทำนา บาดเวลาไปขายส่วนเงินให้เต็มเป็ อย่ามีเพมิส่วยเลี้ยงจัว
ควายกะให้แผ่ เลี้ยง ใก่อู โก่อ่แจ้บักหอนเพ็ยกะอย่าตาย อย่าลืมผู้ร้ายปล้นแย่งบาดมีเงิน จงเจริญ
สาเด้อบาดท่าเอากันช้อน...

(สูตรขวัญหัวเมียกลอน 1)

.....
อย่าลืมว่ารุ่นบาดเจ้าเฮ็ดนาคำ
อย่าลืมหมองไหม้ให้พอใจข้าวล้นชื้อ
บ่ว่าแลงและเช่าสนุกจ่ายเงินตรา

.....
บาดเจ้าทำนาสวนให้มั่งมีดีได้
ขายข้าวไปแต่ละมือเอาเงินล้านใส่กระเป่า
ไปไสมาให้มีเงินใส่กระเป่าให้เป็นล้าน

(สูตรขวัญทั่วไปกลอน 1)

4. ความเชื่อเรื่องความฝัน

ชาวอีสานมีความเชื่อในเรื่องความฝันว่า เป็นเครื่องบอกเหตุการณ์ล่วงหน้า
ความฝันของแต่ละคนจะแตกต่างกันไปและทำนายก็มีความแตกต่างกัน ไปด้วย แม้จะฝัน
ในเรื่องเดียวกันแต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม สภาพร่างกาย และสภาพจิตใจของ
แต่ละคนด้วย แต่ก็มีคนเชื่อว่าความฝันเป็นสิ่งที่สามารถบอกเหตุการณ์ได้ช่วย เช่น ฝันว่า
ฝันหัก ทำนายว่า จะมีญาติพี่น้องเจ็บป่วย หรือฝันว่า ได้แหวนหรือสร้อยทอง ทำนายว่า จะได้
ลูกผู้หญิง เป็นต้น

ความเชื่อในเรื่องความฝันมักจะควบคู่ไปกับการทำนาย กล่าวคือเมื่อฝันแล้วก็ให้นำเอา
ความฝันนั้นมาทำนายในลักษณะของการบอกเหตุการณ์หรือกลางสังหรณ์ในเรื่องต่าง ๆ ใน
ปัจจุบันนอกจากจะทำนายฝัน ในลักษณะดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ชาวอีสานยังนำเอาสิ่งที่ฝันเห็นนั้น
มาตีเป็นเบอร์ (แปลเป็นหวย) และนำไปแทงหวยถูกบ้างไม่ถูกบ้าง

เนื้อหาในวรรณกรรมของครูบุญนาค พินิจพล ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องความฝัน
และกลางสังหรณ์ไว้ว่าในการเดินทางของคน บางครั้งก็จะมีกลางสังหรณ์มาบอกเหตุให้รู้ล่วงหน้า

ว่าการเดินทางไปทำธุระหรือทำการงานต่าง ๆ นั้นจะเกิดเหตุดีหรือเหตุร้ายแก่ตนเอง เช่น ก่อนจะออกจากบ้านนางคนก็เจอกับสิ่งแปลก ๆ นำอัศจรรย์ พอเดินทางไปสู่ที่หมายแล้วก็มี โชค ได้ทรัพย์สิ้นเงินทอง หรือถ้าหากไปรบก็จะเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ เช่น เห็นควายเผือกออกถูก เป็นควายดำ แมววิ่งไล่จับหนู ก็ถือได้ว่าเห็นแบบธรรมดาสามัญและถือได้ว่าเห็นสิ่งเป็นมงคล แต่ถ้าเห็น ในสิ่งที่ไม่เป็นมงคลตรงข้ามกันก็อาจจะ โชคร้าย อย่างเช่น เห็นหนูไล่กัดแมว เห็น หนูไล่กัดพังพอน ก็อาจจะเกิดเหตุร้ายแก่ตนเอง อาจจะมีเรื่องราว ถูกคนขี้ขยัน ถูกดู เสียด ทรัพย์ เมื่อเกิดเหตุอัปมงคลขึ้นกับตนเองแล้วก็จะมีการแก้เคล็ดเพื่อให้ต่างร้ายต่าง ๆ ให้กลับ กลายเป็นดีได้ ดังที่จะปรากฏในบทพรรณกรรมต่อไปนี้

มุสสะติแก้วบรรทมอยู่บนสี่	ในราตรีเค็งก่อนคีนนั้นกะเล่าฝั้น
ฝั้นว่าช้างเผือกแก้วโตประเสริฐมงคล	หอทะยานตู้โงงปรางค์กว้าง
มาถึงแล้วกลายเป็นแก้วส่อง	เป็นมณีโชติแก้วใสเต็มทั่วเมือง
หน้อยหนึ่งได้มาถึงที่บรรทม	นงเลขาบายหน่วยมณีมาไว้
บ่ทันใดเลยเข้าในอุทรท้องแม่	กลางคีนแจเค็งก่อนกะเลยได้แม่นคีนมา
ตื่นขึ้นแล้วคิดอ้ออยู่ในใจ	พิจารณาคำฝั้นอยู่ผู้เดียวตอนเช้า
มุสสะตินางเจ้าเลขสรศรีล้างส่วย	แป็งลูบไล่จันท์ฐ์เล่าทา
เปิดออกแล้วหอมทั่วปรางค์ป่า	เอามาทาแต่งตัวตอนเช้า
พวกหมู่เสนาเฝ้าถวายองค์กัมกราบ	รับช่วงใช้ตอนเช้าแม่นก่อนงาย
เสร็จเรียบร้อยนางนาถมุสสะติ	เสด็จลงหอบปรางค์ไปตู้โงงผิวแก้ว
เอาตนขึ้นเมื่อทูลพระเจ้าพี่	ไขวจีบอกแจ้งคำฝั้นนั้นสิสำได้
ขอพระองค์จงได้ทวยเบ็งคำฝั้น	มันสิดีหรือเลวพี่พระองค์จง ไบแก้
มันสิดีหรือร้ายขอพระองค์จงทวยเสียง	จงทำนายให้เกลี้ยงอย่างบังไว้เท่าเม็งดา
ผู้ฆ่าฝั้นแนวนี้สิมีดีหรือมีชั่ว	ขอแก้พรพี่เข้าไขข้อบ่อนคิ แม่ท่อนข่อยน้อย

(ແຫ່ນາງมุສສະຕິฝั้นແກ້คำฝั้น)

ความหมายของภาษาอีสาน

เค็งก่อนคีน	หมายถึง	เที่ยงคีน
กะเล่า	”	ก็เลย
โต	”	ตัว
มงคล	”	มงคล

หอทะยาน	หมายถึง	เหาะทะยาน
โธง	”	ห้อง
มาถึง	”	มาถึง
หน่อยหนึ่ง	”	ชั่วอึดใจ
บาย	”	จับ
หน่วยมณี	”	ลูกแก้ว
บ่ทันใด	”	ไม่ทันไร
แซ่แข็งก่อน	”	พระจันทร์กำลังต่ำลง
คิดฮ่ำ	”	ครุ่นคิด
ผู้เดียว	”	คนเดียว
ถ้วย	”	ล้าง ทำความสะอาด
ก่อนงาย	”	ก่อนสาย
บอกแจ้ง	”	บอกเล่า
สีสำไค้	”	จะเป็นยังไง
ทวยเบ็ง	”	ทำนายดู
ใจแก่	”	อธิบาย ใจซื่อซ่องใจ
เกลี้ยง	”	ระเหย
ผู้ข่า	”	ข้าพเจ้า
บ่อนคดี	”	เรื่อง

พอแต่สฤษฎ์ได้ฟังกำนางนารถ ศรีสะอาดอ่อนอ่อนใจซื่อกล่าวคดี
 นื่องได้ฝันอย่างนี้หากเป็นที่ประสงค์หมาย มุสสะคีเฮียเฮาสีมินุตราเป็นชายสืบพงษ์แทนเชื้อ
 บ่มีเสียพอน้อยพอปานพลอยอันล้ำค่า ลูกเฮามาจากฟ้าพระอินทร์พุ่มแม่ปอนลง
 มนุษย์โลกทุกซ่งสิได้เพ็งอาศัย มุสสะคินางนัยค้อยถนอมกายไว้
 อย่างลิมเป็นไขหวัดไอและล้มป่วย ให้สควยอยู่เรื่อยอย่างมีศรัแม่ล้ำศรี
 ผู้มีครรกว่านี้ต้องคุ้มต่อมถนอมใจ ยามไปไสมาไสยางไวบ่มีได้
 เผ็ดหรือเต็มจงจำไว้พอประมาณกะจั่งแม่เนน เผ็ดเหลือแสนพินิข่านลูกน้อยอยู่ในท้องบ่สบาย
 คั่นกินหลายหรือหน้อยต้องพอดีทั้งสองอย่าง เดินสายกลางเพิ่นว่าไว้เป็นทางเข้าสู่นิพพาน
 บ่ทันนานคงเห็นหน้าบุตราดนลูก เฮ็ดให้ถูกเถิดน่องจำไว้พีสั่งความ...เอียน

(ແຫ່ລ່ຳຮູ້ກຸງສຸກຊັຍແກ້ຄຳຝັນ)

ความหมายของภาษาอีสาน

นางนาด	หมายถึง	นางมุสสะดี
กล่าวคดี	”	บอกเรื่องราว
เฮา	”	เรา
บุตรา	”	ลูก
แทนเชื้อ	”	แทน สืบสอดสันตติวงศ์
บ่มีเสีย	”	ไม่มีเสีย
พอปาน	”	ราวกับ
แม่นปอนลง	”	ส่งลงมา
ซ่ง	”	ทุก ๆ ที่
เพ็ง	”	ฟังพา
อย่าลืม	”	อย่ามี
อย่ามีเศร้าแม่่นราสี	”	ราสีอย่าให้หมองเศร้า
ตุ้มต่อม	”	ดูแล
ยามไปไสมาไส	”	เวลาไปไหนมาไหน
ย่างเร็วบ่มีได้	”	เดินเร็วไม่ได้
กะจ้งแม่น	”	ถึงจะไซ้
ย่าน	”	กลัว
กันกินหลาย	”	ถ้ากินเยอะ
เผ็ดเหลือแสน	”	เผ็ดเหลือเกิน
ทั้ง	”	ทั้ง
เห็นว่า	”	ท่านว่า
บ่ทันนาน	”	อีกไม่นาน
ตั้งความ	”	ฝากข้อคิด

ฯลฯ

บุญเคนและนางนกเค้ากราบลาแม่แล้วเข้าพักผ่อนหลับนอนเคียงคู่อยู่ตามประสา
สามีภรรยา ในราตรีกาลนั้นพลันได้เกิดทุณิมิ คือฝันร้ายว่า ได้เกิดอัสนีบาตรฟาดลงที่บ้าน
อัศจรรย์ ๆ ใหม้บ้านวอดวาย แม่โคตรเสียชีวิต นางนกเค้าบาดเจ็บได้ไม่นานก็เสียชีวิต บุญเคน

ทำฉาปนกิจพร้อมกันทั้งแม่ และเมีย บุญเคนสะดุ้งตื่นเหมือนหนึ่งกับภาพที่ฝันนั้นเป็นจริงทุกอย่างความสงสัยระแวงได้เกิดขึ้น

บุญเคนเล่าความฝันและสนทนาธรรมกับหลวงวงศาทำให้หลวงตาพอที่จะเข้าใจสถานะครอบครัวของบุญเคน หลวงตาจึงกล่าวว่า “ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ธรรมทั้งหลายมีเหตุเป็นแดนเกิด พระพุทธเจ้าตรัสเหตุแห่งธรรมนั้น คือ เหตุดี ผลดี เหตุชั่ว ผลชั่ว ครอบครัวจะมีความสุขเพราะมีศีลธรรม มีเมตตาธรรม มีกัลยาณธรรม ครอบครัวจะมีทุกข์ร้อนเพราะไฟโลภะ โทสะ โมหะ ส่วนฝันของบุญเคนนั้น เป็นบุพนิมิต อันเนื่องมาแต่กรรมในบุพเพชาติคือชาติก่อน การทำชั่วเป็นเรื่องของภรรยา เจ้าจงปรามตนเองด้วย ปธานสี่ คือความเพียรสี่อย่างได้แก่

1. สัจวรปธาน คือเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน
2. ปหานปธาน คือเพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว
3. ภวานาปธานคือเพียรให้กุศลเกิดขึ้นสันดาน
4. อานุรักขนาปธาน คือเพียรรักกุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม

การปรามตัวเองมิได้ตอบจะทำให้การจ้องเวรเป็นอันสิ้นสุด หลุดพ้นบ่วงแห่งกรรมได้ ส่วนนางนกเค้าผู้เป็นมิถิลาทิฐิกะยังคงเวียนว่ายในบ่วงกรรมต่อไป ”

5. ความเชื่อในชาติปางก่อนและชาติหน้า

ชาวอีสานมีความเชื่อว่า ชาติปางก่อนและชาติหน้านั้นมีจริง โดยเชื่อว่าในแต่ละชาติที่เกิดมานั้นมนุษย์ไม่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์เสมอ ขึ้นอยู่กับกรรมที่เราได้กระทำไว้ในแต่ละชาติ ถ้าชาติไหนเราทำแต่กรรมดีเมื่อตายไปและเกิดใหม่ในชาติต่อไปก็อาจจะได้เกิดเป็นมนุษย์หรือเทวดา นางฟ้าก็ได้ แต่ถ้าชาติไหนเราทำแต่ความชั่วตายไปเกิดใหม่ในชาติต่อไปอาจจะเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เช่น ม้า วัว ควาย สุนัข ก็เป็นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่เราทำมาในแต่ละภพแต่ละชาติ ดังที่จะปรากฏในวรรณกรรมของครูบุญนาคน พิณิจพล ต่อไปนี้

ฟังเคื้อเจ้าอุณพ้อศัทธา	คนของเขาเกิดมากันเป็นทั่วโลก
ผู้จ้งหนึ่งมีโชคพ่อแม่คนดี	ทั้งเล่าเป็นเศรษฐีมีเงินกินหมู
เว้าพื้นความเป็นอยู่บ่ขาดบ่เงิน	มีแต่ความเจริญบ่อดบ่อยาก
บ่มีทุกข์มียากชาติก่อนทำบุญ	บุพเพชาติเลยหนุนความดีให้เกิด
จีรลยนต์เตลิดยามไปยามมา	เว้าพื้นข้าวพื้นปลามีคนขอยื่น
ได้มือพันมือหมั้นเรื่องเงินเรื่องทอง	กิจการรับรองไหลมาบ่ขาด

พอปานน้ำโดนตาดจากถิ่นภูเขา
 เข็ดให้ดินเกิดชุ่มพืชพันธุ์ธัญญา
 ไหลทุกเช้าทุกค่ำปมีทางเขา
 หากินยากกินฝืดข้าวยากหมากแพง
 บ่เคยทานจักบาทชาติก่อนตอนมี
 คือจ้งตันไม้ให้ยวขาดหมากรากใบ
 พอปานตันไม้โค่นฮากบ่ติดดิน
 ธนาการเขาไล่หลบลหกลักศึกหนี
 บุพกรรมชาติอื่นติดไล่ไล่หัว
 ข้าวขาดกล่องพ่อใหญ่เงินขาดกระเป๋
 มันบาปติดต่อกรรมเวรตามทัน
 เกิดชาติได้บ่ยากต้องเฮ็ดตามครอง
 อย่านเป็นคนปิ่นปกเฮ็ดผิดศีลธรรม
 ให้สู้จักเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี
 ทำจิตใจสะอาดขับไล่ตัณหา
 เลยเป็นบุญนำพาชาติได้กะชางท่อนี้แล้ว....

ไหลบ่สู้จักเขาไหลลงทางลุ่ม
 เกิดถ้ำธารขึ้นมาน้ำไหลลงต่ำ
 เกิดประโยชน์แก่เฮาท่านาปลูกพืช
 พระสัมมาแสดงคือคนชี้ขาด
 บ่เคยสร้างความคิดศีลทานบ่เกี่ยว
 เงินบ่พอไพขาดแกลงป่น
 มีแต่หนี้แต่สินเพิ่มพูนอย่างใหญ่
 หนีข้าวบ้านกะมีเป็นพันเป็นหมื่น
 เลยเป็นบาปติดต่อกรรมเวรนำไล่
 เถียงกับเมียบ่เซาญ่มึงจ้งข้อ
 ไผ่อยากคิดลาวัลย์ทรัพย์สินมีมาก
 ต้องเฮ็ดตามทำนองพระโคพื้นบอก
 ให้หากินไปนำให้ทานไปแน่
 ส่วนว่าศีลกะมืออย่าให้มันขาด
 เรียกว่าเฮ็ดตามปองของพระสัมมา

(กลอนลำทางสั้นเรื่องบุพกรรม)

ความหมายของภาษาอีสาน

ผู้จ้งหนึ่ง	หมายถึง	บางคน
เกินหมู่	”	มากกว่าคนอื่น
เว้าพื้น	”	พูดถึง
บ่ขาดบ่เงิน	”	ไม่ขาดตกบกพร่อง
บ่อืดบ่อยาก	”	ไม่อืดอยาก
ปมี	”	ไม่มี
ยามไปยามมา	”	เวลาไปไหนมาไหน
ยอฮั้น	”	จัดแจง เตรียม ไว้ให้
มือพันมือหมื่น	”	บางวันได้พันบางวันได้หมื่น
บ่ขาด	”	ไม่ขาด
พอปาน	”	ราวกับ

น้ำโตนตาด	หมายถึง	น้ำที่ตกจากที่สูงลงสู่พื้นที่ลาดชัน
บู้จักเขา	”	ไม่รู้จักหยุด
ทางลุ่ม	”	ที่ต่ำ
หากินยากกินเฟ็ด	”	ทำมาหากินลำบาก
ไม่เคยทานจักบาท	”	ไม่เคยทำทานสักบาท
ไม่เคยสร้าง	”	ไม่เคยทำ
บ่เกี่ยว	”	ไม่สนใจ
คือจั่ง	”	เหมือน
หมาก	”	ผล
ขาดแกงแลงป็น	”	การอยู่กินในแต่ละวันก็ลำบาก
ฮาก	”	ราก
มีแต่หนี่แต่สิน	”	มีแต่หนี่สิน
อย่างใหญ่	”	มากมาย
ฝึกหนี	”	หลบหลีก
คิดโล่โล่หัว	”	คิดตัวมา
ข้าวขาดก่อง	”	ไม่มีขาดในก่อง
กูมึงกึ่งข้อ	”	มีปากเสียดกัน
ไผ	”	ใคร
ลาวัลย์	”	
เย็ดตามครอง	”	ทำตามครรลองครองธรรม
พระโค	”	พระโคดม พระพุทธเจ้า
ให้หากินไปนำให้ทานไปแน่	”	ทำมาหากินไปด้วยและทำทานบ้าง
ป่อง	”	ช่องทาง แนวทาง

แนวนามเชื้อหมากหอยนามมีแต่ได้
 บมีข่างบได้อาศัยน้ำจ้งได้เป็น
 แนวนามหอยลึบเว้นเอาหน้าไต้งมดิน
 อาศัยกินทวารใดชื้อออกทางทวารนั้น
 เพราะบมีสู้กันคือสัตว์ประเภทอื่น
 ทั้งเล่ากินทั้งเล่าจึบหนีเว้นปากบ่อนกิน
 อีกแสนกัปลักระปลันจากบาปใหญ่กรรมหนัก
 สิหัวป่กลงดินไต้ไปคือนี้
 แนวนามหอยเลยบมีสู้ชื้อเพราะทำกรรมในอดีต
 ขาบมีตี้มเข้าเพราะความเว้นบ่ดี
 เห็นพระสงฆ์เพิ่นกล่าวชื้อเอาชื้อตันวาจา
 บาปกรรมเลยนำมากระจ้งเป็นแนวนี้

ตีปตีระวังไว้คนเขาอย่าประมาณ	อาจเป็นหอยกระได้ภายหน้าชาติสิมา
หลานเอี้ยหลานย่าได้จึงจ้อเศรษฐีผู้มีเงิน	เป็นนาบุญเขาทำตั้งแต่ปางหลังก็
เขาจึงมีเงินล้านเพราะทำงานแต่ปางก่อน	หลานว่ามีชาตินี้เพราะบุญผู้ตั้งแต่หลัง
	หลานเอี้ย
เม็ง โลกนี้ให้เขาเม็งให้มันคักหลานเอี้ย	ผู้บ่มีเงินทองเกิดทุกจันหนฮ้าย
รวมทั้งข้าวบ่พอกกิน ได้คู่เพิ่น	เพราะว่าชาติแต่ที่ปทานไว้จึงบ่มี หลานเอี้ย

อดีต กาล ในอดีตกาลผ่านมาแล้ว ครั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า ทีปังกร พระองค์ทรงวางคำสอนเป็นศาสนา ทรงตรัสว่า “ถ้าปวงชนทั้งหลายรู้จักแบ่งปันคือให้ทาน รู้จักห้ามปรามตนเอง คือรักษาศีล มีศีลห้า ศีลแปด ศีลสิบ ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด และศีลสามร้อยสิบเอ็ด ถือว่าเป็นการปรามตนเองไม่ให้ก้าวอย่างสูนรกอันมีทั้งหมดแปดขุม ได้แก่ สัตยูชีวะนรกหนึ่ง กาฬะสูตตนรกหนึ่ง สังฆะภูธรนรกหนึ่ง โรรวะนรกหนึ่ง มหาโรรวะนรกหนึ่ง ตาปะนรกหนึ่ง มหาตาปะนรกหนึ่ง และอเวจินรกหนึ่ง” พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงตรัสอย่างเดียวกันว่า บุคคลผู้มีศีลยึดเหนี่ยวปรามตนเองไม่ให้ทำชั่วทางกาย วาจา ใจ แล้วจะ ไม่มีโอกาสไปตกนรกทั้งแปดขุมนี้ บุคคลผู้มีศีลบริสุทธิ์แล้วตั้งจิตสมาธิภาวนาคำเนนตา อัญฐานึกมรรค ก็จะพ้นหนทางคำเนน ไปสู่พระนิพพานแน่นอน โดยไม่ต้องสงสัย แต่ถ้าหากบุคคลทำชั่วมีการทุจริตในศีลเป็นอาจิมแม้จะประดับประดาร่างกายด้วยเพชรนิลจินดาจะทำให้ตนกลายเป็นคนดีก็หาไม่

เมื่อถึงศาสนาของพระ โคคมบรมครูของพวกเรานี้ พระองค์ทรงตรัสปาปะเวรเรื่อง หอยโข่งงุมหน้าหอยนาคมคิน อันสัตว์จำพวกหอยนี้มีลักษณะต้องเดินงุมหน้า ต้องกินทางปาก จับถ่ายทางปาก บรรดาสัตว์โลกนี้มีอยู่สี่จำพวกคือ ทวิปาโท คือ สัตว์มีสองเท้าหนึ่ง จตุปปาโท คือ สัตว์สี่เท้าหนึ่ง พหุปปาโท สัตว์มีเท้ามากกว่าสี่เท้าหนึ่ง อปุตโตโก สัตว์หาเท้าไม่ได้หนึ่ง หอยเป็นสัตว์ อปุตโตโก เวลาเดินต้องงุมหน้า (คว่ำหน้า) เพราะมีเวรกรรมในอดีตชาติปางก่อน คังนิทานเรื่องนี้

ครั้งศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า ทีปังกร มีสามีภรรยาคู่หนึ่ง สามีนามว่าโข่ง ภรรยาชื่อว่าหอย ทั้งสองปลุกบ้านช่องห้องหอในหมู่บ้านหาดแจ้ง ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำอเจระวดี ชาวบ้านหาดแจ้งทุกคนเป็นอุบาสก อุบาสิกา เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันประเสริฐ แม้จะอดคักขัดสนในทาง เศรษฐกิจแต่ก็ทำบุญใส่บาตรพระสงฆ์องค์เณรมิได้ขาด ชาวบ้านทั้งหลายมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอันมากจะมีก็เพียงแต่นายโข่งและนางหอยที่เป็นคนมิจฉาทิฎฐิ

ไม่ถือสินกินทานคิดว่าการหาทรัพย์สินมาได้ก็ยากลำบากหนักหนาแล้วจะทาให้คนอื่น ๆ เป่ล่าไปทำไม

เพลาเช้าวันหนึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปึงกร พร้อมสงฆ์สาวกห้าร้อยรูปเสด็จ พุทธดำเนินบิณฑบาตชาวบ้านทั้งปวงก็พร้อมกันตักบาตร ส่วนนายโจ่งกับนางหอย ด้วยอำนาจ ทุจริตเมื่อมองเห็นก็เฉยเสีย แทนที่จะพนมมือก็ยังมีอันสงสัย แต่กลับยกมือปิดตาแล้วเดินหนีเข้า บ้านตนเองนอนคร่ำหน้าเสียวเพราะไม่อยากจะพบเห็น ด้วยอำนาจตุจริตที่มีต่อพระพุทเจ้าผู้ทรง บริสุทธิคุณ มหากรุณาธิคุณ ปัญญาธิคุณต่อสรรพสัตว์ เป็นเหตุให้ถึงกาลกิริยา ชาวบ้านนำร่าง คนทั้งสองไปทำการฉาปนกิจ ส่วนดวงวิญญาณอันมีบอดได้โคจร ไปเสวยกรรมอยู่ในนรก แสนกัลป์ สิ้นกรรมเวรแล้วยังเหลือเศษกรรมไล่ติดตามประดั่งสุนัขไล่เนื้อ สองสามีภรรยาได้มา เกิดเป็นหอยโจ่งและหอยนาจะไหนมาไหนก็ไม่มีโอกาสที่จะไปได้เร็วเหมือนคั่งคิดเพราะ ไม่มีชาติต้องคร่ำหน้าเดิน กินถ่ายทางรูทวารเดียวกันเป็นธรรมชาติของเวรกรรมแท้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงพระสัทธรรมเทศนาแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ว่าอีกหลายพุทธันดรหอยเหล่านี้ จึงจะพบบาปเวร

ทูเรนิทาน นิทานมีในทีโลกในเรื่องนี้ ท่านสอนไม่ให้เรารังเกียจซึ่งกันและกัน เมื่อเห็นพระสงฆ์องค์เจ้า ก็ควรประณมมือกราบไหว้ เพราะการกราบไหว้มิได้เสียหายอะไรเลย ถ้าเขาไปผูกอาฆาตจองเวรแล้วกรรมจะตกมาถึงตัว เหมือนเราไปรบแกลบทวนลม แกลบก็จะ ปลิวเข้าตาผู้ไปรบโดยมิต้องสงสัย

(นิทานเรื่อง หอยโจ่งจุมหน้า หอยนาคมลิน)

6. ความเชื่อเรื่องสังขารไม่เที่ยง

สังขารของคนเรานั้นเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นอนิจจัง เป็นความเชื่อของ ชาวอีสานที่ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนา สอนให้คนไม่ประมาท ยึดมั่นแต่คุณงามความดี หมั่นทำบุญ กุศล ไม่ทำบาป เมื่อตายไปวิญญาณก็จะเวียนว่ายตายเกิดในชาติภพต่าง ๆ ตามผล แห่งกรรมของตนที่ได้กระทำไว้ ทำดีก็จะ ได้ไปอยู่ในภพภูมิที่ดี คือ สวรรค์ ถ้าทำความชั่วก็จะ ไปอยู่ในภพภูมิที่ไม่ดี คือ นรก หรือไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน

เนื้อหาในวรรณกรรมของครูบุญนาค พินิจพล ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องสังขารเป็น สิ่งไม่เที่ยงไว้ว่า คนเราเกิดขึ้นมาแต่ตัวไม่มีอะไรคิดตัวมาเลย อย่างหลงในทรัพย์สินเงินทอง สิ่งของอันมีค่าต่าง ๆ ว่าเป็นของเรา เมื่อตายไปแล้วเอาอะไรไปด้วยไม่ได้ เอาไปได้เฉพาะ

บุญกุศลกับบาปเท่านั้นที่จะติดตัวของเราไป โดยถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่เป็นอนิจจา จึงควรศึกษาข้อธรรมข้ออุเบกขา คือ การวางเฉยกับสิ่งทั้งปวงบ้างชีวิตก็จะมีความสุข เพราะสิ่งต่าง ๆ ของดี ๆ ที่เราหามานั้น เมื่อถึงเวลาตายไปเขาก็ไม่ได้เอาใส่โลงให้กับเรา มีหน้าเข้าดูหลาน ยังบอกว่าย่ากับมาเลยนะขอให้วิญญาณเราไปสู่สวรรค์อย่ามาเป็นห่วงดูหลานและทรัพย์สิน บ้านช่องเลย ดูหลานบางคนเมื่อเราตายไปแล้วก็ทำเป็นรังเกียจเราไม่ยอมเข้าใกล้เรา บอกว่าศพเราเหม็นแน่แล้วรีบเอาไปทิ้งเร็ว ๆ ให้เอาไปเผาทิ้งเสีย โดยไม่คิดเลยว่าเราเคยมีบุญคุณกับเขา เคยเลี้ยงดูเขามาตั้งแต่เล็กจนโต ดังที่จะปรากฏดังต่อไปนี้

คนของเขาเกิดมาในโลก	สัพพทุกข์พบ โสภบ่หน้อยกะหลาย
มีความแก่เป็นนายเหนือหัวเหนือเกล้า	เพิ่นกล่าวเวาเกิด แก่ เจ็บ ตาย
เกิดมาหลายตายหลายเกิดหน้อยตายหน้อย	เกิดมาร้อยตายร้อยเกิดพันตายพัน
สิ่งสำคัญทำดีเอาไว้	จั่งสิได้ไปเมืองสวรรค์
คนทำดียามตายไปเกิด	สุดดีอันเลิศเป็นหนทางไป
มีสวรรค์ครรรโลอินทร์พรหมเป็นหมู่	ไผทำชั่วกระสิได้ไปอยู่แดนพญามาร
ขอให้พากันทานเจือจนพวกหมู่	รักษาศิลให้คู่เพื่อ ไปสวรรค์ ท่านเอ๋ย
ธรรมดาสามเหล่าแนวดีกระตืออยู่	ควายเขายาวบ่หอนดูเขาเทียบบ่หอนยาว
แนวข้าวจ้าวบ่หอนเป็นข้าวเหนียว	ดอกกระเจียวกระยังมีระหว่างเดือน ๓ ค้อย
จั้นไปค้อยยังเห็นน้ำลง ไปทามยังเห็นแก่ง	การทำบุญกระบ่เล้งบุญยังได้แก่ผู้ทำ ท่านเอ๋ย
ธรรมดาเกลือคัมรักษาแห่งความเต็ม	เกลือทะเลหลวงลิกคั้นแห่งเต็มกินนั้น
บ่มีวันลิจางได้เพราะเป็นเกลือคุณภาพ	ส่วนว่าบาปไผเฮ็ดแล้วกะคงไว้บาปบ่สูญ
ผู้ใดก่อเหตุวุ่นกระเป็นบาปเสมอไป	บ่มีกลายเป็นบุญท่อยของน้อย
ส่วนว่าบุญกระบ่มีทางพริ้อยยังเป็นบุญอยู่คือเก่า	บาปบ่มาแปดเหมือนทำดีไว้ได้แต่บุญ
เพิ่นกล่าวว่บุญนั้นอยู่นำเขา	เป็นแต่เพียงทำดีบุญอยู่นำเขา
บุญบ่หนีไปค้าเอาเงินตราเข้าใส่ได้	บุญบ่มีส่วนได้เฮาเนื้แมนเจ้าของ
เฮาเฮ็ดถูกเฮ็ดต้องกระเป็นต่อนของบุญ	ต้องลงทุนนำทานให้รักษาศิลแก้ว
ภาวนาให้ฝืนแผ่วตัดตัดหา	ให้มันขาดบุญสามารถเล่นเข้าป่าปึงฮ้ายนั้น
	เล่นหนี ท่านเอ๋ย
เกิดเป็นคนบ่แมนเป็นสัตว์ป่า	อย่าสิคิดสิค่าง่าดูดีเมีย
อย่าสิเฮ็ดให้เสียมันสิเป็นบาป	เพิ่นสอนไว้ให้หากองบุญสุนทาน
อย่าหาความเป็นพาลบาปกรรมนำได้	บาปสินำตามไต่ไปอเวจี ท่านเอ๋ย

บ่มีไผ่ลื้อให้แม่่น้ำใหญ่่นั้ ไหลกลับ บ่มีไผ่ลื้อนบับเม็ดคินอยู่ภายได้
 บ่มีไผ่ลื้อนบับพันปีสู้จับบ่ บ่มีไผ่ลื้อบพื่อพระธรรมเจ้าคั้นบ่ดู
 บ่มีไผ่ลื้อบรูู้คั้นบ่เก้งในการเรียน บ่ปากเพียรในทางศีลเฮ็ดจ้งไคลิตีได้ ท่านเอ๊ย
 เห็นว่าโลกาฮ้อนด้วยแสงแดดดวงอาทิตย์ แต่บ่ปานคัฒหามันจึลนเผาเนื้อ
 คัฒหาสามเป็นเชื้อเผาเลนและบั้งจี่ คัฒหามิหมื่นค้อมันเผาไหม้อยู่บ่สนใจ
 แม่่นลืออบน้ำไว้เปิดแอร์ใส่บ่มีเย็น ไหม้กลางเวนกลางถิ่นกระแม่่นคัฒหานี้
 เป็นอัครคิอันแสนกล้าดวงตาเว็นกระบ่ท้อ ขอให้พวกพี่น้องเอาศีล ๕ ปราบไฟ
 คัฒหาสามกระสิได้จางจิดจากทยา สิสุขสรรคัทรราคั้นปราบมารลงได้ ท่านเอ๊ย
 ไผ่มีศีลเห็นว่ปราศจากกกรรม ไผ่มีธรรมคือกันลิมมีศีร่าย
 เวลาตายกระเมื่อฟ้าหนีบ่อนเทพอยู่ เวลายังกระบ่ส่วยสิสวยซึ่งอยู่บ่เซา ท่านเอ๊ย
 อันตาหนั่งตาเนื้อเห็นสูงบาดยามมอง บ่คือตาทางในเห็นส่องเห็นธรรมแจ่ง
 แม่่นลือกลับตาไว้ทางในกระเห็นสูง พระสัมมาพุทเจ้าพื้นเอาใจอยู่บ่เซา
 พระอรหันต์กระใช้เห็นสูงบาดยามหลับ ไผ่ดวงตาเห็นธรรมบ่มีนกระเห็นแจ่ง

(ผญาหมวดสังขารบ่เที่ยง)

ชีวิตคนนบมือสั้นวันเดือนปีนบมือจ้งน ชีวิตคนนบมือลื้อค้อยถอยกันใส่กะโลง
 แม่่นลือเกิดอยู่ซึ่งทวีปอื่นกะตายเป็น บ่มีเห็นจิ้งกาลอยู่นานเป็นล้าน
 ตาเคยหวานกลับเป็นสัมนมเคยดั่งกลับเป็นหย่อน หัวนมเคยต่างด้านบาดยามแต่แก้ชรา
 ฮู้บ่บอแม่่ป้าพื้นดริสว่า อนิจจัง อันเนื้อหนั่งเป็นเพียงธาคุดินไฟน้ำ
 ถึงสิงามกะตามแห่ลวคนเฮาเพียงธาคุลี้ บ่มีค้อยอยู่เรื่อยข้อมมีใจป่วยเป็น
 บ่มีทางหลีกเว็นจาก โองแอ่งกันคาร ทรมาณกันหลายกะแม่่นคนเฮานี้
 มีทั้งคิทั้งร่ายผสมกันปานผิ่นข้าว ขอเดือนสาวบ่าวพร้อมให้ทำสร้างแต่เรื่องคิ
 เพราะว่โลกธาคุนี้มือหนึ่งเฮาคงตาย บ่ได้บายเอาเงินสิ่งของไปด้วย
 สาวคนสวยกะยังแต่่าทาระกานบมือแก่ ยามเฮาตายปล่อยไว้วางถิมแม่่สิ่งของ
 เห็นบ่บ่อพี่น้องตายแล้วอยู่กะโลงหาม แม่่นสิงามปานโคะอยู่ในกะโลงนั้น
 บ่มีวันลิตินได้บ่พันโคะเกิดเน่า อันสัมมาพุทเจ้าตรัสไว้แล้วแน่นอน
 บ่มีทางเคือคร้อนคั้นเฮาแบ่งกันกิน ทั้งมีศีลมีทานลืออยู่เย็นหายฮ้อน
 สิมีพรอันล้ำสิมีธรรมเป็นที่อยู่ บาค่าขูเหี้ยวแห่งสิเมื่อฟ้าสู่สวรรคั

(กลอนลำยาวสังขารบ่เที่ยง)

ความหมายของภาษาอีสาน

นับมือ	หมายถึง	นับวัน
จ่น	”	จวน ใกล้
ค้อย	”	โค้งลง
กะโลง	”	หีบศพ
แม่นสิเกิด	”	ถึงจะเกิด
ซ้ง	”	ที่ สถาน
ต่างด้าน	”	
บาดยาม	”	เวลา
สู้บ่นอ	”	รู้หรือเปล่า
ถึงสิงาม	”	ถึงจะสวย ถึงจะสวย
กะตามแหลั่ว	”	ก็แล้วแต่
คนเฮา	”	คนเรา
โองแอ่ง	”	กฎแห่งกรรม วัตถุประสงค์
กะแม่นคน	”	ก็คือคน
ปานผันข้าว	”	ราวกับผันเชือก
มือหนึ่ง	”	วันหนึ่ง
บ่ได้บาย	”	ไม่ได้จับ ถือ
กะยัง	”	ก็ยังไม่
ทาระกา	”	ทารก
ยามเฮาดาย	”	เวลาเราตาย
ถ่ม	”	ทิ้ง
เห็นบ่	”	เห็นไหม
ปานได้	”	เท่าไร เท่าใด
บ่ทันได้	”	ยังไม่ทันไร
คั้นเฮา	”	ถ้าเรา
ฮ้อน	”	ร้อน
บาดท่า	”	บางที
ชู	”	หล่น ร่วง

ลมือ หมายถึง จะไป
ลมือ ” จะมี

ฯลฯ

“พระพุทธรเจ้าได้ตรัสไว้ว่าสังขารทั้งสอง คือ หนึ่งอุปทินนะกะสังขาร หมายถึงสังขารที่มีวิญญาณครอง มีมนุษย์และสัตว์ที่เคลื่อนไหวไปมาได้ สองอนุปทินนะกะสังขาร หมายถึง สังขารที่ไม่มีวิญญาณครอง ทั้งสองอย่างนี้ย่อมตกอยู่ในไตรลักษณ์ คือเป็นทุกข์ เป็นของไม่เที่ยงและเป็นอนัตตา เมื่อเป็นอย่างนี้ย่อมห้ามซึ่งตาย ไว้ไม่ฟัง”

(นิทานพื้นบ้านเรื่องกีกากับนกเค้า)

โอ โธอินจจา	สังขารไม่แน่นอน
ต้นเข้าอาทิตย์จร	ลับสังขรเมื่อสายัณ
เจ็ดวันเป็นสัปดาห	ไม่นานน้าเปลี่ยนเป็นเดือน
สิบสองเดือนเปลี่ยนเป็นปี	ชีวิตนี้ก็คล้ายตาม
ความงามของหนุ่มสาว	ยอมแก่เฒ่าไปตามวัย
ไม่นานก็ตายไป	ไม่เท่าไรก็มีวรมรณ
หามขึ้นสู่กองฟอน	ไม่รู้ร้อนบนกองเพลิง
ถ้าหากมานานเหง	ถูกพระเพลิงเผาทุกคน
มีเงินอันมากล้าน	ไปแต่ตนเหมือนเมื่อมา
ไร่นาและวัวควาย	เป็นคนรวยก็จากไป
ทิ้งไว้ให้โลกา	มิใช่ว่าเขาไปนำ
มีคำหนักเป็นต้น	สมบัตินั้นลูกแย่งกัน
สมบัติยอมแปรผัน	ของเหล่านั้นอนิจจัง
ขอเล่าให้ท่านฟัง	อนิจจังในทางดี
มุลมังของเรามี	เป็นของดีติดตามตัว
ไฟไหม้ก็ไม่กลัว	ติดตามตัวทุกเวลา
สมเด็จพระสัมมา	ท่านตรัสว่าให้ทำทาน
ศีลห้าสมาทาน	กำจัดมารในดวงใจ
ภavanaให้สดใส	ทำจิตใจพ้นบ่วงมาร
พระองค์ตรัสไว้นาน	ยังสำราญไม่ร่วงโรย
พวกปล้นโจรขโมย	ไม่เป็น โภยหรือเป็นภัย

ยังสดและยังใส	ยามตายไปได้ติดตาม
กองบุญอันดั่งงาม	ยังติดตามและนำพา
สู่ฟ้านครธา	ย่อมนำพาไปสู่แดน
สรภัญญ์ไม่หวงแหน	แนะนำแดนอันเปรมปรีดิ์
ทำดีกันเถิดหนา	สวรรค์ฟ้ายังรอคอย
ท่านศรีว่าไม่น้อย	สวรรค์คอยมีหกภูมิ
จาตุรก็ยงดี	ดาวดึงส์มีภูมิอินทรา
คุณิตและยามา	ยังคอยทำผู้ทำดี
นิมมะระดีนั้นยังมี	ผู้ทำดีได้ครอบครอง
ประรินิมิตาภูมิเรืองรอง	เชิญไปครองไม่ว่ากัน
ขอจบสรภัญญ์	แนะนำกันพอรู้ทาง

(สรภัญญ์กลอนสังขารไม่เที่ยง)

7.2 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

ถาวร ชัยฤกษ์ และคณะ (2529, หน้า 53) ได้กล่าวว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ความประพฤติของคนกลุ่มหนึ่งหรือพวกหนึ่งที่นิยมปฏิบัติเป็นระเบียบแบบแผนติดต่อกันมา โดยปกติก็มักเรียกว่า ประเพณี ประเพณีเกิดขึ้นเพราะคนในสังคมสร้างขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสุขความเจริญเหมาะสมกับความเป็นอยู่ ประเพณีอาจเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดและความเชื่อของแต่ละยุคสมัย ประเพณีที่เหมาะสมกับสมัยหนึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับอีกสมัยหนึ่งก็ได้ ประเพณีจึงเป็นผลผลิตของสังคม ซึ่งมนุษย์ในแต่ละสังคมร่วมกันสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในกาปฏิบัติร่วมกัน ชาวอีสานมีประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัย โบราณจนถึงปัจจุบันคือ ประเพณีฮีตสิบสอง ซึ่งเป็นประเพณีซึ่งทำกันประจำในแต่ละเดือนในรอบหนึ่งปี เช่น เดือนอ้ายทำบุญเข้ากรรม (ปริวาสกรรม) เดือนยี่ทำบุญคูณลาน เดือนสามทำบุญข้าวจี เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนสังคมของชาวอีสานจากวรรณกรรมของครูบุญนาค พินิจพล เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ผู้วิจัยจึงได้แยกหัวข้อในการศึกษา ดังนี้

1. ขนบธรรมเนียมประเพณีในฮีต 12 คอง 14
2. ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับชีวิต
3. ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร

ก. ขนบธรรมเนียมประเพณีในฮีต 12 กอง 14

ฮีตสิบสองภาคปฏิบัติของชาวอีสาน

ฮีตตามที่จะพูดถึงในที่นี้ หมายความว่า ข้อบัญญัติที่ตั้งไว้เพื่อให้ชุมชน ประกอบกิจกรรมสำคัญร่วมกัน เป็นปรัชญาทางสังคมจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ซึ่งนักปราชญ์อีสานโบราณ ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้คนมีโอกาสดพบปะถกเถียงกัน เดือนละ 1 ครั้ง เรียกว่า ฮีต 12 หรือ สิ่งที่ต้องประพาศร่วมกัน 12 ข้อ ตามหลักสังคมาวินัยนั้น คนเราถ้ามีการพบกัน บ่อย ๆ จะเป็นเหตุ ไม่ให้ลืมกัน คนที่ไม่เคยรู้จักก็จะ ได้รู้จัก และจะได้มีความรักใคร่นับถือกัน ตลอดจนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้อย่างสนิทใจ ดังนั้นการบัญญัติตามฮีต 12 นั้น จึงนับว่า คนโบราณอีสานก็มีนักสังคมาวินัยชั้นเยี่ยมอยู่เหมือนกัน ฮีต 12 มีดังนี้

ฮีตที่ 1 ทำบุญเข้ากรรม เมื่อถึงเดือนเจียงหรือเดือนฮ้าย หรือเดือนหนึ่ง พระสงฆ์องค์เจ้าจะมีการอยู่ปริวาสกรรมเพื่อออกจากอาบัติสังฆาทิเสส ที่สงฆ์ตัวเองว่าอาจจะ ต้องหรือต้องจริง ๆ เป็นการสร้างความมั่นใจในการครองสมณเพศของตน ชาวบ้านก็พากันมา ทำบุญร่วมกัน เพราะตอนนี้พระสงฆ์ท่านปฏิบัติเคร่งครัด อาจจะไม่มีเวลาออกบิณฑบาต การมาทำบุญกันในเดือนนี้ จึงเชื่อว่า ได้ถามข่าวคราวกันและรู้จักกับบุคคลที่ไม่เคยรู้จัก ทำให้ โลกกว้างขวางออกไปอีก

ฮีตที่ 2 ทำบุญคุณหลาน เมื่อตกเดือนยี่หรือเดือนสอง ตอนเก็บเกี่ยวเสร็จ ชาวบ้านก็จะชวนข้าวที่ยัง ไม่ได้เคาะ (นวด) ออกจากฟางนั้น ไปรวมกันที่ลานเก็บข้าว ด้วยมีความเชื่อว่าข้าวนั้นเป็นพืชเลี้ยงชีวิตที่มีเทพรักษาเทพท่านนั้นมีชื่อว่า “เจ้าแม่โกลศพ” ซึ่งเป็น ขวัญข้าวที่เลี้ยงมนุษย์ด้วย และการทำบุญคุณหลานนี้ก็จะมีการป่าวบอกพี่น้อง ไปร่วมกันทำบุญ ด้วย ดังนั้น เดือนยี่นี้จึงมีการพบกันอีกครั้งหนึ่ง

ฮีตที่ 3 ทำบุญข้าวจี เมื่อถึงเดือน 3 แล้วชาวบ้านขนข้าวขึ้นยุ้งฉาง ชาวบ้าน จะนิยมนำบุญเกี่ยวกับข้าวอีกครั้ง คือได้นำเอาข้าวเหนียวที่นึ่งแล้วมาปั้นก้อนใหญ่ ๆ ใส่น้ำอ้อย ข้างในทาเกลือข้างนอกนิด ๆ นำไปย่างไฟพอแข็งตัว ก็นำเอาไข่ไก่มาทุบ ตีไข่ขาวและ ไข่เหลืองให้ผสมกันทาข้างนอกและย่างจนสุก แล้วนำไปถวายพระตามกำหนดพร้อมกัน ทั้งหมู่บ้าน แล้วจึงพากันกิน ไม่มีการกินก่อนถวายพระเด็ดขาด ในวันนี้ บางหมู่บ้านจะมีการ ฟังเทศน์ด้วย ในระยะแรก ๆ ไม่มีการทำบุญมาฆะ มาตอนหลังจะเป็นสมัยท่านเจ้าคุณ อุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านได้นำเอาการเวียนเทียนมาฆะเข้ามาในบุญเดือน 3 นี้ จนบางหมู่บ้าน ถือว่าไม่ต้องเสียเวลาทำหลายครั้ง จึงได้ทำบุญทั้ง 3 อย่าง คือ บุญข้าวจี บุญกุ่ม และบุญมาฆะนี้ เป็นวันเดียวกันเลย คือ ตอนเย็นนำหินทรายและน้ำหอมไปรวมกันและนิมนต์พระมาสด

พระพุทธมนต์ที่ศาลากลางหมู่บ้าน กลางคืนไปเวียนเทียนฟังเทศน์ที่วัด ตี 3 – 4 ลูกขึ้นจีข้าว เข้าวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 นั้น นำข้าวไปทำบุญถวายพระที่ศาลากลางบ้าน แล้วนำเอาหินทราย และน้ำหอมที่พระสวดแล้วไปหว่านไล่เสนียดจัญไร ในบริเวณบ้าน แล้วเอาน้ำหอมจากคุ่มที่ พระสวดนั้น ไปรดหัวทุกคนในบ้านตลอดจนสัตว์เลี้ยงด้วย เดือนสามนี้ ก็มีการพบปะกันอีกครั้ง ด้วยการทำบุญร่วมกันดังกล่าวนี้ แล้วคนจะลืมกันได้อย่างไร

ฮีตที่ 4 ทำบุญพระเวส เมื่อถึงเดือนสี่ เป็นฤดูมีดอกไม้ตามชายทุ่งชายป่า แถวอีสานบานสพรั่ง เช่น ดอกคูณ ดอกมันปลา ดอกลำดวน ตามปกติฝนก็มีบ้างแล้ว จักจั่น เรไร มีการร้องตามชายทุ่งและชายป่าฟังเสนาะมาก มีการเขียนไว้ในหนังสือเทศน์มาลัยหมื่น มาลัยแสนว่า พระผู้ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตคือพระศรีอาริยมฤตโดยใคร อยากจะพบเห็นท่านและร่วมในศาสนาของท่านจะต้องไม่ด่าพ่อด่าแม่ ด่าสมณชีพราหมณ์ ทำลานสงฆ์ให้แตกแยก และจะต้องฟังเทศน์พระเวสสันดรชาดกให้จบให้สิ้นในวันหนึ่งวันเดียว ดังนั้น ประชาชนแห่งอีสานเห็นว่าเป็นเรื่องดีจึงได้บรรจุบุญมหาชาตินี้ลงในฮีตที่ 4 (ในเดือน 4) บุญนี้ยิ่งใหญ่เพราะกระทำกันตั้งแต่ในวังหลวงเป็นต้น จนถึงชาวบ้านและทำกันทั้งประเทศ ไม่ว่าพิธีอื่นหรือบุญอื่นจะแตกต่างกันอย่างไร แต่คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธจะต้องทำบุญ พระเวสนี้ ดังนั้น จึงได้ชื่อว่า “บุญมหาชาติ” สำหรับการทำนั้น ทั้งวัดและชาวบ้านจะมีการ ประชุมกัน วางขั้นตอนการปฏิบัติไว้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดวันทำบุญ แบ่งหนังสือเวสสันดรชาดกทั้ง 13 ฎก ออกเป็น กัณฑ์ ๆ เพื่อนำไปนิมนต์พระสงฆ์วัดต่าง ๆ มาเทศน์ตามวันที่กำหนด และทำหนังสือหรือสลาก นิมนต์และเชิญชาวบ้านที่เราไปนิมนต์พระนั้น ไปทำบุญด้วยกัน หนังสือนิมนต์นั้น ท่านนิยม เขียนเป็นอักษรธรรมในใบลานหรือกระดาษตามแต่ที่จะหาได้ มีความว่า

“วุฒิชรรคคำฝูง ข้าทั้งหลายภายในมีอาชญาธรรม (พระสงฆ์) เป็นแก้ว ภายนอกมีอาชญาสิทธิ (เจ้าเมือง ถ้าในเมืองถ้าเป็นบ้านก็ให้ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นประธานได้พร้อม กันจะจัดให้มีการทำบุญมหาชาติขึ้นที่วัด.....บ้าน.....เมื่อ.....ค้ำ เดือน.....พ.ศ. ....เป็นมื่อโฮม มีการบวชนาค และแสดงธรรมเทศนา และขอไปโปรดบอกออกคนญาติโยมไปร่วมทำบุญด้วยกัน ตามมื่อที่กล่าวถึงด้วย เทอญ” นอกนั้น ก็เอา ผู้ที่จะบวชไปฝากวัดเพื่อเรียนขานนาคที่เรียกว่า “ประเคนนาค” และจับสลากนิมนต์นั้น ไป นิมนต์วัดนั้น

ขั้นที่ 2 ก่อนวันรวม ทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านจะร่วมกันทำความสะอาดวัด ทำพวงมาลัย ทำรูปนกรูปสัตว์รูปปลาให้เหมือนในป่าและสระ โบกขรรณีหิมพานต์ ทำเครื่องบูชา

กาลาพัน ทำผ้าทุง ธง ปล พวงมาลัยประดับไว้บนศาลาการเปรียญที่จะเทศพระเวสสันดรชาดก นั้น ตั้งหออุปลุกต์ ปลุกผาม (ปรั้า) ให้พระจากวัดต่าง ๆ และญาติโยม ที่ติดตามพระมานั้น ได้พัก ผู้ที่ไปนิมนต์นั้นจะเป็นผู้จัดเสื่อเสาดอาหารและน้ำมาต้อนรับจนพระและผู้ที่มาทำบุญกลับ สำหรับอาหารนั้น ฆราวาสกินหลังจากพระฉันเสร็จแล้ว

วันที่ 3 วันรวมจะมีการไปรวมกันที่วัด ตั้งธงขึ้น 8 ทิศ รอบศาลา

การเปรียญ ประดับศาลาการเปรียญ เพื่อบูชาเทวดาและพระอรหันต์ 8 ทิศ กลางผ้าพระเวส ตั้งเครื่องบูชากาลาพัน เช่น ธูปเทียนอย่างละพัน ข้าวตอกข้าวสารไว้หว่านบูชาระหว่าง พระเทศน์ ตั้งธรรมาสน์เทศน์ อันเชิญพระอุปลุกต์มาสถิตหอ ตั้งหม้อน้ำมนต์ ทำสระ โบกขรณ์ (ใช้ตุ้มหรือโอ่งแทนสระ เอาปลาและบัวมาปล่อยใน โอ่ง) บวชนาค ฟังเทศน์มาลัยหมั้น มาลัยแสน แห่งพระเวสสันดรเข้าเมือง ตอนกลางคืนนำขันหมากมาถวายพระตามปรั้าที่ไป นิมนต์มาและไปรวมกันทำความสะอาดวัด สวดมนต์และฟังเทศน์เสียงของพระที่นิมนต์มาจาก วัดต่าง ๆ เฉพาะที่เทศน์เพราะเท่านั้น มีการทำบุญพิเศษ (แถมสมภาร) กัน เป็นที่สนุกสนาน

วันที่ 4 ตอนเช้าประมาณตี 4 ทุกคนจะไปรวมกันแห่ข้าว 1,000 ก้อน ที่วัด ซึ่งมีพ่อใหญ่ทวยหรือบัณฑิตในหมู่บ้านจะนำพาวัวคำบูชาไปรอบศาลาการเปรียญ 3 รอบ จากนั้นก็กลับขึ้นบนศาลาการเปรียญ แล้วบัณฑิตท่านนั้นก็จะพารับศีล แล้วอาราธนาเทศน์ มหาชาติ ฟังเทศน์สังกาศ และมหาชาติต่อจนจบ

วันที่ 5 ตอนก่อนเที่ยง ชาวบ้านจะนำกัณฑ์เดินออกไปวัดทำกันทุก ครั้วเรือน หรือบางทีก็หลายครั้วเรือนต่อ 1 กัณฑ์ ทั้งนี้แล้วแต่ฐานะและจำนวนพระที่มา แสดงธรรม ส่วนมากจะให้พ่อเพียง พ่อเอกกัณฑ์เทศน์มารวมกันที่วัดแล้ว ผู้ใหญ่บ้านจะเขียน ฉลากชื่อพระบ้านที่มาเทศน์จนครบ ส่วนอุปัชฌาย์ อาจารย์จะทำหลายฉลาก แล้วให้ชาวบ้าน เจ้าของกัณฑ์จับ โครจับถูกพระสงฆ์วัดบ้านใด ก็ให้นำกัณฑ์ไปถวายพระวัดบ้านนั้น แต่ในขั้นนี้ ยังไม่ถวายก่อนจะร่วมกันแห่รอบศาลาการเปรียญก่อน 3 รอบ แล้วมารวมกันในที่เดิมนิมนต์ พระมาให้ศีลก่อน เสร็จแล้วจึงนำกัณฑ์ไปถวายตามที่ตนจับฉลากได้ และในระหว่างที่เทศน์ อยู่ นั้น ทั้งวันจะมีการทำกัณฑ์หลอนมาถวายพระผู้เทศน์อยู่ตลอดเวลา แห่กัณฑ์เข้ามาตอน พระรูปไหนเทศน์ก็จะได้แก่พระรูปนั้น ที่แห่มาดีที่สุดคือช่วงการเทศน์มัทรีและมหाराช กัณฑ์ ในระหว่างนี้เรียกว่า "กัณฑ์หลอน" และมีอีกกัณฑ์หนึ่ง คือรักเคารพพระรูปไหนก็ให้คนไป ถวายว่าพระรูปนั้นขึ้นเทศน์หรือยัง ถ้าพระรูปนั้นขึ้นเทศน์ก็แห่มาถวายกัณฑ์นี้เรียกว่า "กัณฑ์จบ"

วันที่ 6 เมื่อเทศน์มหาชาติจบลงแล้วจะตีกลองรวมให้ชาวบ้านไปรวมกัน ศาลาการเปรียญให้มากที่สุดแล้วบัณฑิตท่านนั้นจะนำกล่าวคำการวระเพื่อขอโทษกรรมถ้าหากได้ทำอะไรผิดไป ในขณะที่ฟังเทศน์มหาชาติทั้งวันนั้น เสร็จแล้วพระสงฆ์ให้พรแล้วก็กล่าวคำอำลา ก่อนกลับก็จะขอแบ่งน้ำมนต์ใน โองที่จุดเทียนบูชาทั้งวันในระหว่างเทศน์นั้น ไปคนละเล็กคนละน้อยเอาไปลูบหัวทุกคนในครอบครัวเพื่อเป็นสิริมงคลในชีวิต เป็นอันจบบุญพระเวสและเดือนนี้ทุกคนก็มาพบกันอีกทีก็คิดดูเถิดว่าจะรักกันขนาดไหน พบกันได้บ่อยขนาดนี้

ฮีตที่ 5 บุญสงกรานต์ หรือบุญเดือนห้า หมายถึง บุญรดน้ำหรือสงน้ำ พระพุทธรูป พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ เดิมทีเดียวไม่มีการสาดน้ำ

ประเพณีสงกรานต์เป็นคตินิยมสายพราหมณ์ มีเรื่องเล่าว่า มีเศรษฐีท่านหนึ่ง ประสงค์จะได้บุตรชายไว้สืบสกุล จึงได้ไปอ้อนวอนขอจากพระอาทิตย์ กาลเวลาล่วงเลยมา 3 ปีแล้วยังไม่ได้ผล จึงไปขอบุตรต่อต้นไทร รุกขเทวดาประจำต้นไทรเกิดความเห็นใจจึงไปกราบขุดขอบุตรจากพระอินทร์ให้ พระอินทร์มีรับสั่งให้เทพธรรมาลจุติลงมาเกิด ธรรมชาติของกุมารเป็นเด็กฉลาดพอเจริณวิทย์ไม่มากนักก็ตั้งตนเป็นอาจารย์รับสอนหนังสือให้แก่บุตรหลานของชาวบ้าน วันหนึ่งท้าวกบิลพรหม ได้เหาะลงมาและพ่นถามถามปัญหาให้ธรรมชาติเป็นผู้ตอบ ถ้าตอบไม่ได้ต้องตายภายในเจ็ดวัน ถ้าตอบได้กบิลพรหมจะเด็ดเศียรของตนเองบูชา คำถามมีอยู่ว่า ในตอนเช้าราศีของคนเราอยู่ที่ใด ตอนกลางวันราศีของคนเราอยู่ที่ใด และตอนเย็นราศีของคนเราอยู่ที่ใด ธรรมชาติตอบคำถามตอบคำถามได้ โดยได้ยื่นคำสนทนากันของนกแรังสองสามีภรรยา กบิลพรหมจึงต้องเด็ดเศียรตนเอง แต่เนื่องด้วยเศียรของกบิลพรหมมีอาเพศจะให้ตกท้องที่ใดไม่ได้ ถ้าตกลงมาบนพื้น โลกจะทำให้เกิดไฟบรรลัยกัลป์ ตกลงในมหาสมุทรน้ำจะเหือดแห้ง หากลอยอยู่ในอากาศก็จะเกิดพายุเพลิง จึงมีบัญชาให้ธิดาทั้งเจ็ดของท่านทำหน้าที่อยู่เวรระครองศีรณะคนละ 365 วัน หมุนเวียนกัน เมื่อครบ 365 วัน ให้อัญเชิญเศียรออกมาสงน้ำแล้วแห่รอบเขาพระสุเมรุ

ประเพณีเดือนห้า หรือสงกรานต์ ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี ในประเพณีนี้จะมีการป่าวประกาศให้ชาวบ้านออกมาพร้อมกันที่วัด แล้วอัญเชิญพระประธานแห่รอบหมู่บ้าน โดยกำหนดจุดพักให้ชาวบ้านสงน้ำเป็นจุด ๆ ไป หลังจากนั้นเป็นพิธีสงน้ำ พระภิกษุและผู้สูงอายุเพื่อขอพร

ฮีตที่ 6 คือ บุญบั้งไฟ หรือบุญเดือนหก มีตำนานที่เกี่ยวกับบุญบั้งไฟคือเรื่องผาแดงนางไอ่ โดยในนิยายพื้นบ้านเรื่องนี้ มีบางตอนที่แสดงให้เห็นถึงประเพณีบุญบั้งไฟทำขึ้นเพื่อบูชาพระยาแถน ซึ่งชาวอีสานเชื่อว่าเป็นเทวดาที่คอยส่งน้ำฝนให้ตกลงมายัง

โลกมนุษย์จะได้มีน้ำเพื่อทำการเพาะปลูก

บุญบั้งไฟจะเริ่มต้นจากการประชุมชาวบ้าน เพื่อปรึกษาหาหรือการจัดงาน เมื่อตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็มีใบบอกไปยังหมู่บ้านอื่น เพื่อเตรียมจัดทำบั้งไฟนำมาร่วมงาน เมื่อถึงวันโฮมบรรดาหมู่บ้านที่ได้รับใบบอกก็จะแห่บั้งไฟของตนไปยังหมู่บ้านของเจ้าภาพ มีการจัดขบวนลำเซิ้งด้วย ซึ่งเป็นขบวนที่สวยงามในวันโฮม ส่วนในวันจุนั้นจะมีเป็นขบวนขับขานเล่นกันอย่างสนุกสนานในขบวนแห่บั้งไฟ มีการจุดบั้งไฟทั้งเพื่อเป็นการบูชาพญาแถนและเป็นการประกวดประชันกัน

การเซิ้ง ถือเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในงานบุญบั้งไฟ โดยการเซิ้งจะกระทำในช่วงก่อนวันจุนถือเป็นการบอกบุญแก่ชาวบ้านในหมู่บ้านและหมู่บ้านอื่น ทั้งยังเป็นการเรียกรายเงินทองสิ่งของเพื่อนำมาเป็นจุดบั้งไฟในการทำบุญบั้งไฟ โดยเนื้อหาของกลอนเซิ้งจะแตกต่างกันไปเพื่อให้ความสนุกสนาน ไม่มีการถือสาในเนื้อหาของกลอนเซิ้งบางคำที่เป็นคำไม่สุภาพ

ฮีตที่ 7 คือ บุญซำฮะ หรือบุญเดือนเจ็ด การทำบุญซำฮะ หมายถึง การชำระล้างสิ่งสกปรกออก มีความหมายทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม คือ การชำระล้างร่างกายให้สะอาดรวมไปถึงการทำจิตใจให้สดใส

การทำบุญซำฮะ จะกระทำกันในวันเพ็ญเดือนเจ็ด ชาวบ้านจะร่วมกันปลูกสร้างปราสาทกลางหมู่บ้าน หมู่บ้านใดมีศาลากลางบ้านก็จะจัดขึ้นที่นั่น แล้วเชิญเครื่องไทยทาน มีดอกไม้ ของหอม ขันน้ำมนต์ หิน ทราย ค้ายผูกแขน พร้อมด้วยอาหารต้อนเย็นวันโฮมจะมีพิธีสวดมนต์เย็น เรียกว่า ตั้งมงคล ชาวบ้านจะนำก้อนหิน ทราย ค้ายผูกแขนที่ผ่านพิธีตั้งมงคลกลับไปพร้อมกับน้ำมนต์ จะมีการผูกแขนที่บ้าน โดยญาติผู้ใหญ่มีการให้พรและโปรยทราย หินแฮรอบบ้านเพื่อปัดเสนียด นอกจากนั้นยังมีพิธีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษและผีตาแฮก ซึ่งเป็นผีประจำในทุ่งนาด้วย

ฮีตที่ 8 บุญเข้าพรรษา หรือบุญเดือนแปด คำว่า เข้าพรรษา หมายถึง การที่พระภิกษุสงฆ์เข้าจำพรรษาอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่ง เป็นเวลาสามเดือน โดยไม่ไปพักค้างแรมที่อื่นเป็นช่วงฤดูฝน

การทำบุญเข้าพรรษาเป็นการทำบุญตามคตินิยมทางพุทธศาสนา เมื่อถึงวันเพ็ญกลางเดือนแปด ชาวพุทธไปทำบุญที่วัดด้วยการถวายอาหารและถวายผ้าจำนำพรรษา ประเพณีการถวายผ้าจำนำพรรษา นิยมกระทำกันในลักษณะการจับสลาก จับฉลาก จับได้ชื่อพระหรือสามเณรรูปใดก็ถวายรูปนั้น โดยทั่วไปชาวพุทธจะถือเอาวันเริ่มเข้าพรรษาเป็นวันเริ่มต้นปรารภความเพียรจนวันถึงออกสุกต่าง ๆ หันมาบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนาเป็นพิเศษ

จนกว่าจะออกพรรษา ในตอนบ่ายของวันเข้าพรรษาจะมีการถวายเทียน

ฮีตที่ 9 บุญข้าวประดับดิน หรือ บุญเดือนเก้า มีการทำบุญในวันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 โดยชาวบ้านจะจัดเตรียมอาหารคาวหวาน หมาก พลุ บุหรี่ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนหนึ่งใช้สำหรับเลี้ยงกันในครอบครัว ส่วนที่สองแจกจ่ายแบ่งปันในหมู่บ้านที่พี่น้อง ส่วนที่สามอุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับ ส่วนที่สี่นำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ สิ่งของเหล่านี้จะแบ่งเป็นสัดส่วน ไม่ปะปนกัน

เวลาเช้ามีคของวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 จะนำเครื่องไทยทานส่วนที่อุทิศให้ญาติผู้ล่วงลับไปจัดวางไว้ตามโคนต้นไม้ด้วยศรัทธาความเชื่อว่า ในวันเดือนดับแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ของทุกปี วิญญาณของผู้ตายที่ยังไม่ได้เกิดจะได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระหนึ่งวันและจะกลับมารับส่วนบุญที่ญาติอุทิศหา เวลาสายชาวบ้านจะนำเอาส่วนที่เตรียมไว้สำหรับถวายพระไปทำบุญที่วัด ฟังเทศน์และอุทิศส่วนกุศลถึงผู้ตาย

ฮีตที่ 10 บุญข้าวสาก หรือบุญเดือนสิบ เป็นประเพณีที่ทำบุญเพื่ออุทิศไปให้แก่ดวงวิญญาณที่ยังไม่ไปเกิด โดยการนำเอาอาหารคาวหวานห่อด้วยใบตอง ทำเป็นรูปปร่างยาว ๆ แล้วเย็บต่อกันสองอัน นอกจากนั้นมียาอาหารสำหรับถวายพระ

การถวายอาหารแก่พระสงฆ์จะไม่มีการระบุว่าถวายให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง แต่จะใช้วิธีการจับสลาก ในส่วนของอาหารซึ่งห่อด้วยใบตองที่จะนำไปให้แก่ดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นจะนำไปวางไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัด หลังจากนั้นจะมีสัญญาณดังขึ้น อาจจะเป็นการตีฆ้อง ตีกลอง ชาวบ้านจะพากันมาแบ่งเอาห่ออาหารนั้น เพื่อนำไปใส่ในพืนาของตนเพื่อเป็นสิริมงคลแก่พืนาและมีการเลี้ยงตาแฮกในครั้งนั้นด้วย

ฮีตที่ 11 บุญออกพรรษา หรือ บุญเดือนสิบเอ็ด หลังจากที่พระภิกษุสงฆ์เข้าพรรษานครบสามเดือนแล้วก็จะมีการออกพรรษา ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด ในตอนเช้ามีการทำบุญถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุ ตอนสายมีการจัดแต่งโคมไฟโดยใช้แก้วหรือโคมกระดาษ ในตอนค่ำมีการเวียนเทียน จุดได้นำมัน จุดประทัด มีการทำโคมซึ่งทำจากกระดาษขนาดต่างกันเพื่อปล่อยให้ขึ้นไปบนท้องฟ้า โคมที่นิยมทำกันมีทั้งโคมลมและโคมไฟ เมื่อปล่อยให้ขึ้นไปบนท้องฟ้าจะสวยงามมาก ในวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันออกพรรษาจะมีประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ตักบาตรเทโว โดยการนำอาหารที่เตรียมไว้สำหรับตักบาตรและเงินเหรียญมาตักบาตรด้วย

ในคราวที่พระพุทธองค์เสด็จขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อไปเทศนาโปรดพระมารดาของพระองค์แล้วนั้น พระองค์จึงได้เสด็จมายังโลกมนุษย์ เหล่าเทวดาก็ได้จัด

บันไดเงินบันไดทองให้พระองค์ได้เสด็จลงมา ที่บันไดมีการตกแต่งด้วยเพชรนิลจินดา ส่องแสงแวววาว ในคราวนั้นพระพุทธองค์ได้เนรมิตให้ชาวโลกมองเห็นการกลับมายังโลกมนุษย์ของพระองค์ด้วย ในประเพณีออกพรรษาจึงมีการจุดประทีปโคมไฟตามตำนานที่กล่าวนี้ ส่วนการแข่งเรือในช่วงวันออกพรรษานั้น เพิ่งจะมีมาไม่นานนี้เอง

ฮีตที่ 12 บุญกฐิน หรือ บุญเดือนสิบสอง เป็นการทาน คือ ทานที่ประกอบตามกาลเวลาที่พระพุทธาอนุญาต ไว้เท่านั้น ถือเป็นการทำบุญที่ได้กุศลแรง

ตามตำนานพุทธศาสนากล่าวว่า การบุญกฐิน ผู้ที่สร้างก่อนเป็นคนแรก อยู่ยุคของพระพุทธเจ้ากัสปะ ได้แก่ มหาเศรษฐีสิริธรรม จะทำบุญกฐินทุกปีหลังจากออกพรรษาครั้งหนึ่งที่คนสวนในบ้านท่านเศรษฐีชื่อติณपाल ต้องการขอร่วมทำบุญด้วย เศรษฐีก็อนุญาตติณपाल ไม่มีเงินมีเพียงผ้าถุงที่ตนนั่งอยู่และผ้าที่ขาดรุ่งริ่งแล้ว แต่ด้วยศรัทธาอันแรงกล้าที่ต้องการทำบุญจึงได้นำผ้าถุงนั้นไปซักจนสะอาดและนำไปเที่ยวหาขาย เมื่อได้เงินมาแล้วจึงมาร่วมทำบุญด้วยจิตใจที่ต้องการทำบุญอย่างบริสุทธิ์ อานิสงส์กฐินครั้งนั้นจึงส่งผลต่อติณपालทันทีในชาตินั้น เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเมืองพาราณสีทราบข่าวเกิดความสงสาร จึงพระราชทานเสื้อผ้าอาภรณ์พร้อมด้วยเงินทองเป็นจำนวนมากให้แก่ติณपाल เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วติณपालได้ขึ้นไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

อีกตำนานหนึ่งเกี่ยวกับบุญกฐิน มีเรื่องราวปรากฏในตำนานพุทธศาสนา มีภิกษุ 30 รูป เดินทางจากเมืองปาฐา ด้วยประสงค์จะเข้าเฝ้าและฟังเทศน์จากพระพุทธองค์ แต่เดินทางได้เพียงครึ่งทางก็ต้องหยุดจำนำพรรษาที่เมืองสาเกต เมื่อออกพรรษาจึงออกเดินทางจากเมืองสาเกตมาเฝ้าพระพุทธองค์ที่เมืองสาวัตถี เนื่องจากภิกษุทั้ง 30 รูป มีความเร่งรีบ ประกอบกับอยู่ในระยะฤดูฝนทำให้ภิกษุเหล่านั้นสกปรกอมเหม็น แต่ไม่มีผ้าจีวรและอัฐบริวารเพื่อผลัดเปลี่ยน ทำให้เป็นที่เวทนาของนางวิสาขา ซึ่งขณะนั้นกำลังเข้าเฝ้าพระพุทธองค์อยู่นางจึงถือโอกาสกราบบังคมทูลขออนุญาตทำบุญถวายผ้าแก่พระสงฆ์เหล่านั้น ได้รับพุทธาอนุญาตแต่มีเงื่อนไขว่า พระสงฆ์จะต้องนำผ้าที่ได้มาตัดเย็บให้เสร็จวันเดียว

การทำบุญกฐิน ผู้ที่เป็นเจ้าภาพจะต้องมีการจองกฐินล่วงหน้า ตามประเพณี มีการเขียนสลากไปติดไว้หน้าอุโบสถที่วัด ระบุชื่อ ที่อยู่ วันที่ วันเวลาที่จะนำกฐินมาทอด เมื่อจองแล้วก็เตรียมจัดเครื่องอัฐบริวารและบริวารให้ถูกต้องครบถ้วนตามพุทธบัญญัติ เมื่อถึงวันเวลาก็อัญเชิญผ้ากฐิน ไปถวาย วิธีถวายห้ามระบุหรือถวายเป็นการจำเพาะต่อภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ให้ถือเป็นกรณถวายแก่พระสงฆ์ทั้งวัด

การทำบุญกฐิน เริ่มตั้งแต่วันแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ดถึงกลางเดือนสิบสอง แต่ชาวอีสานในสมัยก่อนนิยมเริ่มทำตั้งแต่ข้างขึ้นเดือนสิบสอง จึงมักเรียกบุญกฐินว่า บุญเดือนสิบสอง ลักษณะของบุญกฐิน มีทั้งบุญมหากฐิน (กองใหญ่) จุกฐิน (กองเล็ก) และจรกฐิน เป็นการทำบุญกฐินที่ไม่ต้องจองเอาไว้ก่อน อัฐบริวารที่จำเป็นต้องทอดเป็นองค์กฐินจะขาดไม่ได้ก็คือ บาทร สังฆาฏิ สบง จีวร มืด โคนหรือมิดดัดเล็บ สายรัดประคต ผ้ากรองน้ำ และเข็ม ส่วนนอกจากนี้เป็นเพียงองค์ประกอบ ดังปรากฏในวรรณกรรมของครูบุญนาคน พินิจพล ต่อไปนี้

มาสิพรรณนาเรื่องครองคุณตั้งแต่เก่า	ฮิตสิบสองเพิ่นว่าเขียนไว้ตั้งแต่นาน
ตั้งแต่ก็เขียนใส่ใบลาน	เป็นโตขอม โตธรรมตั้งแต่คราวสมัยก็
ตกมาในสมัยนี้โตไทยอ่านได้ง่าย	แต่ว่าเป็นข้อ ๆ พิมพ์ไว้เพื่อหมู่มชน
ผมจึงได้คิดค้นคิดอยากแต่งเป็นคำกลอน	เพื่อให้คนของเขาได้จ้อจำเอาไว้
เป็นคำไทยกะมีแล้วคำอ่ากะมีเต็ม	คำสะอื่อสะอื้นต้องมีพร้อมนั้นจั่งควร
ฮิตสิบสองล้วน ๆ ตั้งแต่ก่อนปางปฐม	พอมาเถิงเคียดเกียงขุมหมู่เฮอันเดือนฮ้าย
ให้หญิงชายชาวบ้านเสียดานเฮ็ดปลาแดก	ให้ลงแขกเกี่ยวข้าวโสมท่อนแมนช้อยกัน
คันแมนนอกจากนั้นนิมนต์หมู่สังโฆ	มาเข้ากรรมนำกันเพื่อรักษาครองเค้า
เดือนสองมาให้เอาข้าวโสมลานตั้งเป็นป้อม	ตั้งเป็นลอมนวดเข้าให้เป็นกุ่มแล้วก่อนบุญ
บางที่เฮ็ดข้าวปั้นข้าวใหม่ถวายสงฆ์	เหลือนั้นเอามือเฮือนใส่ฉางหรือเถ้า
เดือนสามมาอย่าลืมเอาขวัญข้าวทั้งทำบุญปั้นข้าวจี่	มาฆมาสะกะพ่องนี้เดือนใสแจ้จระหวางเพ็ญ
เดือนสี่มากะอย่าเว้นบุญพระเวสสันดร	นิมนต์สงฆ์องค์เณรเทศนาสอนชี้
สิบสามกัณฑ์มีไว้วันเดียวบให้ล่วง	เป็นผลพวงเพื่อได้บุญนั้นจั่งแมนหลาย
เดือนห้ามาถ่วงย้ายราศีถ่ายผสมกัน	หากเป็นวันสำคัญปีใหม่เฮาโบราณเว้า
พวกไทยเฮาทังค่ายต้องหุดสงฆ์พุทธรูป	ทังหุดสงฆ์ผู้เฒ่าเอาของค้อนพ่อแม่เฮา
ฮู้จักบแล้วเข้าปีใหม่คือสงกรานต์	ฮู้จักทานรักษาศีลอย่าล่วงเลยเกินนี้
เดือนหกมีมาแล้วต้องทำบุญบั้งไฟใหญ่	หรือทำน้อยกะได้ตามแท้ตั้งแต่มี่
จุดบั้งไฟว่านี้ให้ฮู้ว่ายามฝน	ฝูงหมู่คนสิทำนาให้หมู่เฮาหวนฮู้
พระยาเถานเขาสีฮู้ตีไปรยฝนให้คนขึ้น	ฟังเสียงฟ้าฮ้องวันคนสิได้เฮ็ดนา
วิชาขาค้อแม่ป้าบุญหนึ่งนั่นสำคัญ	หากเป็นเดือนหกเพ็ญอย่าลืมจำไว้
เป็นวันสัตถาให้โคดมทรงประสูติ	ทั้งเล่าตรัสฮู้เสด็จเข้าสู่นิพพาน
พวกหมู่เฮาอย่าสิได้เกียดคร้านให้สร้างก่อแต่ความดี	สามัคคีเป็นกำลังให้ก่อนบุญหนุนเนื่อง

เป็นแต่เพียงทานบ้างวันสำคัญอย่าลืมปล่อย รักษาศีลอย่าลืมให้ใจตั้งต่อธรรม
 ภาวนาเต็มชั่วโมงอย่างมีความหมาย ให้ทำทานกันสาเคื้ออย่าลืมลูงป่า
 เดือนเจ็ดมาถึงแล้วสันตปาฬีส่องส่ง ก่อนลิตงหว่านกล้าให้เฮาเลี้ยงพวกปู้ตา
 มหะคักคักผู้กล้ารักษาพงษ์พี ในคิริชาวคอนผู้รักษาพงษ์ไม้
 รักษาไพรคงกว้างกวงพานให้ได้อยู่ พวกหมู่เฮาควรรฮ้ำฮู้ไปเลี้ยงก่อนสิไล
 เป็นจารีตบอกไว้ฮี้ตเถ่าโบราณกาล ฮี้ตฮีสานของไทยอย่าสิไลลาถ้าง
 เดือนแปดมาอย่าเหม้างครองคุณเฮ็ดเถ่า พวกพระสงฆ์จะเจ้าทั้งค้ายแมนทั่วไทย
 พวกพระสงฆ์องค์เณรไปได้ไปอนค้าง พวกพระสงฆ์องค์เณรไปได้ไปอนค้าง
 ส่วนว่าทางเฮานั้นเตรียมของถวายเพิ่น เช่นว่าของเครื่องให้ต้องเตรียมไว้แมนเพื่อสงฆ์
 เดือนเก้ามาทุกซ่งในเขตแดนสยาม ประเพณีอันงามบ่ได้ไลลาถ้าง
 ประดับดินเดือนเก้าวันคดับสิบสี่ค้ำ ซ่อยกันทำอุทิศให้ผีเชื้อพวกหมู่ตาย
 เดือนสิบมาถ่วงย้ายทะเลสมาสเดือนเต็ม เขาต้องบำรุงวัดทั้งพระสงฆ์องค์เจ้า
 ประดับดินแมนเดือนเก้าเดือนสิบมาแมนเจ้าสราท ทั้งคักบาตรและหยาดน้ำให้บุญผู้แมนซ่อยชู
 เขาทำบุญส่งผู้ให้พวกหมู่ที่ตายไป ประเพณีของไทยบ่ได้ไลลาถ้าง
 ให้มาพากันสร้างความคิดคือฉันว่า มีแต่คี่ขึ้นหน้าพวกลูงป่าจ้งค้อยทำ
 เดือนสิบเอ็ดทุกค้ำพระสงฆ์ออกพรรษา ตามวัดวาอารามให้สูงเฮียงแสงจ้า
 เอาผ้ามาพันเข้าตึนถ่าน้ำมันใส่ เตรียมกระบองต้องได้บูชาแก้วรัตนัง
 เดือนสิบสองอีกครั้งเดือนท่ายหมู่ยามหนาว ข้าวคอกสุกเต็มนาข้าวใหญ่มาเป็นแป้ง
 ข้าวเหนียวแดงหรือข้าวเฒ่าฝุงคนเฮาไปทานทอด ใจใสปลอดค้อยซ่อยบุญลีน้อยแมนเมื่อใด
 ผู้สนใจเพิ่นกะได้สร้างก่อองค์กฐิน ก็หากเป็นประเพณีตั้งแต่เดิมนานพุ้น
 การทำบุญเงินเข้าไว้เป็นเดือน ๆ ฮู้จักบ่อ ขอให้จำจื่อไว้ครองเค้าแมนแห่งเฮา

(ถ้ายาวกลอนฮี้ตสิบสอง)

ความหมายของภาษาอีสาน

เพิ่นว่า	หมายถึง	ท่านว่า
แต่คี่	”	แต่ก่อน
โต	”	ตัวอักษร
ตกมา	”	พอมมาถึง
เฮา	”	เรา
จ้อจำ	”	จดจำ

กะมีแล้ว	หมายถึง	ก็มีแล้ว
ต็ม	”	เพิ่ม
จั่งควร	”	จั่งจะเหมาะสม
มาถึง	”	มาถึง
เดือนเกียง	”	เดือนมกราคม
เดือนฮ้าย	”	เดือนมกราคม
เสียบลาน	”	เป็นการคายหญ้าออกเพื่อเตรียมเป็นที่ตากข้าว และนวดข้าว
เสีคปลาแดก	”	ทำปลาาร้า
โหมท่อน	”	รวมกันไว้
ป้อม	”	กอง
ลอม	”	เป็นลักษณะการนำมัดข้าวเรียงกันเป็นชั้น ๆ
กุ่ม	”	กอง
ก่อบุญ	”	ทำบุญ
ข้าวปุ้น	”	ขนมจีน
เอามือเฮือน	”	เอากลับบ้าน
เส้า	”	ฉางข้าว
ขวัญข้าว	”	
กะพ่อง	”	พร้อมทั้ง
เพ็ญ	”	วันขึ้น 15 ค่ำ
อย่าเว้น	”	อย่าละเว้น อย่าลืม
บให้ล่อง	”	ไม่ให้เกิน
จั่งแหม่นหลาย	”	มากมาย
ล่องฮ้าย	”	ผ่าน
ทังค่าย	”	ทุกที่
หคสงฆ์	”	
ของค้อน	”	ของฝาก
กระไค้	”	ก็ได้
ยามฝน	”	ฤดูฝน

หวนฮู้	หมายถึง	รับรู้ ระลึก
ชั้น	”	ชุ่มชื้น สดชื่น
ฮ้อง	”	ร้อง
วันๆ	”	ลักษณะเป็นละลอก
วิชาษา	”	วิชาขบรูษา
สัตตาไฟ้โคคม	”	พระพุทธรเจ้า
ถิม	”	ทิ้ง
ฟ้าฮ้องส่ง	”	
วสันตา	”	ฤดูฝน
สิง	”	จะลง
ปู้ตา	”	ผีตาแฮก
ฮ้ำฮู้	”	รับรู้ คำนึ่ง
ไถลาถ้าง	”	ถิม
เหม้ง	”	ฟัง
ท้งค้าย ทุกซ้ง	”	ทุกที่
ประดับดิน	”	บุญข้าวประดับดิน
วันคัปลิบสี่คำ	”	วันแรม 14 ค่ำ
ซ่อยกัน	”	ช่วยกัน
พวกหมู่ตาย	”	ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว
ทะเลมาต	”	พระจันทร์
เจ้าสราท	”	บุญข้าวสาก
หยาดน้ำ	”	กรวดน้ำ
ฮู้	”	หวน
ซ่อยชู	”	คำจุน
ทุกคำ	”	ทุกที่
ฮุ่งเฮือง	”	รุ่งเรือง
แก้วรัตนัง	”	พระรัตนตรัย
ยามหนาว	”	ฤดูหนาว
ข้าวคอ	”	ข้าวเบา

ข้าวใหญ่	หมายถึง	
ไปทานทอด	”	ไปถวาย
ปลอกอ้อยข่อย	”	บริสุทธี
น่านพูน	”	เน้นนาน
แม่นแห่งเสา	”	ของเรา

คอง 14

ถ้าจะดูตามลักษณะของคองสิบสี่แล้ว จะเห็นว่าเป็นการปกครองและถวายความจงรักภักดี ระหว่างผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง และผู้บริหารสังคมด้านศีลธรรมคือ พระสงฆ์ด้วย ดังนั้นคำว่า “คอง” หรือครองสิบสี่นั้น ถ้าจะเปรียบก็เหมือนคลองที่พระเจ้าอยู่จะระบายความสุขให้ไปยังประชาชน ให้พระสงฆ์แผ่เมตตาตั้งสอนธรรมแก่ประชาชน และประชาชนถวายความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัว โดยสายคลอง 14 สาย ซึ่งบัญญัติไว้ให้แต่ละฝ่ายคือ ฝ่ายพระราชธา 14 ข้อ ฝ่ายพระสงฆ์ 14 ข้อ ซึ่งถอดเอามาจากของเดิมฉบับหลวงพระบาง โดยมีได้เปลี่ยนแปลงอะไร

คอง 14 ข้อ – กฎหมายสำหรับคนทั่วไป

ข้อหนึ่ง เมื่อข้าวเป็นสวงเป็นหมากแล้วอย่าฟ้าวกินก่อน ให้เอาทำบุญให้ทานผู้มีศีลก่อน แล้วจึงกินภายหลัง

ข้อสอง อย่าโลภ ล้ายตาขอย ถอยตาข้ง อย่าจ่ายเงินแดง อย่าแบ่งด้วง และอย่ากล่าวคำหยาบช้า กล้าแข็งต่อกัน

ข้อสาม ให้พร้อมกันเช็ดหัวท้าย และกำแพงอ้อม วดวาอาสาม และบ้านเฮือนแห่งตนแล้ว ปุ่กหอบูชาไว้สี่แจบ้านและเฮือน

ข้อสี่ เมื่อจักขึ้นเฮือนนั้นให้ส่วยล้างดินเสียก่อนจึงขึ้น

ข้อห้า เมื่อถึงวันศีล 7 - 8 - 14 - 15 คำ ให้สมมา (ขอขมา) ก้อนเส้า แม่คี่ไฟ หัวบันได หัวขันได และประดู ที่ตนอาศัยชู้คำตั้น

ข้อหก เมื่อจักนอนให้เอาน้ำส่วยล้างดินก่อนจึงนอน

ข้อเจ็ด ถึงวันศีล ให้เอาดอกไม้รูปเทียนถวายขอขมา ผัวแห่งตน และถึงวันอุโบสถให้แต่งดอกไม้ รูปเทียนไปเคน (ถวาย) พระสังฆเจ้า

ข้อแปด ถึงวันศีลดับ ศีลเพ็งมานั้น ให้นิมนต์พระสังฆะเข้ามาสูตร มุงคูลเฮือน และทำบุญใส่บาตรถวายทาน

ข้อเก้า เมื่อพระภิกษุมาบิณฑบาตนั้น อย่าให้พื้นกองถ้ำ และเวลาใส่บาตร
ก็อย่าชุนบาตรและยามใส่บาตรนั้นอย่าใส่เกีบกกั้มฝ่าปกหัวอุ้มหลาน หรือถือเครื่องศาสตรา
อาวุธ

ข้อสิบ เมื่อพระภิกษุสงฆ์เข้าปริวาสกรรมชำระเบื่องต้นแล้ว ให้แต่งขัน
ดอกไม้ รูปเทียนและบริจาร ไปถวายท่าน

ข้อสิบเอ็ด เมื่อเห็นพระภิกษุสังฆะเจ้ากายมา ให้นั่งลงขอมือไหว้ก่อน แล้ว
จึงค่อยจาระจา

ข้อสิบสอง อย่าเหยียบขำเงา เจ้าพระภิกษุคนมีศีลบริสุทธิ์

ข้อสิบสาม อย่าเอาอาหารเส่อนคนกิน ไปทานให้แก่พระสังฆเจ้า และอย่า
เอาไว้ให้พวกกิน จะกลายเป็นบาปได้อันใดในชาติก็มีแต่แนวบตี

ข้อสิบสี่ อย่าเสพเมถุน กามคุณในวันศีล วันเข้าวัสสา ออกพรรษา
วันมหาสงกรานต์ ถ้าคือเอ็ด ได้ถูกได้หลานมาจะบอกยากสอนยาก

พ่อแม่เอ๋ยครองสิบสี่ว่าเป็นครองเก่าปฐมมา ก็หากเป็นครองคุณคู่สิบสองครองเก่า
ฉันสิขอกกล่าวว่าเป็นคำกลอนจ้อนเข้าไป เพื่อรักษาอิศเจ้าครองเก่าปัฐญ
เพราะว่าครองสิบสี่นี้ล้วนตั้งแต่ของดี เป็นคติเตือนใจสั่งสอนให้เขา
สอนให้คนเดินสูในทางดีวันจากชั่ว มีอยู่สิบสี่ข้อสิบขยันเข้าไปใส่กลอน
ข้อที่หนึ่งข้าสิขอกกล่าวย่อนสอนสั่งให้จำเอา ผลิตผลของเฮาแม่หนักกระคำแล้ว
สิเป็นัญญาข้าวผลาผลหรือแนวอื่น อย่าล่นกินใส่ห้องทานแล้วจ้งค่อยกิน
ข้อที่สองอย่าเป็นคนปั่นป่วนล่นถ่านตัวเป็น ผู้จักเงินเอาพินไว้เพื่อการหุงต้ม
หาเอามาให้มันมันปีเดือนอย่าได้เกียจ ให้ผู้จักล้อมฮั่วเลี้ยงหมาไว้ไล่ขโมย
ลมพัด โขยหนาวเนื่อกลางคืนมาค้อมลูกเน่ เป็นพ่อแม่อย่าสิไปปล่อยถ่มลูกหลานน้อย
ค่อยระวัง

ข้อที่สามเอ็ดให้มันถูกต้องก่อนเข้าบ่อนนอนพัก ให้ผู้จักอนามย์ผู้ช่วยศรีสรลงล้าง
ก่อนสิวางปลายเท้าของเฮาไว้บนเสื่อ ทำจิตใจให้ว่างเสี่ยแล้วจ้งค่อยนอน
ข้อที่สี่เล่าช้อนผู้จักบ่อนพอดิ ผู้จักมีพอควรปรบกวมนชาวบ้าน
ผู้จักทานผู้จักให้ไปทางใดบ่จ้งดี คั้นมีหลายผู้จักแบ่งใช้กันเหลือนั้นผู้แบ่งทาน
อนาทรต่อเพื่อนบ้านผู้อยู่ต่อชายคาเดียว บ่แม่นเหลียวตาจ้งผู้อยู่ชายคาใกล้
ขอให้จำเอาไว้ครองคุณข้อสี่

ข้อที่ห้าว่านี่คือใหญ่ภาวนา	เก็บมาลาควงหอมรูปเทียนบูชาบ้าน
อย่าตีมีความคร้านภรรยาสู้น้ำที่	เก็บมาติดอกไม้สมมาให้แม่นพี่ผิว
ข้อที่หกอย่าตีได้เฮ็ดมั่วยามเมื่อวันศีล	หรือว่าวันสำคัญให้พ่อเฮือนสอนชี้
เอาความดีสอนให้ภรรยาทั้งลูก	ให้ทำถูกอย่าเว้นศีลห้าอย่าตีไล
ตอนกลางคืนสู้อักเก็บดอกไม้บูชาแม่บันได	บูชาไฟหรือเตาบ่อนเฮาหุงต้ม
กับบูชาทั้งน้ำบ่อนเฮากินเอนว่าแ่อง	ข้อที่เจ็ดกะอย่าแล้งให้ใจตั้งมั่นต่อธรรม
ต้องตรวจเม็งทุกถ้ำด้วยแ่องไอซาม	จัดให้งามโสภาคสะอาดตาทั้งล้าง
จีไก่อ่งหนอนน้อยอย่ามีลอยอยู่ปลาแดก	
ข้อที่แปดเพิ่นเว้าให้ตื่นก่อนเด็ก	ตื่นขึ้นมาหุงหาหนึ่งข้าวปลาแต่ตอนเช้า
ให้เฮาหาเอาข้าวที่หุงหาไปตักบาตร	อย่าให้ขาดแต่ละมือบุญสิได้อยู่บ่เขา
ส่วนข้อที่เก้าเพิ่นเว้าให้เคารพสังเวย	อย่าตีโว ๆ เสียงค่าพระสงฆ์ทั้งป้อย
เคารพสงฆ์จะเจ้าแม่เงาท่านกะบั้ง	ข้อที่สิบก็อย่าให้พลาดปลั่งยามเมื่อถวายทาน
อย่าตีเอาของเคนเงียนกินถวายท่าน	ยามเอาทานเฮาให้ทำจิตใจให้ใสส่อง
ข้อสิบเอ็ดขอบอกพี่น้องอย่าหมองเศร้าเก่าใจ	ยามพระสงฆ์เพิ่นได้ปริวาสครองกรรม
ให้หมู่เฮาทั้งหลายช้อยกันคอยคำ	บูชาธรรมทุกแสงเช้าด้วยมาลาและควงดอก
ข้อสิบสองสิบบอกให้อ๋อขำขมในเรื่องกาม	ผิวเมียกันกะอย่าเกิดรุ่มร่วมวันศีลใหญ่ให้ดอกอม
ให้ถนอมสองทางระหว่างผิวเมียนั้น	ข้อสิบสามมาจั้นวังสงกรานต์สมมาพ้อ
สมมาแม่ผู้เฒ่าสองเจ้าอย่าปล่อยวาง	อย่าให้ท่านอ้อวังอย่าได้ปล่อยวางป้า
ให้ปู่ปลาเงินทองให้ค้อยปองถนอมเลี้ยง	พ้อแม่เคื่องขัดข้องแนวใดให้ลูกช้อย
อย่าปล่อยวางพ้อแม่ถิ่มไฟทำได้จั้งแม่นดี	ข้อสิบสี่ว่านี่ข้อท้ายหมู่จ้งฟังเอา
เฮานั้นเป็นชาวพุทธอย่าตีตีมครองเค้า	การกินเหล้าในอารามให้เว้นห่าง
ให้หลักทางอันชั่วอย่ากินเหล้าในวัดวา	สู้อักกับแม่ป้าฮืดเก่าโบราณจา
บุญนาคขออ่าลาก่อนสิโยฮามัน	ขอลากันในตอนนี่ขอลาที่ปลาก่อน
หลอนว่าผิดพลาดปลั่งอภัยบ้างเถิดผู้ฟัง.....เอ๋ย.....นอ	

(ถ้ายาวกลอนครองสิบสี่)

ความหมายของภาษาอีสาน

ครองเค้า	หมายถึง	ครองเคิม
สิบขอ	”	จะขอ
จาว่า	”	พูด

จ้อนเข้า	หมายถึง	จยับเข้า
ป่สูญ	”	ไม่สูญหาย
เฮาฮู้	”	เรารู้
เข้าใส่ก่ลอน	”	เข้าสู่บทกลอน
แม่นหยัง	”	อะไร
กระคำ	”	เปรียบได้กับของมีค่า
ธัญญา	”	ธัญพืช เช่น ถั่ว งา ข้าว โปด ฯลฯ
ผลาผลา	”	
แนวอื่น	”	อย่างอื่น
ลั่นกิน	”	กินก่อน
จ้งค้อย	”	จ้งค้อย
ปิ่นปิ่น	”	ปิ่นปิ่น
ลั่นถ่าน	”	
ตัวเป็น	”	โกหก
ฮู้จัก	”	รู้จัก
มัมปี	”	ถึงปี พอดีในช่วงหนึ่งปี
เกียง	”	จีเกียง
ล้อมฮั่ว	”	ทำร้อรอบ
ดุ่ม	”	ห่มให้ดี
อย่าสิไปปล่อยถิม	”	อย่าปล่อยปะละเลย
เฮ็ด	”	ทำ
บ่อน	”	ที่นอน
ส่วย	”	ล้าง ทำความสะอาด
พอดวร	”	พอดสมควร
บ่	”	ไม่
บ่สี่ถี้	”	ไม่ตระหนี่
คันมี	”	ถ้ามี
อนาทร	”	อาหาร
ผู้ที่อยู่ต่อชายคาเดียว	”	ผู้ที่อาศัยอยู่บ้านที่ต่อจากบ้านของเราไป

บ่แม่่น	หมายถึง	ไม่ใช่	
เหลียวตาซัง	”	ทำสายตาซังซัง	
วันศีลใหญ่	”	วันขึ้น หรือ วันแรม 15 ค่ำ	
มาลา มาลี	”	ดอกไม้	
สมมา	”	ขอขมา	
เฮือน	”	เรือน บ้าน	
อย่าสิไล	”	อย่าลืมน	
แม่บ้านไค	”	ราวบ้านไค	
บ่อนเฮา	”	ที่ที่เรา	
เอิ่นว่าแอ่ง	”	เรียกว่าตุ่มใส่น้ำ	
เบ็งทุกก้ำ	”	ดูทุกที่	
จีไค่ขาง	”	มูลของแมลงวัน	
ก่อนเด็ก	”	ก่อนรุ่งสาง	
แต่ละมี้อ	”	แต่ละวัน	
อยู่บ่เซา	”	เป็นประจำ	
สังโฆ	”	พระสงฆ์	
ไว ๆ	”	คุยโวโอ้อวด	
ป้อย	”	คำ	
กระบั้ง	”	ก็ไม่ยอม	
ของเคน	”	ของที่จะประเคน	
เจียนกิน	”	เหลือกิน	
ไสส่อง	”	บริสุทธิ์ สดใส	
ก้ำ	”	ทำนุบำรุง อุปถัมภ์	
ทุกแดงเข้า	”	ทุกเย็นทุกเช้า	
ควงดอก	”	ดอกไม้	
แนวไค	”	สิ่งใด	
ช้อย	”	ช่วยเหลือ	
จั้งแม่่นดี	”	ประเสริฐนัก	
โบราณจา	”	คำพูดของโบราณ	ฯลฯ

พวกข้าขอวันทา	ขอชมที่ท่านผู้ฟัง
กับทั้งพระอาจารย์	ผู้เชี่ยวชาญทางกวี
นักปราชญ์และเมธี	พวกข้านี้ขอลภัย
ผิดพลาดที่ตรงไหน	โปรดอภัยผู้ประพันธ์
ความรู้ไม่เทียบทัน	เมื่อประพันธ์อาจไม่ได้
ฟังแล้วจงปราณี	อาจไม่ดีเท่าที่ควร
สำนวนนักกวี	พลาดบางทีดีบางคราว
ขอยกษาคงมา	ตามตำราในบาลี
คราวหนึ่งมีเศรษฐี	อยู่ธานีนครทอง
มีข้าวและมีของ	มีเงินทองเหลือคณา
แต่ว่าขาดเมตตา	กรุณาเป็น ไม่มี
จิตใจนั้นเหมือนผี	ไม่ทำดีประการใด
ไม่เคยไม่เคยทาน	เป็นชนพาลขาดปราณี
แต่ว่ามีทาสี	ชื่อปุลณดีหรือปุลณา
นางเจ้ามีศรัทธา	มีปัญญาสูงกว่าเจ้านาย
ตัวนางแสนอภัย	ได้เจ้านางมีจรรยาธรรม
ตอนค่ำภาวนา	ตื่นเข้ามาอยากทำทาน
วันกาลไม่บันดาล	ถ้าทำทานจะถูกต้อง
วันหนึ่ง โอกาสดี	นางได้มีเวลาทำ
ตำข้าวร้อนเอารำ	มาขยำใส่น้ำมัน
ปั้นเข้าเท่ามะดัน	สองสามอันปิ้งด้วยไฟ
ทำเสร็จไม่ทันใด	นางออกไปสู่ห้องนา
ตื่นเช้าสุริยา	พระสัมมาออกโคจร
ทรงบาตรทรงจีวร	พระโคจรตามมรรคา
ทาสีผู้ศรัทธา	เห็นพระสัมมาก็ชื่นใจ
ศรัทธาของนางใน	ท่านเปรียบไว้เหมือนลำธาร
ไม่แห้งไม่กั้นคาร	ศรัทธาทานมีมากมาย
นางเจ้าแสนอภัย	ไม่สบายในอุรา
ของท่านไม่โสภ	พระสัมมาอาจไม่เอา

นางเจ้าจึงทำใจ
 เอาข่าวจีที่ตนมี
 ไล่บาตรตามประสงค์
 ทั้งคิดทั้งเกลียด
 ไล่แล้วก็ห้วนเกรง
 คราวนั้นพระจอมไตร
 ปลอดภัยของทาสี
 ฉันท่านนางทาน
 ศรีทราทานเลขทวี
 ทาสีจิตโสกา
 จิตใจไม่คลอนแคลน
 ย่ำคำสนทนา
 ตะวันพอรอน ๆ
 กรรมเก่าของนางยัง
 ร้อยชาติพันวัสสา
 ทาสีไม่แลเห็น
 แปลว่าจุเห่าไฟ
 ชีวิตเลยอัปปาง
 ปราสาทแสนอำไพ
 เป็นท้าวผู้เรืองรอง
 อำนาจการกุศล
 ปั้นข่าวจึ่งนางถวาย
 ประวัตติความเป็นมา
 ทุกคนชอบทำกัน
 บุญข่าวจีสิวิไล
 เทศกาลเป็นประจำ
 กรีกกรั้นในอีสาน

อดคลื่นไว้เป็นอย่างดี
 ไม่รอรักมบาทหงส์
 จิตจางเป็นหนึ่งเดียว
 อยู่ในใจของตัวเอง
 พระสัมมาอาจทิ้งไป
 รู้เรศนัยและวจี
 ด้วยวิธีนั่งร่วมเงา
 ใหนงคราญได้ขึ้นบาน
 หายโศกและ โศกา
 เปรียบมาลาในเมืองแมน
 ตั้งอยู่แดนพุทธธรรม
 นางกลับมาสู่เรือนนอน
 นกคู่คอนกลับรวงรัง
 แต่ปรากฏหลังนั้นตามมา
 ยังตามมาเพื่อจองเวร
 ตัวจองเวรคือสับโป
 ตัวจัญไรก็คานาง
 วิญญาณนางสู่คัญไค
 ทาสีได้อยู่ครอบครอง
 เป็นเจ้าของวิชัยนัต
 ได้มีผลเวลาตาย
 เวลาตายบุญนำพา
 จำไว้หนาทำนุชุมชน
 บุญล้ำคัญของเมืองไทย
 ชาวโพธิ์ชัยนำมาทำ
 โพธิ์ชัยทำมานมนาน
 เจริญเที่ยวงานเถิดท่านเอ๋ย
 (สรภัญญ์กลอนประวัติผู้ทำบุญข่าวจี)

ข. ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

ประเพณี คือ วัฒนธรรมหรือธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาโดยลำดับ ตั้งแต่บรรพบุรุษมาจนปัจจุบันและอาจจะต้องถือปฏิบัติต่อไปจนถึงอนาคต ประเทศใด มีประเพณีประเทศนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นอารยะประเทศ ในแง่ของมรดกอันน่าภูมิใจ แต่ถ้าประเทศใดที่ไม่มีขนบธรรมเนียมประเพณีของตน แม้จะเป็นมหาอำนาจแต่ก็เป็นเพียงประเทศเกิดใหม่ที่ไม่มิมรดกทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องภูมิใจ ไม่น่าจะเรียกได้ว่าเป็นอารยะประเทศ ในที่นี้จะกล่าวถึงวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติเป็นประเพณี (ไม่ใช่ ฮิต 12) ตั้งแต่เกิดจนตาย

1. ว่าด้วยการเกิด

ตอนแม่ตั้งท้องโบราณท่านให้งดเว้นอาหารที่เผ็ดร้อน กลัวลูกในท้อง จะแสบร้อนทรมาณท่านจะเอากุ้งขา (กำไลข้อเท้า) ทองแดงให้ใส่ทั้ง 2 ขา เอากุ้งแขน (กำไลข้อมือ) ให้ใส่ทั้งสองแขน ด้วยเชื่อว่ากับปอบกันผีได้ เพราะเชื่อว่าหญิงมีครรภ์ปอบ (กระสือ) และผีชอบมาก ซึ่งเกี่ยวกับการเกิดนี้ผู้เฒ่าสมัยโบราณมีส่วนที่จะให้ทำ 2 อย่างคือ

1.1 การตั้งชื่อ นามหรือชื่อในปฐมสมันตปาสาทิกาอรุณกถาของพระวินัย กล่าวถึงชื่อไว้ 4 ชื่อ คือ

1.1.1 ลิงคนาม ชื่อที่กำหนดตามเพศ เช่น หญิง ชาย เป็นต้น

1.1.2 อาวัตถิกนาม ชื่อที่กำหนดตามลักษณะ เช่น โดด่าง โดดำ

โอดแดง โดลิก เป็นต้น

1.1.3 อธิจสมุปปีนนาม ชื่อที่ตั้งตามโวหารของโลกโดยคิดว่าอยากให้เป็นไปตามนั้นซึ่งจะจริงหรือไม่ก็ไม่รู้ เช่น นายชนวัฒน์ (นายทรัพย์เจริญ) นายศิริวัฒน์ (นายศรีเจริญ) เป็นต้น

1.1.4 เนมิตติกนาม ชื่อที่เกิดขึ้นตามความสำเร็จ เช่น พระพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า พระอรหันต์ เป็นต้น

นามที่ 3 คือ อธิจสมุปปีนนาม นี้ เป็นนามที่หาตั้งกันขึ้นตามโลกนิยมว่าเป็นมงคล จะเรียกว่า มงคลนามก็ได้ เพราะผู้ตั้งอยากให้เป็นเช่นนั้น

1.2 การถือครูอาจารย์ (จีนของรักษา)

ถ้าพ่อแม่ในตระกูลไม่ใช่ตระกูลผู้นำทางประเพณี จะต้องไปขึ้นของรักษากับบ้านญาติผู้ใหญ่ โดยเชิญญาติผู้ใหญ่คนนั้นมาหรือแต่งขันดอกไม้ให้เด็กนำไปหรือพ่อแม่นำไปเอง เพื่อญาติผู้ใหญ่จะได้สอนและต่อไปทุกวันพระ เด็กจะต้องนำดอกไม้ไปบูชาของรักษาที่บ้านนั้น วิธีนี้นับเป็นจิตวิทยาการปกครองที่น่าสรรเสริญยิ่ง และถ้าท่านผู้ใหญ่ผู้นั้น

เห็นว่าเด็กดีมีความประพฤติเรียบร้อยเกิดในวันเดือนปีดี ก็จะสอนมนต์ สอนเรื่องยาสมุนไพร ให้ สอนเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีอื่น ๆ ให้ รวมไปถึง ฮีต 12 กอง 14 ค้วย

2. การบวชเรียน

ชาวอีสานถือว่า การบวชเป็นการ ได้ตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ ที่คุ้มกว่าการทำบุญทุกอย่าง คงเป็นเพราะสมัยก่อน ไม่มีโรงเรียนสอน แต่คนที่บวชทุกคน จะอ่านหนังสือได้ มีความรู้ทุกอย่างค่อนข้างสมบูรณ์เพราะทุกอย่างมีสอนในวัด ท่านเจ้าอาวาส จะเป็นครูที่รอบรู้ที่สุด ทั้งหนังสือ เลขคณิต ตำรายา ตำราหมอดู นิทานคำสอน ธรรมวินัย ธรรมชาติกรองเรือน (คิหิปฏิบัติ) ขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้ภาคเกษตรกรรม (แฮกไฮ้แฮกนา) ฯลฯ

3. การแต่งงาน

การเล่นสาว คนโบราณมิใช่เป็นคนขาดความรู้ด้านสังคมจิตวิทยา เมื่อลูกชายผ่านการบวชเรียนแล้ว ลูกผู้หญิงบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่ว่าจะรักกันเองหรือพ่อแม่ ชอบใจแล้วชักนำให้ก็ตาม ท่านจะเปิด โอกาสให้เขาได้พบปะคุยศึกษาใจกันก่อนแต่งงาน โดยใช้เวลานานพอสมควรและท่านก็ให้เสรีภาพในการตัดสินใจแม้จะมีการบังคับบ้างก็มี จำนวนน้อย ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีฐานะค่อนข้างดี และค่อนข้างเห็นแก่ตัว การเปิด โอกาสให้ หญิงชายพบปะกันพูดคุยก็คือ “การเล่นสาว” นั่นเอง

การโอมสาว เมื่อคู่บ่าวสาวได้ศึกษาใจกันแล้ว และมั่นใจว่าจะแต่งงาน กันได้ พ่อแม่ก็จะ ไปสู่ขอให้คือฝ่ายชายจะเป็นฝ่าย ไปสู่ขอฝ่ายหญิง การ ไปสู่ขอนี้จะมีการเชิญ เาญาติผู้ใหญ่ที่เขานับถือและพ่อแม่ฝ่ายหญิงนับถือด้วยไปเป็นผู้นำหรือเจ้า โถงในการสู่ขอ ของที่เตรียม ไปสู่ขอตามประเพณีอีสานนั้น จะมีขันหมากธรรมดา ซึ่งจะมีหมากที่ผ่านและผ่าไว้ และพลูที่ใส่ปูนปั้นเข้าไว้ เรียกตามภาษาโบราณประเพณีว่า “หมากจีบ พลูพัน” 4 ชุด หมาก 2 กำ ยา 2 กอก มวน ก็เรียก จัดไว้ 1 ขัน เงิน 3 บาท เงินนี้เรียกว่า “เงิน ไชปาก” ถ้าฝ่ายหญิง รับปากตกลงก็จะรับเงินนี้ไว้ หากจะมีของหมั้นก็ให้พ่อแม่ฝ่ายหญิงไว้ การสู่ขอและหมั้นสาว นี้เอง ชาวอีสานเรียกว่า “โอมสาว”

คำดอง เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงกันแล้วก็จะมีการตีราคาลูกสาว เรียกใน ภาษาอีสานว่า “มาตรการดอง” เป็นเงินเท่านี้ ทองเท่านี้ แล้วแต่จะตั้งราคาและต่อรองตกลงกัน ในบางครั้งถ้าพ่อแม่ชอบกันมากก็จะออกช่วยฝ่ายชายให้คำดองมันมาก เป็นหน้าตาของ สองตระกูล คำดองนี้จะนำมามอบพร้อมขันหมากในวันแต่งงาน เงินตกลงคำลูกสาวนี้เรียกว่า

“ค่าครอง”

ลำดับพิธีในการแต่งงาน

การแต่งงานนั้น มีกระบวนการและลำดับพิธีที่สมบูรณ์พอสรุปเป็นขั้นตอน เพื่อให้ถือเป็นแนวปฏิบัติได้ ดังนี้

1. มีการสู่ขอกันตามประเพณี
  2. กำหนดวันแต่งงานตามฤกษ์
  3. ทำบุญเลี้ยงพระ ถ้าจะทำทุกบ้านก็ต่างคนต่างทำแต่ถ้าจะทำบ้านเดียว ให้ทำที่บ้านฝ่ายหญิง ฝ่ายชายมาร่วมพิธีทำบุญจะมาจุดธูปเทียน และถวายของด้วยกัน แล้วก็ให้กลับไป
  4. แห่ขันหมากมาบ้านฝ่ายหญิง
  5. เสียเงินเบิกรทางและล้างเท้าฝ่ายชายข้อนี้จะทำหรือไม่ทำก็ได้
  6. มอบค่าครอง ซึ่งเท่ากับเป็นการมอบตัวฝ่ายชาย พิธีนี้เป็นหัวใจต้องทำให้ถูกต้อง เพราะการมอบคนและการรับคนเข้าบ้านเพื่อสร้างครอบครัวมีความสำคัญระดับประเทศเพราะถ้าครอบครัวไม่มั่นคง ประเทศก็จะมั่นคงไม่ได้เลย
  7. สู่ขวัญและผูกแขนคู่บ่าวสาว
  8. ตรวจใจและป้อนใจคู่บ่าวสาว
  9. ฝ่ายหญิงสมมาปูย่า จะมีเครื่องสมมาบ้างก็เป็นเครื่อง โถมนานบุญคุณ มิใช่เป็นการขายหรือค้ากำไรเกิน
  10. ทั้งบ่าวและสาวทำการสมมา (ขมา) พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายร่วมกัน
  11. พ่อหรือแม่ทั้งสองฝ่ายให้โอวาท
  12. การส่งชายเข้าหอตอนกลางคืน บางแห่งกลางวัน ตอนสมมา (ขมา)
- เสร็จนั่นเอง ก็เป็นอันจบพิธีการแต่งงานเท่านี้

4. การตาย

คนเราจะยากดีมีจนเป็นใหญ่เป็นโตขนาดไหนก็ตาม สุดท้ายของชีวิตก็คือตาย มีแต่ว่าหลังจากที่เราตายแล้วใครจะฝากอะไรไว้โลก คือหรือชั่วเท่านั้น ควรจะทำดีไว้ เพราะถ้าทำชั่วเมื่อตายไปแล้วคงไม่มีโอกาสมาทำดีแก้ตัว ในที่นี้จะขอแนะนำข้อปฏิบัติแก่ผู้ที่กำลังจะตายไว้พอสังเขป ดังนี้

4.1 ให้สติ เนื่องจากคนที่กำลังจะตายกรรมนิมิตจะมาปรากฏใน
จริมกจิต (จิตดวงสุดท้าย) การให้สตินั้น มี 3 ขั้นตอน

4.1.1 ให้ทำในใจว่า พุทฺโธ พุทฺโธพุทฺโธ พุทฺโธ พุทฺโธ ทำให้ได้
ถ้าทำได้จะสิ้นใจโดยอาการสงบ

4.1.2 ให้ญาติพี่น้องมารวมกันหาพระพุทธรูปหรือนิมิตพระที่
เป็นญาติกันหรือไม่ใช่ก็ได้ ถ้าท่านพอจะมีเวลามาได้ เพื่อให้ผู้ตายเห็นสิ่งที่เป็นมงคลก่อนสิ้นใจ

4.1.3 เมื่อสิ้นใจให้ลั่นฆ้อง 3 ครั้ง ๆ ละ 3 ที เพื่อส่งวิญญาณ อย่าใช้
ปิ่นเค็ดขาด เพราะเหตุผลที่ว่าปิ่นเป็นเครื่องประหารเป็นอาวุธสำหรับการฆ่าไม่ใช่ส่งวิญญาณ
แห่งเทพเจ้า ดังนั้นจึงห้ามใช้

การปฏิบัติกับศพของผู้ตาย

เป็นหน้าที่ของผู้ที่มีชีวิต จะต้องปฏิบัติต่อศพของผู้ตายทำให้สมเกียรติ
โดยนึกเสียว่าเป็นครั้งสุดท้ายแล้วที่จะทำต่อกัน ต่อไปก็จะมีอะไรอีก มีอะไรไม่ชอบพอกัน
มาก่อนก็ให้ถือว่าเป็นอโหสิกรรม ในส่วนของร่างศพให้ทำ ดังนี้

1. อาบน้ำให้ศพ โบราณอีสานถือว่าถ้าตายโหง ไม่นิยมอาบน้ำให้
เพราะถือว่าตายไม่บริสุทธิ์ จะมัดแล้วเอาไปฝังเท่านั้น ส่วนคนตายธรรมดาจะทำน้ำอบน้ำหอม
อาบให้แล้วเช็ดให้แห้ง

2. การแต่งตัวให้ศพ โบราณอีสานถือเป็นประเพณีเมื่ออาบน้ำให้ศพ
และเช็ดแห้งแล้วก็จะมีการทาแป้งทาน้ำหอมให้เพราะเชื่อว่าแป้งและน้ำหอมนั้นก็คือสิ่งที่ทา
ให้กับผู้ตาย ส่วนเสื้อผ้านั้นให้ใส่กลับด้านความหมายก็คือสอนคนเป็นให้รู้ว่า “สังขารไม่เที่ยง
หนอบังเกิดแล้วก็กลับตาย” เท่านั้น การหิวผมให้ศพนั้น โบราณอีสานมีประเพณีว่า ให้หิวมา
ทางด้านหน้าด้านหนึ่งอีกด้านหนึ่งให้หัวไปทางด้านหลัง แท้จริงเป็นการสอนคนเป็นให้รู้ว่า
“หิวมาข้างหน้าหมายถึงการเกิด หัวไปข้างหลังหมายถึงการล่วงลับดับตายไปนั่นเอง”

3. การเอาเงินใส่ปากศพ ตามประเพณีโบราณอีสานของเรามักจะเอา
เงินใส่ปากศพด้วยคิดว่าผู้ตายจะได้มีเงินไปใช้ในปรโลก แต่ทางธรรม เป็นการเตือนให้คนเป็นรู้
ว่า หาไว้มาก ๆ นะ เวลาตายเขาจะขุดปากให้บาทเดียว หน้าซำยังเอาไปไม่ได้ด้วย

4. เอาศพลงโลง ให้หันหัวศพไปทางทิศตะวันตกเหมือนเดิมภายใน
โลงนั้นจะทำปาก (ริ้ว) ไม้ไผ่ 7 ริ้ว สำหรับเป็นที่รองศพไม่ให้ศพหล่นลงข้างล่าง ตอนยกศพ
ลงโลงห้ามพูดว่าหนักท่านว่ามัน ขะรำ คือ ไม้คั้นนั่นเอง และห้ามเข้าไปยกช่วยกัน คือจะใช้
คนยกก็คนที่ให้เท่านั้นยก ให้ยกครั้งเดียว โดยให้ทำภายในโลงนั้นให้เสร็จเรียบร้อยก่อนค่อย

ยกศพลง

5. จันเอนคี โบราณอีสาน ถ้ามีการตายในบ้านหลังใดถือว่า บ้านหลังนั้นมีความสูญเสียมากจำเป็นต้องมีการไปร่วมกันให้กำลังใจ ด้วยการอ่านหนังสือผูกนิทานต่าง ๆ บ้าง เล่นเสื่อกินหมูบ้าง เล่นสนุกอื่น ๆ บ้าง แต่ไม่มีการกินเหล้าเมายา พระ เณร และชาวบ้านบางครั้งจะอยู่เป็นกำลังใจให้จนสว่าง จันเอนคีนี้ จะทำแม้ว่าศพจะยังค้างอยู่บ้าน ต้องทำให้ครบสรววันสามคืน ในที่นี้ให้นับเอาเฉพาะที่ย้ายศพออกจากบ้านแล้ว

6. สวดมาติกา เมื่อมีการตายในบ้าน โบราณอีสานท่านให้นิมนต์พระมาสวดให้วันนั้นเลย ตามความเข้าใจกันว่ามาให้นุญแก่ผู้ตาย แต่ความหมายทางพระท่านว่า มาสอนคนเป็นไม่ให้ประมาท คนเป็นเท่านั้นที่จะได้ประโยชน์จากพระสวดนี้

7. สวดขอมมุข ขณะที่พระสวดธัมมสังคินีมาติกา ตามธรรมเนียมอีสานจะมีผู้อ่านขอมกรรม หรือขอมมุขไปด้วย ผู้มักจะเป็นพระหรือ ฆราวาสก็ได้ ปัจจุบันมักจะมีการจัดใหม่คือ แยกต่างหากจากการสวดมาติกา คือ สวดมาติกาแล้ว จึงสวดคอกิธรม หรือขอมมุขกรรมต่อเป็นปริจเฉท ๆ ไป

8. การไปเยี่ยมศพ คนตายทุกคนต่างก็มีญาติพี่น้อง

9. จุฑรูปขมาศพ ให้จุดเคียว ถ้าเป็นศพพระให้กราบ 3 ครั้ง ถ้าเป็นศพคนธรรมดาจะกราบหรือไม่กราบก็ได้ แต่ถ้ากราบก็คือกราบครั้งเดียว ไม่แบมือ

10. การขอขมาศพ โบราณท่านว่าคนป่วยนอนตายในห้องใดให้ตั้งศพในห้องนั้น ห้ามย้ายไปห้องอื่นเด็ดขาด ถ้าย้ายไปท่านว่า “จะรำ” คือไม่คืนนั่นเอง ดังนั้นเวลาคนไข้จะตายจึงนิยมเลื่อนศพออกมาตายนอกห้องนอน ครั้นตั้งศพบำเพ็ญกุศลพอสมควร ก็จะย้ายศพออกจากบ้านไปเผา ตอนนี้จะมีการเรียกญาติมาขอขมาศพและตัดญาติ

เมื่อพระสงฆ์มรณภาพหรือญาติผู้ใหญ่ตาย จะมีประเพณีการวะหรือขอขมาศพ พระสงฆ์มักจะรวมกันทำก่อนวางเพลิงจริง กล่าวคือ ก่อนเผาศพนั้นประมาณ 6 พุ่มหรือตีหนึ่งประธานจะสั่งให้มหรสพทุกอย่างหยุดก่อน ให้ทุกคนหันมาประกอบพิธีขอขมาศพด้วยกัน โดยที่พระบัณฑิตหรือ โยมบัณฑิต จะเป็นผู้นำในการประกอบพิธี ซึ่งในการทำคือให้ผู้นำถือขันห้า (เทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่) แล้วกล่าวขอขมาศพ โดยให้ยื่นว่าต่อหน้าศพบนเชิงตระकर ว่าเสร็จแล้วให้เอาดอกไม้รูปเทียนไปวางข้างโลงศพ เสร็จแล้วให้วางเพลิงเผาศพได้

สำหรับชาวบ้านเมื่อพ่อแม่ตายนั้น นิยมการวะศพก่อนนำศพลงบ้าน มีบัณฑิตเรียกญาติผู้ตายทั้งหมดมา ให้กราบ 1 ครั้ง กล่าวขอขมาศพ กราบอีก 1 ครั้ง แล้วจึงนำ

ขันห้า วางในโลงศพ

11. การจูงศพ เมื่อจะนำศพไปป่าช้า ประเพณีอีสานนิยมมีการจูงศพ และนิยมบวชลูกหลาน โดยเข้าใจว่าได้บุญจะได้ไปสวรรค์เท่ากับได้เกาะชายผ้าเหลือง แต่ทางพระท่านสอนว่า สีเหลืองแห่งผ้ากาสาวพัสตร์ที่จูงศพอยู่ก็คือ สัญลักษณ์แห่งผู้ละ โกรธ โลก หลง มีศีลบริสุทธิไม่มีเวร ภัย กับใคร ท่านเดินตามทางคือ มรรค 8 อยู่ที่ไหนก็ร่มเย็น

12. การร่อนน้ำศพ สำหรับน้ำมะพร้าวรดศพ ตามความเข้าใจของชาวบ้านถือว่าน้ำมะพร้าวคือน้ำสะอาด ไม่มีสัตว์อาศัยและไม่มีตะกอนสกปรก เป็นน้ำบริสุทธิ์ จะล้างบาปให้คนตายได้ แต่พระท่านสอนว่า ถ้าผู้รดศพมีความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจแล้ว เวลาตายไม่ต้องล้างด้วยน้ำอะไรก็ได้ มันก็บริสุทธิ์เองเหมือนน้ำมะพร้าว เพราะมันเกิดขึ้นในตัวมะพร้าวเอง

13. การส่งสะการศพ คำว่า สะการแปลได้ 2 นัยคือ ทำพร้อมกัน และ ทำการบูชาคารวะ โดยทางปฏิบัติดั้งเดิม ลูกหลานและมิตรสหายจะเตรียมดอกไม้เทียนไปจากบ้าน เพื่อขอขมาศพก่อนเผา ปัจจุบันก็ใช้วิธีแจกดอกไม้จันทน์แทน การวางดอกไม้จันทน์ก็คือ การส่งสะการนั่นเอง

14. การห้ามศพ คานหามนิยมเอาไม้ไผ่ใหญ่ทำเป็น 2 คานหาม ข้างซ้าย 1 คานหาม ข้างขวา 1 คานหาม คนหามข้างละ 2 คน ข้างหลัง 2 คน ข้างหน้า 2 คน ห้ามบ่นว่าหนักและห้ามเปลี่ยนบ่า ถ้าหนักก็เปลี่ยนกัน ห้ามพักกลางทาง ห้ามหามผ่านไร่นา ปัจจุบันมีการใช้รถยนต์ในการเคลื่อนย้ายศพแทน การห้ามศพก็เลยไม่ค่อยมีปรากฏให้เห็น

15. การจูงศพ เมื่อจะนำศพไปป่าช้า ประเพณีอีสานนิยมมีการจูงศพ และนิยมบวชลูกหลาน โดยเข้าใจว่าได้บุญจะได้ไปสวรรค์เท่ากับได้เกาะชายผ้าเหลือง แต่ทางพระท่านสอนว่า สีเหลืองแห่งผ้ากาสาวพัสตร์ที่จูงศพอยู่ก็คือ สัญลักษณ์แห่งผู้ละ โกรธ โลก หลง มีศีลบริสุทธิไม่มีเวร ภัย กับใคร ท่านเดินตามทางคือ มรรค 8 อยู่ที่ไหนก็ร่มเย็น

16. การชั้ข้าวสาร ชาวบ้านเข้าใจว่าผีที่หามจะลงมาเอาข้าวสารเพื่อสะสมไว้กินเวลาเดินทางไปปรโลกแต่ทางพระสอนคนเป็นว่า คนตายก็เหมือนข้าวสารเอามาทำพันธุ์อีกไม่ได้

17. การชั้ข้าวตอก ในขณะที่มีการหว่านข้าวสารตอนจูงศพก็มีการหว่านข้าวตอกไปด้วย (บางท้องถิ่นหว่านเฉพาะข้าวตอกไม่หว่านข้าวสาร) ซึ่งชาวบ้านเข้าใจว่า ผีจะลงมาเก็บกินการหามจะได้เบา ทางพระท่านสอนให้คนเป็นรู้ว่า ทุกคนทุกสัตว์เมื่อธาตุ 4 ชั้น 5 แยกกัน ร่างกายก็แตกสลายไป กระดูกก็จะกระจายชาว โพลนอยู่ใน โลกเหมือนข้าวตอก

18. ปลงศพ เมื่อหามไปถึงป่าช้าแล้ว โบราณอีสานจะหาที่ให้ผู้ตายอยู่ ด้วยการโยนไข่ คือกลัวว่าจะเผาทับกองฟอนแก่คนอื่น โดยใช้ไข่ดิบ ไข่แตกตรงไหนก็ทำกองฟอนหรือเชิงตระกรที่นั่น ปัจจุบันนิยมทำเอาไว้ก่อนตั้งแต่ตอนเข้าหามทำไว้ข้ามคืน

19. การเวียนสามรอบ ในการเวียนสามรอบนั้นให้เวียนซ้ายคือให้กองฟอนหรือเชิงตระกรอยู่ซ้ายมือของผู้หาม ชาวบ้านถือว่าเป็นการเดินตรวจตราเรือนอยู่ของตน แต่ทางพระสอนว่า ทุกชีวิตจะตกอยู่ในห้วงวิถวาน 3 รอบ คือเวียนอยู่กับเหตุผล 3 อย่าง คือ กิเลสวิถวาน มีความอยากได้ กัมมวิถวาน เมื่ออยากได้ก็ลงมือทำ และวิปากะวิถวาน เมื่อทำลงไป ก็ได้รับผลของกรรมที่ทำ

20. ตุลาคมที่ เมื่อเวียนศพรอบกองฟอนหรือเชิงตระกรครบสามรอบแล้ว ก่อนจะยกศพขึ้นตั้ง จะกระแทก 3 ครั้งก่อน ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสัญญาณเตือนผู้ตายว่า นี่บ้านของคุณนะ คุณต้องอยู่ที่นี้ แต่พระท่านสอนคนเป็นให้รู้ว่า อนิจจัง ไม่เที่ยง ไม่คงที่ ไม่เหมือนเด็กตลอด ไม่หนุ่มตลอด เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกขัง เจ็บปวดทุกข์ทรมาน และอนัตตา คับตายหรือเอาไว้ไม่อยู่ นั่นเอง

2.1 การล้างหน้าศพ โบราณอีสานนิยมนำน้ำมะพร้าวล้างหน้าศพเชื่อว่า จะช่วยให้เป็นคนสวย คนงาม มีหน้าตาดีสมส่วนในชาติหน้า แต่พระท่านสอนคนเป็นว่า คุณน้ำให้ซัด ๆ สิ ร่างนี้เคยอยู่กับเรา รู้จักเรา บัดนี้ไปไม่กลับ หลับไม่ตื่น ฟันไม่มี และไม่มีใครหนีพ้นอะไรไหม ?

22. การทอดผ้าบังสุกุลหน้าศพ เจ้าภาพจะเชิญผู้มีเกียรติไปทอดผ้าบังสุกุล และนิมนต์พระไปชักผ้าบังสุกุล ตามแต่เจ้าภาพจะเห็นสมควร โดยเริ่มตั้งแต่ผู้น้อยก่อน เรียงลำดับตามความสำคัญจนถึงผู้ใหญ่สุดเป็นท่านสุดท้าย กุศโลบายนี้ก็คือ เป็นการป้องกันคนหนีก่อนงานเสร็จ เพราะผู้ใหญ่ยังอยู่

23. การเผาศพ เมื่อมีการทอดผ้าบังสุกุลแล้ว พระสงฆ์สวดมาติกาแล้ว และถวายเครื่องไทยทานแล้วก็มีกนิมนต์พระสงฆ์และเชิญแขกวางดอกไม้จันทน์ตามลำดับ เสร็จแล้วก็มี การวางเพลิงหรือประชุมเพลิง

24. การเก็บอัฐิ (กระดูก) การเก็บกระดูกผู้ตาย ประเพณีแต่ละแห่งจะไม่เหมือนกัน บางแห่งเก็บตอนเช้า บางแห่งเก็บตอนเย็นแล้วมาทำบุญเลย แม้การเก็บก็ไม่เหมือนกัน บางแห่งและบางคนจะเอากระดูกใส่หม้อและฝูที่ป่าช้าเลย บางแห่งจะใส่หม้อหรือขวดเล็กมาทำบุญแล้วจะเอาไปทำเจดีย์หรือใส่กำแพงที่เตรียมช่องเก็บไว้ที่วัด บางคนก็เอาเก็บไว้บูชาที่บ้านแล้วแต่ความเชื่อ

25. พิธีทำบุญแจกข้าวหรือบุญ 100 วัน งานนี้เป็นมิ่งมงคลมิ่งคฤกรม คือ เป็นทั้งงานมงคลและไม่ใช่มงคลผสมกัน กำหนดจำนวนสงฆ์ก็ได้ คู่ก็ได้ งานนี้ถ้าเจ้าภาพทำอัฐฐะ หรือกฐิน หรือหากรรมาสน์ ผู้พระไตรปิฎก อย่างใดอย่างหนึ่งอุทิศด้วย ตั้งกองบุญที่บ้านนิมนต์พระไปสวด แม้จะเอาโถกระดุกของผู้ตายมาทำบุญแต่จะไม่มีการสวดอภิธรรม หรือบทสวดที่เกี่ยวกับงานศพทั้งหมด หลังจากที่พระฉันภัตตาหารเสร็จแล้วจึงเอาโถกระดุกมาตั้ง แล้วทำการบังสุกุล

สำหรับฆราวาสนั้น ถ้ามีโถกระดุกของผู้ที่จะทำบุญให้ให้นำมาวางไว้หน้าโต๊ะหมู่ในพิธีห้ามตั้งบน โต๊ะหมู่ หรือวางในขันบูชาพระปริตร แต่ถ้ากระดุกเก็บอยู่ที่วัดให้นิมนต์พระไปสวดมาติกาและบังสุกุลกระดุกในวัดก่อนค่อยมาสวดมงคลในบ้าน

ถ้าไม่มีกระดุกเลยให้เขียนชื่อผู้ตายนั้นลงกระดาษ ยอกส่งผลบุญให้ใครก็ได้เขียนชื่อลงไปและใส่ลงในขันถวายพระประธานสงฆ์ ท่านจะอ่านชื่อและประกาศให้มารับส่วนบุญเอง หลังจากที่อ่านชื่อและประกาศแล้ว ท่านจะเอาด้ายบังสุกุลผูกบายชื่อนั้นวางลงในขันแล้วนำสงฆ์สวด ชักบังสุกุลตาย

ก่อนที่ท่านจะสวดบังสุกุลนั้น ให้เจ้าภาพเอาของใบปวารณาปัจจัยนั้นวางบนด้ายบังสุกุลเมื่อหน้าพระภิกษุสามเณร ในพิธีทุกรูปโดยที่ยังมิได้ยกประเคนถวายในมือ แต่ถ้าไม่สะดวกเนื่องจากสถานที่แคบก็ให้รวมกันใส่ที่ขันผู้จะรับส่วนบุญแห่งเดียว ทำเครื่องหมายไว้ด้วยว่าซองใดของรูปใด เพราะของพระอาจจะแตกต่างจากพระอนุเคราะห์ และพระนวกะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศรัทธา ฯลฯ

ก. ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร

ชาวอีสานส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม โดยอาศัยน้ำตามแหล่งธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ น้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ จากสภาพภูมิศาสตร์ของชาวอีสานมีความแห้งแล้งต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน จึงทำให้การทำเกษตรของชาวอีสานไม่ได้ผลเท่าที่ควร หากปีใดปริมาณน้ำฝนพอเหมาะผลผลิตก็จะมีจำนวนมาก แต่ถ้าปีใดเกิดน้ำท่วมหรือฝนแล้งผลผลิตก็จะลดลง ดังนั้น ประเพณีที่เกี่ยวกับการเกษตรจึงเกิดขึ้นหลายประเพณี เช่น บุญบั้งไฟ การเลี้ยงผีตาแฮก การเลี้ยงแม่โพสพ การลงแขก เป็นต้น

ประเพณีบุญบั้งไฟ

เมื่อฝนมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่เช่นนี้ ชาวอีสานส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า วัสสการ เทพบุตร บันดาลให้ฝนตกลงมาสู่มนุษยโลก (ปรีชา พิณทอง, 2525, หน้า 91) นอกจากนี้ชาวอีสานส่วนใหญ่เชื่อว่า พญาแถน เป็นเทวดาผู้ควบคุมฝนฟ้าให้ลงมา

ตกในโลกมนุษย์ ดังปรากฏในตำนาน พญาคันคาก ตำนานขุนบรม ดังนั้นเมื่อถึงเดือนหกต้องทำบุญบั้งไฟ เพื่ออุทิศถวายแด่พญาคันคากให้ส่งฝนมาด้วย (บุญเลิศ สดสุขชาติ, 2526, หน้า 7) โดยมีการจุดบั้งไฟเพื่อบอกให้พญาคันคากทราบว่า ขณะนี้ถึงฤดูทำนาแล้ว จากการศึกษาพิธีกรรมในรอบปีของชาวอีสาน รัชช ปุณโณทก พบว่าการบวงสรวงพญาคันคากเป็นการขอฝนมาหล่อเลี้ยงพืชพันธุ์ให้อุดมสมบูรณ์ (รัชช ปุณโณทก, 2526, หน้า 10) ปัจจุบันแม้ว่าความเชื่อเรื่องพญาคันคาก จะลดลงบ้างในคนรุ่นใหม่แต่ประเพณีบุญบั้งไฟก็ยังคงอยู่เพราะถือว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาช้านานเป็นงานบุญก่อนฤดูกาลทำนา

ประเพณีบุญบั้งไฟมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ บั้งไฟและขบวนแห่บั้งไฟ ซึ่งประกอบด้วย ผู้เซิ้งบั้งไฟ กาย์เซิ้งบั้งไฟ การฟ้อนประกอบและดนตรี กาย์เซิ้งบั้งไฟ เป็นองค์ประกอบของขบวนแห่มีความสำคัญทางวรรณกรรมคือเป็นการสื่อความคิดเรื่องต่าง ๆ ไปยังชาวบ้าน ในช่วงที่เป็นงานประเพณี เมื่อหาทางตอนกล่าวถึงตำนานบุญบั้งไฟ นิทานพื้นบ้าน การขอบริจาคปัจจัย การล้อเลียนสภาพสังคม ในด้านพิธีกรรมกาย์เซิ้งบั้งไฟ เป็นการสื่อเพื่อขอความร่วมมือในการบริจาคปัจจัยไทยทาน และเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน โดยมีการฟ้อนรำ และว่ากาย์เซิ้งเป็นทำนองเพลงประกอบ (อร่ามจิต ชิมช่าง, 2531, หน้า 1-2)

พิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน

งานบุญบั้งไฟเป็นประเพณีนิยมของชาวอีสานนิยมทำกันในเดือนหก บางทีก็เลื่อนไปถึงเดือน 7 ก็มี (ถ้าเป็นปีที่มีเดือนแปดสองหน) จะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมแล้วแต่สะดวกจึงนิยมเรียกกันว่า “บุญเดือนหก” การเตรียมงานจะเตรียมกันแต่เนิ่น ๆ เมื่อกำหนดวันว่าจะจัดกันในวันไหนเดือนไหน เมื่อตกลงกันแน่นอนแล้ว จึงมีฎีกาบอกบุญไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อเชิญมาร่วมทำบุญและให้จัดส่งบั้งไฟมาแข่งขันกัน ชาวอีสานนิยมทำบุญบั้งไฟหรือบุญเดือนหกเพื่อขอฝนและเสี่ยงทายดูว่าปีไหนฟ้าฝนแล้ง พืชพันธุ์อุดมสมบูรณ์หรือไม่ จากการศึกษาของ จารุบุตร ธรรมวัตร (2530, หน้า 201-200) พบว่า

1. ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับบุญบั้งไฟนั้น จะทำให้การขอฝนได้ผลดีกว่าการขอฝนด้วยวิธีอื่น เพราะการจุดบั้งไฟนั้นเป็นไปเพื่อบูชาพระยาแถน ผู้สามารถให้ดีให้ร้ายแก่มนุษย์ได้โดยอาจบันดาลให้ฝนแล้งหรือโรคภัยไข้เจ็บแก่มนุษย์ได้หากไม่พอใจ จึงต้องมีพิธีกรรมเช่นสรวงบูชา เพื่อความเป็นสวัสดิมงคลของตนและชุมชนเป็นการแสดงออกเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือ พระยาแถนตลอดจนบูชาพระธาตุจุฬามณี ศาลเจ้าพ่อมเหศักดิ์หลักเมือง เข้าปู ฯลฯ

- ไปยังคนรุ่นหลัง
2. เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของชาวอีสานให้คงอยู่พัฒนาและสืบทอด
  3. ในประเพณีบุญบั้งไฟจะมีประเพณีอื่น ๆ ประกอบอีกด้วย เช่น ประเพณีบวชนาค สรงพระภิกษุ ถวายผ้าป่า ฯลฯ
  4. เป็นกำลังใจให้คนในท้องถิ่นอื่น ๆ ใจว่า เมื่อมีการแข่งบั้งไฟฝนฟ้า จะตกต้องตามฤดูกาล
  5. เป็นช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้ชาวอีสานร่วมแสดงออกถึงความสมัครสมานสามัคคีในการจัดงานตามประเพณีที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติกันมานานและเป็นการทดสอบความพร้อมเพรียงในการเตรียมอาวุธไว้ป้องกันสังคมของตนเอง

ประเพณีการเลี้ยงผีตาแฮก

การแหกนา

โบราณท่านนิยมแหกนาคำวันอาทิตย์ แหกนาหว่าวันจันทร์ ปีกตาแฮก ปีกกอกแฮกและค่านิยมทำวันพฤหัสบดี ทำขวัญข้าววันอังคาร แหกถางไร่ (ไร่) สุมไร่เอาวันศุกร์ ให้เลี้ยงตาแฮกก่อนแล้วค่อยไถแหกนา ของเลี้ยงตาแฮกนั้นแล้วแต่เจ้าของนาเคยปฏิบัติมา แต่ส่วนมากมักจะใช้ไข่ต้มสุกที่ยังมีไข่แดงเปลือกเหมือนไข่สุตรขวัญ เลี้ยงแล้วเอาไข่มาปลอกดู ถ้าไข่เป็นน้ำ ทายว่าปีนี้น้ำจะท่วม ถ้าเป็นผงทายว่าปีนี้จะแห้งแล้ง ถ้าไข่เน่าหรือมีกลิ่นหรือเป็นสีดำ ทายว่าศัตรูพืชจะรบกวน ถ้าไข่งามทายว่าทำนาจะได้ผลดี

วิธีปักตาแฮก

ให้เอาต้นกล้ามา 8 ต้น เอาขัน 5 มายกใส่หัว อธิษฐานถึงแม่โกลศพให้มาค้าคุณ วางขันข้างตาแฮกหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปักกล้าลงแต่ละต้นให้ว่า ดังนี้

ปักต้นนี้พุทธรักษา	ปักต้นนี้ธรรมรักษา
ปักต้นนี้สังฆรักษา	ปักต้นนี้พื้นเสียให้กูได้
ปักต้นนี้พื้นไฮ้ให้กูมี	ปักต้นนี้ให้ได้หมื่นนาเย็บ
ปักต้นนี้ให้ได้หมื่นเย็บพันแล้ว	
ปักต้นนี้ขวัญข้าวให้มาโฮม	
ครบแปดต้นแล้วเป็นอันว่าเสร็จพิธี	

ปักกกแตก หมายถึง การเอากล้าลง ไปปักใน ไร่ นา ก่อนลงมือดำจริง ๆ ท่านให้ตั้งขัน 5 (ดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่) อธิษฐานที่งานนา เอากล้ามา 14 ต้น อธิษฐานถึงแม่โกลศพ ดังกล่าวแล้วให้เอาต้นกล้าปักในนา (แบบค่านาปกติ) 14 ต้น แต่ให้ปักทีละต้นพร้อมกับเสกมนต์ค่านา ดังนี้

- “1. ไส้นี้ ไส้กำขวานานี้ นำท้าวทุม
2. ท้าวทุมให้กูมา แสกนาจุกแจก
3. พญาให้กูมา แสกไฮ้จุกแจก
4. ปักกกนี้ให้กู ได้ตั้งจัวแม่ลาย
5. ปักกกนี้ให้กู ได้ควยเขาซ้อง
6. ปักกกนี้ กจับโตตาบอด ให้บินหนี
7. ปักกกนี้ กจอกโตตาแหวน ให้บินหนี
8. ปักกกนี้ แมงควา โตสู่อำกข้าว ให้บินหนี
9. ปักกกนี้ ให้ได้ม้องเกล้ากำ
10. ปักกกนี้ ให้ได้คำแก้หมื่น
11. ปักกกนี้ ให้ฮวนข้าวหมื่นนาเย็บ
12. ปักกกนี้ ให้มานใหญ่ท่อมานอ้อย
13. ปักกกนี้ ให้มานน้อยท่อมานเลา
14. ปักกกนี้ ให้ได้เป็นเศรษฐี เพราะขายข้าว
โอมสุม”

แล้วเสกต่อว่า โอมสิทธิการ ฟูข้าวเอย ย่าข้าวเอย มือนี่แม่่นมื่อสันต์ วันนีแม่่นมื่อวันดี ถูกทางผีบ่ห่อนเอื้อ ข้าวเฮี้ยผีบ่ห่อนเกิด จักเอาเมื่อแสกไฮ้ ผีก็บ่ห่อนกิน จักเอาเมื่อแสกนาผีก็บ่ห่อนไถลั โอมไชยะ วิรุพะจะ กก กอ คอ คค แล้วเป่าไปยังคันข้าวที่ปักไว้แล้ว 3 ที ถ้านามีน้ำก็กวักน้ำสาต 3 ที แล้วเสร็จพิธี

7.3 ด้านค่านิยม

พนัส หันนาคินทร์ (2523, หน้า 17) กล่าวว่า “ค่านิยมหมายถึงการยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่ตนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ มนุษย์ สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ รวมทั้งการกระทำในด้านเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และสุนทรียภาพ ทั้งนี้โดยได้ทำการประเมินค่าจากทัศนะต่าง ๆ โดยถี่ถ้วนและรอบคอบแล้ว”

เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2524, หน้า 19) ได้ให้ความหมายว่า “หมายถึงสิ่งที่ยึดถือประจำในการเลือกที่จะกระทำต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง”

สาโรช บัวศรี (2525, หน้า 3) ให้คำนิยามว่า หมายถึง “สภาพหรือการกระทำบางประการที่คนเชื่อถือ นิยมยึดมั่นว่าควรกระทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนเองหรือสังคมที่เราอาศัยอยู่”

คำนิยาม หมายถึง สิ่งที่สังคมนิยมชมชอบเห็นว่าดี ขอมรับและปฏิบัติตาม เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์จากการศึกษาบทพญาของครูบุญนาค พินิจผล ปรากฏเนื้อหาที่เกี่ยวกับคำนิยามของคนอีสาน ดังนี้

คำนิยามในการทำบุญให้ทาน

ชาวอีสานนิยมชมชอบในการทำบุญให้ทานเป็นอันมากเพราะมีความเชื่อจากคำสอนในทางพุทธศาสนา โดยเชื่อว่า เมื่อทำบุญให้ทานแล้วจะได้บุญกุศล ตายไปแล้วจะได้ไปบังเกิดอยู่บนสวรรค์ชั้นฟ้า เสวยทิพย์สมบัติอย่างมีความสุข จะเห็นว่าการให้ทานของชาวอีสานจะไม่เลิกวัน จะทำทานด้วยการตักบาตร การทำทานจะมากหรือย่อนั้นขึ้นอยู่กับความศรัทธาและกำลังทรัพย์ของชาวบ้าน จะทานแต่สิ่งของที่ดี ๆ มีประโยชน์ ส่วนหนึ่งของคำนิยามในการทำบุญทำทานคงได้รับอิทธิพลจากเองมหาเวสสันดร ที่เห็นการทำบุญทำทานเป็นเรื่องที่มีอานิสงส์อย่างแรงกล้า ของที่นำมาทำบุญนั้นก็คือ ปัจจัยสี่อย่าง คือ ข้าวปลาอาหาร เครื่องนุ่งห่มผ้าแพร ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค นอกจากปัจจัยสี่อย่างแล้วยังสามารถนำของอย่างอื่นมาทำบุญได้อีก เช่น ทำบุญโดยการใส่ปัญญาเป็นธรรมทาน คือ การทำบุญโดยการอบรมสั่งสอนแนะนำคนชั่วหลงผิดให้กลับกลายมาเป็นคนดีมีเหตุผล รู้จักคิดและใช้สติปัญญาไปในทางที่ถูกต้อง การทำบุญให้ทานนั้นก็ต้องให้แต่สิ่งที่ดี ๆ ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และขอให้ตั้งใจทำจริง ๆ มิใช่ทำแบบสุกเอาเผากิน นอกจากการทำบุญให้ทานด้วยสิ่งของแล้วก็มีอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้เราได้บุญกุศลมากเหมือนกัน นั่นก็คือการเข้าวัดรักษาศีล ดังปรากฏในวรรณกรรมของครูบุญนาค พินิจผลต่อไปนี้

ขอชี้แจงแถลงชี้เตือนสติให้เจ้าต้น
การทำบุญพุทธองค์เพิ่นว่าไว้มืออยู่สามประการ
เสามีสิบมีห้ามีปัจจัยอันใดแน
ยามมือเข้าให้ตักบาตรจ้งหัน
คันมีคนมาเว้าขอทานเจ้าอย่างม
ยามฝนรินฝนย่อยถึงบ่แสงกะตามช่าง

มันตามาเถิดพี่น้องอย่าขัดข้องระหว่างใจ
ทำทานเป็นปฐมจงถ้อยทำเถอะลุงป้า
ให้ทำทานอยู่สู้มีบุญดีได้อยุ่บ่เขา
ยามกลางวันถวายพระใส่เพลพระสงฆ์เจ้า
ให้ทานไปเทื่อละหนอยคือฝนย่อยสู่ดิน
ว่าแต่ย่อยอยู่เรื่อยยอมเต็มหม้อแมนแอ่งไห

นักปราชญ์เห็นว่าไว้เปรียบเหมือนคั่งเสาทำบุญ
ไผ่ผู้มีของหน้อยกะทำทานไปตามเรื่อง

สละทุนตามกำลังเห็นว่ามีผลอายุ
บ่แม่นทานให้เกลี้ยงจนเสี่ยเสี่ยงแม่นบ่ยัง

.....

(ลำทางยาวเดือนสติให้รู้จักทำบุญ)

ความหมายของภาษาอีสาน

ต้น	หมายถึง	ระลึกได้
มันตา	”	ลืมตา
เพิ่น	”	ท่าน
เฮา	”	เรา
อันใดแน	”	อะไรบ้าง
สู่มื้อ	”	ทุกวัน
สิได้	”	จะได้
อยู่บ่เซา	”	เป็นประจำ
ยามมือเช้า	”	ตอนเช้า
จ้งหัน	”	การนำอาหารไปถวายพระในตอนเช้า
กันมีคน	”	ถ้ามีคน
เว้า	”	พูด
จ่ม	”	บ่น
เทื่อละหน้อย	”	ทีละน้อย
ถึงบ่แสงกะตามช่าง ”	”	ถึงไม่แรงก็ไม่เป็นไร
ว่าแต่	”	ขอแต่
แอ่ง	”	ตุ่มน้ำ
ผลอายุ	”	ผลส่งให้
ไผ	”	ใคร
กะ	”	ก็
บ่แม่น	”	ไม่ใช่ว่า
เสี่ยเสี่ยง	”	หมดสิ้น
แม่นบ่ยัง	”	จะไม่เหลือ

พระพุทธเจ้าเห็นตรัสบอกฝูงชน ตรัสให้คนทำงานจงสิมบุญคำ
 ค้นพบทำงานนั้นบุญสิหนึ่ไปวี ๆ บุญสิหนึ่จากเจ้า ไปหาชั้นผู้เพิ่นทาน
 สังฆทานเพิ่นว่าว่าเป็นหนึ่งอนิสงส์ ทานใด ๆ บ่มีปานพุทธองค์เพิ่นตรัสไว้
 บ่เจาะจงกระเลย ได้อานิสงส์จึงเป็นหนึ่ง พวกพระสงฆ์จะเจ้าได้เอาใช้ร่วมกัน
 เพราะฉะนั้นก่อนสถีก่อกองบุญ ขอให้ทำเป็นสงฆ์จึงสิมผลอยู่ ท่านเอ๋ย
 การทำงานเพิ่นว่าเมื่อเช้าตื่นให้จังหัน ยามกลางวันให้ทำงานใส่เพลพระสงฆ์เจ้า
 อานิสงส์สิไหลเข้าพอบานเฮาไปยามตี ได้กินปลาสู่มือสนุกค้มอ่อมแกง
 เฮาทำงานกระดั่งนั้นบุญกระอยู่นำเฮา ได้บ่เซาเพราะมีผลเฮาก่อนทานเอาไว้ ท่านเอ๋ย
 การทำงานยังข้าวคนมาขอปิ่นข้าวห่อ นั้นละบุญหมู่เจ้าทานข้าวแก่ผู้ขอ
 ได้บุญหลายกระคือผู้จักบ่เซาหิว เขายังมาขอเฮาส่วนบุญกระเลยได้ ท่านเอ๋ย
 การทำงานคือการให้มีแนวโคธูแจกแบ่ง บ่แม่นทานแต่ข้าวแถมข้าวคั้มเงิน
 เป็นจั้งซู้บุญจั้งหลังไหลมา เหมือนคงควาริบ่ขาดเงินยังน้ำ
 สรัทธางามไปหน้าเหมือนคงคาบ่ลาได้เพ็ง เหมือนคงคาแม่น้ำบ่มีแล้งขาดเงิน ท่านเอ๋ย
 แม่นสิทานหมื่นคือเอาข้างแก่ขนมมา ทานกัณฐาสุราข้าวบัก ๔ ชาวกระคำแล้ว
 บ่ต่อทานคำแก้วสลิ้งค์เดียวผู้ทานทอด เพราะกัณฐาและเหล้าฝิด โคลงเกล้าศาสนา
 เพราะฉะนั้นถึงทานมากกระบุญหนี บุญบ่มีมาเลยล้วนแต่บ่าบั้งฮ้าย
 บาบมันหลายไหลเข้าผู้ทำงานจนว่าอั้ง ผู้ใดทานจั้งซี้กรรมฮ้ายสิอยู่นำ ท่านเอ๋ย
 อันว่ายาพิษฮ้ายวัตถุหนึ่งบ่ควรทานเพราะเป็นของทำลายผู้อื่นตายกรรมต้อง
 แม่นทานหลายหรือหน้อยกระเป็นกรรมคือเก่า พระสัมมาพุทธเจ้าทรงห้ามบ่ให้มี
 เพราะยาพิษว่านี่ตั้งแต่เวรภัย บ่มีคุณมีโทษล้วนแต่ภัยอยู่ในนั้น
 พระสัมมาเพิ่นทรงห้ามผู้ใดมีเป็นบาปใหญ่ โผครอบครองกะบ่ได้ศีลธรรมข้อศาสนา
 เครื่องประหารมีหยั่งบ้างคิดเบ็งให้มันคัก ค้นเอามาทำงานกระบ่มีแนวได้
 พุทธองค์เพิ่นตรัสไว้โผทำงานสิบาปใหญ่ บุญบ่มีสิให้แท้ตั้งแต่กรรม
 อย่าสิได้ดวงล้ำคำสอนเพิ่นบุญยุติมา อย่าสิทานปิ่นผาเครื่องประหารสัตว์เชื้อ
 บาบเอาเหลือเพราะปิ่นนำหาทำลายแต่สัตว์อื่น บาบหนักหมื่นกระอยู่พันให้เซาค้าและขาย
 ทานอันใดกระทานได้ปัจจย ๔ ที่ทำคุณ เช่นว่าทานลงไปบ่เกิดภัยทางอ้อม
 แม่นสิทานยังข้าวเอาไปกินกระยังอ้อม ทานน้ำพริกแต่งแหล่งหมากเข็ดคั้มผักบัวหัว
 แนวหมู่นี้กินอ้อมประพังกาย ทานหน้อยหลายกระมีบุญแต่บ่มีหลายสิ้น
 อยากรได้หลายให้เติมเข้าวัตถุทานให้พออยู่ บ่แม่นทานนิคหน้อยพระสงฆ์เจ้าบ่มีจัน ท่านเอ๋ย

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ก่อนนรีระพาน ให้ทำงานสาเดื่อเพื่อลีไปเมืองฟ้า
 ยามเมื่อคัฒขันธัห้าสวรรคัทองเป็นที่อยู่ ไผ่ทำงานกระคังนั้นลีเมื่อฟ้าบาดห้าตาย ท่านเอ๊ย
 (ผญาหมวดทำงานทำนองเว้าผญา)

ความหมายของภาษาอีสาน

เพิ่น	หมายถึง	ท่าน
จั่งลีมี	”	จั่งจะมี
ค้ำ	”	ค้ำจุน ช่วยเหลือ
ไปวี ๆ	”	ไปโดยไม่หันหลังกลับ
ซัน	”	หลบ
เว้า	”	พูด
บ่	”	ไม่
ลิก่อ	”	จะทำ
พอบ่าน	”	ราวกับว่า
เฮา	”	เรา
สู่มื่อ	”	ทุกวัน
อ่อม	”	แกงอ่อม
กระ	”	ก็
นำเฮา	”	กับเรา
บ่เซา	”	ไม่หยุด
นั่นละ	”	นั่นก็คือ
หมู่เจ้า	”	พวกท่าน
กระค้อ	”	ยิ่งกว่า
สู้จักบ่	”	สู้หรือไม่
แนวใด	”	อะไร สิ่งใด
ตัม	”	เพิ่ม
จั่งตี	”	อย่างนี้
เพ็ง	”	ฟังพา
แมนลี	”	ถึงจะ
แก๋	”	ลาก

บั๊ก ๔ ซาว	หมายถึง	เหล้าต้ม 80 ดีกรี
กระคำ	”	ผิด
บ่ท่อ	”	ไม่เท่า
คำ	”	ทองคำ
ป่าปิ้งฮ้าย	”	ล้วนมีแต่สิ่งร้าย ๆ
อั้ง	”	แออัด
กรรมต้อง	”	กรรมติดตามตัว
ถือเก่า	”	เหมือนเดิม
โฉ	”	สิริมงคล
มีหยัง	”	มีอะไร
คิดเบ็งให้มันคัก	”	คิดดูดี ๆ
คั้น	”	ถ้า
ปิ่นนำ	”	เครื่องมือดำสัตว์
กระอยู่หั้น	”	อยู่กับสิ่ง ๆ นั้น
เซา	”	หยุด
หมากเชื้อ	”	มะเชื้อ
ผักบัว	”	หอมแดง หรือต้นหอม
หมู่นี้	”	พวกนี้
นืระพาน	”	นิพพาน
สาเคื้อ	”	เสียดิด
บาดห้า	”	เมื่อ

โยมเอ๊ย เพิ่นว่าทานนี้เป็นของดีอันล้ำค่า แปรสะพานสู่ฟ้าบ่อเมื่อหม้อแผ่นดินแดง บ่มีทางแห้งแล้งเพราะบุญส่งชูศรี ทานของคิยามใดบุญอย่างนำยามนั้น บ่ทานพันทานร้อย ทานสิบกระคืออยู่ ผู้บ่ทานสังสิได้บุญใสโต ถันผู้ใดอยาก ใ้ให้สู้แต่งกายา อยากรมีบุญมีคุณต้อง จ่ายทานสังมิได้ ท่านเอ๊ย

โยมเอ๊ย การทำทานคือการให้ได้แจกแบ่งซึ่งความสุข ผุ่งหมุกนผู้ตทุกจได้เพ็งพา บาดยามไ้ บุญเลยไหลมาเข้าผู้ทำทานผู้จักบ่ เพราะเฮาก่อให้เกิดขึ้นบุญเลยได้เกิดมี เสาทำบุญ มื้อนี้บุญเลยอยู่นำเสา เปรียบเหมือนเงาบมีหนีย่อมอยู่นำเสานี้ บุญบ่หนีสักหนอยคอยเจ้าของเฝ้า อยู่ ผลาผลเลยส่งผู้เพราะผุ่งเจ้านั้นป้อนทาน บุญนั้นเปรียบดั่งบ้านหลังใหญ่มุงคิ สิปมีเพพัง

บาดท่าเสาอาศัยชั้น เถิงสิมีฝนฟ้าหลังคาบมีฮั่ว บุญคือข้าวไต่ข้ามนทีน้ำฝั่งชล บุญคือน้ำหลาก
 ถิ่นเฮาได้อาบสรงสี บุญนั้นคือของดีห่างจากภัยอันเลวร้าย บุญนั้นขาวคือฝ้ายปมมีคำสักสะ
 หน้อย บุญนั้นหวานคั่งอ้อยปมมีແລ່ວสิฝ้ายนขม บุญนั้นหอมคั่งอ้มสิเป็นกลิ่นสุกกัน โส เป็น
 กลิ่นคิมิแสงผู้มีสีหอมเนื้อ บ่มีเสียดักหน้อยบุญคอยสิผู้ส่ง สมประสงค์สู่ด้านไผมีไ่ว้จ้งแมนติ
 โยมเอ๋ย

(ขานว่านักเทศน์หมวดการทานคำอีสาน)

ปางเมื่อเวสสันดร	ครองนครกรุงสีพี
ปกเกล้าเหล่าธานี	กรุงสีพีเกิดร่มเย็น
ไม่เว้นแต่ละวัน	พระจอมท้นได้ทอดทาน
ยากผู้กานดาน	พระองค์ท่านให้ชื่นใจ
กีก้องดังไปไกล	ภูวโนยบำเพ็ญเพียร
จะกล่าวและจะเตือน	เปรียบเหมือนแนะนำทาง
หิมพานต์ได้ทานช้าง	ตัวมงคลชื่อนาเคน
ทำบุญจนถูกเน	อกุศลเพจากเมืองกรุง
ไปอยู่ภูเขาสูง	ชื่อวงกตคีรีวัน
คราวนั้นเป็นฤาษี	นางมัทรีย์เป็นชีไพร
ทรงเลี้ยงสองศรีวิย	คือกัณหาและชาติ
ทุกวันนางมัทรีย์	เข้าสิรีหาเผือกมัน
หาไว้ใส่จ้งหัน	เหลือจากนั้นใส่จ้งพล
ไม่เว้นแต่ละวัน	หาเผือกมันและเฟียงไฟ
วันเดือนได้เปลี่ยนไป	อยู่ในไพรมานานปี
คืนนั้นเป็นดิถี	บุรมมีพระจันทร์ทอน
ก่อนหลับและก่อนนอน	นางพรำวอนกับลูกยา
กัณหาและชาติ	อย่าโสกีและโสกา
พวกเราชาววงศ์สา	ที่ฝั่งพาเป็นไม่มี
แต่ก่อน ได้อยู่ดี	แต่เดี๋ยวนี้อยู่ไพรวันช้
ชาติอย่าโสกัณท์	กัณหานั้นอย่าโสกี
ชาติจ้งเมตตา	น้องกัณหาผู้ยังเนาไว้
ตื่นเข้าแม่โจจร	สองบังอรอย่าหนีไกล

สอนลูกไม่ทันใด
 กลับไปเหมือนได้ยิน
 มาเรียกและมาขาน
 พระนางแสนพิลา
 พระนางแสนรำเกีย
 ฝันร้ายไม่เคยมี
 พระนางเลยสัจจร
 พระนางแสนอวรณ์
 ขอให้ทรงเอ็นดู
 ข้าน้อยฝันไม่ดี
 ข้าน้อยอยากรู้ผล
 พระองค์จงวิ
 คราวพระสุรางค์
 ฝั่งเกิดแม่ห้องหญิง
 จำเชือกยะเยือกเบา
 ขอน้องกลับไปนอน
 พระนางเลยกลับมา
 ตื่นเข้าระคล
 พวกข้าขอเกลย
 ได้มีชูชกพราหมณ์
 คั้นคั้นจากแดนไกล
 พระวสเลยให้ทาน
 คราวนั้นเกิดสังหรณ์
 ฟากฟ้ามหากาฬ
 ฟากฟ้าวิมานแมน
 อำนาจการให้ทาน

นางหลับไหลเกิดสุบิน
 เกิดสุบินว่ามีภาร
 จับนงค์คราญควักเอาตา
 เลือดในตากระสาดกระเด็น
 เลือดกระเด็นสัพพวงค์กาย
 นางมีทรัพย์สินจากนอน
 สู้อาสมเวสสันดร
 ใช้พระกรเคาะประตู
 เคาะประตูคือมัทรี
 ฝันว่ามีมารผจญ
 จะมีภัยหรือไม่มี
 อย่าได้มีการอำพราง
 ตรัสอำพรางไม่พูดจริง
 ฝันไม่จริงหรือคนเรา
 ชาติของเรามันสั้นคลอน
 อย่าสั้นคลอนเกิดน้องยา
 หาถูกยาทั้งสองคน
 หาเผือกมันนั้นตามเคย
 เมื่อมัทรีเข้าพงไพร
 ผู้ใจทรามทรชน
 เข้าในไพรขอกุมาร
 สองกุมารแก่พราหมณ์จร
 ฟ้าขจรเกิดบันดาล
 เกิดบันดาลดังทั่วแดน
 ดั่งทั่วแดนสาธุการ
 สาธุการดังทั่วดิน

(สรภัญญ์กลอนพระเวสทานลูก)